Autoarea bestsellerului *Purificare*
POLIROM
Sofi Oksanen
Ziua când au dispărut porumbeii
BIBLIOTECA POLIROM

Sofi Oksanen

Ziua când au dispărut porumbeii

Traducere din limba finlandeză
şi note de Sigrid Crăsnean

POLIROM
2013

SOFI OKSANEN s-a născut în 1977, la Jyväskylä, în Finlanda. A studiat literatura şi dramaturgia la Helsinki, devenind cunoscută odată cu romanele *Stalinin lehmät (Vacile lui Stalin*, 2003; Polirom, 2012) şi *Baby Jane* (2005). În 2007 a scris piesa de teatru *Puhdistus* (*Purificare*); aceasta s-a bucurat de un mare succes pe scena Teatrului Naţional Finlandez şi a stat la baza romanului cu acelaşi titlu, publicat în 2008 (Polirom, 2012, 2013). *Purificare* s-a plasat în topul bestsellerurilor finlandeze şi i s-au decernat numeroase premii internaţionale de prestigiu.

PROLOG

Estonia de Vest, RSS Estonă, Uniunea Sovietică

Am mai fost o dată la mormântul lui Rosalie şi am presărat flori de câmp pe pământul acoperit de iarbă. Am stat în linişte o vreme, acolo, printre flori. Nu voiam să plece Juudit, nu voiam s-o las, şi de aceea trebuia să spun cu voce tare ceva ce nu se spune în asemenea momente:

— Nu ne vom mai întâlni niciodată.

Mi-am auzit vocea aspră şi-am văzut cum i se umplu ochii de lacrimi, la fel cum adesea mi se întâmpla şi mie, lacrimi care-mi preschimbau mintea într-o barcă ce se legăna uşor. Poate că am vrut să-mi alin propria durere, de aceea am vorbit aşa de aspru, poate am vrut doar să fiu crud, ca să mă blesteme apoi, sau poate că aveam nevoie de o ultimă dovadă că nu dorea să plece – eram încă nesigur de inima ei, deşi trecuserăm prin atâtea împreună.

— Ai să regreţi că m-ai luat cu tine după toate astea, a şoptit Juudit.

Am tresărit când am auzit-o, apoi mi-am dus mâna la ceafă. Mă tunsese în seara de dinainte, câteva fire căzuseră în guler şi mă gâdilau.

— Nu-i nimic, înţeleg, a continuat.

Nu m-am împotrivit, deşi aş fi putut. Cu toate acestea, nu credeam că aş fi rezistat prea mult în pădure fără Juudit, fără alte griji. Bărbaţii insinuau altceva. Trebuise totuşi să o aduc în pădure la adăpost, după ce auzisem că fugise din Tallinn în casa familiei Armi când ruşii se apropiau. Nu era sigură casa aceea, în pădure era mai bine. Fusese ca un animal bolnav, se simţise foarte rău, starea aceea febrilă ţinuse câteva săptămâni. Doar după ce doctorul nostru a fost ucis în luptă bărbaţii i-au permis doamnei Vaik să ne vină în ajutor, nouă şi lui Juudit. Reuşisem să o salvez din nou, însă dacă pleca pe drumul dinaintea noastră, n-aş mai fi putut să o ocrotesc. Bărbaţii aveau totuşi dreptate: locul femeilor şi al copiilor era în casă, Juudit trebuia să se întoarcă la oraş. Funia se strângea în jurul nostru, iar pădurea era un adăpost tot mai nesigur. M-am uitat la chipul ei: îşi întorsese privirea către drumul pe care urma să pornească, gura-i era deschisă. A inspirat adânc, iar aerul care i-a năvălit din piept parcă încerca să-mi clatine hotărârea.

— Aşa e cel mai bine. Cel mai bine pentru noi toţi. Întoarce-te la viaţa de la care ai plecat, am spus.

— Nu mai e la fel. Nu va mai fi niciodată.

PARTEA ÎNTÂI

„Atunci a venit paznicul Mark şi i-a dus unul câte unul lângă şanţ, unde i-a executat cu pistolul.“

12000, Tartu, 16-20 ianuarie 1962, dosarele ucigaşilor în serie Juhan Jüriste, Karl Linnas şi Ervin Viks[1], 1962

1. Juhan Jüriste, Karl Linnas şi Ervin Viks au fost condamnaţi pentru uciderea a 12000 de civili în lagărul din Tartu.

Estonia de Nord, RSSE, URSS

Huruitul se înteţea; ştiam ce anume venea din spatele copacilor. Mi-am privit mâinile; nu tremurau. În câteva clipe aş fi alergat spre coloana de maşini care se apropia şi nu m-aş fi gândit la Edgar, la grijile lui. Am văzut cu coada ochiului cum se frământa neliniştit, palid la faţă cum nu-i şade bine nici unui luptător. Nu de mult fuseserăm la instruire în Finlanda, iar eu îmi făcusem griji că Edgar nu va rezista. În luptă, situaţia era alta. Sarcina noastră ne stătea înainte. Curând. Acum. Am început să alerg, grenadele îmi loveau coapsele, am smuls una, apoi am zărit-o rotindu-se prin aer. Cămaşa finlandeză pe care o aveam de la instrucţie părea încă nouă, îmi dădea forţă în picioare. Curând, toţi bărbaţii patriei mele vor purta numai echipament militar eston, nu altul, nu al invadatorilor, nu al aliaţilor, ci doar al lor. Spre asta ţintim, ne vom lua ţara înapoi.

I-am auzit pe ceilalţi în urma mea, duduia pământul sub noi, şi am alergat şi mai repede către maşini. Simţeam mirosul de transpiraţie al duşmanului, în gură începusem să simt gust de furie şi de fier, în cizmele mele alerga altcineva, un luptător lipsit de orice sentiment, care tocmai sărise în şanţ şi aruncase cu grenade asupra batalionului de exterminare[1], siguranţă, tras, aruncat, siguranţă, tras, aruncat, fusese altcineva, siguranţă, tras, aruncat, iar acel altcineva fugea acum în direcţia zgomotului. Am îndreptat toate mitralierele noastre către coloană. Erau mai mulţi decât crezuserăm, nu se mai terminau ruşii şi soldaţii estoni, nu se mai sfârşeau maşinile şi mitralierele. Însă noi nu ne-am speriat, inamicii s-au speriat, în noi curgea ura, se revărsa cu o asemenea forţă, încât adversarii s-au oprit preţ de o clipă, pneurile au stat locului, ura i-a ţintuit locului, iar atunci am deschis focul. Am atacat vehiculul şi i-am omorât pe toţi.

Muşchii braţelor îmi tremurau de câte gloanţe trăsesem, încheietura mâinii îmi atârna moale de la greutatea grenadelor, dar treptat am înţeles că lupta se sfârşise. Când picioarele mi s-au reobişnuit să stea locului, iar de deasupra nu mai ploua cu gloanţe, am văzut că sfârşitul bătăliei nu adusese tăcerea. Adusese gălăgie, larve lacome ce se nasc din cadavre, sânge proaspăt, şi duhnea, duhnea a fecale şi a acid gastric din vomă. Ochii îmi ardeau în orbite, fumul începea să se risipească şi, precum la marginea unui nor, se vedea o camionetă galbenă venită să-i culeagă pe cei căzuţi: ai noştri, cei din batalionul de exterminare, ruşi, estoni, toţi la un loc. Am privit atent. Îmi ţiuiau urechile. I-am văzut cum gâfâiau ştergându-şi frunţile, cum se legănau răsfiraţi ca nişte copaci. Am încercat să privesc atent cerul,

camioneta strălucitoare, dar nu puteam să rămân acolo. Cei mai rapizi acţionau ca şi când ar fi făcut cumpărături la piaţă: trebuiau strânse armele morţilor, doar armele, cartuşele şi ce aveau în buzunare. Ne târam printre bucăţile de trupuri, printre membrele convulsive. Chiar când pusesem mâna pe o centură cu muniţie a duşmanului, cineva m-a apucat zdravăn de gleznă. Strânsoarea era surprinzător de puternică, mă trăgea spre sine. Genunchii mi-au cedat înainte să apuc să ţintesc şi am căzut sfârşit lângă muribundul acela, la fel de neputincios ca el, convins că-mi sunase ceasul. Cu toate acestea, privirea bărbatului nu era îndreptată către mine, cuvintele-i greoaie erau adresate altcuiva, cuiva drag, n-am înţeles ce spunea, vorbea în ruseşte, însă, după glas, parcă vorbea cu mireasa lui. Ştiam asta chiar dacă nu zărisem fotografia din mâna lui pătată şi rochia albă din poză. Acum era înroşită de sângele mirelui, un deget acoperea chipul femeii. Mi-am smuls cu greu piciorul, iar lumina s-a stins din ochii bărbatului, ochi în care îmi văzusem chipul adineaori. M-am chinuit să mă ridic, trebuia să merg mai departe.

După ce armele au fost strânse, din depărtare se auzi iarăşi huruit de maşini, iar sergentul Allik a dat semnalul de retragere. Ne gândiserăm că batalionul de exterminare urma să aştepte o confirmare înainte de un nou atac asupra taberei, însă pornise deja în urma noastră. Mitraliorii noştri ajunseseră deja la marginea pădurii când am văzut o figură cunoscută deasupra unui cadavru: Mart. Îi zdrobise craniul cu picioarele, creierii i se împrăştiaseră pe pământ, dar Mart tot lovea şi lovea şi lovea, lovea ca şi cum ar fi vrut să-l facă una cu pământul. Am alergat spre el şi l-am plesnit cu putere, ceea ce l-a făcut să slăbească strânsoarea asupra armei. Mart s-a ridicat fără să vadă, fără să mă recunoască, răcnind către duşmani nevăzuţi şi dând din braţe. Am reuşit totuşi să-l trag legat cu centura pe care o găsisem mai devreme către punctul de prim-ajutor, unde bărbaţii aduceau în grabă lucrurile. Am şoptit că trebuia să fie supravegheat. Mi-am dus mâna la tâmplă, iar doctorul i-a aruncat o privire lui Mart, care făcuse spume la gură, apoi a dat din cap.

Sergentul Allik îşi zorea oamenii, a smuls din mâna cuiva plosca, strigând că estonii nu luptă beţi turtă ca rusnacii. Am pornit să-l caut pe Edgar, mă temeam că dăduse înapoi, însă vărul meu se ghemuise pe un bolovan, cu mâna la gură, ud de transpiraţie. L-am luat pe după umeri şi după ce i-am dat drumul, a început să frece cu batista haina pătată de degetele mele însângerate.

— Eu nu pot să fac aşa ceva. Să nu te superi.

M-am simţit cutremurat dintr-odată de silă şi mi-am amintit cum mama ascunsese cafeaua şi-i făcuse în secret doar lui Edgar, nouă nu. Am scuturat din cap. Trebuia să mă concentrez, să uit de cafea, să uit de Mart şi cum îl văzusem în privirea lui confuză pe bărbatul acela care fugise parcă în locul meu la luptă. Trebuia să uit de inamicul care se agăţase de piciorul meu, în ai cărui ochi mă recunoscusem, să uit că nu-l văzusem de fapt pe generalul Allik. Nici pe doctor. Pe nimeni care să simt că va supravieţui până la sfârşit. Asta fusese a treia mea luptă de la întoarcerea din Finlanda şi eram încă în viaţă, mâinile îmi erau scăldate în sângele duşmanilor. De unde veneau deci aceste temeri? De ce nu mă recunoşteam în cei care vedeau pacea cu ochii lor?

— Ai de gând să-i cauţi pe ceilalţi sau să rămâi cu ei să lupţi? m-a întrebat Edgar.

Mi-am întors capul spre copaci. Aveam de lucru: trebuia să slăbim strânsoarea Armatei Roşii asupra Estoniei şi să trimitem informaţii despre cum progresau lucrurile aliaţilor finlandezi. Îmi

aminteam de parcă ar fi fost ieri cum ne îmbrăcaserăm în uniformele finlandeze noi seara şi cum cântaserăm *saa vabaks Eesti meri, saa vabaks Eesti pind*[2]. După ce am ajuns în Estonia, unitatea mea reuşise să întrerupă doar câteva linii telefonice, apoi radioul ni s-a stricat şi am decis că mai bine ne alăturam celorlalţi luptători. Generalul Allik s-a dovedit a fi un bărbat curajos, iar Fraţii Pădurii[3] înaintau în mare viteză.

— Refugiaţii ar putea avea nevoie să-i apărăm, a şoptit Edgar.

Avea dreptate. În trupa care înainta spre pădure erau mulţi bărbaţi în putere, doar mersul le era puţin cam încet, căci se mergea prin mlaştină. Ne luptaserăm ca nebunii să le oferim mai mult timp, să reţinem duşmanul, era însă oare destul? Edgar mi-a ghicit gândurile, adăugând:

— Cine ştie ce-o fi pe-acasă. De Rosalie nu se ştie nimic.

Fără să mai stau pe gânduri, am dat din cap şi am anunţat că vom merge să ne ocupăm de siguranţa refugiaţilor, deşi Edgar sigur venise cu propunerea asta ca să evite un nou atac şi să-şi scape pielea. Vărul meu îmi cunoştea punctele slabe. Cu toţii lăsaserăm acasă mirese, logodnice şi neveste, numai eu căutam în femeie un motiv de a părăsi lupta. M-am asigurat totuşi că decizia era complet respectabilă, chiar logică.

Căpitanul a încuviinţat, părându-i-se o idee bună să plecăm. Cu toate acestea, pe drum mă simţeam cam aiurea. Poate era din cauză că auzul nu-mi revenise încă în urechea stângă sau că ultimele cuvinte ale inamicului muribund către mireasa lui încă-mi răsunau în cap. Parcă nimic din ce se întâmplase nu fusese aievea, iar duhoarea morţii încă-mi stăruia pe mâini, deşi le spălasem bine în râu. Liniile din palmă – a vieţii, a inimii şi a minţii – erau încă maronii, sângele uscat îmi intrase adânc în carne, iar eu mergeam mai departe mână în mână cu morţii. Din când în când îmi aduceam aminte cum picioarele îmi alergaseră singure în luptă, cum mâna îmi făcuse mitraliera să cânte fără ezitare, cum îi spărsesem capul soldatului roşu cu patul puştii, apoi cu o piatră. Însă nu fusesem eu, ci celălalt.

Busola o pierdusem în luptă, iar acum înaintam cu greu prin pădurea străină. Am continuat totuşi, ca şi când ar fi ştiut în ce direcţie mergeam, şi m-am mai înviorat puţin când am auzit iarăşi cântecul păsărilor. În scurt timp, Edgar a observat că mersul îmi era şovăielnic, dar nu s-a plâns, căci eram mai în siguranţă dacă ne îndepărtam de refugiaţii urmăriţi de batalion. Nu era nevoie s-o spună cu voce tare. Edgar a încercat să propună de câteva ori să aşteptăm în linişte sosirea nemţilor, orice altceva era în zadar, nu mai merita să riscăm. Nu l-am ascultat, ci am mers mai departe: m-aş duce până la casa Armi să-i apăr pe Rosalie şi pe familia ei; aş verifica şi casa Simsonilor şi, dacă lupta ar continua, aş căuta un frate de încredere şi m-aş alătura trupei sale. Edgar m-ar urma, aşa cum mă urmase şi în Golful Finlandei la instrucţie. Apa care împroşca în toate părţile îi golise culoarea din obraji, iar vărul meu ar fi vrut atunci să se întoarcă. Când schiurile au îngheţat, le-am curăţat şi pe ale lui Edgar. Apoi am pornit pe schiuri unul după altul, eu în spate, iar Edgar înaintea mea, la fel ca şi acum. De data aceasta însă, am vrut să păstrez distanţa, ca răsuflarea vărului meu să se piardă prin foşnetul copacilor. Degetele-mi tremurau când am scos punguţa cu tutun, nu voiam s-o vadă Edgar. Bărbatul care mi se agăţase de picior mi-a revenit în minte, am grăbit pasul, raniţa mă apăsa, voiam să las în urmă chipul omului, omul pe care-l credeam ucis de glonţul meu, un om pe care mireasa nu-l va mai vedea niciodată, un om al cărui ultim gând fusese: te iubesc. Mai aveam şi alte motive pentru care pornisem

atât de dornic la drum şi-i lăsasem pe ceilalţi să se pregătească de următorul atac. Aliaţii nemţi îmi stârniseră deja îndoielile.

Ne trimiseseră către Armata Roşie cu câteva grenade, un pistol şi un radio stricat, atâta tot. Nu aveam nici măcar o hartă bună a Estoniei. Fuseserăm trimişi la moarte, era clar. Totuşi, am urmat ordinele şi mi-am înăbuşit îndoielile. De parcă nu învăţaserăm nimic din secolele trecute, când baronii baltici[4] ne frânseseră spinările.

Înainte de a pleca în Finlanda, fusesem pe punctul de a mă alătura forţelor verzi, mă gândisem să organizez chiar un atentat. Planul s-a schimbat când mi s-a cerut să mă duc la instrucţie în Finlanda, pe insulă. În plus, marea îngheţase, ceea ce însemna că puteam înainta uşor. Am luat-o ca pe un semn al destinului; în rândul Fraţilor Pădurii era o stare de delăsare, aşa nu eram în stare să câştigăm nici un război, să-i alungăm pe duşmani, să aducem pe careva din Siberia sau vreo casă înapoi. Căpitanul îşi asuma tot felul de riscuri – purta un carneţel într-un buzunar interior, în care îşi notase tot ce ţinea de proviziile oamenilor săi, planuri de atac şi tuneluri. Temerile îmi fuseseră confirmate de fiica lui Mart. Aceasta îmi povestise că batalionul de exterminare găsise carnetele mamei ei, în care scria cine venea la ei să mănânce şi când. Căpitanul îi promisese că va fi răsplătită pentru efort şi hrană mai târziu. Acum casa lui Mart era o ruină fumegândă, Mart însuşi îşi pierduse minţile, iar fata lui se afla undeva înaintea noastră, printre refugiaţi. Câţiva dintre Fraţii trecuţi în carnet fuseseră deja executaţi.

Mi-am dat seamă că acei ani vor fi cercetaţi mai încolo, când Estonia urma să fie din nou liberă: că vor exista dovezi, documente ale practicilor legale. Buna purtare încă nu ne-o puteam permite, bolşevicii ne arătaseră deja că ţara şi casele noastre nu erau civilizate, ci lăsate la cheremul lor. Cu toate acestea, nu l-am criticat cu voce tare pe căpitan. Ca om citit şi erou în războiul de independenţă, ştia mai multe decât mine despre război, iar învăţăturile sale erau pline de înţelepciune. Instruise trupele, învăţase oamenii să tragă cu arma, să trimită mesaje în codul Morse şi avusese grijă să exersăm destul alergarea, cea mai importantă capacitate în pădure. De nu era obiceiul acela al căpitanului de a lua notiţe cu sfinţenie, aş fi rămas în rândul forţelor sale din Estonia. Sau de n-ar fi fost aparatele de fotografiat ale oamenilor săi. După ce am stat cu ei o vreme, într-o dimineaţă au început să ne aranjeze pentru o poză de grup. Un bărbat pe care nu-l ştiam se strecurase afară, iar eu i-am urmat exemplul, de ce să fac poză, mi-am zis, dacă nu aparţineam grupului. Băieţii s-au pozat în faţa adăpostului umăr la umăr, cu grenade la centuri, unul îşi întorsese capul. În faţa lor fusese pusă o raniţă plină cu bani comunişti luaţi din seiful primăriei, căpitanul îi luase cu o zi înainte după ce se înţelesese cu angajaţii, pentru că oricum ar fi fost acuzat. Luaţi, nu vă sfiiţi, spunea el, sunt ruble recuperate de la Uniunea Sovietică.

Căpitanul era deja o legendă, eu nu voi ajunge, nu voiam să fiu erou. Să fi fost slăbiciune? Eram oare mai bun decât Edgar?

Rosalie ar fi fost mândră de fotografiile făcute pe insulă, cât şi de căpitan. Eu însă nu intenţionam să repet greşelile lui şi, prin urmare, am rupt până şi poza lui Rosalie. Privirea ei îmi adusese alinare în multe momente de disperare şi aş avea nevoie de ea acum, când viaţa se scurge pe câmpul de bătălie, când umblăm peste pietre acoperite de muşchi, lăsându-i în urmă pe fraţii noştri care se luptă, am nevoie de privirea ei. Edgar nu a adus niciodată vreo amintire de-a nevestei lui. Atunci când apăruse la

coliba din pădure, unde aşteptam plecarea din Finlanda, spusese clar că nu trebuia să divulgăm nimănui că se întorcea acasă. Temerile dezertorului erau de înţeles, doar se ştia ce nervi slabi avea mama. Totuşi, nu-mi puteam imagina cum ar fi să fac la fel, să nu-i dau nici un semn de viaţă lui Rosalie. L-am auzit pe Edgar cum pufăie în spatele meu şi nu pricepeam de ce voia să-şi lase nevasta să creadă că se află pe urmele Armatei Roşii, după mobilizare. Mie-mi venea să alerg către Rosalie, în timp ce Edgar nu spunea nici măcar un cuvânt despre soţia lui. Apucasem să-l suspectez că avea de gând să o părăsească, că-şi găsise pe altcineva, poate prin Helsinki. Edgar primise adesea sarcini de unul singur, tot făcea drumuri pe la restaurantul Klaus Kurki. Totuşi, suspiciunile îmi erau infirmate de faptul că în privirea sa nu se întrezărea nici o femeie, nici tăria nu-l atrăgea precum pe noi ceilalţi, după cum îmi dădeam seama din respiraţia lui. De asemenea, vărul meu purta aceleaşi haine pe care le primiserăm gratis. N-ar fi putut scoate nici o damă la plimbare îmbrăcat aşa şi nici cu cele 20 de mărci pe care le primeam pe zi, cu atât mai mult să meargă la vreun bordel în Helsinki. Banii ajungeau doar pentru tutun, ciorapi şi alte necesităţi.

Celorlalţi vărul meu li se părea neobişnuit, o vreme chiar m-am temut să nu-l trimită de pe insulă, declarându-l inapt pentru sarcinile sale. A trebuit să fac muncă serioasă cu el, după ce ochii i-au fost deschişi de rafalele mitralierei, iar teama de a trage i se înrăutăţise. În acelaşi timp, m-am întrebat cum de supravieţuise în rândurile Armatei Roşii şi de unde primise proviziile, căci raţia Armatei Roşii era compusă din grăsime şi pâine de grâu. Burta pe care o făcuserăm de la smântâna pe care o mâncam pe insula Staffan dispăruse, iar în Finlanda toate raţiile erau pe cartelă.

Vărului meu i se iertau multe pentru că era un vorbitor înnăscut. Când generalii finlandezi începuseră să promoveze vorbitori, Edgar reuşise să-şi etaleze cunoştinţele despre decoraţiile Armatei Roşii, limba rusă şi chiar paraşutism, deşi nu sărise în viaţa lui. Nopţile şi le petrecea falsificând actele necesare pentru întoarcerea în Estonia, iar mie îmi dezvăluise planurile sale de constituire a unui grup ideal, ale cărui baze să fie puse pe insulă. Îl lăsasem să dea din gură, eram mai obişnuit cu scornelile tovarăşului meu din copilărie decât ceilalţi. Aceştia îi ascultau palavrele cu atenţie – timp liber aveam din belşug. Eu mi-l petreceam gândindu-mă la Rosalie şi la semănatul de primăvară. În iunie, au ajuns la noi veştile despre deportări. Despre tatăl meu nu mai auzisem nimic de când fusese prins, cu un an înainte. Mama a plâns, spunea că tata ar fi trebuit să înţeleagă că trebuia să cânte Internaţionala Comunistă, să-şi scoată pălăria, să-şi ţină gura în privinţa chestiunilor cooperativei de cartofi, să nu se opună naţionalizării, însă eu ştiam că nu putea să facă aşa ceva, astfel că fiul său a plecat din casa Simsonilor în pădure, iar el la închisoare. Voiau să ni-l dea ca exemplu, să ne înveţe minte. În acelaşi timp, oamenii au primit asigurări că nu li se va lua pământul, dar cine să-i creadă pe bolşevici?

În schimb, situaţia casei Simsonilor nu l-a afectat pe Edgar, chiar dacă şcoala lui a fost plătită cu banii din casa noastră, şcoala aceea din Tartu despre care avea destule de povestit cu ceilalţi, căci erau studenţi destui printre noi, spre deosebire de ţărani. Îngustimea vieţii lor reieşea din felul în care râdeau de cei mai simpli dintre noi. Pentru ei, termenul de „needucat“ era peiorativ, clasificau oamenii în funcţie de numărul de clase absolvite. Uneori mă gândeam că citiseră prea multe romane englezeşti de spionaj şi-i ascultam cum îşi imaginau că de pe insula Staffan vor porni astfel de spioni, iar zilele Armatei Roşii erau numărate. Edgar propovăduise această evanghelie în rândul lor. Eu fusesem

clasificat ca aventurier, deşi nu exista un grup al laşilor, iar asta mi-a dat puţin curaj, mi-a mai liniştit temerile. Am făcut şi cursuri de bază, toţi am învăţat să folosim staţia de emisie-recepţie, am exersat codul Morse şi, deşi Edgar era destul de neîndemânatic, avea degete subţiri, numai bune pentru telegrafiat, astfel că ajunsese chiar la o sută de semne pe minut. Mâinile mele se potriveau mai bine la muncile câmpului. Aşadar, eram de aceeaşi părere cu privire la chestiunile importante şi la orientare.

Eu aveam planul meu: în locul fotografiei lui Rosalie, purtam în buzunarul de la piept mai multe hârtii găurite pe margine din cauza îndosarierii; transportul tuturor materialelor era o faptă mult prea aventuroasă. Cumpărasem şi un carneţel cu coperte ceruite, pentru a-mi servi drept jurnal. Aveam de gând să adun dovezi ale distrugerilor bolşevicilor. Va fi nevoie de ele când va veni pacea. Atunci ne vom putea baza pe astfel de documente, ale celor care au scris istoria luptei pentru libertate, la care şi eu am fost părtaş. Datele despre importanţa sarcinii noastre mi-au dat putere atunci când m-am temut că nu voi lua parte la planurile majore din cauza laşităţii mele sau atunci când am ales varianta care ne ducea departe de luptă. Aveam totuşi de îndeplinit ceva care l-ar face mândru pe tata. Nu aveam intenţia de a nota nimic ce-ar putea face rău altora, nimic care ar fi dezvăluit prea multe despre noi. Nu aş da nume, poate n-aş menţiona nici locurile. Aş lua cu mine un aparat foto, dar nu pentru poze de grup. Ochii spionilor strălucesc peste tot. Lucesc a aur, în timp ce ai noştri, a pământ.

1. Batalioanele de exterminare erau o grupare paramilitară a URSS; rolul lor era de a distruge orice putea fi de folos duşmanului şi au fost responsabile pentru masacrarea multor civili.
2. Fragment dintr-un cântec patriotic estonian: „Eliberează-te, mare a Estoniei, eliberează-te, pământ al Estoniei“ (în lb. estonă, în orig.).
3. Grup de partizani estoni, letoni şi lituanieni care a purtat un război de gherilă împotriva trupelor sovietice în timpul invaziei acestor state.
4. Locuitori de origine germană care deţineau funcţii importante, în timp ce estonii erau lipsiţi de privilegii.

Tallinn, RSSE, URSS

Rezervele de grâne ardeau, coloanele de fum se înălţau către cer. Autobuzele, camioanele şi maşinile au umplut repede drumurile, pneurile scrâşneau. Explozie! Foc antiaerian. O ploaie de cioburi de sticlă. Juudit stătea cu gura căscată într-un colţ al bucătăriei mamei sale; mama fugise la ţară la sora ei, lăsând-o pe Juudit singură să aştepte bombardamentele, bombardamentele care ar fi sfârşit totul. De ceva timp, drumurile de la Tallinn la Narva erau înţesate cu camioane de evacuare; se spunea că se înfiinţase şi un comisariat pentru evacuări: comisariate pentru evacuarea vitelor, a grânelor şi a leguminoaselor, evacuări de tot felul – bolşevicii intenţionau să ia totul cu ei, chiar totul, până şi resturile de cartofi, nu aveau de gând să lase nimic nemţilor, nimic estonilor. Armata primise ordine să pustiască lanurile. Totul pleca înspre Narva, înspre porturi. Explozie.

Juudit îşi ţinea mâinile la urechi, le ţinea apăsat. Acceptase deja că oraşul va fi distrus înainte ca nemţii să ajungă aici, însă spera doar să se întâmple în condiţii mai blânde: ar fi vrut ca ultimele zgomote pe care le auzea să fie clinchetul linguriţei, al acelor de păr din cutie, sunetul apăsat al cănii cu lapte puse pe masă. Păsări! Cântec de păsări! Însă Luftwaffe şi Flak erau păsări de pradă, ea nu va mai auzi niciodată cântecul păsărilor. Nici câinii. Nici mieunatul pisicilor, croncănitul ciorilor, zarva de la etaj, copiii de la parter, alergatul băieţilor cu ziarul, scârţâitul roabei, nici trosnetul găleţii atunci când vecina se dădea cu capul de cadrul uşii lui Juudit. Şi Juudit probase ligheanul pe cap, deşi doar în casă şi în secret, stătuse în faţa oglinzii, întrebându-se de ce nu inventase nimeni vreo pălărie de pus peste lighean sau găleată. Succesul ar fi fost garantat. Cum femeile erau atât de copilăroase, atât de naive, li s-ar potrivi de minune o pălărie-găleată drept protecţie. Sunetele acelea de tinichea ţineau totuşi de trecut, trecutul în care aşa ceva era normal. Un trecut plin de lipsuri şi populat de bolşevici, dar normal, cu sunete normale. Primăvara, fratele ei o dusese pe Juudit să stea cu mama pe strada Valge Laeva, preventiv, iar zilele se scurgeau mai departe una după alta, deşi fratele şi soţia lui fuseseră luaţi în iunie, iar Juudit nu mai auzise nimic de Johan, nici de cumnata ei. În casa lui Johan se instalaseră nişte străini, oameni importanţi din comisariate. Bărbatul lui Juudit fusese mobilizat în Armata Roşie mai devreme. Elisa, care locuia la parter, fusese condamnată pentru acţiuni contrarevoluţionare – era suspectată că ştia de intenţiile de a pleca din ţară ale lui Karin, cea care îi închiriase camera Elisei. Şi Juudit a fost interogată în legătură cu Karin. Cu toate acestea, zilele s-au tot scurs, devenind apoi tot mai normale, mai bune decât vremurile de distrugere de acum. La ţară la

tuşa Leonida, Rosalie continuase să mulgă vacile fără să observe că familia logodnicului ei era terorizată, pământul Simsonilor fusese luat, tatăl lui Roland prins, iar mama sa se mutase în casa familiei Armi, împreună cu Rosalie. Juudit îi era recunoscătoare pentru asta. Ea nu-i mai putea face faţă soacrei, nici măcar în vremuri de restrişte, nu avea răbdarea lui Rosalie. Dacă bărbatul lui Juudit ar afla, ar avea un nou motiv să-i facă reproşuri, mama sa nu merita un astfel de tratament din partea nevestei fiului ei preferat. Poate că nu, dar Rosalie ştia să se poarte mult mai bine cu soacra ei decât Juudit. Juudit n-a mai dat ochii cu ea.

A început să se gândească ce imagini şi ce sunete dorea să ia cu sine din trecut, înainte de sfârşit. Poate o zi din vremurile copilăriei, nişte sunete de zi cu zi legate de Rosalie şi de bucătărie, din dimineţile paşnice, în care ştia că fiecare zi va semăna celei de dinainte, când scaunul de sub fereastra mamei scârţâia şi zgâria podeaua, iar zgomotul o enerva pe Juudit, iar Juudit nu avea nimic urgent de făcut. Sau poate că totuşi dorea să-şi amintească înainte să moară de vremea în care încă era nemăritată, când nimic nu era mai captivant decât rochia învelită în hârtie, rochia pentru viitorii peţitori; la soţul ei nu s-ar gândi nici în ruptul capului. Şi-a muşcat buza – acum bărbatul nu-i mai ieşea din minte, oricât încerca să-l scoată. Dacă explozia de adineauri ar fi lovit casa, atunci ultimul ei gând ar fi fost la căsnicia ei. S-a cutremurat auzind următoarea rundă de focuri, însă exploziile nu se simţeau şi nici nu mai stătea ghemuită.

Gândul că se va îneca odată cu oraşul îi încolţise în minte înainte de plecarea mamei ei şi rămăsese acolo, ca şi când nici nu şi-ar mai fi dorit altceva. Totuşi, îi plăcea în Tallinn, dar de soacră nu, iar soacra era acum în casa familiei Armi. Mama încercase să o convingă şi pe Juudit să meargă acolo, aproape toată familia locuia acolo la tuşa Leonida, iar în astfel de momente era bine să fii printre apropiaţi.

— Slavă cerului că tatăl tău nu mai e, să vadă toate astea. Să ne împărţim astfel încât o soră să mă ia pe mine în grijă, iar cealaltă pe tine. Doar pentru scurt timp. Şi Juudit, încearcă să te înţelegi cu soacra ta.

Juudit fusese de acord cu plecarea mamei. Ea nu va merge la tuşa Leonida. Juudit nu era la fel de optimistă ca mama ei, dar în sine era recunoscătoare pentru pneumonia care-i doborâse tatăl pe vremea când totul era încă bine, nu ar fi suportat să vadă venirea bolşevicilor, nici dispariţia lui Johan. Resursele sovieticilor erau nesfârşite, de ce s-ar schimba situaţia tocmai acum? De ce nu s-a schimbat înainte de deportările din iunie, de ce nu înainte de prinderea fratelui? Bătălia continua să facă ravagii cu tunurile-i grele şi roţile murdare de noroi, avea să-i omoare pe toţi şi gata. Juudit închise ochii, camera era luminoasă: razele de lumină din aer semănau cu artificiile de solstiţiu[1] din Pirita[2], unde stătuse un an. Pe-atunci grijile lui Juudit erau altele, tânjea după soţul ei sau mai degrabă după ceea ce îşi imagina că reprezenta el. Noaptea aceea de solstiţiu din Pirita, asta-şi dorea. S-a imaginat în noaptea aceea de vară din Pirita, s-a concentrat asupra butoaielor care ardeau, asupra pădurii care parcă abia se trezise din hibernare. Simţea pe limbă gustul puţin rânced al rujului, puţin murdar, însă nu-i păsa, pentru că era semn că buzele sale fuseseră sărutate, iar cântăreţii dădeau tot ce aveau mai bun, cântecul lor vorbea despre tinereţea efemeră, despre căprioarele care se adăpau fără nici o grijă. Noaptea era încărcată de ţârâitul greierilor, însoţit de zâmbete cu subînţeles, iar prietenele nemăritate

ale lui Juudit chicoteau şi-şi scuturau pletele sfidător, aveau totul dinainte, iar în noaptea magică de Sânziene totul era cu putinţă. Juudit cunoştea tenul soţului ei, fermitatea pielii sale şi suflu-i uşor. Din moment ce n-avea după ce să alerge, se arătase în faţa prietenelor ei drept o femeie cu experienţă, puţin mai bună, puţin mai deşteaptă, încercând în acelaşi timp să provoace invidia, gelozia acelora dintre ele care nu ajunseseră încă la altar. Însă apoi, soţul ei o înşfăcă la dans, cântând după melodie că nevasta lui era mică precum un ceas de buzunar, dar acum orchestra cânta deja altă piesă, căprioarele fură uitate, iar Juudit îşi aduse aminte de ce se măritase cu acel bărbat. În noaptea aceasta. Astăzi va reuşi.

Juudit îşi deschise brusc ochii, iarăşi se dusese cu gândul la soţul ei. Soarele se ivea din direcţia Golfului Finlandei. Însă nu erau zorii zilei, ci vasele roşii în retragere, care ţipau ca nişte păsări speriate. Zgomotele retragerii. Juudit făcu câţiva paşi prin cameră şi se sprijini apoi de perete. Nu-i venea să creadă că bolşevicii plecau. Din colţul dormitorului îşi dăduse seama că avioanele Luftwaffe erau interesate numai de vapoarele care fugeau, nu şi de Tallinn. Picioarele-i tremurânde îşi aminteau foarte bine ce însemna sunetul avioanelor: trebuia să fugă în tufiş, la adăpost undeva, ca atunci când era la ţară cu Rosalie şi tuşa, să le ajute la făcut tărie, iar inamicul apăruse brusc pe cer, reuşind să nimerească vasul mătuşii. Se grăbiseră să se ascundă sub copaci, holbându-se la avionul care zbura jos.

Juudit s-a lipit cu spatele de perete, cu picioarele bine înfipte în podea. Era gata să înfrunte o explozie. Deşi aerul era încărcat de fumul războiului, mirosurile cunoscute nu se pierduseră, din tapet se desprindea încă mirosul unei case de oameni bătrâni, de adăpost sigur. Juudit şi-a apropiat nasul de tapet. Modelul semăna cu acela demodat din casa lui Johan, din camerele în care Juudit locuise împreună cu soţul ei, pe când aştepta să fie gata propria-i locuinţă. Aceasta nu va mai fi terminată, nu o mobilase niciodată. Niciodată nu-şi va vedea noul tapet cu crini, pe care-l alesese de la Tapetiladu Fr. Martinsoni, răzgândindu-se de multe ori şi plângându-se de fiecare model ba soţului, ba fratelui sau cumnatei ei, care înţelegeau totuşi cât de importantă era alegerea tapetului. După ce s-a hotărât, Juudit a ieşit din magazin uşurată că nu mai trebuia să se uite la mostre de tapet, să le compare acasă, apoi iar la magazin, apoi iar acasă. A închiriat o maşină pentru a-i da veştile bune bărbatului ei, care a fost şi el uşurat că se rezolvase problema tapetului, iar apoi decizia a fost sărbătorită la restaurantul Nõmme, împreună cu cumnata. Se murdărise cu frişcă pe nas, care era fin şi strălucitor, căci în fiecare seară îşi curăţa tenul cu zahăr. Imaginează-ţi, cu zahăr! Băuseră cocteiluri, dansaseră în acea seară? Li se alăturase soţul ei mai târziu cumva? Se gândise Juudit că în seara aceea va reuşi? Gândise aşa cum o făcuse iar şi iar?

Sfârşitul aşteptat de Juudit nu veni. Dimineaţa, oraşul ardea şi fumega, însă era încă în picioare, iar ea încă în viaţă. Armata Roşie plecase. Auzind strigătele de fericire de afară Juudit se târî să deschidă fereastra lipită cu scotch, fără a lua seama la cioburi. Wehrmachtul umpluse străzile, căştile şi motoretele veneau precum lăcustele, prea multe ca să le numeri, măştile de gaze ale soldaţilor se legănau într-o parte şi-n alta, soldaţii erau acoperiţi de o ploaie de flori. Juudit şi-a scos mâna, zâmbetele din aer erau ca bulele dintr-o limonadă proaspătă, braţele se agitau spre eliberatori, iar

palmele erau precum frunzele unui copac vara, fremătânde, sfâşiind afişe comuniste şi fotografii ale secretarilor de partid. Buzele erau sparte, capetele rupte, gâturile frânte, ochii le erau călcaţi în picioare, făcuţi una cu ţărâna, bucăţelele deveneau confetti în vânt, purtate peste tot precum zăpada proaspătă. Vântul trânti fereastra, iar Juudit tresări.

Nu trebuia să se întâmple aşa. Ce se alesese de sfârşitul pe care îl tot aşteptase? Juudit era dezamăgită, soluţia nu venise. Trase în piept aerul Tallinnului liber. Şovăielnic, cu atenţie. Ca şi cum o suflare greşită ar fi distrus pacea sau ca şi când ar fi urmat o pedeapsă pentru femeia care nu credea în victoria nemţilor şi retragerea sovieticilor. Nu îndrăznea să fugă în stradă, picioarele-i neliniştite parcă aveau propriile gânduri, nepotrivite. Acestea se grăbiseră să alerge în curte atunci când fetiţa vecinilor începuse să strige că tata venea acasă. Ţipătul fetei îi amintise iar lui Juudit de situaţia ei şi de faptul că trebuia să fie ajutată să se ridice, ca un om bătrân.

În curând, prăvăliile jefuite de Armata Roşie îşi vor deschide din nou uşile, vânzătoarele din spatele tejghelelor vor împacheta iarăşi cumpărăturile în hârtie, iar centrala de purificare a apei va fi reparată, podurile ridicate la loc, tot ce fusese prădat, distrus şi ars va fi refăcut, precum un film derulat înapoi. Oraşul sângera şi supura încă, străzile erau înţesate cu cadavre de cai şi hoituri de soldaţi roşii, colcăind de viermi, însă curând toate acestea vor dispărea. Porturile vor fi reparate. Căile ferate vor fi peticite. Golurile făcute de bombe vor fi umplute. Din ruine se va înălţa pacea, clădirile vor fi tencuite, şoselele distruse nu vor mai sta în calea călătoriilor, iar lumânările vor fi luate de pe masă, luminile electrice se vor aprinde în spatele draperiilor, cei deportaţi poate vor reveni, Johan va veni acasă, nimeni nu va mai fi luat cu forţa vreodată, nimeni nu va mai dispărea, nu vor mai exista bătăi la uşă în miez de noapte, iar Germania va câştiga războiul, nici n-ar putea exista viitor mai bun. Ar intra în normalitate. Şi totuşi, deşi tocmai după asta tânjise Juudit, ideea îi deveni pe loc de nesuportat. Nu acea normalitate şi-o dorea ea. În spatele ferestrei aştepta oraşul golit de bolşevici – cizmele primilor estoni care se întorceau acasă păşeau deja pe drum, în curând va fi plin de uniforme estone, ruseşti şi letone, înconjurate de fete, domnişoare, logodnice, fiice, mame, surori, un cârd nesfârşit de femei care plâng şi dansează.

Juudit nu voia să dea nas în nas cu femeile care vorbeau de bărbaţii întorşi acasă sau ai căror logodnici, taţi şi fraţi ieşiseră deja din pădure şi plecaseră acasă în Estonia sau în Golful Finlandei la luptă. N-ar avea nimic să le spună, ea nu-i trimisese nici o singură scrisoare bărbatului ei. Bineînţeles, încercase, luase hârtie şi cerneală, stătuse la masă, însă mâna ei nu era în stare să traseze cuvinte. Chiar şi prima literă a prenumelui soţului era mult prea grea, iar formula de început era de-a dreptul imposibilă. Toate nopţile când se chinuise în van şi cele în care nici nu se mai ostenise i se întipăriseră în minte şi nu uitase nici un singur moment în care încercase în zadar să-i atragă atenţia bărbatului asupra decolteului ei. Îşi amintea bine ruşinea, îşi amintea cum s-a simţit când şi-a dat seama că tot ce-şi imaginase despre farmecul lui se dovedise a fi fals, îşi amintea cum proaspătul ei soţ îi respinsese sânii şi se întorsese pe cealaltă jumătate a patului, la fel cum împingi mâncarea stricată la marginea mesei.

Bărbatul fusese deja mobilizat, aşa că Juudit se simţea uşurată. Acum avea tot patul numai pentru ea, dar bineînţeles că îşi aducea aminte să se încrunte corespunzător, precum o femeie îngrijorată

pentru soţul ei. Când acesta a fost înhăţat şi aruncat într-o maşină ZIS[3] neagră a cekiştilor[4], Juudit reuşise să verse câteva lacrimi din ochii-i cenuşii, pentru că aşa trebuia să se poarte. Spera să fie ultima sa călătorie, dar se speriase totodată de propria dorinţă, de bucuria sălbatică pe care i-o trezeau oportunităţile războiului. În familia lor nu existau femei divorţate, astfel că văduvia era singura cale de a-şi redobândi libertatea. Totuşi, soacra ei căpoasă făcuse rost de informaţii de la comisariat, conform cărora bărbatul fusese trimis pe front, iar Juudit şi-a scos iarăşi batista. Nu putea să povestească nimănui cât de mult se bucura de patul din care lipsea soţul ei. Şi-ar fi dorit un amant, însă de unde să facă rost? Nu era deloc bine să se gândească la aşa ceva. Citise de mai multe ori *Doamna Bovary* şi *Anna Karenina* şi deşi eroinele romanelor nu se găseau nicidecum într-o situaţie maritală asemănătoare, simţea o mare apropiere sufletească faţă de ele, căci dorul lor îi era şi ei cunoscut.

Înainte de nuntă, mama lui Juudit îi dăduse tot felul de sfaturi cu privire la viaţa conjugală şi la problemele care pot apărea – însă dificultăţile întâmpinate de ea lipseau din repertoriu. Îndoiala se strecurase în mintea lui Juudit încă în timpul logodnei şi-i spusese mamei sale că în ciuda presupunerilor, bărbatul nu făcuse nici o încercare de a se apropia fizic de ea. Că prietenele ei avuseseră altfel de experienţe cu aleşii lor, care nu se obosiseră să aştepte nunta, iar Rosalie făcea mereu aluzii la natura înflăcărată a lui Roland. Mama lui Juudit i-a zâmbit fiicei sale, spunând că era un semn de respect şi că tatăl ei fusese la fel de domn cu ea. Totul se va rezolva când vor locui împreună.

Juudit a concluzionat că se pripise şi că purtarea bărbatului demonstra doar marea iubire pe care i-o purta, astfel că a grăbit nerăbdătoare nunta, iar camera pentru luna de miere era deja rezervată în hotelul de pe plajă din Haapsalu. Totuşi, verigheta de pe deget n-a adus nici o schimbare, iar noaptea nunţii a fost jenantă. Bărbatul şi-a dat drumul în ea, apoi s-a petrecut ceva. După ce şi-a scos-o, s-a dus în spatele unui paravan, iar Juudit l-a auzit turnând apă în lighean şi spălându-se cu furie. Apoi s-a întors în pat, stând cât mai departe de ea. Juudit se prefăcuse că doarme. Nici următoarea noapte nu fusese mai strălucită. Bărbatul adormise pe canapea, iar dimineaţa se purtase de parcă nu se întâmplase nimic. Ziua s-au plimbat pe plajă, iar seara au dansat la Rantasalonki, aşa cum făcea un cuplu normal în luna de miere. După întoarcerea în Tallinn, bărbatul a început să lucreze ca ajutor de notar în biroul lui Johan, iar Juudit s-a concentrat asupra construirii casei, în timp ce se gândea intens ce să facă.

În public, se purta ca un soţ model, îi oferea braţul şi-i săruta adesea mâna, uneori chiar şi buzele, însă atitudinea i se schimba total odată ce rămâneau singuri. Dacă bărbatul nu simţea nimic pentru Juudit, de ce o ceruse de nevastă? Fusese o minciună de la bun început? După logodna sa, Rosalie îi făcuse lui Juudit cunoştinţă cu familia Simson, iar Juudit nu-i dăduse nici o atenţie vărului studios al lui Roland, până când Rosalie i-a spus că nu era ceea ce părea a fi şi că într-o zi va deveni pilot. Juudit citise despre Baronul Roşu şi fiecare întrebare sau mirare de-a ei îl entuziasma pe băiat, astfel că purtaseră mai multe conversaţii aprinse despre Manfred von Richthofen. Se înflăcăra într-un fel uimitor, pasional, iar Juudit nu bănuise nimic, nu se gândise că se va schimba total. Rosalie o lăuda pe Juudit pentru alegerea ei, iar Juudit pe Rosalie. Se considerau norocoase. În scrisori, bărbatul îi promisese lui Juudit că va zbura la Paris şi la Londra, amândoi doreau să vadă lumea, să călătorească. Ideea de a nu

simţi pământul sub picioare o speria pe Juudit, însă prietenele ei făcuseră nişte mutre de nepreţuit când le-a spus că o să se mărite cu un pilot. Urma să meargă în marile metropole, să-şi cumpere mănuşi din Paris, unde vânzătoarele le dădeau cu pudră în interior, pentru a vedea dacă măsura se potriveşte. Într-o bună zi, poate că soţul ei va apărea şi la ştiri, publicul se va agita şi va suspina, iar inimile doamnelor vor bate mai tare. Uneori, Juudit era uimită că un bărbat cu un viitor atât de fascinant era interesat chiar de ea, iar după ce s-au logodit, acesta a sărutat-o pe frunte, iar Juudit s-a înfierbântat toată, sărutarea o încălzise într-atât, încât nu mai îndrăznise să se gândească la alte forme de interacţiune. Şi-apoi nu s-a mai petrecut nici o interacţiune.

În cele din urmă, Juudit şi-a făcut curaj să-şi întrebe prietenele măritate despre viaţa lor intimă. Pe Rosalie n-a îndrăznit s-o întrebe nimic, aceasta continua să-şi pregătească trusoul, iar casa Simsonilor se pregătea pentru noua nevastă. În ciuda scânteilor dintre ei, Roland şi Rosalie nu se grăbeau să meargă la biserică, voiau să facă totul cum trebuie. După nunta ei, Juudit n-a mai încercat să ia parte la planurile lui Rosalie. Înainte, îşi închipuiau împreună coafurile de nuntă şi buchetele de mireasă, cum va fi când vor fi măritate, iar scrisorile curgeau între Tallinn şi casa Armi. Juudit îi promisese solemn lui Rosalie să-şi aducă bărbaţii în Haapsalu, să facă băi de nămol şi să încerce să-i apropie mai mult pe cei doi – deşi nu aveau nici un motiv să nu se înţeleagă, ar fi fost totuşi mai plăcut dacă tovarăşii din copilărie ar fi fost şi prieteni, la fel de apropiaţi ca Juudit şi Rosalie. La început, Rosalie ţinuse cursuri gratuite de cusut la maşină pentru stăpâna casei, însă apoi se învoise să angajeze pe cineva pentru câteva zile să aibă grijă de casă, pentru a putea merge să petreacă timp împreună. La ţară era mereu atâta de lucru, nu aveai niciodată timp să te vezi cu altă lume. În cele din urmă, lui Rosalie îi plăcuse planul lui Juudit, aceasta, în schimb, renunţase la idee după ce se întorsese din luna de miere. Era sigură că Rosalie i-ar fi citit în suflet, ar fi văzut minciuna din căsnicia ei, pe care Juudit n-ar fi ştiut cum s-o explice. Cum i-ar fi putut spune lui Rosalie că mariajul ei o făcuse neputincioasă? Rosalie n-ar înţelege. Rosalie n-ar crede-o. Nimeni nu ar crede-o.

Neajutorată, Juudit s-a agăţat de *Dicţionarul femeii măritate*, pe care-l primise cadou de nuntă. Cuvântul „căsnicie“ evoca activităţi de natură conjugală. La litera F se afla şi frigiditatea, cu explicaţia că aceasta avea în general cauze spirituale: teama de durere, frica de respingere din partea partenerului sau amintirile dureroase. Juudit pricepuse că toate astea se refereau doar la femei, nu şi la bărbaţi. Problema era deci cu Juudit. Multe dintre prietenele căsătorite ale lui Juudit povesteau că bărbaţii nu se săturau niciodată, una se plângea de lipsa spaţiului, alta că nu mai avea linişte pe durata problemelor femeieşti şi se îngrijora că nu era igienic, iar cea de-a treia se temea să nu aducă soţul vreo boală venerică de pe la chefuri. Situaţia lui Juudit era o excepţie, dar în cele din urmă descoperise: gonoree, sifilis şi candida. Bineînţeles! Găsise motivul! Soţul ei era pur şi simplu prea ruşinat ca să-i spună! Trebuia deci să meargă la doctor, însă cum? Juudit nu putea să-i spună că-l suspecta că ar fi bolnav.

A scăpat cartea din mâini. Poza copilului suferind de sifilis îi adusese în minte o femeie din copilărie. Când o văzuse, mama lui Juudit îşi încetinise paşii, apoi o condusese pe Juudit pe altă stradă, urmând să se întoarcă mai târziu la magazin – femeia suferea de o maladie feminină, care se transmitea şi dacă foloseai aceleaşi vase cu bolnavul. Mama avusese dreptate în acea privinţă, aşa

spunea şi dicţionarul, dar n-ar fi trebuit atunci să aibă Juudit simptome? Juudit îşi amintea încă faţa femeii. Era curată, fără nici un semn lăsat de cocaină, deşi medicul de familie şuşotea la fiecare vizită de duminică despre extinderea bolii: „Doctorii susţin că folosirea cocainei a scăzut în ţara noastră, deşi numărul psihopaţilor şi al nevroticilor nu s-a micşorat, tocmai aceştia fiind consumatorii de cocaină. Vă puteţi doar imagina câţi dintre ei se găsesc…“.

Dicţionarul nu explica dacă boala afecta capacităţile bărbatului. Juudit nu se mai putea gândi la asta. Sifilisul, cea mai complicată dintre bolile cu transmitere sexuală. Nu putea să fie atât de ghinionist soţul ei. Trebuie că se înşelase. Ochii lui nu erau roşii, nici nu avea ulceraţii în gură sau pe picioare. Şi totuşi, cum putea să afle dacă bărbatul ei sărutase vreo femeie stricată sau făcuse ceva mai mult şi, dacă da, ce se întâmplase apoi? Cum putea să afle dacă mersese la doctor sau nu?

Juudit a început să se cerceteze, şi-a examinat limba şi membrele în fiecare zi, s-a speriat de înţepăturile de ţânţar, de bubiţele de pe bărbie, de bătătura de la deget, întrebându-se dacă nu trecuse cu privirea vreo pustulă, dacă nu cumva se afla într-o fază asimptomatică, aşa cum menţiona dicţionarul. Celelalte începuseră deja să facă aluzii la sosirea copiilor, deoarece graba lui Juudit de a face nunta fusese interpretată ca aşteptarea unui bebeluş. Îndeosebi soacra comentase despre asta dezaprobator. În cele din urmă, Juudit şi-a făcut curaj, trebuia să fie sigură. Doctorul a fost prietenos şi toată afacerea a fost jenantă şi dureroasă. Concluzia a fost că Juudit nu suferea de nici o afecţiune.

— Doamnă dragă, i-a spus doctorul. Sunteţi făcută pentru a naşte.

1. Sărbătoare importantă în Finlanda, Scandinavia şi Ţările Baltice, care cade între 21 şi 24 iunie.
2. Unul din cele opt districte administrative ale oraşului Tallinn.
3. Zavod Imeni Stalina, fabrică ce producea maşini şi camioane.
4. Membri ai CEKA, prima organizaţie a poliţiei secrete sovietice, înfiinţată de Lenin în 1917.

Estonia de Vest, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)[1]

Am umblat săptămâni întregi prin regiunile distruse de lupte, ocolind stârvurile în putrefacţie ale cailor şi cadavrele ce emanau gaze, am încercat să ne ţinem departe de podurile bombardate şi să ne luăm după mugetele avioanelor DB[2]. În cele din urmă, pădurea a prins un aer familiar, vederea ei ne mai uşura dorul de casă şi am găsit drumul către locuinţa informatoarei noastre. L-am lăsat pe Edgar la marginea pădurii şi m-am apropiat cu grijă de casă, dar câinele ne-a recunoscut de departe şi ne-a ieşit în cale. Mi-am dat seama că nu era nici un pericol, aşa că m-am calmat şi m-am dus la fereastră însoţit de câine, apoi am ciocănit conform înţelegerii. Femeia mi-a deschis cu un zâmbet larg, apoi mi-a dat veştile: bolşevicii continuau să se retragă, frontul de est căzuse, finlandezii şi nemţii urmăriseră duşmanul până la lacul Ladoga, ruşii dăduseră foc pădurilor, însă trupele germano-finlandeze nu se vor lăsa bătute! Fraţii Andrusson s-au ivit din spatele uşii, iar Edgar s-a grăbit şi el către casă când i-am strigat că era în regulă.

Voia bună a pus imediat stăpânire pe ei, toţi râdeau şi vorbeau unul peste celălalt. Eu îi priveam de la distanţă. Pe seară, am auzit şi alte ştiri promiţătoare, însă, cu toate că începusem puţin câte puţin să-mi cred urechilor, bucuria tot nu mă copleşise încă. Mi-am cercetat palmele şi am început să le frec bine una de alta când am mers la saună împreună cu fraţii Andrusson. Totuşi sângele se zărea încă, deşi uneori păreau curate. Vărul meu era deja alt om, acum stătea mai drept, vorbele îi curgeau din gură ca dintr-un butoi cu cepul scos: povestea de şcoala de aviaţie, se gândea să meargă poate să predea acolo după ce se încheia războiul şi-l asigurase pe Karl, cel mai tânăr dintre Andrussoni, că şi el putea deveni pilot, ce dacă avea glezna ruptă, doar se ştia cât de pricepută era doamna Vaik cu atelele, avea toată viaţa în faţă! Băieţii s-au încălzit visând la un astfel de viitor, iar Edgar s-a pornit să-şi amintească de construirea hangarului pentru hidroavioane. N-am spus nimic auzind povestea lui Edgar, l-am lăsat să-şi facă damblaua. N-am spus că el nici nu se născuse de fapt atunci când hangarul fusese ridicat.

— Vezi tu, regiunea asta avea deja de pe-atunci un rol defensiv important pentru ruşi, a gesticulat Edgar, iar eu l-am lăsat să dea din gură.

Mi-am dus mâna la buzunarul de la piept, am pipăit hârtiile, vremea lor va veni în curând. Începusem deja să iau notiţe, însă cu greu reuşeam. Fiecare cuvânt parcă suna greşit. Fraţii erau dezonoraţi, toate faptele la care fusesem martor erau descrise superficial. Cuvintele îmi scăpau printre

degete. Cizmele-mi miroseau a mlaştină, mâinile-mi erau pătate de sânge, astfel că dâra lăsată de creionul meu nu putea fi curată.

Femeia ne-a mai dat alte veşti după ce Edgar şi-a încheiat povestea. În Viljandi, cel puţin, cei care deţinuseră pământ înainte de reforma bolşevică strângeau acum recolta de secară şi trebuiau să vândă secara cu 30 de copeici noilor locuitori, cărora ruşii le dăduseră proprietăţi. În schimbul plăţii, aceştia trebuiau să-i ajute pe proprietarii dintâi ai pământului la muncile câmpului şi nu aveau voie să se atingă de pădure sau să taie copaci. Liderii sovhozurilor au dispărut, Hans Kõiva şi-a reluat fabrica de textile în primire după ce conducerea a şters-o odată cu Armata Roşie, cei care aveau nevoie de tractoare trebuiau să se înregistreze, peticele de pământ abandonate trebuiau semnalate, casele arse de comunişti urmau să fie refăcute, cu ajutor de la stat. Poşta funcţiona iarăşi. Veştile erau deci bune peste tot. Citeam indicaţiile amănunţite din ziar. Am reglat lampa să văd mai bine. Vizitatori de departe îi aduseseră femeii câteva numere din *Sakala*[3], în care se prezenta cum avea să se strângă recolta de secară. Deodată mi-am aruncat ochii pe coloana următoare. Nici nu-mi puteam imagina în ce hal erau casele şi câmpurile noastre, cine ar strânge recolta pe-acolo. M-am apucat să citesc alte ştiri: locuitorii erau obligaţi să meargă să se înregistreze, nimeni nu avea voie să dea în chirie camere celor neînregistraţi, toţi evreii, arestaţii, refugiaţii şi comuniştii trebuiau să se înregistreze de urgenţă la autorităţile locale, chiriaşii şi proprietarii trebuiau să meargă să-şi declare bunurile, cei veniţi din URSS trebuiau să se prezinte la comandament în termen de trei zile, toţi evreii erau nevoiţi să poarte steaua lui David pe braţ, posturile de radio din statele inamice ale Uniunii Sovietice şi Germaniei erau interzise.

Toate astea însemnau că scăpaserăm de bolşevici. Am lăsat *Sakala* şi am pus mâna pe *Jurnalul* de Järva. Declaraţia plină de tristeţe de pe prima pagină m-a făcut să-mi duc mâna la tâmple, deşi căciula îmi era deja pe masă. „Toţi cei căzuţi pentru eliberarea Estoniei vor rămâne veşnic în amintirea noastră…“ În ziar, libertatea era pusă într-un chenar negru, dar în mintea mea curgea sânge din ea. I-am lăsat pe ceilalţi să trăncănească şi deodată mi-am dat seama că ei trăiau deja într-o ţară eliberată. Ca şi când nici nu duseserăm vreo luptă. Ca şi când era deja pace. Edgar păşise pe loc într-o nouă eră. Se sfârşise oare cu adevărat? Gata cu ascunzişul, gata cu pădurea? Să-ndrăznesc să sper că în curând ne vom primi casele înapoi, iar eu voi putea să merg să-mi caut fata să ne căsătorim? Iar la anul vom hrăni vacile, vom face căpiţe de fân? Să cred că în curând voi merge să ar câmpurile Simsonilor, că voi simţi pământul între degetele goale de la picioare? Iarba ce trebuia cosită era prea departe, de aceea caii nu erau potriviţi pentru munca asta. Seara, draga mea ar pregăti cafea bună şi şi-ar da jos şorţul plin de fire de iarbă, iar în ochii ei s-ar vedea culorile florilor. Edgar se va duce în sfârşit să-şi construiască propria casă, să aibă grijă de nevasta lui, iar eu n-ar mai trebui să-i ascult flecăreala neîntreruptă. Poate cei deportaţi se vor întoarce în ţară, poate URSS va fi obligată să le dea drumul. Tata s-ar întoarce acasă.

Trecusem în carneţel fiecare ruină fumegândă întâlnită pe drum, fiecare trup descompus mâncat de viermi. Îi voi căuta pe cei care vor şti să dea un rost notiţelor mele şi nu voi mai fi deranjat de modesta-mi contribuţie la eliberarea ţării sau de faptul că nu mă aflasem în grupul căpitanului care recucerise Tartu şi Tallinn. Curând va veni vremea reconstruirii patriei. Era doar începutul. O

întrebasem deja pe femeie unde aş putea găsi un oficial căruia să-i împărtăşesc informaţiile mele despre distrugerile bolşevicilor. Atunci mi-am dat seama de prostia mea. Nemţii m-ar lua imediat în armata lor, la fel şi pe Edgar, care nici n-ar fi priceput ce se întâmplă. Nu se terminase războiul încă. Nu aveam să hrănesc vitele la vară, nici să o aud pe Rosalie râzând veselă. Retragerea bolşevicilor mă orbise ca pe un copil. M-am suduit singur. Am văzut cum femeia a început să danseze cu cel mai mare dintre Andrussoni, în timp ce Karl cânta la acordeon, iar eu rumegam gânduri negre. Eram sigur că în scurt timp vom primi ordinul de înrolare în armata germană în locul celei sovietice.

1. Organizare politică stabilită de Germania în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, care cuprindea Estonia, Letonia, Lituania, o parte din Polonia şi din Belarus.
2. Avioane sovietice de bombardament.
3. Primul ziar politic din Estonia, având un rol important în secolul al XIX-lea.

Reval[1], Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Când Juudit s-a aventurat în cele din urmă în afara apartamentului, s-a oprit mai întâi la uşă să asculte. Zgomotele războiului dispăruseră într-adevăr. Şi-a aranjat gulerul şi şi-a potrivit geanta, să stea dreaptă. Mănuşile îi acopereau degetele încleştate de tensiune. A păşit cu grijă pe stradă, sub pantofi trosneau bucăţi de sticlă. Juudit nici n-a apucat să identifice resturile lumii trecute – oraşul a luat-o cu asalt imediat ce a dat colţul, cărucioare de copii au apărut din senin, câini vagabonzi, dame care râdeau, soldaţi germani care cântau la muzicuţă şi făceau cu ochiul. Juudit s-a blocat şi s-a înroşit, dar şi-a revenit repede auzind bâzâitul Poştei, văzând că banca era deschisă, iar curierii alergau pe stradă. După ce i-a trecut uimirea, şi-a dat seama că de mânecă i se agăţase un copil care vindea poze cu Führerul. Nu ştia cum să scape de băiat, câştigul ar fi mers către victimele incendiilor, da, sigur că doamna dorea să ajute familiile fără adăpost, nu-i aşa? Aşa că Juudit a vârât poza în geantă, apoi şi-a retras repede mâinile, se speriase de bocăniturile de la teatru şi de camionul care trecea pe stradă, însă acestea erau sunete de reconstrucţie, nu războiului. La colţul străzii, un puşti râdea de femeia care tresărise din cauza camionului. Juudit îşi aranjă pălăria. Oraşul înflorea, iar steagurile Estoniei şi Germaniei fluturau în vânt. Cinematograful Gloria a fost reparat în grabă, posterele filmelor strânseseră o gloată de copii uimiţi, dar până şi adulţii se opreau să arunce câte o privire. Juudit zărise zâmbetul roşu al unei actriţe germane şi genele lungi ale lui Mari Möldre. Gălăgia oamenilor o înconjurase, se simţea ca într-un film. Nu era adevărat. Totuşi, era tentată să meargă cu ei, să se plimbe aiurea şi să nu se mai întoarcă niciodată acasă. De ce nu? De ce n-ar putea? De ce să nu ia parte la bucuria generală? Mirosul de ars nu se mai simţea, cel puţin nu aici, iar Juudit inspira aerul precum aburul cozonacilor, până când a luat-o cu ameţeală. Oraşul nu fusese distrus, ruşii fuseseră atât de prinşi cu arderea depozitelor şi a fabricilor, că nu avuseseră timp să atace locuinţele. Juudit şi-a continuat plimbarea, căutând noi semne ale păcii. A trecut pe lângă cârciuma cazonă, plină de soldaţi care se holbau la buzele ei, apoi a grăbit pasul, întorcându-şi privirea de la femeia care pusese în geamul magazinului o fotografie mare de-a lui Hitler pe care scria „Hitler eliberatorul“. Îi invidia pe cei care păreau să fi uitat deja anii ce trecuseră. Brusc, oraşul era invadat de bărbaţi tineri, pe Juudit o deranja, erau prea mulţi bărbaţi, voia acasă, deodată voia să meargă acasă, a cumpărat repede un ziar şi a înşfăcat şi *Jurnalul* de Otepää de pe o bancă, apoi s-a holbat puţin la o cafenea deschisă, pe ale cărei chelneriţe le cunoştea după nume. Se întorseseră deja la lucru sau noul proprietar angajase altele

noi? Înainte, Juudit trecea uneori pe acolo, mânca bunătăţi, întâlnea cunoscuţi, însă acum verigheta o strângea de deget. Soldaţii din apropierea spitalului prindeau porumbei. Unul dintre ei a observat-o pe Juudit şi a zâmbit, alţii îi zoreau pe soldaţi: „Oala e deja pe foc!“.

Juudit a zărit de departe copiii adunaţi în faţa uşii ei, care căscau gura la DKW-ul parcat pe stradă, cu partea din spate făcută din placaj. Băieţii nu făceau nimic rău, nu ar fi pus întrebări despre soţul ei, însă lângă ei se afla o vecină băgăcioasă greu de ocolit cu graţie. Femeia a prins-o pe Juudit de mână şi a început să se vaite: „Toate maşinile vor fi curând fabricate din furnir? Ce mai urmează oare?“. Juudit a dat politicos din cap, dar femeia nu-şi slăbea strânsoarea, holbându-se în continuare şi vorbind despre căi ferate şi locomotive: „Poţi să-ţi imaginezi aşa ceva, tramvaie mergând cu lemn, ce mai inventii nemţeşti!“. Juudit o auzea cum dădea din gură în spatele ei, iar după ce se smulse nepoliticos de lângă ea auzi şi întrebarea despre întoarcerea soţului. Ţârâitul telefonului ajungea până în hol. Continua să sune când Juudit a ajuns în bucătărie, însă n-a răspuns, după cum nu răspunsese nici înainte, nu îndrăznise. Nu deschisese nici uşa, deşi cineva ciocănise, nu avusese curaj, ci privise pe furiş din întunericul apartamentului ei la lumina albastră a lanternelor nemţilor, se speriase de umbrele neobişnuite şi auzise scârţâitul lemnului maşinii şi roţile luând curba, strigătele în germană. Nu mai exista îndoială că nemţii ieşiseră victorioşi – în ziare scria că Lenin fusese evacuat din Moscova. Juudit a pus ziarele pe masă, şi-a făcut cafea de cereale şi a aruncat un ochi la ştiri, însă nu scria nimic despre cei care trebuiau să se întoarcă acasă. În schimb, cititorii erau încurajaţi să trimită la redacţie bancuri din timpul perioadei de restrişte. Erau trecute şi preţurile alimentelor: caşcaval Emmental 1,45-1,60 *Reichsmark*, caşcaval Edam 1,20–1,40 *Reichsmark*, caşcaval Tilsit 0,80–1,50 *Reichsmark*. Iaurt 0,14 *Reichsmark*. Carcasă eviscerată de gâscă 0,55 *Reichsmark*, calitatea a doua. Mâine trebuia să meargă să ia cartelele de mâncare, să le înregistreze la cel mai apropiat magazin, să stea la coadă, să se tot foiască din cauza umerilor falşi care o deranjau, la fel ca înainte. Femeia din vecini îşi găzduia acum rudele venite din Tartu, care fusese bombardat. Zgomotele iscate de gloata de copii îi aduceau aminte de viaţa de familie, de care ea nu va avea niciodată parte. Viaţa ei distrusă urma să-şi reia inevitabil mersul de dinaintea plecării soţului ei, numai întoarcerea lui mai lipsea.

Încetul cu încetul, Juudit a început să-şi dea seama că nu avea dreptate. Bărbaţii nu vor fi lăsaţi să vină acasă înainte de terminarea războiului, era nevoie de ei pe frontul de est. În plus, nici nu puteau ajunge acasă într-o zi, doar dezertorii din împrejurimi apucaseră să se întoarcă. Dacă ar fi răspuns la telefon sau la uşă sau de-ar fi discutat măcar cu cei apropiaţi, şi-ar fi dat seama de asta mai repede. Războiul îi afectase judecata, îl avea în cap doar pe soţul ei în faţa uşii. Aşteptarea apăsătoare putea fi nesfârşită, cine ştie cât de departe se afla el acum? Şi dacă se pierduse pe undeva, cât ar trebui Juudit să aştepte înainte să înceapă o viaţă nouă? Poate că trebuia să urmeze exemplul lui Karin, din cauza căreia Elisa fusese condamnată pentru crime antirevoluţionare – să se angajeze ca bucătăreasă pe un vas, să plece pe mare, să plece într-o ţară străină, să lase tot, să o ia de la capăt, să caute un alt bărbat într-o altă ţară, să uite că era căsătorită. Însă atunci Rosalie, mama sau altcineva din familie ar fi păţit precum Elisa.

Atunci când ziarele au început să publice liste cu numele celor care se întorceau acasă, vecina se puse să-şi aştepte bărbatul cu vin. Telefonul suna de dimineaţa până seara, iar în cele din urmă Juudit a trebuit să răspundă, gândindu-se că o căuta mama ei. Într-adevăr, ea era, i-a cerut veşti, a anunţat-o că i se puseseră întrebări în legătură cu ginerele ei, a întrebat-o dacă ştia ceva de Johan. Juudit se speria de fiecare sunet al telefonului, îi aducea aminte de viaţa ei de pe vremuri. Totuşi, trebuia să se organizeze, să aibă din ce trăi. Era mereu oprită pe stradă, i se cerea de mâncare, măcar o bucată de pâine. La ţară era mereu de mâncare. La ţară se făcea tărie. Putea să aducă tot felul de bunuri de la ţară şi să pună pe picioare un mic magazin. Era singura soluţie, aşa spunea şi mama, zicându-i să meargă la Rosalie acasă când se tăiau animalele, mai bine ar şi rămână acolo. Juudit trebuia să plece. Şi-a dat seama că soacra şi mătuşa îşi făceau griji, cum putea să facă faţă o tânără doamnă singură la oraş. Soacra se întreba şi ce mâncare i-ar fi gătit fiului ei minunat când acesta se întorcea. Despre socru n-au spus nimic. Juudit era aproape sigură că nu se va mai întoarce niciodată; Rosalie îi povestise despre şoarecii care intraseră în casă în iunie, iar şoarecii nu minţeau niciodată[2].

Deşi cele mai multe trenuri transportau soldaţi, uneori aceştia mai culegeau şi călători obişnuiţi de pe drum, de aceea Juudit se îmbrăcase mai frumos decât era nevoie pentru acest drum. Bărbaţii au ajutat-o să urce în tren şi a roşit copleşită de fluierături. În buzunar avea o autorizaţie de călătorie obţinută la negru. Tot drumul s-a gândit cu teamă că soacra îi va citi în suflet, că-i va vedea inima trădătoare. Se certase cu bărbatul ei o singură dată, după un an de căsnicie şi vreo două încercări de natură sexuală. Juudit se gândise mult timp cum să facă să-l întrebe dacă mersese la doctor sau măcar pe la vreun vraci. Fraza a fost trântită în mijlocul cinei, pe când mâncau cotlete de miel. Soţul a rămas uimit, a pus jos furculiţa, apoi cuţitul, însă a continuat să mestece. Tăcerea plutea în castronul cu sos. A luat apoi linguriţa de desert.

— Dar pentru ce? N-am nimic.

— Nu eşti normal!

Scaunul a căzut la pământ, iar Juudit a fugit în dormitor, a închis uşa după ea şi a blocat clanţa cu un scaun. Pastilele se aflau într-o cutie din comodă, însă a găsit doat nişte prafuri. A înghiţit tot şi a mulţumit în gând că Johan şi soţia se aflau în vizită la cineva.

Bărbatul a bătut la uşă.

— Dragă, deschide. Să vorbim despre ce e cu tine.

— Ai să vii cu mine la doctor.

— Nu te simţi bine?

— Tu nu eşti bărbat!

— Draga mea, pari isterică.

Vocea lui părea răbdătoare. Încet, i-a spus nevestei sale că merge să-i aducă un pahar de apă cu zahăr, aşa făcea mereu tuşa când erau mici şi aveau coşmaruri noaptea. O va calma. Apoi se vor gândi dacă Juudit avea nevoie de un psihiatru.

Juudit şi-a făcut o programare la clinica privată a doctorului Greiffenhagen. Doctorul Otto Greiffenhagen era cunoscut pentru competenţele sale privind afecţiunile sexuale masculine, iar clinica sa era cea mai modernă din oraş. Dacă nici acolo nu găsea o soluţie, nu mai avea ce face. Juudit i-a povestit toată afacerea.

Doctorul a scos un oftat.

— Poate ar trebui să veniţi amândoi aici. Împreună. Sau soţul dumneavoastră să vină singur.

Juudit s-a ridicat să plece.

— Dragă doamnă, există, bineînţeles, tot felul de preparate. Fiole de Testoviron, de exemplu. Întâi totuşi trebuie să-l consult pe soţul dumneavoastră.

Însă Juudit nu l-a putut aduce la doctor, n-a primit nici Testoviron, nici altceva. Nici primul zbor pe care bărbatul i-l promisese. În scurt timp, a abandonat cursurile de engleză, iar curând s-a lăsat şi de franceză. La vremea logodnei fusese de părere că o soţie de pilot trebuia să cunoască mai multe limbi străine.

1. Nume german pentru Tallinn.

2. Superstiţie conform căreia şoarecii în casă înseamnă moarte.

Satul Taara, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Scârţâitul saniei se auzea de departe. Edgar se întorcea cu mare zarvă după ce-şi rezolvase treburile în oraş. Imediat ce se oprea sania, avea să-nceapă să trăncănească despre nemţi, o ştiam, dar eram pregătit. Dimineaţa le propusesem celorlalţi să mergem până la Rosalie, ajutasem la tăierea porcilor şi ştiam că Edgar venea după supa de perişoare. Edgar refuzase să vină, mersese la treburile lui. Atitudinea vărului meu faţă de nevasta lui nu era singurul lucru care mă enerva la el. Nu se pricepea deloc la cai, de aceea am ieşit să-l întâmpin; eu mă ocupam de deşeuat şi adăpat. Calul meu era obosit, scotea abur pe nări, trebuise să alerge mult prea repede. Ca de obicei, Edgar uitase de ovăz, în sac mai erau vreo două kile, iar o parte din fânul pe care-l pusesem în sanie cu o noapte înainte se pierduse. Nu i-am răspuns când m-a salutat vesel. Edgar s-a oprit în mijlocul drumului, zăpada îi scârţâia nesigur sub picioare. Nu l-am băgat în seamă, am dus calul în grajd, m-am pus să-i curăţ copitele de zăpadă şi să-l ţesal. Edgar m-a urmat, cerând atenţie, era clar că avea ceva să-mi destăinuie. Vestea pe care voia să mi-o dea n-avea legătură cu fânul, aşa că nu-mi păsa, situaţia n-arăta prea bine. Leonida spusese că ne va ajunge pentru iarnă să facem douăzeci de căpiţe, însă deja de pe-acum trebuia să-l amestecăm cu paie, iar calul meu căuta iarba cu botul. Nici grajdul familiei Armi nu era într-o stare mai bună, caii mari ai nemţilor mâncaseră hrana tuturor animalelor din sat, iar Edgar nu părea să poată aduna mai mult în excursiile sale dacă nu o atrăgeam pe mama de partea mea în chestiune. Mama nu-i cerea niciodată nimic lui Edgar. Imediat după ce am ajuns acasă, Edgar fugise repede s-o vadă pe tuşa. Zâmbetul mamei strălucea, iar Edgar a răsuflat uşurat văzând că tuşica lui se afla pe mâini bune, în grija lui Rosalie. Reuşise să le anunţe în secret şi pe Leonida, şi pe mama sa că se întorsese – dar să nu le spună încă celorlalţi, nici măcar nevestei lui. Mama credea că Edgar putea fi luat drept comunist şi înhăţat dacă era recunoscut în sat, ceea ce nu prea înţelegeam. Pricepusem că vărul dorea să ascundă că dezertase din Armata Roşie, dar ce dacă? Doar prin sat umblau şi alţi dezertori, iar noi luptaserăm împotriva bolşevicilor. Totuşi, mama nu dorea ca vreunul dintre noi să ajungă pe front şi avea nervii slabi, aşa că nu voiam să mai insist. Mama era mereu foarte fericită când Edgar mergea să o vadă şi se punea repede să frigă nişte carne sărată, să-i facă supă sau aducea alte bunătăţi la masă. Totuşi, nu cred că Edgar îşi crease degeaba o nouă identitate. Noul său nume, Fürst, era destul de nemţesc, fin ca mătasea, dar gura mea îl transformase în Vörsti, întrebându-se iar şi iar dacă nu cumva vărul meu avea ceva de ascuns. Rosalie se gândise să-i trimită un mesaj soţiei lui

Edgar, însă acesta i-a interzis, mama i-a interzis şi ea şi la fel a făcut şi Leonida. Cu cât trecea mai mult timp de la întoarcerea lui Edgar, cu atât părea mai greu să-i spunem lui Juudit.

Vărul continua să se fâţâie în spatele meu. Nu mă grăbeam, ci îmi ţesălam calul în lumina slabă din grajd.

— Nu mă întrebi de veşti? a spus, scoţând nişte foi din geantă.

A început să citească acolo, în semiîntuneric, la lumina lămpii. În Tallinn fuseseră eliberaţi 206 prizonieri politici, acesta fiind cadoul de Crăciun al directorilor Comisariatului Estoniei pentru femeile şi copiii nevinovaţi care avuseseră de suferit când bărbaţii fuseseră arestaţi. Vărul îşi dădea importanţă, iar ochii-i spălăciţi prinseseră culoare.

— M-ai auzit? Câţi crezi că ar proceda astfel faţă de familiile inamicilor lor? Sau iară te gândeşti la câmpul ăla de tutun?

Am mârâit afirmativ înainte să-mi aduc aminte că n-avusesem de gând să-i vorbesc lui Edgar, care, în ciuda agitaţiei sale, nu părea să facă nimic pentru familia Simson. De tata nu auzisem nimic, iar pământurile se aflau încă pe mâini străine. Nu voi putea sădi cartofi acolo, chiar dacă lucerna ar încărca solul cu azot trei ani la rând. Germanii interziseseră creşterea tutunului şi Rosalie nici n-ar fi putut obţine răsaduri, însă familia Armi primise înapoi o parte din terenul arabil luat de bolşevici. Mersesem acolo să stropesc merii cu Estoleum, pe care îi învăţasem să-l cumpere din timp. Tatăl lui Rosalie se bucurase de pont, eram ca un fiu pentru Aksel. Îi spusesem că Estoleum era mai bun decât verdele de Paris, ar fi ajuns pentru merele de vândut la piaţă. Însă tot ce putea face tânărul stăpân al casei Simson pentru mireasa sa, nu putea face şi pentru propria casă. Asta mă tulbura. Edgar nu a înţeles niciodată muncile câmpului, deşi laptele proaspăt muls dimineaţa era bun pentru plămânii lui slabi.

A continuat să citească în timp ce eu vedeam de cal, războiul nu-l schimbase deloc pe vărul meu.

— „Încă ne amintim cum îi zugrăvea propaganda bolşevicilor pe nazişti, îndeosebi pe conducătorul lor. Nici măcar nu erau oameni.“ Edgar ridicase vocea, voia să-l ascult. „Naţional-socialismul încearcă să combine toate clasele sociale într-una singură, pentru binele poporului. Ura de clasă, această rană sângerândă a poporului, este complet străină mişcării. Fiecare are drept egal la viaţă… Fiecare individ este un bun valoros pentru mica noastră naţiune.“

Calul îşi flutură urechile.

— Încetează, am spus. Sperii calul.

— Roland, nu pricepi, comisarul general a găsit exact cuvintele de care oamenii au nevoie.

Nu i-am răspuns, furia mă făcuse stană de piatră. Simţeam că vărul meu avea motivele lui să-i ridice-n slăvi pe nemţi, poate Edgar dorea să mă alătur lui. Dar pentru ce ar fi avut nevoie de mine? Îmi aminteam bine cum se pitise Edgar în casă când Armata Roşie se retrăsese, iar intersecţiile mişunau de bărbaţi din batalioanele de exterminare, cu germanii în urma lor. Unităţi speciale din Omakaitse[1] alergau încolo şi-ncoace, brazii erau învăluiţi în fumul prafului de puşcă. Dădusem peste doi bărbaţi care se ascundeau după casa noastră. I-am recunoscut uşor pe cekiştii care atacaseră trupele căpitanului, i-am recunoscut deoarece stătusem atunci de pază şi mă uitasem bine la chipurile lor, să nu le uit. Atunci îmi scăpaseră printre degete, acum însă nici gând. Edgar şi-a dus mâna la gură

când a observat cadavrele întinse în curte, arăta ca un copil care vede pentru prima oară porcul tăiat. De-abia venise la noi; Alviine, sora mamei, îşi trimisese băiatul la ţară să se mai întărească. Tatăl său murise de difterie, iar mama era îngrijorată din cauza anemiei lui Edgar. Edgar leşinase. Eu şi tata eram siguri că aşa o mironosiţă nu se va descurca la ţară. Se pare însă că s-a descurcat foarte bine sub fustele mamei. Mama tânjea după un alt copil care să stea cu ea, aşa că cei doi se potriviseră de minune. La ţară, noi aveam un cuvânt pentru asta: lene.

După ce îşi reveni din leşinul în care căzuse la vederea cadavrelor, Edgar păru dintr-odată în mare formă, oferindu-se să scape de ele. Mă-ndoiam că va face asta, însă l-am ajutat să urce leşurile în căruţă, apoi le-a dus undeva. S-a întors a doua zi, roşu în obraji, cu un zâmbet pe care cu greu şi-l ascundea. Am lăsat mersul la oraş până când se mai calmau pădurile. Ştiam că vărul inventase o poveste pentru cele două cadavre, din moment ce fuseserăm lăsaţi în pace. Curând totuşi, nemţii vor începe să se întrebe ce căutau în pădure doi spioni şcoliţi în Finlanda, asta dacă nu făcuse deja Edgar vreo înţelegere cu ei. Poate că era timpul să-l întreb ce treburi învârtea cu nemţii. Părea însă imposibil. Edgar ar fi fost foarte încântat să mă vadă interesat, iar eu nu voiam să-i am în faţa ochilor mutra satisfăcută. Am văzut că hăţurile aveau un nod, l-am desfăcut, apoi m-am dus în casă după nişte sfoară, ca să refac legătura. Atâta timp cât nemţii nu erau în stare să ne înapoieze pământurile confiscate de bolşevici, nu valorau nimic în ochii mei. Mi-am adus iarăşi aminte de câmpul de tutun, unde un prostănac de bolşevic turnase fecale pe post de bălegar, ca să crească cine ştie ce, iar calul sovhozului era atât de slab, că nu pricep cum reuşea să urnească plugul. Edgar nu observase, doar se minuna de unde venea duhoarea când se afla în apropierea locului. Câmpul făcuse parte din pământul nostru, al Simsonilor, iar calul acela fusese al meu, primise multe premii la expoziţiile agricole mai demult. L-aş fi recunoscut oriunde, iar el m-ar fi recunoscut pe mine, însă trebuia să lăsăm pământurile pângărite, să lăsăm caii în pace.

Edgar a venit după mine în casă, a aprins lampa, dând la o parte cenuşa de pe ea, iar apoi a continuat să citească de unde rămăsese. Voia aprobarea mea pentru ce făcea? Ceva clar voia, dar ce?

— Nu asculţi, s-a plâns Edgar.

— Ce vrei?

— Să începem să ne punem viaţa la cale, bineînţeles.

— Ce treabă au comisariatele cu asta?

— Ai nevoie de acte noi, ca şi ceilalţi. Au fost date anumite reguli. Te pot ajuta.

— N-am nevoie de sfaturile lui Vörsti.

— Tuşa s-ar supăra dacă n-aş avea grijă de tine.

Am râs. Edgar devenise obraznic.

— Ai fi bun de poliţai. Acum e momentul să-ţi încerci norocul, au mare nevoie de oameni noi, a spus Edgar.

— Nu-i de mine.

— Roland, toţi bolşevicii au fost deja curăţaţi. Munca e uşoară şi nici nu trebuie să te înrolezi în armata germană. Nu de-asta stai aici? Ce-ţi mai trebuie?

Până la urmă m-am prins despre ce era vorba. Edgar văzuse că se ivise un moment propice, acum

că poliţia noastră stătea degeaba. M-am uitat la el şi am văzut lăcomia sclipindu-i în ochi: gata cu baronii, bolşevicii şi directorii, posturile goale de conducere îl aşteptau. Aşa deci, de-asta îşi dădea aere vărul meu, asta ascundea. Dintotdeauna îi considerase mai buni pe germani, admira bicicletele aduse din Berlin, se dădea în vânt după telefoanele lor, uneori le imita până şi topica atunci când vorbea. Totuşi nu înţelegeam de ce-mi destăinuia planurile sale. Aş fi avut un cuvânt de zis în ce priveşte intenţiile lui? Edgar se bucurase de multe avantaje, fusese trimis în Tartu la gimnaziu şi la facultate. Mi-aduc aminte cum se plimba ţanţoş prin curte în timpul vacanţelor. Mama găsea întotdeauna coroane când Edgar dorea să comande cărţi de pilotaj de la Berlin, poze cu piloţi sau avioane germane, iar când ceilalţi erau la câmp, mama se odihnea în casă din cauza slăbiciunii ei, iar Edgar stătea lângă patul ei să-i povestească despre aviaţie şi despre Ernst Udet[2], deşi la ţară toate acestea păreau neobişnuite. Semănau foarte bine, mama şi Edgar. Nici unul nu avea nevoie de sfaturile mele, însă eu trebuia să am mereu grijă de amândoi. Începusem să sper ca Edgar să plece odată, să-şi vadă de carieră, să-şi poarte singur de grijă.

— Du-te tu la poliţie, nu văd de ce-ar fi nevoie şi de mine! m-am răstit la el.

— Vreau să fii şi tu cu mine, pentru tot ce-am pătimit împreună. Să poţi s-o iei de la capăt cum trebuie.

— Văd că multe griji îşi mai face Vörsti pentru mine, dar de ce nu e Vörsti acasă la soţia lui? Sau ţi-ai găsit vreo amantă care să te ajute în treburile pe care le învârţi?

— M-am gândit să-mi pun viaţa puţin în ordine mai întâi. E mai bine să mă ocup de tot fără nevastă, mereu ridică atâtea pretenţii.

Am început să râd. Vocea lui Edgar se înăsprise, însă a-nghiţit în sec, mărul lui Adam i se mişca de colo-colo, până când s-a calmat. Şi-a întors faţa, apoi a zis:

— Haide cu mine. De dragul prieteniei noastre.

— Ai vorbit cu mama despre asta?

— Doar când totul va fi sigur. Nu vreau ca tuşa să-şi facă speranţe degeaba. Edgar a ridicat iarăşi tonul: Nu putem sta aici în coliba Leonidei la nesfârşit. Deja ţi-am zis că ştiu un om numai bun pentru munca în poliţie. Pe tine. E nevoie de tine. Estonia are nevoie de tine!

M-am decis să mă întorc în grajd să adap calul. Speram ca Edgar să nu se ia după mine. Vărul meu credea că n-aveam nici un plan, însă nu era aşa. Îmi pusesem cap la cap notiţele, iar când dădeam întâmplător peste vreunul dintre tovarăşii noştri, adunam mai multe informaţii, ca să nu uit concluziile pe care le trăsesem din discursurile lui Edgar. Intenţionam să-mi caut de lucru ori în portul din Tallinn, ori în Tartu, la căile ferate – aşa aş face rost de ceva bani pentru cei de acasă. Edgar nu-i dădea tuşii nici un sfanţ, iar carnea din casa Armi ajungea la doamna de la oraş a lui Edgar. Trebuia să am grijă şi de ei, nu erau destui oameni să ajute la prepararea tăriei, spinarea Leonidei începuse să se încovoaie, mama nu era bună de nimic, iar Aksel era ciung. Portul mă atrăgea mai tare, pentru că Tallinnul era mai aproape de Rosalie. În caz că se racolau oameni şi de-acolo, puteam evita înrolarea în armata germană, în acte era trecut anul greşit al naşterii. Însă dacă Edgar îmi promisese un post în poliţie, poate că nemţii îmi cunoşteau deja trecutul. N-aş fi putut să lucrez prea mult în port dacă Edgar nu-mi făcea acte noi, cu alt nume – şi chiar dacă-mi făcea, puteam oare să am încredere că nu mă va da în vileag?

Puteam să am încredere că nu le va povesti nemţilor că aveam de gând să lucrez în port?

1. Gardă estonă antisovietică.
2. As al aviaţiei germane din Primul Război Mondial.

Satul Taara, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Când în cele din urmă Juudit a ajuns la ţară, nimeni nu i-a spus nimic despre soţul ei. Mâinile soacrei sale tricotau de zor, iar perechea de ciorapi devenea tot mai mare, erau ciorapi pentru copii. Cumva Juudit era sigură că nu erau pentru viitorii prunci ai lui Rosalie şi Roland, soacra îl răsfăţase mereu pe fiul ei adoptiv, nu pe propriul copil. Roland se pare că stătea în coliba din pădure a Leonidei, venind din când în când să ajute la treabă. Altceva nu i-au mai spus, deşi Juudit tot aştepta să revină asupra subiectului. Dar nu. Rosalie pomenise doar că Roland rămăsese în ascunzătoare. A spus-o în trecere, iar pe chipul ei nu se citea bucuria pe care Juudit se aşteptase s-o vadă, doar logodnicul ei se întorsese acasă teafăr. Era ciudat că aici nimeni nu vorbea despre întoarcerea acasă, precum în alte părţi. Altfel, se vorbeau destule. Mai întâi, s-au plâns cu toţii că lupii de controlori puneau laba pe mâncarea călătorilor din tren, apoi s-au gândit ce ar trebui să facă Juudit dacă era verificată la întoarcere. S-au bucurat că trenul lui Juudit nu a trebuit să oprească pe drum din cauza vreunui atac aerian, iar tot restul serii au povestit despre conacul din sat. Hitler îi chemase pe nemţii baltici în Germania, dar servitorii rămăseseră la conac. Deasupra uşii de la intrare fuseseră puse capcane pentru porumbei, credeau că nemţii îi mâncau, asta le înveselea pe femei. Apoi au fost aduse căzi de baie, germanii erau un popor curat, iar ofiţerii erau relaxaţi – grădinarii şi spălătoresele care rămăseseră la conac povesteau că odraslele lor primeau caramele, iar de pază stătea un singur soldat. De câte ori Juudit surprindea privirea Annei sau a Leonidei, acestea îşi ridicau repede colţurile buzelor. Ceva nu era în ordine. Juudit se aşteptase ca soacra sa să fie îngrijorată că bărbatul ei umbla pe cine ştie unde sau să-i ceară să rămână acolo la ţară, dar nu părea să-şi facă griji că nora ei locuia singură în Tallinn, ba mai şi zâmbea din când în când, întorcându-se pe călcâie. Faptul că Roland supravieţuise nu explica întru totul acea veselie. Şi pământul pe care familia Armi îl primise înapoi de la locuitorii aduşi acolo de bolşevici? Totul era într-o stare atât de proastă, încât n-ar putea să-l muncească fără ajutor, deci n-aveau de ce să se bucure. Rosalie aţipise înainte să poată discuta cu ea între patru ochi, deşi aşa făcuseră mereu după ce se stingeau luminile. Dimineaţa următoare, Juudit bănuia că Rosalie doar se prefăcuse că doarme: zâmbetul ei era forţat şi era extrem de ocupată. Ziua, după muncă, soacra pomenise ca din greşeală de blocadă[1].

— Am auzit că în interiorul blocadei poţi cumpăra jumătate de litru de apă pe zi cu două ruble, zece mii de oameni mor zilnic. Caii au fost mâncaţi, dar mă-ntreb dacă asediatorii au condiţii mai

bune…

Leonida a rugat-o pe Juudit s-o ajute să spargă sarea, iar Juudit a luat ciocanul şi a mărunţit-o. Soacra îşi arcuise buzele, dar nu în semn de mâhnire, iar blocada nu putea să-i dea vreun motiv să zâmbească. Poate că soacra ei începuse s-o ia razna sau poate pur şi simplu nu ştia cum să se poarte cu Juudit, ai cărei ochi erau uscaţi. Ar fi trebuit să izbucnească în plâns gândindu-se că soţul ei putea fi printre asediatori? Ar fi trebuit să pară supărată sau plină de speranţă? Mama auzise că cineva l-ar fi văzut pe bărbatul ei printre soldaţii trimişi la Leningrad, însă cine putea şti ce era adevărat din zvonuri? Soacra nu zisese totuşi nimic despre asta. Juudit voia să plece înapoi în Tallinn. Se simţea hărţuită de ochii Leonidei şi ai soacrei sale, care o priveau pe furiş. Era imposibil să vorbească între patru ochi cu Rosalie; soacra ei sau Leonida se fâţâiau tot timpul în jurul lor, scoteau capul de după uşă imediat ce Juudit credea că plecaseră în grajd, se iveau în spatele ei chiar când Juudit încerca să se ducă la găini împreună cu Rosalie. Rosalie nu părea să le dea vreo atenţie, era mereu ocupată cu câte ceva. Rosalie şi-a întors privirea, a înşfăcat lampa şi s-a dus în grajd când soacra a întrebat-o direct pe Juudit ceva. Începuse să-i spună că-şi făcea griji, se-ntreba cum va găsi Juudit la oraş oameni care să cumpere untură la borcan. La ţară era simplu. Nemţii mergeau din casă în casă tot repetând: *ein Eier, eine Butter, ein Eier, eine Butter*[2]. Repetau cu atâta disperare, încât soacrei i se făcea milă de ei.

— Copiii mor de foame acolo, mulţi dintre bărbaţii ăştia au copii. Ai să-nţelegi şi tu într-o bună zi, când o să-i ai pe-ai tăi, încă n-ai cum.

Ochii soacrei sale se holbau la talia nurorii. Juudit îşi duse mâna într-acolo şi se uită la dulapul de vase. Pe un raft se afla un rând de conserve goale de-ale soldaţilor; nu aveau voie să trimită din propriile provizii. Juudit a zărit un şoarece ţâşnind în spatele valizei ei, urmat imediat de un altul. Şi-a apăsat mai tare mâna pe stomac. Soacra sa continua să se plângă, deschizând indiferentă sertarele pline de ciocolată din raţiile soldaţilor. Leonida le dădea ciocolată paznicilor care dârdâiau pe acoperişul şcolii, unde se construise o bază antiaeriană. Le mai ducea şi cinci litri de supă, într-o oală învelită în fulare de lână. După ce mâncau Scho-Ka-Kola[3], soldaţilor le zbura somnul.

— N-au bieţii băieţi ce să dea la schimb. Sigur că eu mă descurc, însă bieţii de ei…!

Dacă Juudit n-ar fi avut nevoie să vândă nişte marfă, ar fi plecat imediat. Tot ce spunea soacra părea să facă aluzie la cât de inutilă era Juudit. Se hotărâse să o ignore, n-o să mai vină aici, dar atunci ce va mai vinde? Trebuia să-şi găsească altă sursă de venit, nu-i ajungeau stenografia şi cunoaşterea germanei, existau prea multe fete care băteau la maşină mai bine decât ea, prea multe domnişoare care-şi căutau de lucru, iar tărie nu putea fabrica la oraş. Când Juudit fusese nevoită să plece din casa lui Johan, lăsase acolo toate lucrurile bărbatului ei, iar acum regreta. Nu avea nici un rost să suspine după vasele abia cumpărate şi după paltonul lui de iarnă. Mama îi spusese că va cere înapoi casa lui Johan dacă se va întoarce în Tallinn. Clădirea era oricum prea distrusă din cauza bolşevicilor şi nimeni nu ştia unde ţinea Johan actele casei. Trebuia totuşi să găsească ceva. Altceva decât borcane de untură şi tărie. Altceva, pentru că aici nu se va mai întoarce şi nici nu putea supravieţui cu pachetele alimentare de la nemţi. Juudit încă îşi ţinea mâinile în şold, ca şi când s-ar fi apărat de privirile insistente ale soacrei sale, deşi nu avea ce să apere. Şi ce se va întâmpla când soţul ei va veni acasă? Juudit era sigură că va cere ca tuşica lui iubită să stea cu ei sub acelaşi acoperiş, să vegheze asupra lui şi să-i

facă supă de perişoare. La oraş putea să-i facă în fiecare săptămână.

Atmosfera apăsătoare s-a risipit doar atunci când Aksel a intrat după un cuţit, aruncându-şi mănuşile la uscat pe sobă. Mirosul de lână umedă s-a întins în bucătărie. Flacăra lămpii pâlpâia. Porcul fusese atârnat ieri în grajd, iar Aksel îşi petrecuse acolo noaptea dormind iepureşte, de teama hoţilor. Rosalie a revenit din grajd, iar când s-au dus după carne, Juudit a luat-o de mână şi nu i-a dat drumul.

— S-a întâmplat ceva de care nu ştiu? a întrebat Juudit. Toţi vă purtaţi aşa de ciudat.

Rosalie şi-a tras mâna, însă Juudit nu i-a dat drumul. Stăteau doar ele în curte, dar Leonida venea deja să explice cum voia să fie tăiat porcul. I se auzea vocea din grajd. Juudit a strâns din buze.

— Nu, nimic, a spus Rosalie. Doar că Roland s-a întors. Pare atât de nedrept că eu îl pot vedea, în timp ce bărbatul tău e încă pe front. Nu e corect. Nimic nu e corect.

Rosalie şi-a smuls mâna.

— Rosalie, nu sunt singura femeie al cărei bărbat e pe front. Nu trebuie să-ţi faci griji pentru mine. Dacă ai şti…

Juudit tăcu. Nu voia să continue, nu acum.

— E greu cu soacra? a întrebat.

— Chiar deloc. Anna face treaba în casă, spală tifonul pentru brânză, face tot ce fac de obicei copiii. E de mare ajutor. Roland are o grijă în minus, mama lui e bine îngrijită. Hai să mergem, ne aşteaptă.

Rosalie s-a grăbit către grajd. Juudit a inspirat adânc, noaptea era liniştită, prea liniştită, apoi a urmat-o pe Rosalie, în curând va pleca înapoi. Trebuia să mai reziste doar puţin, doar cât să ia nişte borcane de untură şi să ascundă sub fustă o sticlă sau două de tărie. Juudit n-a mai încercat să stea de vorbă cu Rosalie, ci s-a pus să aşeze bucăţile de carne. Leonida şi Anna alegeau cu grijă bucăţile de carne, primele pentru sărare, coastele pentru sos, spatele pentru prăjit, pulpele pentru Paşti, coada pentru ciorba de varză de iarnă. Femeile prinse cu treaba făceau atâta zgomot, că nici n-au mai observat tăcerea lui Rosalie şi a lui Juudit.

1. Referire la asediul Leningradului din 1941, unul dintre cele mai lungi şi distrugătoare asedii din istorie.
2. Un ou, un unt, un ou, un unt (în lb. germ., în orig.).
3. Ciocolată germană cu adaos de cofeină.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Forfota din Piaţa Primăriei se auzea până în camerele hotelului Centrum, claxoanele maşinilor şi strigătele vânzătorilor de ziare îl înconjurau pe Edgar, care se privea în oglinda unui dulap din lemn închis la culoare. Şi-a ridicat mâna cu grijă şi devotament, a numărat până la trei, a lăsat-o jos, apoi a repetat aceeaşi mişcare numărând până la cinci, apoi şapte, a examinat unghiul braţului, era destul de drept oare, vocea era suficient de energică? Îşi amintise bine distanţa? Nu mai folosise salutul german când îşi întâlnea persoanele de contact, întâlnirile fuseseră neoficiale şi menite să treacă neobservate, dar situaţia era nouă, protocolul la fel, mâna s-ar putea să-i zvâcnească sau cel puţin să tremure. Apucase să exerseze şi în pădure, atent de la bun început la faptul că Eggert Fürst fusese stângaci. Asta însemna inevitabil că salutul ar fi fost puţin mai nesigur, mai lent din umăr. Numele îi venise în cap pe insula Staffan, când urmau să se întoarcă în Estonia stăpânită de bolşevici, iar el trebuise să le facă băieţilor acte sovietice. Atunci îşi adusese aminte de Eggert Fürst, care se născuse într-o familie estonă din Petrograd, prietenul din copilărie al colegului său din Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne[1]. Nici că putea găsi o identitate mai potrivită intenţiilor sale: trecutul lui Eggert nu putea fi cercetat dincolo de graniţă. Edgar trebuia numai să se asigure de tăcerea familiei sale – iar în caz că nu se putea obişnui să nu reacţioneze la numele de Edgar, avea o scuză, Eggert suna cam la fel ca Edgar, mereu putea spune că nu auzise bine. Poate că acest necunoscut nu i s-ar fi întipărit atât de bine în minte dacă colegul lui n-ar fi fost atât de afectat de moartea de tuberculoză a prietenului său şi de nu i-ar fi ţinut Edgar companie în serile în care răsfoise prin vechile scrisori şi amintiri din copilărie. Încă din gimnaziu se pricepea să reproducă scrisul de mână şi trăsăturile specifice stângacilor. Comandând nişte biscuiţi ca să-şi calmeze nervii, Edgar îi mulţumi în sinea sa lui Voldemar, care avusese adesea nevoie de ajutorul lui la teme. Îşi amintea de gesturile şi mişcările lui Voldemar, de neîndemânarea cu care folosea furculiţa. Exersarea mâinii stângi nu era absolut necesară, însă detaliile erau cheia succesului. Când se cazase, Edgar îşi folosise întâi mâna stângă să scrie, apoi pe cea dreaptă, râzând de vechile sale obiceiuri, glumind cu recepţionerul. După ce-şi luase costumul de la călcat, lăsase un bacşiş generos cu mâna stângă.

Edgar linse crema ţinând biscuitul cu mâna stângă, exersând în continuare în oglindă. Începea să fie mulţumit de cum arăta acum – se maturizase exact cât trebuia în ultimii ani, nu mai era un băieţel. Unul dintre tovarăşii săi de pe insula Staffan făcuse deja rost de un post la Primăria din Tallinn, iar alţii îşi

făceau reputaţia prin alte ţări. Edgar nu avea de gând să fie mai prejos. Dimpotrivă.

După ce a mai exersat cu zel o vreme, s-a aşezat la birou şi s-a uitat prin hârtiile pe care trebuia să le ducă la sediul Securităţii din Tõnismägi. Lista cu numele comunişţilor pentru ziarul *Noorte Hääl* era completă, fusese nevoie de ceva muncă. Cadavrele din închisori şi din celulele NKVD se găseau şi fără ajutorul său, însă *Untersturmführer*-ul Mentzel fusese foarte încântat de lista lui Edgar. În plus, îi dăduse *Untersturmführer*-ului deja din Helsinki o listă cu colegii săi din NKVD.

Ultima oară îl văzuse pe Mentzel la restaurantul Klaus Kurki din Helsinki, la vremea instrucţiei de pe insula Staffan, de aceea avea emoţii acum. Deşi era de aşteptat ca persoanele care participaseră la instrucţie să fie cercetate mai devreme sau mai târziu, pe Edgar îl speriase apariţia lui Mentzel, care ştia prea multe. Însă poate că germanii aveau nevoie chiar de cineva ca el. Mentzel îi dăduse de pe-atunci binecuvântarea sa pentru noua identitate creată cu măiestrie şi îi promisese să păstreze secretul. Deveniseră repede prieteni buni şi poate că Germania n-ar fi vrut să se lipsească de un om vrednic. Edgar era mulţumit. Edgar înţelegea cum mergeau treburile, Mentzel avea cu siguranţă nevoie de cunoştinţele sale, însă Edgar se întreba ce planuri îşi făcuse cu el. Edgar încă nu ştia cât îl vor ţine informaţiile. S-a dovedit că se îngrijorase degeaba în legătură cu salutul. La sediu, nimeni n-a pufnit în râs, nimeni n-a fost jenat măcar. Mentzel l-a poftit pe Edgar să se aşeze în faţa unui berlinez necunoscut, îmbrăcat civil. Îi spusese apoi că acesta tocmai sosise dintr-o zonă mai îndepărtată a Ostlandului.

— A trecut ceva timp, *Herr* Fürst. A fost foarte plăcut la Klaus Kurki, a spus Mentzel.

— Plăcerea e de partea mea, a răspuns Edgar.

— Voi trece direct la subiect. Sperăm la nişte clarificări asupra situaţiei evreilor. Bineînţeles, am primit foarte mult material, însă *Herr* Fürst are mai multe informaţii din partea locului. Ce credeţi, cât de conştiente sunt statele baltice de pericolul pe care îl constituie evreii?

Situaţia era incomodă, Edgar simţea cum i se usucă gura. Se pregătise greşit pentru întâlnire, asta era clar. Deşi simulase tot felul de scenarii posibile, nu era pregătit pentru aşa ceva. Bărbatul în civil aştepta răspunsul, nici nu se prezentase încă. Edgar ştia că se întreba deja de ce trebuia să-şi piardă timpul ascultând astfel de rapoarte şi spera să poată scoate repede la iveală documentele. Mentzel îşi studia unghiile, din partea lui nu va veni nici un ajutor.

— Înainte de toate, trebuie să spun că nu prea sunt la curent cu situaţia din Lituania sau Letonia, a spus Edgar cu precauţie. Estonii sunt foarte diferiţi de lituanieni şi letoni. În acest sens, numele de „state baltice“ este puţin derutant.

— Chiar aşa? Estonii sunt o combinaţie între balticii de est şi rasa ariană, a remarcat necunoscutul german.

Mentzel l-a întrerupt.

— Aţi observat poate că estonii sunt considerabil mai deschişi la ten. Aşadar rasa ariană este dominantă. Un sfert din estoni aparţin acestei rase.

— Şi predomină ochii albaştri, da, am remarcat acest aspect pozitiv, a recunoscut bărbatul în civil.

Deodată a apărut un alt german în cameră, aparent un vechi prieten de-al berlinezului. Edgar încercă să profite de răgaz pentru a se gândi ce să spună, cum să se poarte. Nu ar fi fost de-ajuns

listele cu bolşevici, deşi exact asta îl interesase pe Mentzel în Helsinki. Edgar calculase greşit. Nu va mai fi chemat niciodată aici, cariera sa nu va mai avansa. Se concentrase asupra problemelor legate de trecutul lui, fusese orbit de asta, îşi imaginase că *Ausweis*-ul[2] din buzunar îi va fi de-ajuns. Conversaţia se învârtea în jurul caracteristicilor rasiale ale balticilor şi ideilor din operele ministrului Rosenberg[3], iar Edgar s-a pregătit să participe. La urma urmei, se gândise să-i memoreze titlurile scrierilor, *Die Spur des Juden im Wandel der Zeiten* şi *Der Mythus des 20. Jahrhunderts*[4], şi chiar când i se făcuse teamă că va fi întrebat ceva de conţinutul acestora, Mentzel începuse clar să se plictisească de vizitatorii săi. Edgar a răsuflat uşurat, nu credea că ar fi făcut faţă chestiunilor rasiale mai complexe. Acum trebuia doar să-şi păstreze sângele rece. Se va pregăti mai bine pentru următoarea întâlnire, va căuta numele cunoscuţilor ministrului, ale tovarăşilor de şcoală, rudelor, vecinilor de pe strada Vana Posti, ale colegilor de la gimnaziul Gustav Adolf din Tallinn. Va căuta pe cineva care ştia ce fel de om era Alfred Rosenberg şi ce fel de planuri avea acesta pentru ţara în care se născuse. După ce învăţa să gândească precum el, va şti ce fel de informaţii aşteptau nemţii de la el, ce interese aveau. Mintea îi lucra deja intens, căuta în arhivele sale persoanele potrivite, care ar fi avut cunoştinţe despre evreii care fugiseră din Germania în Estonia din cauza pogromurilor sau despre germanii baltici trimişi în Estonia de URSS. Nu prea găsea astfel de persoane.

Mentzel o porni spre uşă, în semn că întâlnirea luase sfârşit.

— Permiteţi-mi să vă mai reţin un moment, îi spuse lui Edgar.

Mentzel scoase un oftat în hol.

— *Herr* Fürst, aţi reuşit să faceţi rost de informaţiile pe care vi le-am cerut? Am aşteptat lista dumneavoastră cu mare interes.

Uşurarea i-a fost atât de mare, încât abia la uşă Edgar şi-a dat seama că apucase dosarul cu mâna greşită, cea dreaptă. Mentzel nu părea să fi observat, se gândea numai la listă. Edgar a deschis gura ca să tragă suficient aer în piept.

— Departamentul B4[5] al poliţiei este un loc deosebit de muncă, felicitări, *Herr* Fürst. Avem nevoie de oameni ca dumneata în afara Tallinnului, e mult de lucru în biroul din Haapsalu. Mergeţi mai întâi să vă înregistraţi la Referentul Departamentului B4 din Patarei[6], acolo veţi primi mai multe instrucţiuni.

— *Herr Untersturmführer*, îmi permiteţi să întreb… începu Edgar şi îşi drese glasul. De unde această onoare?

— Bolşevicii cunoscuţi au fost deja eliminaţi, dar cu siguranţă cunoaşteţi importanţa unei dezinfecţii riguroase atunci când avem de-a face cu un parazit atât de rezistent. Iar dumneavoastră cunoaşteţi parazitul acesta foarte bine, domnule Fürst.

Mentzel s-a rotit pe călcâie, apoi s-a întors în biroul său, lăsându-l pe Edgar singur. Aşadar, reuşise.

Odată ce păşi între zidurile închisorii Patarei, pe Edgar îl luă ameţeala – era în viaţă, spre deosebire de mulţi alţii. Va începe să se familiarizeze cu chestiunea evreiască fix din seara aceea. Pereţii groşi de piatră înăbuşeau urletele miilor de condamnaţi, duhnea a moarte trecută şi viitoare, care nu făcea deosebire între naţii, conducători sau veacuri, însă paşii lui Edgar răsunau pe coridoare, îndreptându-se

ferm spre viaţă. A fost bine primit la biroul Departamentului B4, a completat formularele cu scrisul de mână al lui Eggert, n-a văzut nici un chip cunoscut, se simţea la locul potrivit. A primit şi permisiunea de a o vizita pe tuşica, înainte să-şi ia în primire slujba la biroul din Haapsalu. Avea în faţă o lungă perioadă de timp, iar asta îi convenea de minune. Încă nu ştia cum să-i explice lui Roland. Ar fi fost convenabil să fie şi vărul cu el, pentru că Roland avea un trecut atât de curat şi era bine să-l poată ţine sub ochi. În plus, nu era niciodată bine să pleci la luptă fără cineva care să-ţi asigure spatele. Roland era taciturn, însă demn de încredere şi pentru asta Edgar nu-şi făcea griji din cauza lui. Vărul său ar fi putut să-l ia la întrebări chiar de când Edgar îşi făcuse apariţia la el acasă, cu chestiunea legată de NKVD. Fusese un ageamiu să se lase prins din cauza mitei, recunoştea Edgar ruşinat. Roland nu-l întrebase nimic, doar îl luase cu el în Finlanda. Avusese aceeaşi expresie plictisită ca atunci când Edgar fusese prins vânzând permise de trecere a frontierei la graniţa cu Estonia, pe vremea când îşi îndeplineau serviciul militar împreună. Roland minţise pentru el, susţinuse că li se spusese că permisele costau, iar astfel Edgar scăpase de închisoare. Edgar fusese dat afară din armată, iar după părerea lui Roland, era un motiv întemeiat de supărare pentru tuşica. Roland avusese dreptate. Per ansamblu, riscurile asumate de Roland se dovediseră a fi utile: fără vărul său, sfaturile lui şi Finlanda, Edgar nu ar fi avut un trecut credibil, nu ar fi dat peste Mentzel. În afară de asta, Roland asculta de tuşica, Rosalie de Roland, viitoarea soacră a lui Roland de fata ei şi tuşica de Edgar, iar tuşica îi învăţase noul nume fără să pună vreo întrebare. Fusese de ajuns să se uite în ochii lui şi să vadă că vorbea serios. Ajungea că băiatul se întorsese viu acasă din ghearele morţii ca să fie fericită. Tuşa trebuia doar să se asigure că totul era bine acum şi că avea de lucru. Lui Eggert Fürst îi mergea de minune. Mai trebuia doar să facă cumva să vină şi Roland cu el. Tuşica ar fi găsit ce să-i spună ca să-l convingă dacă vărul nu s-ar fi lăsat dus altfel sau tuşica putea vorbi cu viitoarea ei noră. Cu siguranţă că tuşica îi dorea şi lui Roland un viitor bun.

1. NKVD în rusă, minister sovietic cunoscut mai degrabă pentru poliţia secretă şi deportările în Siberia.
2. Act de identitate (în lb. germ., în orig.).
3. Membru important al partidului nazist, iniţiator al multor concepte ideologice naziste, precum teoria rasială şi persecuţia evreilor.
4. „Urmele evreilor de-a lungul veacurilor“ şi „Mitul secolului XX“ (în lb. germ., în orig.).
5. Securitatea estonă, parte din Sicherheitspolizei, poliţia nazistă de securitate.
6. Veche închisoare sovietică din Tallinn, iniţial fortăreaţă marină.

Satul Taara, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Edgar stătea în pragul uşii cu gura căscată. Auzisem numele lui Rosalie, vărul meu dădea din mâini, dar nu pricepeam de ce vorbea de iubita mea. Vântul bătea prin uşa deschisă, cămaşa-mi flutura, podeaua era udă.

— Mă auzi? Ai înţeles ce-am spus?

Strigătul lui Edgar se auzea de departe. Borcanul cu flori de câmp de pe masă căzuse pe podea şi se spărsese. Vântul le suflase până aproape de perete, lângă capcana de şoareci. Mă holbam la flori. Rosalie le culesese, îi ţinusem mâna în a mea nu cu mult timp în urmă. Tremuram ca frunza, mă treceau apele, iar inima mi se făcuse cât un purice. Amorţeala luase locul fierbinţelii, începuse să mi se împrăştie prin corp, nu-mi mai simţeam picioarele. Edgar continua să strige.

— Ai auzit ce-am spus? Au îngropat-o deja.

— Să-nchidă Vörsti uşa.

— Roland, trebuie să te gândeşti la Leonida şi la tuşa. Înmormântarea a trebuit făcută în linişte, avusese urme pe gât.

— Vörsti să tacă.

M-am uitat la cursa de şoareci. Era goală.

— Cum adică urme? am răcnit.

— Urme pe gât! Femeile sunt sensibile, nu putem şti ce a împins-o la un asemenea păcat.

Deja pornisem să pun şaua pe cal.

Nu am primit răspunsuri, dar era adevărat: Rosalie nu mai era. Mama şi Leonida mă tratau ca pe un străin, Leonida şi-a legat baticul şi mai strâns, parcă voia să-şi ascundă chipul de tot. Nu eram dorit. Mama cu greu îşi deschise gura, fără să spună nimic însă. Am încercat să caut indicii despre ce se petrecuse şi de ce, cine venise şi când, numele soldaţilor care veniseră după untură şi ouă. Nu credeam vorbele murdare ale vărului meu, nu credeam că Rosalie şi-ar fi făcut rău singură. Mama a tresărit, mi-a spus să ies. Voiam să o scutur, îmi tremurau mâinile. Eram gata să ridic palma, dar atunci mi-am amintit de tata. Luase de nevastă o femeie incapabilă şi îşi purtase crucea fără să se plângă, fără să se certe. Ajunsesem să-i semăn într-atât, încât iubirea mă făcuse şi pe mine slab, totuşi nu doream ca tata

să se întoarcă într-o casă unde fiul ridicase mâna asupra mamei sale, nici măcar din iubire. Mi-am coborât mâna.

— Fata a făcut de ruşine toată casa, şopti mama.

— Ruşine? Cum a făcut-o de ruşine? Despre ce Dumnezeu vorbiţi? am strigat.

Aksel s-a întors de la alimentară şi s-a aşezat să-şi scoată cizma dintr-un picior, celălalt era un ciot de lemn. Nu s-a uitat la mine, nici măcar n-a spus vreun cuvânt. Cum puteau oamenii ăştia să se poarte de parcă nu se întâmplase nimic?

— De ce nu m-aţi lăsat să o văd? Ce-mi ascundeţi?

— Nu era nimic de văzut. Nu am fi crezut-o în stare de aşa ceva, a spus mama, punându-şi batista la loc în mânecă. Ochii-i erau uscaţi. Roland, fii rezonabil. Vorbeşte, te rog, cu Edgar.

Am luat-o la fugă prin casă, în prag m-am oprit brusc: am văzut şalul lui Rosalie pe scaun. Am şters-o afară. Oamenii din casa Armi deveniseră nişte străini pentru mine, nu mai voiam să-i văd niciodată.

În disperare de cauză, m-am hotărât să merg să-i cer ajutorul Lydiei Bartels. Nu era recomandat să plec la oraş pentru şedinţă, însă trebuia să primesc un semn de la Rosalie, un semn unde se afla acum, un semn care să mă ajute să-l găsesc pe vinovat, de care nimeni altcineva nu părea interesat. Am pornit pe jos către oraş, am mers pe vechile drumeaguri pe care erau mânate vitele, aproape de pădure, mă ascundeam când auzeam vreo motoretă sau ropotul copitelor de cai. Am ocolit conacul nemţilor de la distanţă şi, la adăpostul întunericului, am reuşit să ajung la destinaţie. Câinii dădeau alarma imediat ce simţeau vreun miros străin pe teritoriul lor, aşa că am evitat să mă apropii de gard, mergând prin mijlocul drumului, gata să sar în tufe dacă auzeam pe careva venind. Se distingeau stâlpii de telegraf şi siluetele caselor, pe stradă se auzeau zgomote de prin bucătării, lovituri de ciocan şi mieunatul vreunei pisici. Sunete omeneşti care te duceau cu gândul acasă. Sunete ale oamenilor care aveau cu cine să-şi petreacă seara. Mie îmi fusese luat totul. Durerea îmi cuprinse trupul precum o flacără ce mistuie o bucată de hârtie, însă trebuia s-o ignor. M-am îndreptat către cimitir înainte să ajung la casa Lydiei Bartels. Am găsit locul sau cel puţin credeam că acela era. Am luat-o pe după gard, împiedicându-mă de morminte şi ocolind crucile. Aici, mai mult decât oriunde altundeva, mă aşteptam să-i aud glasul. În biserica aceea ar fi trebuit să ne cunună, la altarul său mi-aş fi văzut mireasa zâmbind sfios de sub vălul de care fusese atât de bucuroasă. Noaptea era plină de stele, iar curând am început să caut mormântul săpat proaspăt. L-am găsit cu uşurinţă, crucea şi florile lipseau, chiar şi-un câine ar fi primit un loc de veci mai bun. Am lovit zidul de piatră cu pumnii, s-au desprins nişte bucăţi de muşchi, apoi m-am rugat în genunchi pentru un semn de la iubita mea, să nu fie nevoie să merg la Lydia Bartels, un semn că-şi găsise pacea, ca să mă pot duce înapoi. Nu ştiam de ce Rosalie ieşise din casă, cu cine, cine o găsise şi unde. De ce fusese îngropată în fundul cimitirului, ce preot făcuse asta, fusese un preot? Rosalie nu şi-ar fi luat viaţa, deşi asta au spus toţi, făcuseră aluzii şi la înmormântare. Însă nu a fost aşa, nu se putea. Îmi era ruşine că nu fusesem acolo, că nu împiedicasem ce se întâmplase. Cum am putut fi atât de departe încât să nu simt că Rosalie era în pericol? Era imposibil să-mi dau seama că totul se petrecuse pe când eu dormeam sau făceam focul, treburi de zi cu zi. Cum de gândurile tale nu

au ajuns până la mine? De ce nu am fost lângă tine să te apăr? Era important să aflu ce anume făceam în momentul în care Rosalie părăsea această lume. Astfel, aş fi ştiut să găsesc un indiciu.

Semnele n-au venit, nici răspunsurile – Rosalie era neîndurătoare. Am scuipat pe treptele bisericii, apoi am scos ceasul de buzunar. Era aproape miezul nopţii, ora la care începeau să vină spiritele. Era timpul să merg la Lydia Bartels. Nu ştiam despre ea decât că şedinţele aveau loc în fiecare joi şi că moştenise de la mama ei Cartea a Şaptea a lui Moise. Leonida nu vedea deloc cu ochi buni asemenea fapte potrivnice bisericii, farmecele Lydiei Bartels, însă prietenele lui Rosalie merseseră la ea să întrebe de cei dispăruţi sau de părinţii lor deportaţi în Siberia. Mergeau mereu câte două, nici una nu îndrăznea să se ducă singură. Eu n-aveam pe nimeni care să mă însoţească, aşa că-mi puteam face curaj doar rostind în gând „Tatăl nostru“, deşi auzisem că semnul crucii sau icoanele nu erau permise în casa Lydiei. Mi-am tras căciula mai bine pe urechi. Nu-mi răsesem barba ce-mi crescuse în pădure, arătam ca un bătrân, nu credeam să mă recunoască nimeni. Mă gândisem şi să iau uniforma nemţească. Informatoarea îmi povestise că nişte evrei făcuseră aşa şi unul mersese şi în armată, pentru că altă variantă mai bună nu era. Femeia râsese spunând acestea, iar râsul ei era încărcat de frică precum o găleată ce dădea pe de lături. Ştiam că vorbea despre logodnicul ei.

În camera Lydiei Bartels ardea o lumânare. Pe podea se afla o farfurie cu o linie desenată pe mijloc. Sub farfurie era o hârtie mare pe care erau scrise cuvintele „nu“ şi „da“. Sub hârtie se întindea o bucată de material alunecos. Lydia Bartels şedea pe podea cu palmele desfăcute şi ochii închişi. Doamna Vaik, care îmi deschisese uşa, a vrut să ştie pe cine doream să chem. Îmi dădusem jos pălăria şi o răsuceam în mâini, când doamna mă întrerupse: — Nu vreau să ştiu mai multe. Asta dacă are legătură cu aurul.

— Nu are.

— Vin atât de mulţi să întrebe de banii dosiţi ai rudelor dispărute, însă spiritele nu sunt interesate de aşa ceva. Invocaţiile zadarnice o obosesc.

Doamna Vaik a dat din cap către cameră. Acum stăteam într-un cerc împreună cu alţii, picioarele îmi amorţiseră, aerul era încărcat de suspine grele. Prin perdele sufla o adiere şi exact atunci Lydia Bartels a întrebat dacă fata bărbatului blond era de faţă. Un oftat îngrozit veni din stânga. Farfuria s-a mişcat. Cercul respira greu, inimile tresăreau, iar la nas îmi ajungea un iz acru de sudoare, mirosul fricii umane. Farfuria s-a mişcat deasupra cuvântului afirmativ.

Femeia din stânga începu să plângă.

— A plecat deja. E altcineva aici… Rosalie? Rosalie, eşti aici?

Farfuria se foia deasupra hârtiei, parcă nu ştia în ce direcţie s-o ia. Se opri deasupra cuvântului „da“.

— Rosalie, eşti bine?

Farfuria s-a mişcat. Nu.

— Ai avut un sfârşit violent?

Farfuria s-a mişcat. Da, da.

— Nu ţi-ai făcut-o cu mâna ta?

Farfuria s-a mişcat. Nu.

— Ştii cine te-a chinuit?

Farfuria s-a mişcat. Da.

— Ştii unde se află?

Farfuria rămase pe loc.

— Rosalie, mai eşti aici?

Farfuria nu s-a oprit deasupra nici unui cuvânt, abia se mişca. Doamna Vaik s-a aplecat să-mi spună că puteam întreba ceva. Nici n-am apucat să deschid gura, că din dreapta s-a ridicat brusc cineva şi s-a retras spre uşă tremurând şi murmurând „Tatăl nostru“. Lydia Bartels s-a prăbuşit.

— Nu! m-am pomenit ţipând. Rosalie, vino înapoi!

Doamna Vaik a sărit în picioare, dând afară figura tremurândă. Uşa s-a trântit, lampa s-a aprins. Lydia Bartels îşi deschise ochii, îşi strânse şalul mai bine pe umeri şi se ridică numai ca să se aşeze pe scaun. Doamna Vaik s-a pus să scoată oamenii din încăpere. Eram atât de mâhnit, încât nu-mi dădusem seama că toată lumea din cerc se holba la mine. Unii arătau dezamăgiţi că şedinţa luase sfârşit înainte să le vină şi lor rândul, alţii păreau să creadă că după seara aceasta, vor vorbi despre Rosalie şi cei care nu o cunoscuseră. Am rămas la urmă, mă sprijineam de perete, umbrele lămpii dansau şi se scurgeau pe podea. Deodată am văzut o fotografie a preşedintelui Päts[1] în spatele comodei.

— Trebuie să plecaţi, a spus doamna Vaik.

— Chemaţi-o pe Rosalie înapoi.

— Ar fi în zadar acum. Veniţi iarăşi joia viitoare.

— Chemaţi-o pe Rosalie înapoi acum!

Trebuia să aflu mai multe. Cineva îmi spusese că prin sat umbla un vagabond după femei. Nu credeam în vagabonzi, cu atât mai puţin în prizonieri sovietici de război angajaţi prin gospodării. În casa Armi nu era nici unul, mama şi-ar fi pierdut minţile dacă ar fi văzut vreun rus sau i-ar fi auzit limba, deşi încercasem să vorbesc cu ea despre primirea unui prizonier. Casa Armi avea nevoie de mână de lucru, iar stăpânul casei avea un picior de lemn, eu nu puteam să-i ajut destul. Însă prizonierii erau păziţi, pe când germanii nu.

— Ascultă aici, tinere. Şedinţa e foarte grea, spiritele îi absorb ei energia pentru că ele nu au. Nu se poate mai mult de o şedinţă pe săptămână. Nu vezi cât de obosită e? Haide în bucătărie, îţi fac o cafea.

Doamna Vaik a pregătit cafea de cereale şi mi-a turnat şi un păhărel de tărie făcută în casă. Ştiam că se ocupa cu moşitul copiilor ilegitimi şi oblojirea rănilor celor din pădure. Dacă nu primeam ajutor de aici, eram complet neajutorat.

— Vă plătesc dacă o chemaţi înapoi pe Rosalie. Dau oricât.

— Nu chemăm spirite de dragul banilor. Vino iarăşi joia viitoare.

— Nu mai pot veni aici, am fost văzut. Trebuie să-l găsesc pe vinovat. Altfel nu îmi voi găsi pacea. Nici Rosalie.

— Atunci trebuie să-l găseşti singur pe vinovat.

Doamna Vaik mă privea încruntată. Mă uitam la capcanele de şoareci din colţul bucătăriei, mâinile-

mi tremurau sub masă. Am dat paharul pe gât atât de iute, că mi-am lovit dinţii. Durerea mă săgetă până-n creier, dar n-a făcut să dispară realitatea cruntă că eu nu mai puteam să iau legătura cu Rosalie, iar acele femei da. În plus, acţionasem împotriva voinţei lui Rosalie. Spusese mereu că spiritele nu trebuiau chemate în lumea aceasta, trebuiau lăsate pe tărâmul lor. Nu-mi mai păsa acum. Părăsisem calea bisericii. La urma urmei, nici biserica nu o acceptase pe Rosalie.

Doamna Vaik s-a dus să verifice capcana din spatele dulapului de vase, a luat şoarecele şi l-a aruncat în găleată.

— Te-ai simţit mai bine când ai aflat că Rosalie nu şi-a găsit pacea? m-a întrebat.

— Nu.

— Şi totuşi ai vrut să ştii. Altfel nu ai fi venit. Noi suntem doar nişte mijlocitoare. Informaţiile sau ce urmează după nu sunt responsabilitatea noastră. Deci n-ai vrut să ştii nimic despre tatăl tău.

M-am holbat la doamna Vaik. Se uita fix în ochii mei, dând uşor din cap.

— În tren. Era deja bătrân. S-a întâmplat imediat ce-a ajuns în trenul spre Siberia. Dar probabil că ţi-ai dat seama deja.

Nu am spus nimic. Doamna Vaik avea dreptate. Rosalie insinuase şi ea asta atunci când au intrat şoarecii sub patul mamei în iunie, dar eu nu voisem s-o ascult. Marta, fata doamnei Vaik, a intrat în bucătărie şi a început să-şi facă de lucru cu plita. Nu aveam nevoie de urechi în plus, dar de data aceasta am ignorat-o.

— Logodnica ta a venit la şedinţă cu o prietenă. Marta îşi aminteşte bine seara aceea, sosiseră prea mulţi oameni, pentru că nemţii apăruseră ca prin minune şi nu-i puteam da afară, a spus doamna Vaik. Rosalie îşi făcea griji pentru tatăl tău, fratele prietenei ei, şi a întrebat şi de bărbatul ei. Doar tatăl a apărut, a continuat Marta, dându-şi şalul la o parte.

Nu puteam să mă uit în ochii ei neîndurători.

— Nu mi-a povestit niciodată, nu privea cu ochi buni chemarea spiritelor.

— A vrut să ştie. Şi după ce-a aflat, a decis că soarta ţi-era prielnică, a spus doamna Vaik.

Am mai dat pe gât un păhărel de tărie, nu mă simţeam ameţit. Şoarecele plutea în găleată. Planul era deja pus la punct, Juudit m-ar putea ajuta.

Întors la colibă, am început să-mi pregătesc raniţa pentru drum, să-mi curăţ arma şi să-mi întăresc inima. Simţeam mâna lui Rosalie pe gât, acolo unde şi-o pusese ultima oară când ne văzuserăm, o simţeam tot timpul. Nimeni nu-i rostise numele, tăcerea o învăluise. Oamenii se porneau să vorbească tare despre pământ şi arat când mă apropiam de ei, fără să facă pauze între fraze, să nu cumva să apuc să strecor vreun cuvânt. Cine erau de fapt oamenii aceştia? Deveniseră atât de furioşi după deportările din iunie, încât oricare era gata să păstreze tăcerea dacă nemţii îi ţineau afară pe bolşevici? Erau Armii atât de fericiţi că de la ei nu fusese luat nimeni, că doar tatăl meu şi fratele lui Juudit o păţiseră din cauza bolşevicilor, erau atât de fericiţi, încât îşi ţineau gura când era vorba de preţul plătit cu viaţa de fata lor, doar ca salvatorii teutoni să nu-i creadă nerecunoscători? Se temeau chiar şi că i-aş fi stârnit pe nemţi dacă mergeam să cer insistent casa Simsonilor, se temeau că şi Juudit devenise o noră nepotrivită, din cauza fratelui, deoarece mama ei încerca să redobândească locuinţa lui Johan? Îi

cumpărase oare Edgar mamei sale un loc sigur în casa Armi prin învârtelile sale cu nemţii? Până unde erau Armii în stare să meargă? Nici nu-i mai cunoşteam. Am să-l plâng mai târziu pe tata, o să lupt mai departe să-i distrug pe bolşevici în cinstea lui, dar mai întâi trebuia să-i găsesc pe cei ce se făceau vinovaţi de soarta lui Rosalie. Era timpul să trec la fapte, gata cu aşteptatul.

— Ce-ai de gând? Doar nu te gândeşti să faci vreo tâmpenie?

Edgar îşi făcuse apariţia în prag ca o pasăre de rău augur, vântul îi umfla poalele hainei ca nişte aripi negre. Regretam că-i povestisem vărului ce auzisem pe drumul către colibă: copilul unui vecin văzuse un neamţ ieşind din casa Armi în noaptea în care dispăruse Rosalie. Sau cel puţin bărbatul purta uniformă germană, nu-i văzuse chipul din cauza întunericului. Venise pur şi simplu pentru borcanele de untură ale Leonidei? Nu credeam aşa ceva.

— Vinovatul umblă liber, iar tu te gândeşti numai la afacerile tale, am zis.

— În sat se vorbeşte de un vagabond. Cine ştie pe unde o fi ajuns acum, a răspuns Edgar.

— Ştii şi tu că astea-s aiureli.

— Îi învinuieşti pe toţi germanii de ce-a făcut un ţicnit. Ţi s-au întunecat minţile, te porţi ca un nebun.

Vocea lui Edgar mă zgâria pe creier. A trebuit să mă ridic, m-am dus să mai pun lemne pe foc şi am trântit vătraiul.

— Şi ce folos ar fi fost dacă Leonida ar fi mers la poliţie? Nu ar fi adus-o înapoi pe Rosalie.

Edgar şi-a pus terci în farfurie, mai întâi cu mâna dreaptă, apoi cu stânga. Cuvintele urmau ritmul lingurii, îi simţeam dezaprobarea din glas în timp ce cocoloaşe de terci cădeau pe masă.

— Ia gândeşte-te ce s-ar fi întâmplat dacă Leonida ar fi mers să spună că un neamţ necunoscut îi făcuse ceva lui Rosalie. De unde ar mai fi făcut rost de bani Leonida şi tuşa, dacă soldaţii începeau să ne ocolească? E mare nevoie de bani. Şi sigur ne-ar fi evitat, dacă răspândeam asemenea zvonuri nefondate.

Încheind, Edgar şi-a strâns buzele, iar ridurile din colţul gurii i s-au adâncit şi mai tare.

— Uită-te la tine. Şi uită-te la mine, la Leonida, la tuşica, la cunoscuţii noştri. Viaţa noastră merge înainte, aşa ar trebui să faci şi tu. Măcar rade-ţi barba.

În glas i se simţea aroganţa. Era din ce în ce mai trufaş după ce se întorcea de la treburile lui. Adesea rămânea să se învârtă fudul prin curte, de parcă purta conversaţii cu cineva, poate cu noile sale cunoştinţe sau cu cine s-o fi întâlnit pe la oraş. Îi spusesem că trebuia să afle ce i se întâmplase lui Rosalie, să asculte ce se vorbea. Cineva sigur ştia ceva, într-un sat atât de mic, secretele tot îţi ajungeau la ureche. Aşteptam noutăţi, dar Edgar se întorcea mereu clătinând din cap. În cele din urmă, eram convins că nu făcea nici cel mai mic efort. Nu puteam merge la Leonida şi la mama, mă temeam că voi ridica mâna asupra lor. Edgar mergea să o vadă pe mama din când în când, iar mama i-ar fi povestit orice, însă el n-a vrut s-o descoasă pe iubita lui tuşică, nu i-a cerut nici un nume, nu a întrebat nimic despre soldaţii care veneau acasă, nu a făcut asta oricât l-am rugat.

— Şi dacă nici nu a fost vreun neamţ? Dacă dai vina pe ei degeaba?

— Ce vrei să spui?

— Dacă a fost vreunul din cei care-i făceau curte femeii tale…

Edgar zăcea pe podea. Castronul de terci se spărsese. Când şi-a deschis gura, avea dinţii plini de sânge. Stăteam pe loc, tremurând. Edgar a început să se târască spre uşă. Mi-am dat seama că încerca să ajungă la grajd. M-am pus în faţa lui. Edgar nu se uita la mine, totdeauna îl speriaseră bătăile. Mă temeam c-o să-l lovesc din nou, c-o să-l ucid. M-am întors către uşă, am ridicat zăvorul şi am deschis-o.

— Dispari.

Edgar se târî în curte. Am închis uşa şi m-am dus la vite. Îl supravegheam de acolo. Edgar a luat bicicleta. A ieşit în drum, s-a oprit, probabil a ghicit că mă uitam după el.

— Fata ta avea o reputaţie! mi-a strigat Edgar.

S-a pus pe fugă, n-a încercat să se urce pe bicicletă, cred că-l lovisem zdravăn.

— Nu-ţi aduci aminte că avea o prietenă la distilerie, la distileria de la moşie? Acolo avea pretendenţi, şi germani, şi de-ai noştri!

Mi-a venit să mă iau după el, dar m-am silit să rămân locului. Mintea mi-era plină de gânduri negre, coşmarurile mi-erau şi mai negre. Eram ca un copac devastat de război, fără crengi, rănit, iar peisajul din jurul meu, la fel. Rosalie, Rosalie a mea nu mai era. Nu-i voi mai auzi niciodată râsul cristalin, niciodată nu voi mai merge cu ea pe câmp, nu vom mai vorbi despre viitor. Nu-mi putea intra în cap, deşi paginile caietului meu erau pline de cruci pentru fraţii mei. Dar era altceva, ei căzuseră în luptă.

După ce i-am zis să se care, am plecat şi eu la drum. Am luat cu mine ştampilele meşterite cu măiestrie de Edgar, sigur vor fi de folos. Calul l-am lăsat în secret în grajdul Armilor. Deşi părea să fie singurul meu prieten, nu-l puteam lua cu mine la oraş. M-am oprit abia când am ajuns în Tallinn, în faţa uşii casei de pe Valge Laeva. Nu ştiam dacă Juudit aflase ceva şi, dacă da, ce i se spusese. Apa mi se scurgea de pe haină. M-am gândit iarăşi cum stătea Edgar în prag, iar florile culese de Rosalie se împrăştiaseră pe podea.

Când silueta plăpândă a lui Juudit s-a ivit la intrare, m-am arătat. De-abia am recunoscut-o. Juudit a ţopăit ca o pasăre şi am simţit o strângere de inimă în piept, pentru că fiecare femeie micuţă îmi aducea aminte de iubita mea.

— Roland! Ce cauţi aici?

— Să mergem înăuntru.

Nu-mi venea mai uşor să-i spun înăuntru. Mi-am făcut curaj amintindu-mi că, dacă nu cu mult timp în urmă eram un bărbat care pierduse tot, acum aveam un plan: voi găsi vinovatul, iar Rosalie se va odihni astfel în pace. Nu-mi voi primi înapoi pământul, nici pe Rosalie sau pe tatăl ucis de bolşevici, dar voi pârjoli pământul de sub picioarele duşmanului meu.

— Cu ce-ai venit?

— Am venit cu ce-am venit.

— Cum a fost călătoria?

— Bine.

— S-a întâmplat ceva? a întrebat Juudit.

Mă holbam în hol. Cuvintele erau atât de grele, încât nu le puteam scoate din mine. M-am aşezat la masă în bucătărie. De tata voi întreba mai târziu, acum trebuia să-i destăinui lui Juudit planul meu. Pe

masă erau nişte borcane de grăsime topită. Era ciudat să stau aşa degeaba. Mi-ar fi fost mai uşor să vorbesc dacă aş fi rotit un creion în mână sau aş fi curăţat nişte hăţuri. Mi-am frecat bărbia şi mi-am trecut o mână prin părul ciufulit; venisem aşa neîngrijit la o doamnă de la oraş. Astfel de lucruri îmi veneau în minte, gânduri zadarnice.

Tăcerea era apăsătoare, Juudit era neliniştită şi cu toate că voia să mă descoasă, a rămas tăcută, începând să orânduiască vasele prin bucătărie, cutiile cu carne de pui. A spus că le luase de la Leonida ca să le vândă la piaţă, nemţii trimiteau de mâncare familiilor lor.

— Pentru astea primeşti tot felul de lucruri. Pe două cutii, am primit două perechi de ciorapi. Şi praf de ouă.

Mi-am deschis gura să-i spun să tacă. Nu ştiam totuşi cine s-ar fi potrivit mai bine în mintea mea decât Juudit trebăluind prin bucătărie. Mi-am muşcat buzele.

— Ai febră, Roland.

Juudit mi-a întins o batistă. Nu am luat-o. Uşa dulapului s-a deschis, iar Juudit a adus un termometru şi a turnat picături de iod într-un pahar plin cu apă, apoi le-a împins către mine. Nu-mi păsa. Juudit a lăsat paharul şi termometrul lângă mine şi s-a pus să caute comprese într-un coş cu haine.

— Arăţi bolnav, mi-a spus.

— Ar fi ceva de făcut. Trebuie să aduni informaţii de la nemţi. Nimic periculos, nimic prea complicat, doar câteva chestii.

— Roland, despre ce vorbeşti? N-am de gând să mă amestec în vreo tâmpenie, s-a împotrivit Juudit.

— Rosalie…

Mâinile lui Juudit s-au oprit.

— Iubita mea a fost îngropată de partea cealaltă a gardului bisericii. Fără cruce.

— Rosalie?

— Nemţii.

— Ce vrei să spui?

— Nemţii au făcut-o.

— Ce au făcut? Vrei să spui că Rosalie…

M-am ridicat. Compresele mi-au căzut la picioare. Fruntea-mi ardea ca focul, nu am putut spune mai multe. Impasivitatea lui Juudit m-a lovit în faţă ca o cană cu apă rece de fântână.

— Roland, te rog, stai jos şi povesteşte-mi ce s-a întâmplat, m-a rugat ea.

— Rosalie nu mai e cu mine, zace în pământ.

Juudit a tăcut. Sprâncenele i s-au ridicat, era un sunet ca al unei păsări care atinge suprafaţa apei cu aripa. Ochii mi s-au umplut de lacrimi.

— Au îngropat-o la marginea cimitirului. Nemţii au fost de vină.

— Încetează cu nemţii.

— Am o sarcină pentru tine şi ai s-o îndeplineşti. Mă voi întoarce când totul e gata, am spus şi am plecat.

Coborâsem deja scările, când am auzit zgomot în urma mea şi am văzut-o pe Juudit alergând.

— Roland, povesteşte-mi tot, trebuie.

— Nu aici.

Înăuntru i-am spus tot ce ştiam.

Coşul lui Juudit s-a rostogolit pe podea, compresele păreau un giulgiu.

1. Primul preşedinte al Estoniei, deportat în Rusia după invazia sovietică din 1940, unde a şi murit în 1956.

PARTEA A DOUA

„Scopul este acela de a dezvălui eforturile grupărilor fasciste străine de a-i reabilita pe ocupanţii hitlerişti şi pe marionetele lor.“

Statul şi poporul estonian în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Editura Kodumaa, 1964.

Tallinn, RSSE, URSS

Tavanul scârţâia sub paşi. Scârţâitul se îndreptă spre comoda de la etaj, apoi către fereastră, de la fereastră spre dulap, de la dulap iarăşi spre comodă. Ochii tovarăşului Parts scrutau atent tavanul, fără să mişte un muşchi. Din când în când, auzea cum soţia sa se aşeza pe scaun şi picioarele scaunului zgâriau podeaua. Parts îşi apăsă degetele pe tâmplele umede, pe venele care-i pulsau, însă papucii nevestei nu se opriră, ci continuară să bată pasul pe loc, bătaia intra în scândurile podelei, zgâria stratul gros de vopsea maro, smulgea tencuiala de pe tavan şi isca un zgomot insuportabil, care-l împiedica pe Parts să-şi facă treaba.

Bătăile pendulei anunţară ora unsprezece, răsunând în aer. Apoi linişte.

Tovarăşul Parts asculta. Tavanul nu se mişca, marginea sa nu se clintea, candelabrul încetase să se legene.

Liniştea continua.

Parts aşteptase momentul acesta toată ziua, aşteptase în linişte, uneori tremurând de furie. Totuşi, aşteptarea era plină de entuziasm, un entuziasm frenetic, de care rar avea parte. Maşina de scris aştepta. Lumina candelabrului lucea blând pe metalul maşinii Optima, tastatura licărea. Tovarăşul Parts îşi strânse puloverul, îşi relaxă încheieturile şi-şi netezi palmele. Cartea va fi un succes, totul se va aranja. Totuşi, trebuia să recunoască Parts, după ce se aşeza la masa de lucru, gulerul cămăşii parcă i se micşora mereu cu un număr.

În cilindrul maşinii de scris se afla hârtia neterminată din seara trecută. Parts îşi ridicase deja degetele, era pregătit, şi totuşi şi le trase înapoi şi netezi cutele pantalonilor. Reciti cu atenţie cuvintele de pe hârtie de câteva ori, mormăi ceva şi dădu din cap aprobator. Povestirea părea încă proaspătă, strânsoarea gulerului păru să slăbească. Înşfăcă prima pagină a manuscrisului, se duse în mijlocul camerei şi îşi imagină că se afla în faţa unui public, apoi începu să citească încet: *De ce fapte oribile au fost în stare răufăcătorii estonieni, ce crime îngrozitoare! Acest studiu va da în vileag intrigile şi atrocităţile fasciştilor! Veţi putea citi mărturii ale torturilor animalice la care hitleriştii se dedau cu mare plăcere şi neruşinare. Această cercetare strigă să se facă dreptate şi să nu rămână nici o piatră neîntoarsă în darea în vileag a nelegiuirilor comise împotriva cetăţenilor sovietici.*

Tovarăşul Parts rămăsese fără suflu la sfârşitul paginii, la fel ca textul însuşi. O luă ca pe un semn bun. Începutul era mereu cel mai important, trebuia să fie expresiv şi atractiv. Acesta era şi respecta şi

regulile Biroului. Opera trebuia să se diferenţieze de celelalte cărţi despre ocuparea hitleristă. Avea trei ani la dispoziţie – atât îi dăduse Biroul pentru cercetări şi scrierea cărţii. Încrederea de care se bucurase era extraordinară, i se dăduse chiar şi o maşină nouă să scrie acasă, la masa lui, însă acum nu scria cărţulii de contrapropagandă, în care tinerii să citească despre prietenia dintre popoare, nu scria nici poveşti menite să-i înveţe pe copii, acum scria opera care va schimba lumea: patria cea mare şi Vestul. Aşadar introducerea trebuia să taie răsuflarea cititorului.

Ideea îi venise tovarăşului Porkov, iar tovarăşul Porkov era un om practic, de aceea îi plăceau cărţile şi i se păreau folositoare. Doar cumpărătorii cărţilor plăteau costul muncii. Din acelaşi motiv, lui Porkov îi plăceau şi filmele, dar acestea nu făceau parte din domeniul său, în schimb exprimarea scrisă da, iar cuvintele lui Porkov îndulceau vremurile încă incerte, deşi Parts ştia că voia doar să-l flateze; tovarăşul căpitan îl recomandase pe Parts pentru sarcina aceasta, pentru că nu cunoştea un magician al cuvintelor mai bun.

Momentul dezvăluirii fusese grozav. Stătuseră cu ceasurile la întâlnirile săptămânale de la sediu şi discutaseră situaţia reţelei de corespondenţă a lui Parts, iar Parts nu avusese idee că Porkov îi cocea nişte planuri. Că la Moscova dosarul lui Parts fusese deja examinat şi aprobat. Că în curând prioritatea sa nu va mai fi reţeaua extinsă de corespondenţă cu Vestul, ci alta. Deodată, tovarăşul Porkov spusese doar că venise momentul. Când Parts a cerut uimit explicaţii, Porkov i-a răspuns:

— Este momentul ca dumneata, tovarăşe Parts, să devii scriitor.

Va primi un avans substanţial, trei mii de ruble. Jumătate dintre acestea îi reveneau lui Porkov, pentru că acesta realizase o parte din muncă în numele său, alegând materialele pe care se va baza opera. Datele se aflau acum sub cheie în dulapul lui Parts: două cutii pline de cărţi despre ocuparea nazistă, printre care şi câteva publicate în Vest, care nu erau menite ochilor sovietici. Parts parcursese repede materialele. Cartea urma să arate că Uniunea Sovietică era foarte interesată să clarifice atrocităţile hitleriştilor, mult mai interesată decât statele occidentale. Din moment ce asta era prioritatea, era clar că în statele vestice apăruseră alte păreri. Uniunea Sovietică nu era văzută ca fiind echitabilă şi democratică, de aceea trebuia să i se adauge cât mai des aceste epitete.

Cealaltă direcţie îi privea pe emigranţii estoni. Multe din materialele lui Parts fuseseră scrise de refugiaţi. Se pare că Biroul Politic era agitat din cauza gălăgiei şi părerilor lor antisovietice, care mânjeau patria. Şi cum Moscova era îngrijorată, s-au luat măsuri, era timpul pentru un contraatac. Nici Parts nu ar fi găsit un mijloc mai bun decât să-i scoată la lumină pe emigranţi, care-i făceau nedemni de încredere în ochii vesticilor. Când va da în vileag fascismul înnăscut al naţionaliştilor estoni, Uniunea Sovietică îşi va primi înapoi pe tavă toţi trădătorii, deoarece în Vest nimeni nu i-ar apăra pe hitlerişti, criminalii trebuiau să se predea justiţiei. Nimeni nu va mai lua în seamă plângerile şi petiţiile emigranţilor estoni, vor fi interpretate ca susţinând fascismul, ca o organizaţie secretă a fasciştilor estoni. Nici nu va fi nevoie de dovezi, ajungea să semene îndoiala. Doar un zvon, doar o şoaptă.

— Bineînţeles, propria dumitale experienţă va da consistenţă, adăugă Porkov când îi dezvăluise noua sarcină. Nu mai vorbiseră despre trecutul lui Parts, însă Parts pricepuse aluzia, nu avea de ce să ascundă motivele pentru care fusese trimis în lagărele din Siberia. Acum aceleaşi motive se transformaseră într-un câştig, fiecare pas pe insula Staffan devenise folositor pentru experienţa lui.

— Nu am reuşi să eradicăm cancerul naţionalist fără ajutorul dumitale. Nu vom uita, tovarăşe Parts, a continuat Porkov.

Parts înghiţise în sec. Deşi Porkov îl dăduse de înţeles că putea vorbi liber despre subiect cu el, nu ar fi vrut să discute despre asta, pentru că l-ar fi compromis. Porkov continuă, iar Parts îşi strânse buzele.

— Între noi fie vorba, pot să spun că Securitatea cu siguranţă n-a primit de la altcineva informaţii mai complete despre activităţile antisovietice ale Estoniei, toate persoanele de legătură, spionii englezi, tâlharii din pădure, adresele… Importantă muncă, tovarăşe Parts. Fără dumneata, şi fuga în Vest a fascistului Linnas[1] ar fi rămas nepedepsită, să nu mai vorbim de trădătorii care i-au ajutat pe emigranţii estoni, ale căror identităţi le-ai dat în vileag.

Parts se simţea expus, vulnerabil. Porkov îi înşirase acele lucruri doar ca să-i arate că ştia totul despre el. Parts nu-şi putea imagina altceva, vocea cu care o spusese era o manifestare a puterii. Metoda îi era cunoscută. Îşi sili mâinile să stea nemişcate când simţi impulsul să verifice dacă paşaportul era la locul său, în buzunarul de la piept. Se uită direct la Porkov şi zâmbi.

— Lucrând pentru coaliţia anti-germană, am reuşit să studiez acţiunile naţionaliştilor estoni, le cunosc foarte bine. Îndrăznesc să spun că sunt expert în naţionalism.

De publicare se ocupa Eesti Raamat. Porkov avea grijă ca treaba să meargă conform planului. Era deja pregătit să semneze contractul de publicare, să dea o petrecere, să comande tort şi şampanie, garoafe pentru femei. Vor fi şi traduceri, multe. Medalii. Tirajul va fi enorm. Va avea un loc de onoare la ceremonia antifasciştilor.

Va putea renunţa la slujba de paznic la fabrica Norma. Avansul şi plicurile maro ale Biroului îi vor ajunge ca să ducă o viaţă bună. Va avea gaz în casă.

Clar, lui Parts nu-i venea să creadă ce noroc dăduse peste el.

Singura problemă era liniştea, nu avea aşa ceva acasă. Tovarăşul Parts făcuse aluzii la necesitatea unui spaţiu de cercetare, însă nu se făcuseră progrese în privinţa aceasta, iar nevestei nu-i putea divulga natura muncii sale, nici măcar în speranţa că importanţa sarcinii i-ar mai fi calmat nervii. Parts s-a întors la masa de scris şi şi-a deschis nasturii de la guler. Trebuia să se pună pe treabă, Porkov aştepta deja o mostră, primele capitole, erau multe în joc, tot restul vieţii sale.

1. Karl Linnas, eston condamnat la moarte în urma Proceselor din Estonia sovietică din 1961. A fost deportat în URSS de SUA pentru crimele sale naziste.

Tallinn, RSSE, URSS

Vântul ce venea din beciul casei din Pagari[1] bătea deja în stradă, întâmpinându-l pe tovarăşul Parts înainte să intre pe uşile metalice. Îşi amintea vântul acela de când era tânăr, înainte să vină germanii. Mersese în acelaşi loc să se vadă cu Ervin Viks, colegul său de pe atunci de la NKVD, iar Viks intrase în beci chiar când Parts se oprise să-şi scuture ploaia de pe haină. Manşetele cămăşii lui Viks erau pătate de sânge, iar pantofii lăsau urme roşietice pe podeaua albă. Camera de presiune din beci dăduse naştere multor vorbe în rândul oamenilor, după părerea lui Parts, vântul era cel mai rău, bătea şi de dedesubt, bătea mereu şi-i mătura siguranţa care-l însoţise până pe strada Pagari. Casa KGB-ului avea acelaşi efect de mulţi ani. Vânt ca acesta nu mai exista nicăieri, îl urmă în lift şi la etaj, îl mână pe tovarăşul Parts bătând prin parchetul camerei şi îi destrămă siguranţa ţesută cu grijă atunci când păşi dinaintea căpitanului. Parts simţea parchetul prin tălpile pantofilor. Ca şi când pantofii lui noi se transformaseră în încălţările din tinereţe, cele cu talpa atât de roasă, încât nisipul îi rodea degetele.

Porkov zâmbea cu prietenie de sub fotografiile Secretarilor, stând la biroul său, cu cotul pe un dosar cartonat pe care îl închisese intenţionat mai lent, ca Parts să apuce să-şi vadă poza din interior. Au admirat pentru o clipă vederea de pe fereastra lui Porkov. Se vedeau marea şi turnul bisericii Sfântului Olaf. Parts a mijit ochii, de-abia îi putea distinge pe cei care se îndreptau dinspre Patarei către turnul bisericii. Şi-a imaginat o clipă cum ar fi dacă şi el ar avea într-o bună zi o astfel de încăpere, propriul departament, pe holul căruia să se simtă puternic atunci când păşea, şi unde vântul din beci să muşte de gleznele altora, nu ale lui. I-ar lăsa pe funcţionari să ia liftul vechi al servitorilor, el, unul, ar folosi doar liftul principal, ar avea cheile de la toate camerele, de la centrul de comunicaţii, arhivele de film şi beciuri. Cât ar fi noaptea de lungă, fiecare mesaj de-al teletipului ar ajunge la el. Vieţile tuturor cetăţenilor. Fiecare convorbire telefonică. Fiecare scrisoare. Fiecare mişcare. Fiecare relaţie. Fiecare carieră. Fiecare viaţă.

Tivul pantalonilor îi flutura de la vânt. Porkov îşi drese glasul. Parts şi-a îndreptat spinarea. Invitaţia în încăperea luminoasă a lui Porkov era un semn de stimă, trebuia să se poarte corespunzător, să se concentreze. Carafa de cristal strălucea în lumina ultimelor raze de soare. Porkov turnă băutură în paharele de cristal, aprinse candelabrul din sticlă mată, apoi spuse că era foarte satisfăcut. Parts înghiţi – era obişnuit cu asta, Porkov era într-o dispoziţie favorabilă, cuvintele sale de laudă se roteau în mintea lui Parts, care ba se înroşea tăcut, ba se fâstâcea să spună ceva.

După un păhărel, a trebuit să se ciupească de mână şi să-şi aducă aminte că avea treabă. Precum alţii, trecuse adesea în drum spre casă pe lângă numărul 10 din strada Pärnu, se uitase la ferestrele de la etaj şi simţise dorinţa de a intra, de a-şi prezenta manuscrisul funcţionarilor de la Glavlit[2], care i-ar fi înţeles semnificaţia şi acurateţea. Era plăcut să viseze, dar de fapt nu ar face aşa ceva niciodată, nu-i va vedea pe cei de la Glavlit, pe care ar fi trebuit să-i convingă. În schimb, trebuia să se întoarcă în aceeaşi casă pentru discuţiile cu editorul şi curând, pentru a primi banii, dar toate la timpul lor, era mai înţelept să le aducă aminte mai târziu de avans. Mai întâi trebuia să-l mulţumească pe Porkov, să-i câştige încrederea. Nu avea motiv să-i strice buna dispoziţie tovarăşului căpitan, ca nu cumva acesta să-i respingă rugămintea: dorea să-şi extindă cercetarea în materialele de arhivă.

Porkov era ameţit, jumătate din tărie dispăruse deja, iar când Parts i-a mai turnat în pahar, treaba începu să meargă de două ori mai bine. Iniţial, Porkov nu pricepuse ce voia Parts, îl privea întrebător, ager, încât Parts suspecta că Porkov îşi exagera beţia, la fel ca el. Totuşi, putea pune pe seama ameţelii orice comportare mai obraznică şi, cu acest gând în minte, Parts se sili să-şi exprime dorinţa. Totodată, îşi luă o înfăţişare afectată, mormăind că, sigur, putea recunoaşte prin arhive mai multe dejecţii umane, îi putea identifica. Porkov râse, bătându-l pe umăr şi mormăind: Să vedem, să mai bem, să vedem. În timp ce turna tărie, Porkov i-a aruncat iarăşi o privire, iar Parts s-a şters la ochi, a luat o poziţie relaxată de om beat, şi-a aşezat paharul pe masă şi s-a abţinut să-şi scuture mătreaţa de pe umăr.

— Însă aţi primit deja mult material pentru carte, ar trebui să v-ajungă. Avem şi noi instrucţiunile noastre, tovarăşe Parts.

Parts s-a grăbit să se arate recunoscător pentru materialul primit, adăugând apoi:

— Sunt destul de sigur că tovarăşul căpitan va fi considerat un erou la Moscova dacă rezultatul va depăşi aşteptările iniţiale.

Cuvintele l-au făcut pe Porkov să se oprească în faţa lui Parts.

— Cu siguranţă că aţi găsi în materiale ceva ce alţii nu ar putea.

— Exact. Doar am fost eu însumi de faţă la crimele jegurilor fasciste şi mi-aş fi pierdut viaţa dacă Armata Roşie nu ar fi eliberat lagărul Klooga. Mi-am dedicat întru totul viaţa acestor eroi salvatori şi eradicării cancerului nazist. I-aş putea identifica şi pe paznici. Mulţi dintre ei erau naţionalişti, mai târziu s-au făcut tâlhari.

Porkov pufni iar în râs, saliva ţâşni până în paharul lui Parts, iar Parts i se alătură în semn de solidaritate. Fiecare bărbat în situaţia tovarăşului căpitan îşi dorea o poziţie mai înaltă, iar operaţiunea lui Porkov mergea bine. Putea tovarăşul să spună nu unui drum pavat cu aur către Moscova? În ultimii ani apăruseră atâtea cărţi despre aventurile hitleriştilor şi erau atât de răspândite în afară, încât Parts ştia că operaţiunea era importantă. Dintr-un motiv sau altul, Biroul Politic investise într-o asemenea activitate în Estonia. Asta dă mereu naştere competiţiei.

Porkov umplu iarăşi paharele.

— Voi organiza o mică serată la reşedinţa mea de vară. Veniţi cu soţia. Vreau să o cunosc. Trebuie să vă punem viitorul la cale. Naţionaliştii estoni care stau ascunşi nu înţeleg pericolul. Este o problemă morală, simţul moral al poporului trebuie îmbunătăţit, iar dumneata ai evident talent în privinţa asta.

Stomacul tovarăşului Parts începuse să-l roadă deja din autobuz. Nu din cauza băuturii, ci din cauza întoarcerii acasă şi a invitaţiei lui Porkov. Tovarăşul căpitan păruse să privească cu ochi buni cererea lui Parts, însă va continua oare să-i arate aceeaşi bunăvoinţă dacă acesta îi refuza invitaţia? Mintea i se întunecă din cauza clinchetului vaselor pentru cină şi al bucătăriilor luminate. Două case mai în faţă se gătea supă cu perişoare în fiecare miercuri, joia macaroane pentru copii şi carne friptă pentru bărbaţi. Se făcea dulceaţă. Parts era aşteptat acasă de o plită rece cu o cratiţă de cartofi acoperiţi cu apă, care, după ce Parts se întorsese din Siberia, luaseră locul sosurilor şi cotletelor de la începutul căsniciei. Tufele de fructe de pădure din curte nu dădeau roade – nevasta nu împrăştiase cenuşă la rădăcina arbuştilor nici măcar o singură dată.

La poartă totuşi, pe Parts îl întâmpină o privelişte neaşteptată: vântul sufla prin cearşafurile proaspăt spălate. Parts rămase locului o clipă, admirând adierea ce umfla lenjeria de pat, încântător peisaj, deşi la ora aceea rufele ar fi trebuit deja strânse. Însă nevasta spălase rufele, acasă! Deodată nu mai era iritat de obiceiul soţiei de a-şi usca lenjeria sub cearşafuri sau de faptul că vana nu era goală dimineaţa, nici de faptul că înmuierea pentru mai multe ore n-ar fi fost deloc suficientă, sau că certurile pe tema folosirii maşinii de spălat vor reîncepe în curând; la urma urmei, cearşafurile aveau dantelă brodată de tuşica.

Dar ce bagatelă, situaţia poate nu era lipsită de speranţă, poate că avusese loc o schimbare în bine. Poate că avea să onoreze invitaţia lui Porkov.

Parts se apropie de uşa de la intrare. Liszt răsuna din pick-up-ul nevestei sale până în curte, de vibrau treptele şi balustrada de care se ţinea Parts. Speranţa şi teama că va fi dezamăgit duceau o luptă în mintea lui Parts. Şi-a scos cheile din buzunar, a deschis uşa şi a păşit înăuntru fără să aprindă lumina din hol. Din sufragerie se auzeau urlete, prin geamul uşii se vedea lumină. Urletele scădeau şi creşteau în intensitate, uneori se înţelegea câte un cuvânt. În tot timpul acesta, Parts spera ca uşa sufrageriei să se deschidă, iar nevasta să vină să-l întâmpine, doar veselă şi beată, însă deziluzia ieşi la iveală precum stricăciunea în foile de ceapă, speranţa aprinsă de cearşafurile curate din curte se stinse în scrumiera ce dădea pe dinafară pe măsuţă. Parts îşi lăsă servieta de piele în faţa oglinzii, îşi atârnă haina în cui şi îşi luă papucii de casă; abia acum era pregătit să dea uşa la o parte şi să vadă în ce stare se afla soţia lui.

Femeia se legăna încolo şi-ncoace în lumina portocalie a candelabrului, rochia i se ridicase până în talie, dantela jupei era pătată, faţa umflată îi era acoperită de păr zburlit, muzica răgea. O ţigară aprinsă ardea în scrumieră, sticla de coniac rusesc Belîi Aist era pe jumătate goală, sub masă se aflau nişte batiste bărbăteşti umede. Parts închise uşa în linişte şi se duse în bucătărie. Paşii-i erau grei, cearşafurile puteau să aştepte. Reuşita întâlnirii din Pagari îi dăduse un optimism ridicol. Sperase doar, sperase atât de mult să poată petrece o noapte împreună ca un cuplu căsătorit. Era un idiot.

Cu ani în urmă, fusese altfel. Parts primise în Siberia o scrisoare de la tuşa, în care aceasta îi povestea că nora o ducea bine în grija ei. Vestea despre ce bine o ducea nevasta lui nu trezise nici un fel de sentiment în el, deşi fusese primul mesaj legat de nevasta lui din ultimii ani. Nu ştia ce făcuse soţia lui chiar înainte de retragerea nemţilor. El fusese judecat şi trimis cu trenul în Siberia la scurt timp şi nu-i stătea mintea la ce făcea nevasta, dar când în final se întorsese acasă în Estonia, se

bucurase că avea o casă la care să meargă. Tuşa şi Leonida nu mai erau deja, nici Alviine, mama lui biologică. În casa Armi stăteau nişte străini, nu mai era nimeni. Soţia sa stătea în Valga, într-o cameră mică, dar curată. În aer plutea un iz ce venea din spatele singurei toalete a apartamentului comunal. Camera în sine era în regulă. Soţia dăduse încet din cap când el îi subliniase că dacă o întreba cineva vreodată despre anii petrecuţi de soţul ei în Siberia, ar face bine să-şi aducă aminte că fusese condamnat pentru acţiunile sale contrarevoluţionare şi pentru încrederea în englezi, că primise zece ani pentru că strânsese trupe de estoni după retragerea nemţilor şi pentru instrucţia de spioni de pe insula Staffan. Nevasta ar putea foarte bine să le povestească asta şi altora din Siberia, să-şi aducă aminte de soarta fratelui ei.

Femeia nu a întrebat mai multe, voia probabil şi ea să umble în siguranţă după apusul soarelui şi înţelesese că tocmai de aceea era important să ţină minte că Parts era eston get-beget. Vremurile fuseseră nesigure pentru cei care trecuseră sau despre care se zicea că trecuseră de altă parte decât a Estoniei, iar în schimb, Biroului nu-i plăceau cei de partea Estoniei. Din fericire pentru Parts, lagărele îi adânciseră trăsăturile feţei, iar de vechii colegi nu prea avea cum să dea, probabil fuseseră deja lichidaţi. Începutul noii vieţi fusese promiţător.

Deşi dormitorul nu fusese niciodată un spaţiu calm pentru el şi nevasta lui, nici unul al pasiunii, învăţaseră să împartă patul, să fie tovarăşi, dacă nu chiar prieteni. Parts nu s-a plâns de noua locuinţă şi nici nu a întrebat-o de ce se mutase din Tallinn. Era în zadar, ca deportat în Siberia, să viseze la ceva mai bun, nu ar fi obţinut o casă în capitală. Trebuia să se liniştească lucrurile, să lase timpul să-i mai spele obrazul, să lase ochelarii să-i facă urme între ochi, să-şi construiască o nouă înfăţişare. Nu va mai face iarăşi greşeli.

După ce Parts trăise o vreme în Valga în linişte şi pace, un bărbat necunoscut i se alăturase într-o zi în drum spre casă. Parts pricepu imediat despre ce era vorba. Instrucţiunile fuseseră clare: trebuia să se se apropie de acei muncitori de la combinat care se întorseseră din Siberia, apoi să raporteze despre starea lor de spirit şi gradul de antipatie faţă de Uniune, să prezinte dovezi ale intenţiilor lor de sabotaj şi să observe reacţiile celor care primeau scrisori din afară. Se descurcase atât de bine, încât fusese considerat omul potrivit să facă schimb de corespondenţă în numele altora. Parts pricepuse că talentul său în ale caligrafiei ajunsese deja la urechile Biroului. Mai târziu, auzise că până şi specialiştii în grafică şi caligrafie ai KGB-ului îl invidiau.

Datorită talentelor sale, Parts continuase să lucreze printre emigranţi. Pentru a le câştiga încrederea, trucase nişte fotografii, pe care adăugase semnul lui Laidoner[3], însoţite de descrieri în care povestea cum generalul Laidoner însuşi îl recompensase cu această onoare. Biroul era mulţumit de limbajul lui Parts şi de repertoriul său de fraze atent croite. Parts ştia să evite ponegrirea Uniunii Sovietice, deoarece ştia că doar fraierii din Vest ar fi crezut că scrisorile ce conţineau opinii ce ameninţau echilibrul societăţii şi patria puteau trece graniţa fără binecuvântarea partidului sau a Biroului.

După vreo două săptămâni reuşise deja să primească răspuns la scrisoare, care fusese redactată în conformitate cu recomandările şi trimisă lui Villem, în Stockholm. Învăţaseră împreună în Tartu, Villem era încântat să primească un mesaj de acasă. Biroul i-a făcut lui Villem dosar, departamentul a grăbit

mersul scrisorilor de la mama lui spre Suedia şi, deja după o lună, Parts mersese repede în Tartu să ia legătura cu ea. În două luni, Parts adunase suficiente informaţii care să arate că Villem făcea parte dintr-un grup de spioni americani, fiind astfel răsplătit cu permisiunea de a se întoarce în Tallinn cu nevasta. S-a întors la lucru la fabrică, nevasta a devenit supraveghetoare la gară, primise propriul scaun la linia pentru trenuri de mare distanţă. În final aveau spaţiu şi pentru un pat extensibil, pe care soţia îl întindea în fiecare seară în sufragerie. După toate aceste succese, nu era capabil să-şi trezească soţia din mahmureală pentru seara la Porkov. Nu vor putea merge. Nu vor putea merge niciodată. Nu va putea gusta caviarul Beluga de la masa lui Porkov.

Existenţa-i liniştită ajunsese la un punct de cotitură cu doi ani în urmă, la procesul lui Ain-Ervin Mere[4]. Parts fusese chemat ca martor ocular al atrocităţilor fasciştilor şi îşi îndeplinise bine sarcina: mai întâi, studiase sârguincios în cadrul instructajului organizat pentru martori pe strada Maneeži, iar apoi se prezentase în faţa curţii plin de competenţă, acuzându-l pe vinovat, folosindu-se cu măiestrie de tot ce învăţase, mulţumit totodată că englezii refuzaseră să-l extrădeze pe Mere, o confruntare faţă în faţă nu ar fi dat bine. Posturile radio susţineau mărturia lui Parts, se scrisese mult despre martorul ocular al crimelor din Klooga, îl duseseră chiar şi la grădiniţă, ca să primească flori, bliţurile străluceau, personalul grădiniţei plângea, copiii cântau.

Biroul fusese satisfăcut, nevasta nu. Schimbarea a fost radicală: femeia începuse să plece de la lucru, mirosul de tărie se îmbibase în tapet, aspectul ei pe vremuri îngrijit era acum deplorabil, iar pielea i se întunecase la fel de repede cum se acoperea părul femeilor de cenuşă după un bombardament. Parts auzise că soţia duhnea a tărie şi la lucru, uneori mai şi cădea din scaunul de paznic. În zilele bune, se apuca harnică de treburile casei, precum făcuse astăzi cu spălatul lenjeriei, însă după primul păhărel, uita să închidă robinetul sau să destupe cada şi o lăsa să se reverse. Parts verifica robinetele de câteva ori pe zi şi adulmeca mereu după vreun miros de gaz.

Condamnările lui Karl Linnas şi Ervin Viks acceleraseră ritmul şi se obişnuise cu mersul de colo-colo al nevestei în fiecare noapte. Parts îşi amintea bine când a surprins-o citind din cartea lui Ervin Martinson despre procesele lui Linnas şi Viks, mâinile îi tremurau, colţurile buzelor îi erau înnegrite de tutun, respira tot mai agitat. Parts i-a smuls cartea din mâini şi a încuiat-o în dulapul din camera lui. Vocea femeii era plină de groază: de unde ştia bărbatul pe ce loc va sta la următorul proces, de unde ştia ce se va întâmpla, ce vor păţi ei.

Nevasta se mâhnise după întâmplarea cu Ain-Ervin Mere, Parts, dimpotrivă. Procesele de la Casa Ofiţerilor deschiseseră un nou drum, iar Parts înhăţase şansa ce i se oferise, voia să întoarcă totul în avantajul său. Ca simplu martor ocular al sadismului hitleriştilor, ca victimă a acestora, îşi va asigura viitorul. Putea fi chemat ca martor şi în alte procese, poate chiar şi în afară, era necesar. De ce nu voia soţia sa să priceapă asta?

Cartea dădea o nouă dimensiune chestiunii, posibilităţi şi mai vaste. În cel mai bun caz, i-ar fi facilitat accesul la informaţii, pe care dacă le folosea cum trebuie, îşi putea asigura vacanţe confortabile pe malul Mării Negre şi acces în magazine de specialitate.

Cazurile lui Karl Linnas şi Ervin Viks ar fi dus la multe altele asemănătoare, Parts era sigur. Deja

urmau să aibă loc procese şi în altă parte, în Letonia, Lituania, Ucraina, Bulgaria. Problemele iniţiale apărute la judecata lui Linnas nu se vor repeta. Ziarul *Socialisticeskaia Zakonnost*[5] publicase deja un articol despre procesul lui Linnas şi al tovarăşilor săi la sfârşitul lui '61, deşi acesta a avut loc abia în anul următor. Parts fusese amuzat, însă a avut grijă să-şi ţină gura. Per ansamblu, progresul Biroului era remarcabil, se creau tot timpul instrumente noi, departamentul tehnologic se dezvolta rapid, iar aparatul de agenţi se mărea. Va fi nevoie de mai multe cărţi de acel gen. Parts avea noroc, i se oferea o şansă semnificativă în operaţiunile Biroului.

Dacă Biroul va fi mulţumit de prestaţie, cine ştie, poate va veni o zi în care tovarăşul Parts va intra fără griji la fotograf şi va cere să i se facă poze pentru paşaport, pur şi simplu, va spune asta de parcă ar fi ceva obişnuit, ca şi când fusese dintotdeauna un bun cetăţean sovietic cu viză. Apoi, oarecare colegi şi cunoştinţe pe care nu şi-i mai amintea îl vor bate la cap să le aducă reviste pornografice sau măcar nişte cărţi de joc cu femei goale. Poza de pe ghidul turistic Intourist îi trecu prin faţa ochilor. Se spunea că femeia avea relaţii cu cineva din Vest, care îşi amintea mereu să-i aducă nişte reviste pe care şi le lipea de stomac. Jocul a continuat mult timp, şi totuşi nu au fost prinşi. Biroul avea nevoie de propria revistă.

Cartea lui Parts nu va apuca să fie publicată până la anul, când se sărbătoreau douăzeci de ani de la eliberarea Tallinnului din ghearele tâlharilor fascişti, dar când se vor împlini douăzeci şi cinci de ani de la eveniment, tovarăşul Parts va fi considerat un erou, va primi flori pentru rolul său ca scriitor şi martor. Poate că societatea filatelică din Tallinn îi va imortaliza chipul pe timbre şi pe plicuri. Nu va mai trebui să petreacă atâta timp menţinând reţeaua de corespondenţă, nu va mai fi nevoit să meşterească ore în şir scrisori, nici false, nici adevărate, nici de dezinformare, nici preventive, nici de cercetare. Va termina cu emigranţii. Biroul va înţelege că avea nevoie de spaţiu de lucru, *Cross and Cockade*[6] îi va cerşi mai multe articole despre piloţii sovietici, la fel vor face şi alte reviste vestice. Va continua corespondenţa numai cu aceia care vor dori să schimbe idei cu stimatul scriitor sovietic sau să discute despre domeniul său de expertiză, piloţii sovietici. Slujba de la fabrică şi flecăreala cu refugiaţii sovietici vor fi de domeniul trecutului, era deja pătat în ochii lor. Va fi un om nou, va avea o viaţă nouă.

Singura problemă erau nervii nevestei. După toţi aceşti ani, cedaseră în cele din urmă – tocmai când viitorul îşi găsise o direcţie clară.

1. Stradă din centrul vechi al Tallinnului, unde se afla sediul KGB.
2. Directoratul General pentru Protecţia Secretelor de Stat în Presă, organul oficial de cenzură al URSS.
3. Johan Laidoner, comandant-şef al armatei estone în perioada interbelică.
4. Ofiţer eston condamnat la moarte pentru amestecul în Holocaustul din Estonia. Din lipsă de probe, nu a fost extrădat de Marea Britanie, unde trăia atunci.
5. Publicaţie a Ministerului de Justiţie al URSS.
6. Revistă istorică despre aviaţia în timpul Primului Război Mondial.

Tallinn, RSSE, URSS

Sediul era pustiu, în afară de tovarăşii Porkov şi Parts, două mese, un magnetofon, câteva scaune şi un telefon care bâzâia neîntrerupt. Parts însuşi era uluit: ţinea în mâini dosarele cu nume din lagărul Klooga şi o clipă i se păru că aude un tors de pisică, era gata să-l întrebe pe tovarăşul căpitan dacă adusese o pisică acolo, dar şi-a ţinut gura şi şi-a dat seama că sunetul venea de la el. Verdele tapetului era atât de luminos, încât a trebuit să-şi ducă mâna la ochi. Tovarăşul Porkov dădu din cap uitându-se la liste şi spuse că nu erau complete. Deşi fasciştii îşi luaseră arhivele cu ei când plecaseră, KGB-ul reuşise să facă rost de o mulţime de informaţii utile, chiar comisia specială pentru crimele fasciste făcuse o treabă remarcabilă.

— Cele mai multe victime, desigur, încă n-au fost descoperite, vom completa fericiţi lista, a spus Porkov. Din păcate, şi identităţile multor criminali au rămas necunoscute. Mult prea multe. În acest caz, mă bazez pe dumneavoastră. Morala sovietică nu permite lăsarea criminalilor nepedepsiţi. Noi nu lucrăm aşa. Vă puteţi familiariza cu materialul acasă la dumneavoastră.

Toată după-amiaza, tovarăşului Parts îi stătuse capul numai la dosarele din Klooga, documentele din servietă îl gâdilau parcă pe coapse în timp ce-şi făcea datoria la fabrică. Ar fi vrut să le scoată, să arunce măcar o privire, însă nu era sigur cum ar fi reacţionat dacă ar fi găsit ceva. Parts era încă nervos, chiar dacă îi revenise culoarea în obraji. Soarele nu mai fusese niciodată la fel de mare, ziua la fel de luminoasă, îşi ţinea mâinile la ochi şi încerca să se gândească la orice altceva, să se comporte cât mai normal, să se concentreze asupra lucrurilor mărunte de zi cu zi, asupra mulţimii care intra pe poartă, asupra taliilor femeilor, asupra buzunarelor de la piept pline ale bărbaţilor, observă agitaţia provocată de vizita inspectorului, coniacul comandat pentru acesta le înroşise deja obrajii femeilor, văzu cum râdea înconjurat de bărbaţi care roiau în jurul său, umplând curtea fabricii. De vizita inspectorului se ocupau cei mai chipeşi bărbaţi. Parts acceptă calm câteva tablete de ciocolată şi dădu din cap către şofer, care plecă să-l ducă pe inspector în grădină. Apoi se gândi la nevastă, care promisese să meargă la lăptărie, însă era aproape sigur că dacă nu bea ea tot laptele, seara în frigider l-ar fi aşteptat doar un rest alb pe fundul sticlelor. Încercă să se gândească la orice altceva în afară de conţinutul servietei, iar pe drum spre casă, se temea deja de ce ar putea găsi în dosare. Dacă ar găsi ceva, la ce-ar duce asta? Uitase şi de lapte. În frigider îl aştepta un rând de sticle de lapte, pe ale căror capace de aluminiu luceau zilele săptămânii care trecuse. Parts goli sticlele în chiuvetă, le spălă cu

peria şi le aşează în rând. Soţia nu le ducea niciodată la magazin. Se sprijini apoi de noile ţevi pentru gaz, îşi ţinu respiraţia, închise ochii o clipă şi se aşeză. Nu avea rost să se supere iarăşi din cauza sticlelor de lapte. Trebuia să se concentreze pe ce era esenţial, listele cu nume din Klooga. Se gândi să folosească smântână în loc de lapte, o amestecă repede cu nişte zahăr şi compot de mere de la magazin, apoi porni spre camera de lucru. Acum se va uita peste liste şi dacă nu va găsi nimic interesant prin materialele din Klooga, se va uita peste listele din alte lagăre, pe rând. Porkov fusese atât de darnic, încât reuşise să facă rost de listele din alte lagăre. Dacă Parts nu dădea peste vreun nume, urma să examineze alte liste, orice liste, să ia fiecare nume şi să afle dacă l-ar fi cunoscut vreunul: mai era persoana în viaţă, şi dacă da, unde locuia acum?

Instinctele tovarăşului Parts nu se înşelaseră. În lista de nume din 1944 a găsit unul cunoscut. Doar un nume, fără data decesului, menţiunea de transfer în alt lagăr sau de evacuare în Germania. Un nume pe care l-ar fi vrut al altcuiva. Al oricui altcuiva. Căutase orice nume cunoscut, dar exact pe acesta nu a vrut să-l găsească, un nume a cărui pronunţie părea să-i ardă limba. Un nume care nici nu ar fi trebuit să fie inclus pe această listă.

Vărul său o apucase pe altă cale aproape imediat ce veniseră nemţii, iar Parts nu mai auzise nimic despre el de atunci, nici măcar un zvon cât de mic, nici măcar de la tuşa, care i-ar fi povestit dacă ar fi ştiut ceva. Parts bănuise că Roland fie fugise în Occident, fie murise înainte de sosirea trupelor sovietice, şi-atunci întrebarea era: de ce trebuise tocmai Roland să rămână în Klooga, de ce nu altundeva? Înainte de toate: de ce numele complet al lui Roland Simson se găsea pe lista prizonierilor din lagărul Klooga? Parts răsfoia înfrigurat hârtiile, luând din când în când câte-o gură din smântână. Trei prizonieri menţionaseră numele lui Roland, însă Roland însuşi nu apărea. Bărbatul pe nume Antti îşi amintea de ziua în care sosise Roland, deoarece se întâmplase să fie tocmai ziua lui de naştere şi se hotărâse să-şi dea pâinea primului prizonier întâlnit. Roland Simson fusese adus chiar atunci, iar bărbatul se prezentase într-o estonă clară, dorise să se poarte ca şi când nici nu ar fi fost într-un lagăr. Antti îl dorise în grupa lui de lucru, evreii erau mai slabi, iar Roland se arătase a fi un muncitor zdravăn. Parts îşi încleştă pumnii atât de strâns, încât unghiile îi intrară în carne, şi blestemă toate zilele de sărbătoare din lume. Durerea îi lumină mintea. Data sosirii lui Roland era apropiată de cea a retragerii germanilor. Probabil fusese deja executat în lagăr, iar corpul lui nu fusese găsit sau, dacă reuşise să scape din lagăr, atunci fusese împuşcat în pădure, sau poate la scurt timp după sosirea Armatei Roşii, dar pe cine apucase să întâlnească înainte? Cu cine apucase să vorbească? Cât timp reuşise să stea în pădure, în trupa cui? Trebuia să existe un dosar despre Roland, trebuiau să fie informaţii despre împuşcarea sau încarcerarea lui. Parts muşcă dintr-un creion până când îl rupse. Trebuia să fie sigur.

Tallinn, RSSE, URSS

În mijlocul teancului se zărea caietul cu coperte ceruite. Jurnalul. Parts recunoscu imediat scrisul. La asta nu se aştepta. Orice, numai asta nu. Nici măcar pregătirea mentală atentă pentru vizita la arhive nu fusese de-ajuns ca să-şi păstreze sângele rece, descoperirea era prea importantă. Se concentră o clipă să-şi regleze respiraţia şi reuşi să-şi ţină picioarele pe loc şi capul drept, se forţă să reexamineze materialele, deşi masa şi scaunul deveniseră ca de plastilină care începe să se topească la căldură. Simţea cum se îndoaie placajul sub el, aproape îl auzea trosnind şi tot repeta în minte că era doar o iluzie, o halucinaţie, nimic mai mult. Se agăţă de marginea mesei şi deschise jurnalul la întâmplare. Anul scris pe pagină îl lovi ca o bombă.

Atunci când paznicul s-a dus să-i supravegheze pe cititorii aflaţi mai la distanţă, jurnalul s-a strecurat în cămaşa lui Parts parcă de unul singur. Parts nu înţelegea bine ce făcuse, şi totuşi înţelegea. Furtul de materiale era o infracţiune gravă, uşor de depistat dacă cineva ar fi avut nevoie să compare materialele din arhivă cu coloanele unde erau trecute acelea la care Parts primise acces sau dacă cineva s-ar fi uitat peste numele persoanelor care primiseră jurnalul ca să-l citească. Nu-l va mai putea returna, era prea târziu. Jurnalul era deja la el, iar el îi simţea mirosul, atingerea.

După ce-l şterpelise, Parts încercă să se poarte normal, să se concentreze asupra cercetării celorlalte materiale împrăştiate pe masa de lucru, însă de sub jurnal îi curgea o transpiraţie acră pe piele, foşnetul hârtiilor de la celelalte mese îi spărgea timpanul şi cel mai mic strănut sau tuse aproape că-l punea pe fugă, convins că fiecare sunet dădea de veste că fapta lui fusese descoperită, că muşchii săi zvâcninzi îl dăduseră de gol. Parts a dat cu ochii de supraveghetorul aflat în faţa meselor de lectură şi a încercat să-şi controleze pupilele, nu se dilataseră şi nici nu-şi întorsese ochii prea repede, de asta era sigur, la fel şi de faptul că în expresia supraveghetorului licărise o umbră de suspiciune. Suspiciune în privinţa lui. Totuşi, supraveghetorul şi-a coborât privirea înapoi la listele pe care le aranja, cereri de lectură, se pare, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic, şi a început să se uite prin ele şi să acopere fragmentele cu conţinut nepotrivit pentru viitorul cititor.

Parts avusese odată, mai demult, ocazia să examineze asemenea documente periculoase, nişte cărţi marcate cu steaua lui David, iar acum, că avea acces la materiale şi mai importante, ce făcuse? Îşi pusese în pericol şansele. Primise permisiunea de a cerceta bibliotecile speciale şi materialele din arhivă de-abia cu câteva luni în urmă, când tovarăşul Parts şi tovarăşul Porkov băuseră împreună.

Rolul lui Parts fusese iarăşi subliniat. Deschiderea uşilor de oţel ale arhivelor fusese totuşi un moment victorios, Parts trecuse prin ele, se deschiseseră special pentru el. S-a simţit privilegiat când şi-a prezentat actele directorului departamentului. Nu mai era un oarecare. În curând ar putea fi cineva. Sau ar putea fi un nimeni. Riscase totul din cauza unui singur jurnal.

Parts a încercat din nou să se concentreze, s-a silit să se uite atent la desenele adăposturilor, examină cu atenţie fiecare hârtie despre tâlhari. Trebuia să se poarte la fel de normal ca supraveghetorul şi ceilalţi din sala de lectură, trebuia să absoarbă acum toate informaţiile posibile din materialele pe care le primise, pentru că nu ştia dacă va mai avea şansa să studieze ziarele acelea dacă îl vor prinde şi apoi cine ştie ce se va întâmpla. Cele mai multe numere erau doar o foaie, faţă-verso, dar găsise şi numere de patru, chiar şi de şase pagini. Recunoscuse uşor limbajul înflăcărat, şi-l amintea din zilele instrucţiei de pe insula Staffan. Atunci avusese de gând să creeze o grupare ideală, care să elibereze pământul Estoniei de Armata Roşie. Altădată ar fi zâmbit de naivitatea tinereţii, însă acum nu putea, dar va mai zâmbi, va avea grijă să poată zâmbi şi, ca să poată face asta, trebuia să scape fără să fie prins. Dacă obiectul furat ar fi fost mai neînsemnat sau dacă anul scris în capul paginii ar fi fost altul, nu şi-ar fi făcut griji de felul cum se comporta. Anul şi autorul jurnalului i se păreau eronaţi, iar coperta îi ardea pielea, deja îi rodea măruntaiele, din cârmă ieşea fum, se scufunda în ocean. Parts îşi trecu arătătorul tremurător peste liniile imaginilor, deasupra hornurilor, căminelor, laviţelor şi aerisirilor, şi deşi încerca să-şi corecteze cursul, loviturile erau totuşi reale, ţâşneau din ilustraţii, îl forţau să-şi deschidă gulerul, sângele îi pulsa, îi pulsa cu furie, inima îi bătea lovindu-se de jurnal, burta îi devenise lipicioasă de sudoare, se cufunda tot mai mult. Din spatele meselor de lectură se auzi sunetul unui bărbat care trăgea din pipă, chibritul scrâşni, iar bărbatul se ridică şi se uită către Parts, suflând fum pe gură. Observase ceva? Parts nu mai putea sta locului, trebuia să plece, să lase baltă materialele, trebuia să fugă.

Scaunul scârţâi puternic când se ridică, mâna grijulie a supraveghetorului se opri, privirea i se ridică. Parts se apropie de masă şi puse materialele împrumutate în faţa lui. Degetele-i transpirate lăsaseră urme întunecate pe desene, însă supraveghetorul nu băgă de seamă. Bărbatul era lent, cerneala desena semne pe coloane cu o claritate dureroasă, iar Parts se pregătise să-l contrazică dacă bărbatul s-ar fi întrebat de ce lipsea un document din cele primite de Parts. Ar fi pretins că nu-l primise, se pregătea să sară la atac şi să ridice vocea, să acuze departamentul de neglijenţă, mai ales pe femeile care lucrau acolo, însă chiar în acel moment uşa se dădu la o parte şi intră femeia în cauză. Parts înlemni, femeia încercă să se ducă în spatele mesei de supraveghetor, dar şoldurile ei late atinseră şi rostogoliră pe masă călimara de pe margine. Sunetul călimării care se izbea de podea atrase toate privirile într-acolo; femeia se sperie, cerneala curse pe coloanele din registru, supraveghetorul mârâi, călimara căzu, supraveghetorul înşfăcă o bucată de sugativă, rostind înjurături într-o rusă răsunătoare, supraveghetorul le ordonă oamenilor să-şi vadă de treabă, iar teancul de cărţi din colţul mesei căzu, chiar când Parts anunţă că se grăbea, era în stare şi el să înregistreze cărţile returnate. Îl lăsă pe supraveghetor să se certe cu femeia şi cerneala să se îmbibe în foaie, luă cheile de pe masa femeii, deschise cu ele uşile de oţel, apoi le aruncă pe masa celui mai apropiat cititor, înainte să păşească afară fără să i se dea vreo atenţie.

Tallinn, RSSE, URSS

Tovarăşul Parts îşi puse mâinile pe masă, lângă jurnal. La etaj era linişte, soţia sa se potolise. Hârtia jurnalului era umedă la atingere, marginile erau uzate. Parts inspiră adânc, dădu coperta la o parte cu degetul mare şi întoarse primele două pagini. Jurnalul avea încă acelaşi efect asupra lui, deşi deja îl parcursese de mai multe ori: îi accelera pulsul şi îi dădea fiori de-a lungul şirei spinării. Rândurile în creion şi cerneală alternau, scrisul ascuţit era presărat cu pete mov. Parts recunoscu forma literelor, însă paginile nu menţionau nici un loc, cu-atât mai mult numele real al vreunei persoane. Până şi numele de cod erau ciudate, clar inventate de autor, Parts nu le mai întâlnise prin scrierile ilegale pe care le cercetase.

Alţi scriitori de jurnale îşi notaseră informaţii complete despre membrii grupului, amplasarea adăposturilor, absolut tot, cantităţile de mâncare şi orele, locurile de depozitare, ascunzătorile pentru arme, totul, incredibil de stupid. Acest scriitor era singura excepţie. Jurnalul fusese identificat ca aparţinând unui tâlhar nerecunoscut şi fusese găsit într-o cutie metalică, într-un adăpost ars. În adăpost fuseseră găsite trei cadavre, trei tâlhari fuseseră identificaţi, dar Parts nu îi cunoştea. Raportul concluzionase că jurnalul nu putea fi al nici unuia dintre ei, deoarece Departamentul primise mostre de scris de la cei trei şi nici unul nu se potrivea cu scrisul din jurnal. Singura dovadă a existenţei sale era un jurnal anonim şi doar Parts ştia că era jurnalul lui Roland Simson.

Însemnările începeau în 1945 şi ultimele pagini se terminau în anii 1950-1951. Chiar şi ultimele pagini erau şocante – nu atât din cauza conţinutului, ci a datelor. Ultimele fraze fuseseră scrise la şapte ani de la instaurarea regimului sovietic şi de la închiderea frontierelor. Asta dovedea că Roland fusese încă în viaţă la doi ani de la deportările din martie, atunci când bandele de răufăcători fuseseră expulzate, ajutoarele eradicate ca buruienile, în urmă nemairămânând nici o singură fermă de-a tâlharilor, toate au fost colectivizate şi rezistenţa a fost zdrobită.

Contrar presupunerii lui Parts, Roland nu fusese împuşcat în spate în lagărul Klooga, nu ajunsese într-un mormânt anonim când nemţii incendiaseră casa, nu fusese arestat, nici nu murise mai târziu în pădure din cauza rănilor provocate de gloanţe. Ca deţinut, el putuse să fugă din ţară, nu fusese extrădat. Dacă reuşise să supravieţuiască aici până în ’51, nu l-a ucis nimeni. Era aici.

Parts îşi impuse să nu intre în panică. Va rezolva problema, va gândi, va învăţa să simtă ca însuşi Roland, trebuia să fie ca Roland. Aceasta era singura modalitate de a-l localiza. Cu cât descifra mai repede jurnalul ilegal, cu atât va putea pătrunde mai iute în gaură de şarpe, după deţinătorul caietului.

Va trebui să-i înţeleagă modul de gândire mai bine decât pe al lui însuşi. Asta pentru că deşi un om poate să obţină o nouă identitate, un nou nume, să-şi construiască un nou trecut, ceva din vechea viaţă îl va da mereu în vileag. Cine ar fi putut s-o ştie mai bine decât tovarăşul Parts?

Profilul care se contura din jurnal nu se prea potrivea cu omul pe care-l cunoscuse Parts. El se azvârlea în luptă fără frică, sfidător, în timp ce autorul jurnalului era deja mult mai precaut. Totuşi, notiţele erau scrise cu un viitor cititor în minte. Parts nu pricepea. Roland trăise în valea morţii, fără vreo speranţă de revenire la o viaţă normală, fără vreo şansă de supravieţuire, aşadar de unde izvorâse profunda încredere că vocea sa va fi auzită cândva? Cu toate acestea, Roland nu era singurul care gândea aşa. Parts îşi amintea bine febrilitatea cu care erau îndesate sticlele cu poveşti de viaţă şi amintiri în Siberia, „în aceste scrieri sunt adunate informaţii pentru posteritate despre crimele bolşevicilor“, notiţe care fuseseră îngropate odată cu autorii lor, în morminte anonime. Probabil o parte din sticle zăceau încuiate undeva prin arhive, întocmai precum jurnalul acesta, fiind studiate numai de cei care primeau aprobare, iar cealaltă parte nu vor fi găsite niciodată, nu vor fi citite niciodată. Parts îşi aducea aminte şi de colegul lui care fusese dus la Katyn, în Polonia. După ce tăria îl înmuiase, bărbatul şoptise că, desigur, ştiuseră ce păţiseră polonezii şi că estonienii erau următorii. „De-ai fi văzut privirile mamelor.“ Toţi polonezii fuseseră vaccinaţi, urcaţi în autobuze şi nimeni nu protestase: doar primeau pachete cu praf de ouă, doar erau vaccinaţi, nu? „Noi, estonii, înţelegeam. Pe vagonul în care ne-au urcat scria «Opt cai».“ Dar de ce umpleau polonezii pereţii mănăstirii devenite închisoare cu numele lor, pe care următorii prizonieri din celulă le vor acoperi cu propriile nume? Era vorba despre patima de a scrie a fiecărui muritor, nevoia de a lăsa ceva în urmă? Avusese şi Roland aceeaşi iluzie, vreo fantezie delirantă cum că adevărul ieşea mereu la iveală? Într-adevăr, avusese.

Oare Roland făcuse precum acel rus care îi povestise cum pusese la punct experimente cu iperită într-un birou special la Moscova şi îşi scrijelise cu disperare reţetele secrete într-un colţ al patului? Parts îşi împărţise patul îngust din lagăr cu un moşneag, care-i povestise că directorul era foarte interesat de efectele gazului asupra pielii. De injecţiile cu curara. De ricin. Era clar că cele mai relevante rezultate se obţineau de la oameni. „Odată am tratat un soldat german de patru ori, abia a cincea oară s-a găsit doza letală.“ Parts nu încercase să aducă în atenţie reţetele, deşi înţelesese imediat că mai târziu ar fi putut fi o informaţie preţioasă. Multe ţări s-ar fi arătat interesate, dar la momentul acela, contactul cu restul lumii părea un vis. Era mai bine să lase laboratoarele directoratului tehnic, bătrânul susţinuse că, dintre toţi colegii săi, doar el mai era în viaţă. Poate tocmai de aceea simţea nevoia să-şi transmită informaţiile. Să fi fost acesta şi motivul lui Roland pentru jurnal, ştiuse că zilele îi erau numărate?

Parts repetă numele lui Roland. Începea să se obişnuiască treptat cu el, trebuia să se obişnuiască. În următorii ani, numele avea să-i apară în minte de nenumărate ori şi va trebui să-l tolereze fără să-i dea frisoane ca acum. Pe coperta din spate erau desenate cruci. Pagina era plină de mici cruci pentru cei morţi, creionul apăsase hârtia aproape s-o rupă. Nu erau nume.

Tovarăşul Parts puse cu grijă jurnalul la loc pe masă şi se apucă să arunce o privire peste notiţele tâlharilor. Către sfârşit, tonul se schimbase, încercau să se încurajeze. Şi din jurnal reieşea îngrijorarea

că nu se mai alăturau tineri trupelor din pădure. După moartea lui Stalin, cei mai mulţi fuseseră deja curăţaţi – 662 de bande şi 336 de organizaţii secrete. Câţi reuşiseră după aceea să se mai ascundă în pădure? Câteva sute, câteva zeci? Zece? Cinci? Fusese Roland singur în pădure? Singur sau cu cineva, sau poate cu toată trupa? Sau acceptase amnistia? Mulţi dintre cei care se ascunseseră în pădure au făcut-o, iar lui i s-ar fi cerut să apară în instanţă pentru ceea ce se petrecuse la Klooga, mărturia sa ar fi fost menţionată. Nu, Roland nu acceptase amnistia. Sau reuşise totuşi să facă rost de o nouă identitate? Avalanşa de ruso-estoni şi ingrieni[1] care intrau în ţară dăduse multor răufăcători ocazia de a obţine uşor un paşaport temporar, în tren se furau paşapoarte tot timpul. O vreme, a fost suficient să declari pierdut carnetul de identitate şi să ştii ceva rusă ca să obţii un paşaport, atâta timp cât susţineai că eşti din oblastul Leningrad[2], iar un localnic acceptase să te ia în spaţiu. Aceşti impostori au fost prinşi când le-au expirat paşapoartele. Dacă Roland făcea parte dintre ei, cum a reuşit să obţină acte noi? Şi cu cine stătuse de vorbă în acei ani, cu cine avusese de-a face? Sigur primise ajutor din partea cuiva, sigur, fie că era în pădure sau printre oameni.

Parts înşfăcă un creion şi aşternu câteva cuvinte de probă pe hârtie: „Am auzit că vărul meu e prin Canada sau America, aş fi recunoscător pentru orice informaţie legată de el, nu mai am alte rude“. Va pune mâine anunţul la ziarul *Kodumaa*. Atâta timp cât Biroul nu afla că îl căuta pe autorul jurnalului, putea să-i vâneze pe vărul lui şi pe cunoscuţii acestuia şi să-şi justifice acţiunile drept o metodă de stârnire a compasiunii estonilor din afară, sporindu-şi astfel credibilitatea în ochii lor. Parts reuşise deja să depisteze câţiva oameni cu ajutorul ziarului şi să-şi facă nişte relaţii, deoarece ziarul *Kodumaa*, având ca public ţintă estonii din străinătate, fusese primit cu entuziasm de emigranţi. Rubrica dedicată rudelor şi prietenilor dispăruţi trezea chiar şi simpatia celor suspicioşi faţă de Uniunea Sovietică – înfiinţarea ziarului fusese fără îndoială o mişcare inteligentă a Biroului. Până acum, sarcina lui Parts fusese să evalueze starea psigologică şi dorul de casă al emigranţilor, dar situaţia se schimbase. Ar putea propune conducerii ca ziarul să inventeze anunţuri despre cei dispăruţi, în care să folosească nume de pe listele din Klooga. Exista mereu cineva care ştia ceva, cineva care cunoştea pe cineva, iar Parts era demn de încredere, fusese în Siberia, nu era membru de partid, avea semnul lui Laidoner.

Doar în privinţa lui Ain-Ervin Mere dăduse greş. Când fusese întrebat în ce perioadă fusese Mere la conducerea Grupei B[3], nu ar fi trebuit să exagereze relaţia de prietenie – însă cine-ar fi crezut că Mere nu va accepta să coopereze cu Biroul. Decizia fusese surprinzătoare, mai ales că la dispoziţia KGB-ului se aflau materiale foarte potrivite: înainte de venirea germanilor, Mere se numărase printre cekiştii NKVD-ului. Parts primise o recomandare şi îl contactase pe Mere sau Müller, nume sub care Mere lucrase în NKVD. Astfel, Parts îşi amintea în scrisorile falsificate, de întâlnirea lor la vechea moară, în care i se adresase în glumă prietenului său cu numele de Ain Müller. Mere nu a răspuns niciodată, i se părea o mare prostie. Parts era convins că ar fi obţinut rezultate mai bune dacă i s-ar fi permis să-l viziteze în Anglia, însă nu, putea numai să-i scrie. Însă Anglia nu l-a deportat pe Mere în URSS. A doua oară, nu va mai da greş. Mărturia lui Parts la procesul lui Ain-Ervin Mere nu fusese menţionată în *Kodumaa*, deşi cazul fusese descris pe larg în ziar; nu se potrivea cu imaginea pe care şi-o făcuseră despre Parts estonii din străinătate, aceştia nu aveau încredere în sistemul judiciar al Uniunii.

Era destul de surprinzător că Roland nu fusese căutat sau găsit încă, din moment ce numele lui se afla pe listele din Klooga, iar deţinuţii care supravieţuiseră sau estonii care nu fuseseră evacuaţi de germani erau suspectaţi de spionaj. De aceea Parts nu era singurul care pornea pe urmele lui Roland, dar el trebuia neapărat să-l găsească primul, înainte să fie chemat ca martor în acelaşi proces cu Roland. Era mare nevoie de martori din Klooga, acum, că acţiunile hitleriştilor erau luate în vizor. Parts o ştia mai bine decât oricine. Nimeni nu va scăpa nedepistat. Scrierea cărţii îi oferea cea mai bună acoperire pentru prinderea lui Roland.

1. Finlandezi care s-au mutat în partea de sud-est a Golfului Finic, astăzi teritoriu rusesc.
2. Diviziune administrativă a URSS, cunoscută cu numele de Ingria până în 1927.
3. Securitatea estonă, parte din Sicherheitspolizei, serviciul de securitate nazist.

Tallinn, RSSE, URSS

Mark era un model de degenerare şi fascism al estonilor, îşi rumegă Parts propoziţia. Zgâlţâitul trenului îi strica ritmul, scrisul de pe paginile de lângă maşina de scris Optima era tremurat. Propoziţia era concisă şi destul de compactă, însă era prea rece, nu va trezi sentimente în nimeni. Coşmaruri, cititorii trebuiau să aibă coşmaruri. De aceea canibalismul fusese invenţia genială a lui Martinson, deşi Parts nu l-ar fi numit un geniu. Nu existau copii cărora să nu le poţi polua visele cu acest concept, iar urmele lăsate erau imposibil de şters, nimeni nu va reuşi să le schimbe percepţia asupra canibalismului propriului popor. Cu un singur cuvânt, Ervin Marinson reuşise să întoarcă istoria lumii în direcţia dorită de departament. Un singur cuvânt! Emoţia era mai puternică decât raţiunea, Biroul pricepuse asta. Emoţia se opune raţiunii, deoarece reacţia emoţională vine prima. Parts îşi şterse degetele de prăjitură, puse o nouă coală în maşina de scris şi aruncă un ochi pe ghidul „Informaţii interzise în publicaţii, programe radio şi TV“ şi pe listele de cuvinte. Tovarăşul Porkov ezitase când îi dăduse ghidul lui Parts, totuşi intenţionase să i-l dea. Cuvintele care trezeau sentimente negative erau înşirate pe o coloană, acelea care declanşau sentimente pozitive pe alta. Parts se gândise iniţial că asemenea constrângeri îl vor împiedica să-şi mânuiască limbajul, să-l cizeleze, dar în cele din urmă, cuvintele au curs natural, s-au încadrat perfect. *Se ştia că Mark preluase modelul superiorilor de a decora bradul de Crăciun. Îl decorase cu verighetele de aur ale celor veniţi pe veci în lagăr şi-i lăsase pe copii să se joace sub brad, să se bucure de ce vedeau.* Parts pocni din degete. Nu îşi amintea unde văzuse exact un asemenea brad, dacă într-adevăr îl văzuse, însă imaginea era atât de puternică, încât trebuia să o folosească. În acelaşi timp, întărea percepţia negativă a bradului de Crăciun, care de fapt nu era un lucru rău. Găsise tonul potrivit oare? Parts îşi ţuguie buzele. Poate că da. Poate că ar trebui să adauge mai multe informaţii despre martori. O femeie forţată să ia parte la acel spectacol grotesc. *Dintre cei aduşi în lagărul din Tartu, Maria era norocoasă, fusese aleasă ca servitoare a lui Mark. Era norocoasă pentru că evitase astfel soarta crudă a celorlalţi şi pentru că astfel reuşea să fure resturi din casa lui Mark, dar nenorocită pentru că a trebuit să servească masa de Crăciun chiar când lumânările din brad îşi picurau seul pe verighetele cetăţenilor sovietici. Se afla oare printre ele şi verigheta mamei? Dar a tatălui? Maria nu a aflat niciodată.*

Tovarăşul Parts apăsase atât de tare, încât dăduse găuri în hârtie, tastele s-au blocat, refuzau să se mişte. Verighetele cetăţenilor sovietici? Sau ale evreilor? Dacă-i menţiona pe evrei, ar fi minimalizat

sacrificiul poporului sovietic, l-ar fi ameninţat chiar? Parts descoperise că în cărţile încuiate în dulap, cele apărute în Vest, evreii ieşeau clar în evidenţă.

Parts se apucă să deblocheze tastele, luă hârtia din rolă, se ridică în picioare, citi de probă câteva rânduri. Textul începea deja să fie de impact. Femeile, trebuia să se concentreze asupra femeilor, femeile trezeau mereu sentimente puternice, Maria era clar un personaj bun, stârnea compasiunea. Mark nu era destul de rău dacă nu exista şi o persoană prin intermediul căreia răutatea lui Mark să fie scoasă la iveală, cineva care să privească lung bradul de Crăciun şi mâncarea de sărbătoare. Da, Maria era necesară. Unde erau limitele sentimentalismului? Nu, nu încă. Nu putea să adauge şi canibalismul. Era deja destul că Parts trebuia să facă mereu referire la cărţile lui Martinson, erau în bibliografia recomandată. Deşi în viitor şi opera sa avea să fie adesea citată la fel, iar referinţele îi vor ridica valoarea, totuşi Parts nu putea să bată cu uşurinţă numele lui Martinson.

Parts îşi îndoi degetele de la picioare deasupra papucilor de casă şi rupse o bucată de prăjitură. Cartea lui Martinson îi oferea persoana perfectă, Mark, un tiran anonim, al cărui nume de familie nu se cunoştea, un criminal de război care nu fusese prins niciodată, aşa că nu se ştia dacă era o poreclă sau chiar numele adevărat. Din cauza asta, povestea era uşor de continuat. În faptele lui Mark se găseau mărturii, nu oameni. Parts clătină din cap gândindu-se cum, până la urmă, greşelile colegilor săi îl avantajau. Din materiale reieşea că cei din KGB folosiseră oameni tineri, lipsiţi de experienţă, instrucţiunile fuseseră incomplete, evident duseseră lipsă de ofiţeri calificaţi. În timpul interogatoriilor, nimeni nu se gândise să pună întrebări edificatoare sau să ceară informaţii personale, mulţi martori vorbiseră despre oameni folosindu-le doar prenumele sau numele de familie, astfel că era imposibil să-i depisteze. Abia la sfârşitul anilor '40 s-au prins că metoda nu era potrivită. Martorii nu mai erau în viaţă, însuşi faptul că fuseseră prinşi îi condamnase la moarte. Faptul că existau atâtea detalii despre Roland în hârtii era o ironie a sorţii.

Mark era vânjos, lat în umeri, astfel că avea forţa de a-şi lăsa imediat inconştiente victimele, şi era adesea beat. Maria, care îşi petrecuse multe seri lustruind cizmele lui Mark, îşi amintea bine cum calcula acesta cât fier va obţine pe Maria, cât fosfor, cât săpun. Maria povesti şi cum îi învăţa Mark pe copii să calculeze la matematică, întrebându-i câţi prizonieri ar încăpea într-o maşină gri a fabricii de ciocolată Brandmann. Portiera gri a maşinii se trânti cu zgomot.

Degetele i se opriră deasupra tastelor. Zgomotul nu venea de la portieră, ci de la etaj. Parts înţepeni şi îşi ciuli urechile. Linişte. Liniştea însă nu-l făcu să-şi relaxeze umerii, ci îşi încordă şi gâtul. Căută după cutia de aspirină de pe masă şi dădu folia la o parte. Fraza întreruptă nu-i mai venea în minte, plecase, tensiunea îi cuprinsese tot capul. Nu avea timp pentru dureri de cap acum, Parts se ridicase deja să caute pastilele de Analgin din bucătărie, în spatele sticluţelor de valeriană ale nevestei sale, dar se aşeză la loc şi înghiţi aspirina fără apă. Trebuia să avanseze cu lucrul, prăjitura îi şterse gustul pastilei din gură.

Parts îşi puse mâinile pe taste şi îşi readuse în minte statura musculoasă şi impunătoare a lui Mark. Destul de reală, esenţa. Suficient ca textul să fie credibil. Un cuvânt ar fi suficient. Un cuvânt şi cartea sa ar ajunge pe rafturile librăriilor din tot Estul, din Vest, din întreaga lume. Încercase şi să adauge citate din jurnal, fragmente autentice, însă limbajul acestuia era prea diferit şi neclar – manuscrisul

avea nevoie de fapte concrete. Poate să fi amintit de crucile de pe copertă ca fiind crucile pe care Mark le făcuse pentru cei pe care-i omorâse, însă era Mark din cartea lui genul de om care să ţină socoteala victimelor?

Fără îndoială că Martinson lucra acum la cartea următoare, poate va continua cu canibalismul, îl va prezenta ca fiind înnăscut pentru estoni; va arăta că depăşise orice limită în rândul fasciştilor estoni, că fără eliberarea adusă de Uniunea Sovietică, aceştia s-ar fi mâncat unii pe alţii până la extincţie. Anxietatea îi cuprinse pieptul, trebuia să se descurce mai bine decât Martinson, mai bine decât oricine altcineva, nu va lăsa să-l depăşească nimeni şi, chiar când restul frazei începuse să-i revină în minte, pantofii grei ai nevestei s-au pus iarăşi să bată în podea, deasupra capului; iniţial doar câţiva paşi, de la pat la dulap şi înapoi, ca şi când femeia ar fi exersat. De parcă nu avea de gând să se întoarcă în pat. Parts îşi lăsă mâinile pe genunchi. Tuşa avusese aceeaşi problemă la ţară, la începutul anilor '50. Şobolanii mişunau pe sub podea şi prin pereţi, iar tuşa nu mai putea nici să doarmă. Tuşa îi scrisese despre asta în Siberia. Din cauza vremurilor de atunci, numărul şobolanilor explodase. Li se spunea şobolani-problemă. Acum avea o nevastă ca un şobolan.

Parts îşi închise ochii, lăsă gustul dulce al prăjiturii să-i estompeze auzul şi se concentră asupra cercetării sale. Personajul principal al operei, Mark, se dezvolta bine. Probabil că şi Biroul ar fi interesat de posibilităţile oferite de un astfel de personaj şi ar spera să găsească un Mark în persoana vreunui emigrant eston, pe când ei ar face presiune asupra ţării adoptive, să predea criminalul de război, însă Parts putea găsi un alt nume potrivit acestui rol şi-l va plasa în carte. Pe Mark îl va păstra pentru sine.

PARTEA A TREIA

„Ştim cu toţii că terorismul fascist le-a inclus şi pe femei, în ciuda sensibilităţii şi a capacităţii dătătoare de viaţă caracteristice acestui sex. Femeile vândute hitlerismului nu mai erau femei, ci doar păreau să aparţină reprezentantelor sexului femeiesc. Acestea au devenit reprezentante ale ocupanţilor cotropitori.“

Edgar Parts, *În inima ocupaţiei hitleriste*, Ed. Eesti Raamat, 1966.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Juudit stătea în cafeneaua Kultas, şedea şi flirta aşa cum nici o femeie n-ar fi trebuit să facă, mai ales nu cu un bărbat străin. Totuşi Juudit gângurea şi chicotea, îşi trecea mâna prin păr când şi când, iar Roland, care umbla aparent fără nici o treabă la o aruncătură de băţ de ea, îşi întipărise atât de bine în minte cochetăriile ei, încât avea să-şi amintească adesea de ele în viitor. Roland fusese convins că Juudit îi va urma întocmai planul doar atunci când o văzuse apropiindu-se de cafenea. Abia atunci se întoarse uşurat pe călcâie şi se pierdu în agitaţia din Piaţa Libertăţii, unde se afla cafeneaua, ca Juudit să nu-l observe. Nu putuse să-şi respecte promisiunea că nu se va afla prin apropiere. Sarcina lui Juudit era prea importantă, iar el fusese nevoit să vină şi trebuia să rămână prin apropiere, în mijlocul altor oameni, să se uite neliniştit către acoperişul companiei de asigurări şi să arunce priviri furişe pe geamul cafenelei. Ochii săi repetau neîncetat aceeaşi mişcare.

În faţa lui Juudit stătea un ofiţer german, însă nu cel care trebuia. Acela îşi bea cafeaua în cealaltă parte a încăperii, răsfoind un ziar şi trăgând din pipă. Degetele transpirate ale lui Juudit se înfipseră în mânerele scaunului, inima îi bătea cu putere şi nici nu ştia ce să spună. Ciocolata caldă din faţa lui Juudit scotea aburi, palma îi alunecă de pe scaun, o broboană de sudoare căzu pe buza de sus, iar dincolo de frunte i se căscă un mare gol, nici măcar nu mai avea nevoie de luminile de neon, de felinarele stradale, se aprinsese singură. Sufletul ei se revărsa, o lovise dorinţa de a fi cu germanul care stătea chiar atunci în faţa ei. Inima îi scăpase de sub control, obrajii i se înroşiseră ca şi când ar fi fost încă domnişoară, iar genunchii îi erau asudaţi, în ciuda picioarelor reci doar în şosete. Spatele îi era ca de gheaţă, însă în faţă îi ardea soarele de vară, când rece, când cald.

Încă putea să se ridice, să-l lase pe bărbatul care tocmai îi oferea o prăjitură şi să se gândească la alt plan ca să-l prindă în mreje pe germanul indicat de Roland, să-l farmece, să-şi pună mâinile moi pe după gâtul său, însă deja îşi întorsese faţa către persoana greşită, se uitase în ochii bărbatului şi, mai rău – când bărbatul îi întoarse zâmbetul, Roland, sarcina ei şi mormântul fără nume al lui Rosalie, tot ce se întâmplase în ultimii ani fură date uitării. Uitase de bombe şi de cadavrele care zăceau în drum, de larvele şi muştele ce mişunau pe hoituri, de comerţul disperat cu borcane de untură, de mariajul ei şi de decenţa care ţinea de acesta. Uitase că nu purta decât ciorapi, că pantofii tocmai îi fuseseră

furaţi, singurii ei pantofi, nu-şi mai amintea de vagabonzii care o împinseseră la pământ în faţa Casei Artelor şi-i smulseseră încălţările din picioare. A uitat de lacrimile de durere, de ruşine şi de mânie imediat ce ofiţerul i-a întins braţul, a ajutat-o să se ridice şi a dus-o în căldura cafenelei Kultas, deoarece făcuse greşeala fatală de a se uita în ochii lui.

— Domnişoara trebuie să-mi dea neapărat voie să o conduc acasă. Nu puteţi merge în ciorapi pe afară. *Fräulein*, vă rog, permiteţi-mi. Sau dacă *Fräulein* mi-ar acorda onoarea de a veni până la mine, aş putea cere servitorilor să vă aducă pantofi noi. Locuiesc în apropiere, în partea cealaltă a Freiheitsplatz.

În timp ce Juudit se îndrăgostea în cafeneaua Kultas, Roland se învârtea în fornăitul cailor şi tropotele copitelor, printre soldaţii Wehrmachtului, domniţele care-şi purtau cu graţie poşetele, şi se uita la posterele cinematografului Gloria, fără să se poată concentra asupra lor însă. Înconjură cantina, prin ale cărei ferestre îi văzu pe chelneri tăind tichetele de masă ale clienţilor, se amestecă printre vânzători, printre băieţii cu ziarele, printre spinările drepte ale orăşenilor. Paznicul de la hotelul Palace îşi aţinti privirile asupra lui, aşa că se plimbă mai departe de hotel, la lăsarea serii se învârti printre siluete, printre propriile sale gânduri, printre maşinile cu ochi albaştri, dădu peste o femeie, iar când aceasta ţipă, Juudit luase deja calea iubirii.

Juudit îi dădu servitoarei haina şi mănuşile, cârpele din picioare şi le dădu singură jos, umilinţa avea limitele ei. Fu condusă direct în salon, deşi încercase să se opună, iar picioarele ei lăsară urme umede pe parchet. Juudit roşi, mai degrabă de jenă decât de frig, iar când germanul se duse în bibliotecă după un radiator, Juudit îşi dosi cârpele sub fotoliu, să nu se vadă. În cafenea, bărbatul îi învelise chiar el picioarele în prosoape de bucătărie, ajutat de chelneriţă, apoi i le legase cu sfoară de ambalat şi achitase nota domnişoarei de la cafenea în ciuda protestelor lui Juudit. Materialul gri ieşise jenant în evidenţă în lumina slabă a cafenelei. Vârful şosetelor de bumbac nu se zărise deloc, acum însă lumina candelabrului de cristal le dezvăluia nemiloasă, iar Juudit încercă să şi le ascundă. În faţă îi apărură într-o clipită un vas cu apă caldă, pudră de muştar, prosoape şi papuci de casă, în vârful cărora fluturau uşor câteva pene. Pe canapea fuseseră aşezate un radiator şi o sticlă cu apă caldă, din gramofon răsuna Liszt. Juudit nu a întrebat de unde a adus servitoarea pantofii promişi. Îşi simţea buzele îngheţate, deşi în cameră era cald, şi de-abia îndrăzni să-i arunce o privire bărbatului, când acesta reveni cu o carafă de cristal şi două pahare. Îşi închise strâns ochii şi îşi întipări chipul bărbatului în minte, căci nu voia să-l uite, asemenea frumuseţe nu putea fi uitată. Pulsul alert îi zvâcnea sub mânecă, litera J. de pe batista din mânecă îi zgâria pielea, J. fără nici un nume de familie. Bărbatul aşeză tava pe măsuţă, turnă vin în pahare şi se întoarse cu spatele, ca Juudit să poată să-şi scoată şosetele. Juudit pricepuse aluzia, însă nu ştia cum să se poarte, aşa că înşfăcă un pahar şi dădu vinul pe gât ca pe apă, cu sete, ca să-şi aducă aminte cum să fie femeie, cum să se poarte ca o femeie. Toate încercările ei de a se purta ca o femeie o puseseră în situaţii jenante în pat, iar ea nu dorea să-şi mai amintească de acele momente, aşa că mai bău nişte vin, îşi turnă nepoliticos în pahar şi bău, iar

bărbatul îşi întoarse puţin capul auzind clinchetul carafei. O privea pe Juudit cu coada ochiului, însă privirea aceea furişă nu fusese mai curajoasă decât a lui Juudit, nu fusese mai elegantă decât mâna îngheţată pe ciorap a lui Juudit.

După ce se ridică din pat dimineaţa, Hellmuth o înveli cu grijă pe Juudit, îi înveli uşor picioarele, însă Juudit aruncă pătura la o parte, lăsând aerul plăcut să-i mângâie pielea. Îşi lăsă picioarele goale pe covor, îşi întinse gleznele ca şi când s-ar fi băgat în cadă, îşi întinse şi braţele, îşi aplecă gâtul şi simţi aerul pe piele precum laptele proaspăt muls. Lipsa combustibilului o făcuse să tânjească după căldură. Totuşi, nu-i era ruşine, nu-i era ruşine să se tăvălească goală pe covorul gros, nici să stea în aceeaşi cameră cu un bărbat pe care-l cunoscuse abia cu o zi în urmă. Mirosul de cafea adevărată plutea în aer, în nări încă îi persista mirosul vinului. Băuseră fără control, ca să se veselească sau poate ca să-şi ascundă fiecare confuzia cu privire la celălalt.

De afară se auzea zgomotul saboţilor de lemn ai prizonierilor ruşi, iar Hellmuth puse un disc de Bruckner, apoi o invită pe Juudit să-l însoţească seara la Teatrul Estonia. Juudit se sui înapoi în pat şi-şi înveli picioarele.

— Nu pot veni.

— De ce nu puteţi, *Fräulein*?

— *Frau*.

Hellmuth arăta chipeş în uniformă, ţi-era mai mare dragul să-l priveşti. Se puse în faţa oglinzii să-şi aranjeze Crucea de Fier la gât.

— Bineînţeles că aş vrea, adăugă Juudit.

— Atunci aţi putea, frumoasă doamnă?

— Ne-ar putea vedea vreun cunoscut.

— Vă rog.

Hellmuth veni lângă ea, îşi deschise tabachera, aprinse o ţigară şi îşi privi mâna într-o manieră din care Juudit îşi dădu seama că bărbatul se temea de refuzul ei la fel de mult ca ea de al lui.

— Nu te supăra, ai putea să-mi întinzi şi mie una? întrebă Juudit.

— Desigur. Scuze. Se pare că am petrecut prea mult timp la Berlin.

— Cum aşa?

— Arătaţi atât de tânără. La noi fumatul este interzis femeilor sub douăzeci şi cinci de ani.

— De ce?

— Pentru că se spune că ar afecta fertilitatea, cred.

Juudit se ruşină. Hellmuth râânji.

— Nu m-am opus trimiterii mele în Ostland, deoarece mă gândeam că aici aş putea fuma la mine în birou. *Reichsführer*-ul ne-a interzis şi asta în timpul serviciului, dar poate că nu vede până aici. Şi normal, fumatul este interzis în birouri şi aşa mai departe, luptăm mereu contra fumatului pasiv.

— Pasiv?

— Expunerea nefumătorilor la fumul de ţigară suflat de ceilalţi.

— Sună caraghios, spuse Juudit, apoi se ruşină iarăşi. Nu am vrut să fiu critică.

— *Reichsführer*-ul doar îşi doreşte fertilitate maximă şi este îngrijorat de degenerarea rasei noastre, căreia ar trebui să mă opun şi eu prin toate mijloacele.

Hellmuth aprinse o nouă ţigară şi o aşeză între buzele lui Juudit, iar Juudit nu ştia dacă o ameţise mai tare ţigara sau gestul cu care i-o dăduse bărbatul. Nu voia ca dimineaţa aceasta să se sfârşească niciodată, mintea-i era încă plină de roua nopţii, iar când Hellmuth se uită în ochii ei, auzi cum inimile lor băteau la unison, dar îşi zise că era imposibil.

— Restricţiile sunt tot mai multe, aşa că merită să trăieşti clipa cât se mai poate. Fumatul a fost deja interzis în sălile de teatru din Riga, poate că în curând va fi la fel şi în Estonia, deşi cine îşi bate capul cu regulile şi restricţiile? Însă acum trebuie să plec, mă cheamă datoria, dar ne vedem diseară la Estonia? Vom putea să ne bucurăm poate de ultima ţigară în compania artei.

Ochii parcă îi scoteau scântei, iar scânteile, promisiuni.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Neamţul pe care-l ochisem a plecat singur din Kultas. M-am holbat la chipiul care se îndepărta, la mantia fluturândă, apoi am fugit în cafenea. Juudit nu mai era acolo. Chelneriţele s-au uitat suspicios la mine când am întrebat despre o femeie cu semnalmentele lui Juudit şi au clătinat din cap. În zilele următoare am sunat întruna la apartamentul de pe Valge Laeva, însă nu a răspuns. M-am dus să bat la uşă, degeaba, Juudit dispăruse. Am început să-mi fac griji. În cele din urmă, am rugat o persoană de contact din departamentul B4 să caute o femeie pe nume Juudit Parts, astfel am aflat că devenise iubita unui neamţ, necunoscut mie, un *Hauptsturmführer*[1]. Întâi am digerat veştile, mi-am înghiţit dezamăgirea, apoi am făcut rost de adresa neamţului şi m-am consolat cu gândul că aş putea să-mi trimit oamenii după Juudit, aş putea să o intimidez cu informaţiile mele, să-i sar înainte din senin, să-i spun când fusese urmărită – când păşise împreună cu neamţul în cazino. Mi-am imaginat expresia ei speriată, cum şi-ar vârî capul în gulerul de vulpe, cum i s-ar afunda gura rujată şi trădătoare în el, tremurând de teamă. Aşa m-am mai răcorit. Nu puteam totuşi să fac una ca asta, căci conform informaţiilor mele, ne căzuse în plasă ceva mult mai bun decât neamţul pe care-l ochisem iniţial şi nici n-aş fi vrut ca altcineva din grupul nostru să-i dea mai multă atenţie lui Juudit.

1. Grad militar în SS, echivalent cu cel de căpitan.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Roland reuşi să facă rost de o cameră pe strada Roosikrantsi şi o urmărea mereu pe Juudit când nu era la lucru în port, slujbă de care făcuse rost datorită actelor pe care i le procurase persoana de contact din Departamentul B4. Zilele erau lungi în port, Roland pleca înainte să se trezească Juudit şi se întorcea seara târziu. Nu primise nici un răspuns la biletul pe care îl împinsese pe sub uşa casei din Valge Laeva. Juudit de-abia mai dădea pe acolo, se mutase într-o lume ale cărei porţi îi erau închise lui Roland şi n-a mai zărit-o câteva săptămâni: pe când cobora din maşina care o adusese la uşă, cu o eşarfă fluturându-i la gât. Roland nu putu să nu privească lung în urma Opelului Olympia şi a celor care o însoţiseră şi îşi notă numele acestora: comisarul general Litzmann şi Hjalmar Mäe. Odată, pe uşă ieşi însuşi comandantul Sandberger[1].

Neamţul lui Juudit primea vizite de la persoane cunoscute, mulţi dintre ei veneau şi plecau la adăpostul întunericului, câţiva pe uşa servitorilor. Conform informaţiilor lui Richard, care lucra în Departamentul B4, musafirii aceştia nu promiteau nimic bun.

Chicotelile Gerdei se auzeau din Opel până în capul scărilor. Juudit se aşeză lângă ea, mână în mână cu Hellmuth, şi porniră direct spre apusul soarelui, la plajă. După ce terminară sticla de şampanie şi ploaia de vară pleoştise coafurile femeilor, se deciseră să renunţe la Rantasalonki şi să meargă în Restaurant Du Nord. Hellmuth era de părere că bucătarul de acolo era mai bun, la fel şi Rieslingul, iar Juudit îi era foarte recunoscătoare Gerdei, care nu o condamnase deloc. În compania Gerdei, putea fi oricât de îndrăgostită poftea, Gerda se gândise bine la situaţia lui Juudit, pentru că atunci când merseseră împreună la toaletă, Gerda o întrebă, în timp ce se ruja:

— Ţi-ai făcut griji în legătură cu sexul, presupun?

Juudit se înroşi.

— Mă gândeam eu. Nu mă miră deloc că Hellmuth s-a îndrăgostit de tine. În Berlin e rară inocenţa asta, ascultă la mine. Cea mai bună prietenă a unei femei e diafragma, restul e abureală. Ştiu un doctor de la care poţi face rost de una, şopti Gerda. Costă, dar asta cu siguranţă nu e o problemă. Crede-mă, nici nu-ţi dai seama că-i acolo, aşa o să stai fără griji.

Gerda îi scrise adresa doctorului pe spatele cărţii de vizită a lui Walter al ei şi astfel cea mai mare

problemă a doamnei amante a fost rezolvată. Auzind-o cum răsuflă uşurată, Gerda începu să râdă, aşa că a pufnit-o şi pe Juudit râsul, astfel că chicotiră împreună, până când Juudit începu să sughiţe, după care s-au decis să-şi vină în fire. Lumea arăta cu totul altfel acum, că o avea pe Gerda, cu care putea vorbi despre orice, pe Gerda care râsese când Juudit îi destăinuise grijile sale, ce s-ar fi întâmplat dacă soţul ei ar fi văzut-o la braţul altui bărbat în public, pe Gerda care credea că Juudit trebuia să fie nebună ca să-l părăsească pe Hellmuth, pe Gerda care era sigură că Hellmuth o va lua de nevastă, doar şi ministrul Rosenberg a avut o soţie estonă, pe Hilda Leesmann, balerină la opera Estonia. Juudit veni cu contraargumente, cariera lui Rosenberg progresase mai mult după ce Hilda, răpusă de tuberculoză, fusese înlocuită de nemţoaica Hedwig, însă Gerda nici nu vru s-o asculte, deşi Juudit amintise şi că ministrul era german baltic, nu german get-beget precum Hellmuth, iar o astfel de nevastă nu putea fi un lucru bun pentru un ofiţer german adevărat. Gerda râse pur şi simplu de argumentele ei.

— Ascultă-mă, prostuţo. Acelea sunt doar probleme organizatorice. V-am urmărit pe amândoi. Walter al meu se uită după alte femei chiar dacă mă aflu lângă el, dar Hellmuth nu. Walter crede că Hellmuth are un viitor strălucit înainte şi se zice că are în minte tot felul de strategii, din care eu nu înţeleg nimic. Când războiul se va sfârşi, va fi invitat la Berlin, cu medaliile pe piept, iar tu te vei plimba mândră prin saloane, ca soţie. Ai făcut o alegere bună. Germana ta e perfectă, arăţi ca o *Fräulein* germană. Bărbia asta! Şi nasul! strigă Gerda, netezindu-i cutele create de griji şi bătând-o uşurel cu degetul pe nas. Nu degeaba ai mers la şcoala germană de fete! Ai clasă, ce mai! Draga mea, să mergem acum să bem ceva. Gata cu grijile!

Gerda îi luă mâna şi o scutură. Gerda făcea totul să pară atât de simplu, poate că Gerda avea dreptate, poate că totul era într-adevăr atât de simplu, cel puţin, aşa părea acum în Restaurant Du Nord, Juudit vedea totul atât de complicat, îşi făcea griji degeaba, chiar dacă odată cu sosirea lui Hellmuth, păşise într-o lume cu totul nouă, în care grijile vieţii dinainte nu-şi mai aveau locul. Ieri, nobilii Paalberg schimbaseră nişte priviri chiar când Juudit venea spre ei, mergând spre strada Liivalaia. Doamna îşi ridicase sprânceana în semn de batjocură, după care Paalbergii întorseseră capul spre fereastra brutăriei. Juudit se întrebase cum ar fi reacţionat Gerda în situaţia aceea şi ajunsese la concluzia că Gerda ar fi ridicat doar din umeri. Aşa că şi ea şi-a întors capul, îndreptându-şi privirea spre soare şi simţindu-se iarăşi bine, poate chiar mândră. Gerda ura aroganţa cu care o tratau unele femei cu două feţe. N-avea nevoie de astfel de persoane, după părerea ei, nimeni n-avea. Gerda avea dreptate. Acum Juudit se uita la filme în propria lor cameră de pe Roosikrantsi şi îi plăcea mult, căci la cinema putea să dea peste cineva cunoscut, cu care nu mai avea nimic în comun. Era minunat să o cheme pe Gerda să se uite împreună la *Liebe ist Zollfrei*[2] acasă. La propriul cinematograf. Nu mai avea motiv să se plângă de transportul în comun sau că trebuia să meargă pe jos peste tot, acum avea şofer şi un Opel Olympia la dispoziţie. Nu ştia ce-ar face dacă vreo cunoştinţă şi-ar bate joc de Hitler sau de germani, iar Hellmuth ar auzi – nemţii însă nu înţelegeau estona. Nemţii erau mult mai îngăduitori decât ruşii. Juudit văzuse recent un băiat scoţând limba la un soldat, care însă nici nu se sinchisise. Nici nu-şi putea imagina să se întâmple aşa ceva în timpul stăpânirii anterioare. Totuşi, nu dorea să fie pusă într-o asemenea situaţie cu Hellmuth de faţă. Nu ar fi fost cinstit, Hellmuth făcea atât de multe de dragul ei, îi promisese şi că va căuta informaţii despre Johan.

Compania Gerdei o însufleţise, câteva cocteiluri o vor însufleţi şi mai mult, însă urmând-o pe Gerda înapoi în restaurant, Juudit îşi roti capul, uitându-se împrejur. Se obişnuise să facă asta din prima seară, deşi rar ar fi putut să dea peste cineva cunoscut în localurile germane, peste Roland cu atât mai puţin, Roland fiind singurul despre care nu-i putea povesti Gerdei.

Pe când Juudit îşi ducea cocteilul la buze în Restaurant Du Nord, Roland citea anunţurile de pe panoul din Roosikrantsi, pe care scria cu litere mari „Cazare gratuită“. Ştia pe de rost fiecare anunţ. Izul de fenol care venea din spatele uşilor spitalului devenise mirosul aşteptării şi al frustrării. Îi recunoştea deja după paşi şi voci pe paramedici şi pe infirmierele grăbite, pe casierii din magazinele armatei germane şi pe funcţionarii care se îndreptau spre birouri. Deşi proprietara apartamentului lui Roland era aproape surdă şi oarbă, vârsta înaintată nu o împiedica să-şi facă treburile zilnice, strada era plină de nemţi şi de colaboratorii lor şi cum Roland ajunsese să recunoască repede pe oricine păşea pe stradă, a presupus că şi prezenţa lui le devenise familiară unora, astfel că decise să se mute. Se va duce în podul unei vile abandonate din Merivälja. Trebuia să fie precaut din moment ce trăia ascuns şi deja îi urmărise suficient pe neamţul lui Juudit şi pe cunoscuţii săi. Folosindu-se şi de informaţiile primite de la Richard, putea trage o singură concluzie: germanii erau la fel de corupţi precum bolşevicii, care supseseră tot sângele poporului şi impuseseră legile Uniunii Sovietice. După ce trupele sovietice s-au retras din castelul Kuressaare, Richard a fost printre primii care au văzut cadavrele din castel, femei cu sânii tăiaţi, cranii pline de ace. Zidurile fabricii de dulciuri Kawe erau mânjite de sânge. Toate acestea se vor repeta, la fel de legal ca înainte. Vor face tot ce le stă în putinţă ca asasinarea lui Rosalie să nu iasă la iveală, măcar de dragul iluziei legalităţii. Roland se încredinţase că va fi nevoit să asiste la fapte aidoma celor din vremea bolşevicilor, iar mâinile îi tremurau când scria despre toate acestea seara. Curierul urma să ducă scrisoarea în Suedia: „ *Sturmbannführer*-ul[3] Sandberg şi Mäe, liderul guvernului său marionetă, sunt de părere că Germania trebuie să recâştige încrederea estonilor. În vremea Republicii Estone, evreii care fugiseră aici din Germania şi din alte părţi au făcut atâta contrapropagandă, încât pogromurile care au avut loc de minune în Letonia şi Lituania nu ar fi putut atinge rezultate similare aici. Sandberger şi-a dat imediat seama de asta, de aceea îşi ţine cât mai în umbră Sonderkommando-ul[4], nepermiţând nici o violenţă ilegală. Astfel de activităţi, precum şi accentul pe care îl pune pe legi demonstrează inteligenţa şi calităţile de bun psiholog ale lui Sandberg. Măsurile trebuie să fie în concordanţă cu legile Germaniei“.

1. Comandant al poliţiei secrete naziste, responsabil pentru masacrul multor evrei.
2. *Iubirea e fără taxă* (în lb. germ., în orig.).
3. Grad al SS, echivalent cu cel de comandant.
4. Unitate specială alcătuită din deţinuţi din lagărele morţii, majoritatea evrei, care erau forţaţi să ajute la evacuarea cadavrelor din camerele de gazare.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

— Îmi aduc aminte când s-a deschis Rantasalonki. Au fost nopţi lungi, albe. Îţi poţi imagina că se vindeau cocteiluri până la trei dimineaţa?

Juudit sosise. Cuvântul cocteiluri mi-a amintit că Juudit era altfel decât Rosalie, era dintr-o altă lume. Anii de domnişoară şi-i petrecuse sorbind cocteiluri, pierzând timpul prin localuri, dansând pe muzică swing.

Am stat în linişte o vreme, ascultând muzica ce venea dinspre Rantasalonki, iar eu mi-am ascuns uşurarea. Eram sigur că Juudit va pleca iarăşi în toiul întâlnirii şi speram să nu primesc veşti dezamăgitoare, cum se întâmpla adesea. Prea des.

— Ţi-e dor de viaţa la ţară? mă întrebă Juudit.

Nu i-am răspuns, nu ştiam ce urmărea. Trotuarele de la oraş nu mi se potriveau mai bine decât calului meu, iar ea o ştia. Am încercat totuşi să mă port frumos, mi-am înăbuşit mânia mocnindă faţă de toate serile şi nopţile în care o pândisem în van. Când în cele din urmă am văzut-o apărând neînsoţită, am simţit cum se luptă în mine uşurarea şi furia. Ochii săi de vulpe argintie erau la fel de insensibili precum ea, Rosalie fusese uitată, însă şi atunci am reuşit să mă controlez, n-am s-o sperii prea tare, doar cât trebuia. Nu mai aveam nici o persoană de legătură în poziţia lui Juudit şi, în ciuda întregii situaţii, mă încredeam mai mult în ea decât în celelalte puicuţe ale nemţilor.

— Unde stai acum? m-a întrebat Juudit.

— E mai bine să nu ştii.

— Presupun. Multe vile din Merivälja sunt încă goale. Aşa am auzit.

Priveam oamenii care se plimbau pe plajă, câinii care alergau după mingi, femeile în costume de baie – atât de tare le străluceau coapsele, încât te dureau ochii – cuplurile care-şi ştergeau reciproc firimiturile din colţul gurii. Fericirea lor se revărsa în valuri, pieptul meu sângera. Nu mai puteam să continui cu chestiunile triviale.

— Ai aflat ceva?

Juudit să tresări când mă auzi, deşi întrebam asta de fiecare dată când ne întâlneam. Îşi închise gura. Mi-am încleştat pumnii.

— De ce-ai mai venit dacă nu ai nimic de povestit?

— Puteam şi să nu vin, răspunse Juudit, mutându-se mai departe de mine pe bancă.

Am înţeles imediat că mă exprimasem greşit. Speranţa care mă cuprindea de fiecare dată când o

vedeam pe Juudit dispăru iarăşi şi în locul ei mă năpădiră aceleaşi gânduri care mă bântuiau noapte de noapte, al căror vuiet îmi răsuna în urechi şi după ce mă trezeam. Juudit îmi zări pumnii, apoi se mută la marginea băncii şi îşi aţinti privirea spre mare, ca şi când ar fi văzut ceva interesant. M-au trecut fiorii. Juudit era ca toţi ceilalţi. Nu ar crede nici un cuvânt rău despre nemţi, nu acum când trăsăturile ascuţite din vremea sărăciei i se estompau în obraji. Chiar de i-aş fi destăinuit informaţiile mele, m-ar fi făcut mincinos. După victoria de la Sevastopol, nimeni nu pusese la îndoială succesul Germaniei, nici faptul că germanii erau singurii care ne puteau salva de o nouă teroare bolşevică, însă trupele noastre credeau în Churchill şi în Carta Atlanticului, în restaurarea independenţei după război şi în faptul că nu s-ar fi făcut schimbări teritoriale împotriva dorinţelor poporului. Curierii noştri duceau tot timpul materiale în Finlanda şi Suedia, însoţite de propriile mele rapoarte, primeam decupaje din ziare şi analize de ştiri din toată lumea. Germanii nu dădeau nici un semn că ne-ar fi îndeplinit dorinţele, în afară de discursurile de sărbători. Asta voiau mulţi să creadă, inclusiv Juudit, care gustase din miere.

— Eu mă ocup doar de treburile casei acolo. Printre servitori nu se vorbeşte de lucrurile importante, nu pricepi? Pe lângă asta, el investighează sabotajul, nu crimele publice, iar aici se cercetează doar infracţiunile petrecute în Tallinn, aşa că sigur n-are acces la informaţii privind întreaga ţară, de ce nu pricepi, eu nu sunt de nici un folos, spuse Juudit.

Auzisem aceleaşi explicaţii de nenumărate ori, aceleaşi nenorocite de explicaţii, la fel de inutile mereu, deşi insistasem că orice informaţie ne putea conduce către ucigaşul lui Rosalie, chiar şi cea mai neînsemnată infracţiune. Iarăşi şi iarăşi, nega totul, nega zvonurile, nega orice probleme iscate de nemţi, le nega obiceiurile rele. Nu credeam în regulile stricte şi disciplina nemţilor, răspunsurile repetitive mă făceau să strâng din buze şi să sper doar că nu-l minţea la fel de prost şi pe neamţul ei. I-am înţeles imediat alegerea, căci mariajul ei nu fusese normal, însă nu pricepeam de ce trebuia să-mi amintească de Rosalie.

Juudit începu să se pregătească de plecare, îşi aranja bureţii de pe umeri şi îşi tot foia bluza. Avea informaţii, brusc eram sigur. Certitudinea asta mă ajută să-mi controlez emoţiile. I-am spus ce-i spusesem şi mai înainte, pe un ton la fel de calm:

— Aici ai un număr de telefon. Sună şi spune că e vreme bună când neamţul tău pleacă în călătorie. Vreau să vin să mă uit prin biroul lui. Orice ne-ar putea fi de ajutor.

Juudit nu a luat hârtia. I-am băgat-o în poşetă. Juudit lăsă o grămăjoară învelită într-o batistă lângă mine, apoi se uită către mare.

— Roland, trebuie să pleci imediat din ţară.

Juudit vorbea repede, cu privirea aţintită asupra mării. Jandarmeria militară ştia că prin porturi se aflau dezertori şi fugari, în curând urmau să facă nişte inspecţii în forţă şi îl căutau pe cel care planificase atentatul. Hellmuth Hertz primise informaţii conform cărora bărbatul se ascundea printre docheri.

— Ţinta fusese Alfred Rosenberg, atunci când trenul său ar fi ajuns în gară. Te rog, nu se poate să fi fost tu, spuse Juudit şi strânse din buze.

M-am uitat la Juudit. Vorbea serios.

— Trebuie să pleci, Rosalie aşa ar vrea să faci. Îţi las bani.

Juudit se ridică, lăsând grămăjoara pe bancă, apoi dispăru. De-asta venise, de-asta îşi făcuse apariţia? Eram dezamăgit, şi totuşi alarmat dintr-odată. Nu auzisem despre atentatul eşuat, însă dacă Juudit întrebase serios dacă avusesem vreun amestec însemna că şi altcineva putea gândi la fel, iar nemţii întăriseră sigur paza după aceea. Nu mă voi mai duce dimineaţa în port.

Deşi ţi se cereau adesea actele la control în tramvai, m-am suit ca să câştig timp, deja trebuia să mă grăbesc cu pregătirile de drum. Până acum, noul meu carnet de identitate îşi făcuse treaba, în ciuda anului de naştere greşit. Îl ţineam în buzunarul de la piept, unde înainte păstrasem fotografia lui Rosalie, şi în zgomotul tramvaiului aglomerat, mi-am dat seama că nu o mai puteam vedea. Deşi rupsesem fotografia de mult, abia acum am simţit cu adevărat că dispăruse, că nu o voi mai vedea niciodată, nici măcar în imaginaţie. Chipul lui Rosalie fusese înlocuit de actele false, în urechi îmi răsunau încă tocurile lui Juudit. Paşii ei scoteau un sunet ciudat, anapoda: pantofi din piele adevărată, cu tocuri de metal. Aşa dispăruse pe drumul ei, fusta îi flutura pe şolduri, iar eu fusesem cât pe ce să arunc cu banii după ea. O clipă am regretat că ratasem ocazia de a o răni. Nu-i spusesem ce aflase Richard în cadrul Departamentului B4: Johan fusese dus la subsolul fabricii Kawe şi, deşi fusese închis doar temporar, urmele s-au oprit acolo. Despre soţia lui nu erau informaţii. Nu-i povestisem lui Juudit pentru că nu mă pricepeam să consolez femeile şi Juudit era foarte schimbătoare. Dacă nu voia să coopereze când mă întorceam în Tallinn, aveam să-i povestesc cum arătase subsolul când Richard păşise prima oară înăuntru, că acolo îşi sfârşise drumul Johan. Informaţia asta nu ar face-o pe Juudit să se revolte împotriva nemţilor, dimpotrivă, dar poate i-ar mai scoate bulele de şampanie din cap şi i-ar aduce aminte că nemţii nu înapoiaseră familiei pământul lui Johan, poate i-ar aduce aminte de importanţa acţiunilor noastre. Aveam nevoie de aceste arme, chiar dacă josnice, pentru că nu ne-ar fi fost uşor să facem rost de o altă sursă de informaţii la fel de bună. Juudit se înmuia în compania acelor bărbaţi, era un motiv de îngrijorare. Îi urmărisem. Îi văzusem. Ştiam că Juudit îşi dorea să rămână cu neamţul, avea o privire de femeie îndrăgostită, păşea pe petale de trandafiri. Asta era arma mea, trebuia să învăţ să mă folosesc de ea.

Juudit încă îşi ţinea capul plecat când ajunse la scări. Întrebările dureroase ale lui Roland o jefuiau de fiecare dată de onoare. Dar Roland nu înţelegea că nu toţi ajungeau să fie iubiţi prin mijloace onorabile, iar Juudit se întâmplase să-şi câştige iubirea fără cinste. Când păşi pe covorul moale din holul lui Hellmuth, Juudit îşi recăpătase deja postura sfidătoare şi-i întinse servitoarei pălăria de vară ca şi când crescuse în acea casă, ca şi când fusese mereu întâmpinată de servitori când se întorcea acasă, iar apoi se îndreptă spre bucătărie să-şi facă o limonadă. Îşi îndreptă spatele, îşi aprinse o ţigară şi arse numărul pe care i-l dăduse Roland. Lumea se schimbase acum, Juudit avea un alt viitor, o viaţă mai bună ca oricând şi nu voia să-l lase pe Roland să i-o distrugă. Nu, Roland n-o s-o tragă după el, n-o să smulgă tot ce reuşise să câştige: aşteptase atât de mult să aibă pe cineva drag, cineva care s-o dorească de-a-ntregul pe ea şi numai pe ea, aşteptase toată viaţa pe cineva ca Hellmuth, aşteptase să fie bolnavă de iubire zi şi noapte, să simtă miere şi lapte sub limbă, nu putregai şi rugină. Pe Hellmuth nici măcar nu-l deranja mariajul lui Juudit – subiectul păruse mult timp problematic, însă în cele din urmă, Juudit îi povestise totul exact cum se întâmplase, că nici măcar nu putea fi numită o uniune. Iar

Hellmuth nu plecase, ci îi mângâiase urechea şi o alintase cu „fata cea mai dulce din lume“, cum îi rămăsese nişte zahăr pe limbă de la tratamentele de frumuseţe de seara trecută.

Cel mai important, Hellmuth nu o bătea la cap cu tot felul de cerinţe sau să-i povestească ce ziceau estonii despre nemţi. Dimpotrivă, purtau conversaţii. Conversaţiile lor nu erau interogatorii, iar Hellmuth îi aprecia părerea, chiar şi în chestiuni pe care Gerda le găsea politice. Dimineaţa, Juudit se gândise împreună cu Hellmuth de ce expoziţiile fotografice organizate de departamentul de propagandă nu atrăseseră publicul aşa cum se sperase. Sălile goale fuseseră jenante. Juudit bănuise că Reichului nu-i convenea să organizeze expoziţii care nu interesau publicul. Ar fi dat impresia că poporul nu sprijină Reichul!

— Bine gândit, râsese Hellmuth. Deşi chestiunile astea ţin de Wehrmacht. Wehrmachtul amestecă întotdeauna treburile, dar poate că subiectul ăsta o cam plictiseşte pe iubita mea?

Juudit clătinase hotărâtă din cap. Se îndrăgostea tot mai tare de Hellmuth cu cât îi asculta mai mult opiniile şi îi încredinţa mai multe responsabilităţi. Şi asta a şi făcut: Juudit devenise secretara lui. Pe lângă traduceri, interpretariat şi stenografie, se ocupa şi de prezentarea tradiţiilor şi credinţelor estone cercetătorilor berlinezi veniţi în vizită, precum şi de organizarea şedinţelor de spiritism pentru ofiţerii care doreau aşa ceva. Din cauza programului încărcat, Hellmuth şi-a lăsat musafirii pe mâna lui Juudit, iar Juudit s-a descurcat fără probleme, doar i-a trimis o telegramă doamnei Vaik, care a aranjat şedinţele la Lydia Bartels. Hellmuth primise numeroase laude, o considera pe Juudit eficientă ca o nemţoaică şi-i dăruise un trandafir din agate să şi-l pună la pălărie. Bărbatul se baza pe ea, iar ea nu i-ar înşela niciodată încrederea, lucra mereu cu hărnicie, se agita să organizeze tot mai bine petrecerile, îi ceruse Gerdei reviste nemţeşti pentru femei ca să o ajute, îşi căută *Dicţionarul femeii măritate* şi se informă despre aşezarea mesei şi a invitaţilor la masă, încercă să-i arate servitoarei cum să împăturească şervetele mai bine şi căută servitorii potriviţi pentru cină. Reţeta de porumbel pe care o crease cu ajutorul bucătarului nu dădea greş niciodată, iar ea o împărtăşea cu plăcere celor care întrebau, bucurându-se de fiecare dată, căci îngrijindu-se de toate acestea, ajunsese în final să aibă viaţa pentru care se pregătise toată copilăria şi tinereţea ei, îşi folosea talentele sociale şi era mereu ocupată, pentru Roland nu mai avea timp de-acum. De aceea inventase informaţia aceea, cum că trădătorul care plănuise atentatul lui Rosenberg se ascundea printre docheri. Juudit învăţase să mintă mai bine decât şi-ar fi putut imagina, mariajul o şcolise.

Juudit se asigură că Maria era în bucătărie, o auzi cum chicotea cu meşterul care venise să repare boilerul, apoi se duse în dormitor şi trase de uşa garderobei, ţinându-şi capul sus, sfidător, şi spatele drept. Cizmele ascunse în spate erau făcute din piele de calitate, talpa şi marginile erau bine unse. Avea şi o pereche de galoşi, aşa că făcea faţă oricărui tip de vreme. Când Leonida îi trimisese două perechi, Juudit se hotărâse să-i dea una lui Roland după ce acesta se ivise în Tallinn, însă cererile sale deveniseră la fel de sumbre şi ameninţătoare ca el însuşi. Dimineaţa, Juudit avea de gând să arunce cizmele pe geam prizonierilor de război sau, totuşi, de ce să mai aştepte? Juudit deschise fereastra şi le făcu vânt. Cineva se va bucura de cizmele bune, ea se săturase. În curând se întorcea Hellmuth acasă, iar pe seară vor ieşi însoţiţi de Gerda şi Walter, se vor simţi bine, Juudit se va distra cum nu avusese ocazia ani în şir, iar acum va mai bea un Sidecar şi îşi va aranja părul frumos în bucle şi nu se va simţi

deloc prost din cauza asta. Încă un pahar şi va putea să-şi facă genele fără să se teamă că rimelul va curge.

După al treilea pahar, Juudit terminase să se aranjeze în faţa mesei de toaletă şi înşfăcă oglinjoara. După ce două bucle îi reuşiseră, părul refuzase să o mai asculte, iar Juudit aruncă ondulatorul pe măsuţă. Rochia de seară o aştepta cuminte, toată din tul şi voal, iar în cutia de carton de pe birou o aştepta alta nouă, din crep, pentru seara următoare. Scăpase de o problemă, însă mintea nu i se uşurase, asta din cauza şoarecilor. Sau, mai degrabă, din cauza lipsei lor. Aşezase capcane peste tot în colţurile camerelor şi dulapurilor, însă acestea rămăseseră goale. Uneori se trezea în mijlocul nopţii, i se părea că aude chiţăieli, dar mereu se înşela. Şoarecii nu o dezamăgiseră niciodată, mereu veniseră să anunţe moartea cuiva apropiat şi de aceea Juudit era convinsă că soţul ei era încă în viaţă. Ultima oară, şoarecii o avertizaseră de soarta lui Rosalie, deşi Juudit sperase atunci că veniseră să-i prezică libertatea.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Când camionul cu tăietori de lemne a plecat din Tallinn dimineaţa, m-am ascuns printre ei. Înainte de asta, a trebuit să-mi strâng lucrurile din podul vilei din Merivälja. Casa era părăsită şi deci perfectă. Însă nu-mi plăcea, la fel cum nu-mi plăceau nici celelalte locuri golite de viaţă. Nemţii mâncaseră şi porumbeii de acolo şi nu se mai auzea uguitul din spatele grajdului. Pisicile se încăierau în voie prin camere şi pe verandă. Mi-am petrecut ultima noapte din Merivälja în grajd, preventiv, şi a fost o plăcere. Observasem la uşa de la intrare că sârma pe care o pusesem fusese mişcată. Puţin, însă totuşi mişcată. Poate că fusese doar vreo pisică. Mi-am pregătit totuşi arma şi am ascultat. M-am strecurat pe verandă, apoi în întunericul sălii. Cineva se împiedicase de fotoliu. Am urcat scările, am dat uşa la o parte şi aproape că l-am împuşcat pe Richard, care aştepta înăuntru.

— Cum ai ştiut să ajungi aici?

I-am pus pistolul la tâmplă. Richard amuţise de frică şi de-abia a reuşit să îngaime că era singur. Ştia parola. Mi-am coborât pistolul.

— Mi s-a spus să vin aici, trebuie să plec din ţară.

— Judecând după urmele pe care le-ai lăsat, n-ai fi observat dacă te-au urmărit.

— Doi oficiali ai directoratului de interne au dispărut, voi fi privit cu suspiciune. Trebuie să mă ajuţi, am permise false de trecere.

Mi-am strâns repede lucrurile într-un rucsac şi i-am zis să mă urmeze. Trebuia să ne grăbim, eram sigur că fusese urmărit. Richard a dat s-o ia pe scări, dar l-am oprit. Vom folosi acoperişul.

Am primit de la informatoare o uniformă germană şi câteva cartuşe pe care le găsise în pădure. Am rugat-o să aibă grijă de Richard până când îi găseam un loc pe vapor sau într-o barcă cu motor. Richard a pus un dosar pe masă, spunând că luase cu el tot ce apucase. Am aşezat lângă dosar teancul de bani de la Juudit, iar Richard l-a băgat în buzunar. Când am deschis dosarul, m-a avertizat că n-o să-mi placă ce urma să citesc.

Dorpat[1] *este un oraş european uimitor, în ciuda ghinioanelor de care a avut parte în ultimii ani. Conform ministrului Rosenberg, Ţările Baltice au caracter european. Din nefericire, operele*

excelente ale ministrului nu sunt cunoscute aici, din moment ce bolşevicii au ţinut statele în afara civilizaţiei.

Ca măsuri, propunem ca rezultatele cercetărilor noului Institut de Istorie a Germaniei să fie prezentate şi în Estonia. Estonii nu înţeleg cât de importantă este problema evreilor. În timpul Republicii Estone, evreii au avut autonomie culturală. Tocmai din această cauză ar fi bine de studiat cât de mult a dăunat Estoniei faptul că evreii nu au fost supuşi nici unei restricţii şi cât a ieşit la iveală din înşelătoria specifică rasei evreieşti în aceste condiţii sociale. De asemenea, criminalizarea antisemitismului în 1933 este neîndoielnic rezultatul intrigilor evreilor, din care putem deduce că guvernul fusese foarte slab sau rasa estonă, excepţional de slab înzestrată din punct de vedere intelectual. Rasa este totuşi puternic încrucişată, astfel că trăsătura este surprinzătoare. Mai este posibil ca guvernul să fi fost extrem de degenerat sau chiar ca evreii să fi fost membri ai acestuia. Trebuie cercetat cum a reuşit să reziste un stat atât de neglijent. Poate că ar merita ca Estonia să fie transformată în cea mai mare rezervaţie de evrei a Ostlandului. Pe de altă parte, comandantul Sandberger a subliniat faptul că pogromurile nu-şi au locul în Estonia din cauza trecutului său evreiesc. Ţara a fost salvată de la distrugerea totală datorită moştenirii culturale germane. Numărul evreilor este şi el excepţional de redus, mult mai mic decât în Lituania sau Letonia. Poate că ştiu să se camufleze, astfel încât populaţia originală să nu le dea vreo atenţie.

Drept persoane locale de contact, am ales oameni cu trăsături germane. Au fost găsiţi mai mulţi indivizi potriviţi în rândul germanilor baltici trimişi înapoi în Estonia de Reich.

Direcţia aceasta este la fel de importantă şi pentru Ostland, absolut necesară pentru soluţia de ansamblu.

Am lăsat dosarul din mâini şi am cerut ceva de băut. Richard îşi deschise punga de tutun şi răsuci ţigări pentru amândoi. Femeia plângea.

— Citeşte ultimele pagini, m-a îndemnat Richard. Cele care pomenesc de operaţiune. Adică de deportările din iunie[2].

Estonii s-au purtat ca evreii, toţi s-au urcat cuminţi în camioane, în trenuri. Nu s-au ivit incidente neplăcute. Femeile şi copiii se smiorcăiau, dar nimic mai mult. Permisiunea de a-şi lua lucrurile cu ei i-a calmat, la fel ca pe evrei.

Am lăsat iarăşi hârtiile din mână. Femeia veni să se aşeze lângă mine. Ochii ei umezi erau rotunzi ca luna în noaptea bombardamentelor. M-am gândit la tata. M-am gândit la tatăl meu în trenul acela. Nu puteam gândi mai departe. Am luat din nou hârtiile, aducându-mi aminte de misiunea noastră.

— Cine le-a scris? am întrebat.

— Sunt creaţia vărului tău.

— Edgar?

— Eggert Fürst, după cum îşi zicea. Se învârtea prin departamentul nostru, i-am promis să nu spun nimănui de numele său dinainte. Edgar susţinea că se recăsătorise şi luase numele noii neveste, însă treaba suna a minciună, soţia se pare că îl părăsise. Sau nu ştiu, a pomenit ceva de nişte poliţe.

— N-ai povestit nimănui despre acţiunile noastre?

Richard păru jignit.

— Bineînţeles că nu.

Aveam încredere în Richard, însă cunoşteam talentele lui Edgar.

— Se mai ocupă cu ceva în afară de rapoartele pentru Berlin?

— Nu ştiu. Se înţelege bine cu ofiţerii germani, vorbeşte ca un neamţ. Mai c-a ajuns un arian get-beget.

Am blestemat iarăşi în minte încercarea de atentat asupra lui Rosenberg. Acum se îngroşa rău gluma, iar eu trebuia s-o şterg în linişte, ca un câine. Am continuat să citesc. Germanii fuseseră satisfăcuţi că strânseseră oameni pentru poliţie atât de repede, deşi operaţiunea din iunie a URSS lichidase tot departamentul de poliţie al Estoniei. Considerau că operaţiunea sovieticilor fusese de mare ajutor, deoarece îi înmuiase pe estoni, nimeni nu voia să dea atenţie traficului înspre lagăre, cu atât mai mult vagoanelor pline. Nimeni nu voia să ajungă în acele vagoane.

— Dar de ce-i compară nemţii pe estoni cu evreii? Plănuiesc vreo deportare în Germania? am întrebat.

— Sau aici? Au început să-i trateze pe evrei cum ne-au tratat pe nou ruşii? Cine se ia după cine? Ce dracu' au de gând?

— Lucruri rele, şopti femeia.

Mi-am amintit că femeia era logodită, iar logodnicul ei era evreu. Alfons le oferise cazare evreilor care fugiseră din Germania, însă refuzase să plece în URSS când o parte rămăseseră acolo în timp ce nemţii se apropiau de noi. Tatăl lui Alfons fusese deportat, nu-şi făcea vreo speranţă legată de URSS. M-am uitat întrebător la femeie.

— O să ne omoare pe toţi.

Cuvintele erau tremurate, dar ferme. M-a luat ameţeala. Am văzut dinaintea ochilor zâmbetul strălucitor al lui Edgar.

1. Nume german al oraşului Tartu.

2. Prima dintr-o serie de deportări în masă efectuate de URSS.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Edgar nu putea dormi. Se ridică să-şi pregătească un pahar de apă cu zahăr şi-l bău pe tot. Dimineaţa urma să se întâlnească cu *Untersturmführer*-ul Menzel la sediul securităţii, acesta dorea să vadă ce stare de spirit avea Edgar după mutarea în Tallinn. Edgar era stresat. Vizita lui Mentzel în Tallinn venise exact la momentul potrivit; instrucţia batalionului eston de securitate în Germania se încheiase, iar acesta se întorsese în Tallinn cu urale, ceea ce-l rodea pe Edgar. Dacă ţara se umplea de specialişti instruiţi în Germania, vor înainta mai repede decât el, talentele lui nu vor mai fi necesare în operaţiunile mai importante, îşi va mai aminti cineva de el?

Edgar îşi mai verifică o dată costumul, făcuse rost de el de curând. Îl periase de două ori în seara dinainte. Fostul proprietar al costumului avea umărul stâng mai jos decât celălalt, de aceea buretele drept trebuise scos, totuşi umerii nu erau egali. Trebuia însă să meargă şi-aşa, costumul cel vechi era prea peticit. Dacă întâlnirea cu Mentzel mergea bine, l-ar putea duce la un croitor mai bun, poate ar face rost de lână la negru pentru două costume.

Untersturmführer-ul Menzel a început întâlnirea prin a-i mulţumi: informaţiile primite de la Edgar se dovediseră la fel de solide ca înainte, rapoartele sale erau excepţional de bine redactate. Edgar respiră uşurat, simţind în nări mirosul apei de colonie. Încercând să fie cât mai în avantaj, reuşise să toarne toată sticla pe costumul cel nou. Încercase să-l şteargă cu o cârpă umedă, însă în zadar, şi nici nu avuse timp să-l aerisească. Pentru ca mirosul apei de colonie să nu inunde întreg biroul, Edgar încercă să se mişte cât mai puţin, dându-şi scaunul niţel mai departe de german. Cum Mentzel nu părea să observe nimic neobişnuit, Edgar prinse curaj. Poate că Mentzel era doar discret, ca toţi nemţii, sau poate că lui Edgar i se zgândărise că mirosul era mai puternic decât era de fapt, poate că nervii îl induseseră în eroare.

— Ce părere aveţi de B4, *Herr* Fürst? Povestiţi-mi sincer despre impresiile dumneavoastră, i se adresă Mentzel.

— Avem bătaie de cap din cauza numeroaselor incidente în care informatorii locali se contrazic între ei, *Herr* SS-*Untersturmführer*. Acuză pe oricine de bolşevism, ascunzătorile comuniştilor se dovedesc a fi inexistente, iar despre sabotaj, la fel, primim trei versiuni diferite. Sunt motivaţi de invidie pură, resentiment şi răzbunare, tot ce poate fi manipulat de mintea umană inferioară, spuse Edgar. Când sunt folosite astfel de informaţii, e dificil să te concentrezi asupra esenţialului. Foarte

neeconomic, aş spune.

Mentzel asculta cu atenţie, puţin aplecat înainte, iar furnicăturile din tălpile lui Edgar dispărură se simţea inundat de sentimentul siguranţei de sine, ca apa de colonie care i se îmbibase în costum, degajând parcă un parfum la fel de puternic, însă binefăcător, căci avea senzaţia că sacoul i se aşezase pe umeri ca turnat, de parcă fusese croit numai pentru el. Certitudinea propriei cunoaşteri îi îndrepta spatele.

— Într-adevăr, situaţia trebuie soluţionată, altfel vom arăta complet ridicol. Germania nu funcţionează în felul acesta. Iar Germania nu va fi exploatată, exclamă Mentzel după ce Edgar dădu raportul, adăugă: Coniac? Este leton, are un gust ciudat, de petrol, îmi pare rău. A doua problemă se leagă de numărul foarte scăzut de estoni înrolaţi voluntar în forţele armate. Ne aşteptam la mai mult entuziasm.

Mentzel sublinie că nu dorea un răspuns diplomatic, ci să audă adevărul. Edgar îşi rotea coniacul în pahar doar din încheietură şi urmărea concentrat vârtejul. Mirosul apei de colonie se răspândise deranjant prin cameră atunci când Edgar luase paharul care-i fusese întins, iar sentimentul siguranţei de sine dispăruse. Nu avea timp să se concentreze asupra mirosului când vorbea, iar atitudinea încurajatoare a lui Mentzel îl ajutase. Sau poate doar i se părea. Ezită. Trebuia să-şi joace bine cărţile, însă nu ştia care erau cărţile corecte, ce culoare. După ce B4 se mutase în Tõnismägi, unde era sediul Securităţii germane, fusese nevoit să vadă cum alţii avansau în carieră de la o sarcină la alta, îşi asumau provocări şi defilau la ocazii în uniforme de paradă, împodobite cu decoraţiile cele mai înalte, în timp ce el îşi risipea talentele pe răutăţile, bârfele şi informaţiile lor.

Edgar se îmbărbătă.

— Printre oameni circulă zvonuri cum că după război estonii vor fi mutaţi iarăşi, dincolo de lacul Peipus[1] sau în Carelia, *Herr Untersturmführer*. Astfel de vorbe îi fac pe oameni să se întrebe dacă armata germană e opţiunea corectă pentru estoni. După deportările din iunie au devenit prudenţi la tot ce implică riscul de a-şi părăsi casa sau ţara.

Mentzel ridică din sprânceană şi se ridică din scaun. Umerii-i erau încordaţi, coniacul se zgâlţâia în pahar, galoanele i se legănau.

— Ceea ce urmează este complet confidenţial. Este posibil ca restabilirea să-i privească pe evreii baltici şi pe suedezii de pe coastă, însă pe estoni în nici un caz. Oare recunoştinţa e un concept complet necunoscut estonilor?

— Sunt convins că recunoştinţa estonilor nu are limite când vine vorba de contribuţia Reich-ului la eliberarea Estoniei. Per ansamblu, atmosfera este foarte calmă, nimeni nu plănuieşte să arunce în aer vehiculele Wehrmacht-ului sau altceva, dacă nu-i luăm în calcul pe bolşevicii care mai apar din când în când. Doar lipsa alimentelor îi nelinişteşte cu adevărat pe oameni. Ar fi mai mulţi voluntari dacă oamenii ar putea purta culorile Estoniei.

— Vom vedea ce putem face în legătura cu asta. Mai umblă vorba despre Finlanda Mare[2]?

— Nu prea. Nu mi-aş face griji.

Întâlnirea luase sfârşit. Edgar se ridică şi iarăşi simţi în nări mirosul apei de colonie.

— V-am recomandat unui coleg. Veţi primi detalii mai târziu. Are nevoie de o evaluare demnă de

încredere a situaţiei din punct de vedere local. Sunteţi liber să-i prezentaţi propriile dumneavoastră puncte de vedere, *Herr* Fürst.

Când ieşi din clădire, se simţea uşurat, plin de optimism. Lui Edgar îi veni să râdă când îşi aminti cât de disperat se simţise în tren, laolaltă cu membrii poliţiei secrete. Pe peron, Edgar blestemase faptul că nu intrase la timp în poliţie, că nu-i urmase pe ceilalţi, ci pe Roland. Ar fi trebuit să facă parte din cei care se întorseseră acasă încărcaţi de glorie, să asculte în gară cuvintele prietenoase ale reprezentanţilor Securităţii germane, ale *Obersturmführer*-ului Störtz şi al *Obersturmführer*-ului Kerl şi discursul directorului Angelus.

Nesiguranţa îi fusese sporită de faptul că cei instruiţi pe insula Staffan erau consideraţi voluntari. Interzicerea transferului Crucii de Fier către reprezentanţii popoarelor estice cucerite nu-i includea şi pe ei – băieţii erau atât de preţuiţi, încât se dorea să se ştie despre asta, ca să poată primi Crucea. Şi au primit-o. Invidia îl arsese ca acidul când Edgar auzi că estonii cu Crucea la gât puteau intra chiar şi în localurile destinate nemţilor. Totuşi nu pierduse jocul încă, recenta întâlnire îi dovedise asta. Poate că într-o zi şi fotografiile cu chipul său se vor vinde prin toate teritoriile celui de-al treilea Reich, sau cel puţin în Ostland, iar copiii îi vor lipi poza în albumele lor. Orice era posibil. Edgar nu-şi mai văzuse vărul de la întâmplarea jenantă în care Roland îl dăduse afară din cabana din pădure a Leonidei. Enervantul impas în care ajunsese cariera sa din cauza lui Roland se rezolvase de la sine, iar acum lăsase totul în urmă: aşteptarea zadarnică în cabană şi accesele de furie legate de Rosalie, nebunia fătişă care ardea în ochii vărului său, interogatoriile continue cu privire la nevasta lui. Nu, Roland nu făcea parte din ecuaţie.

1. Lac aflat la graniţa dintre Estonia şi Rusia.
2. Finlanda Mare presupunea ca Finlanda să anexeze teritoriile locuite de popoarele finice înrudite, printre care şi Estonia.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Deşi Hellmuth insistase ca Juudit să rămână acasă pe 5 octombrie şi o avertizase în privinţa atentatului, Gerda a venit s-o convingă să-i însoţească pe legionari împreună cu ea. La naiba cu atentatul, băieţii ar trebui să rămână cu o imagine frumoasă a Estoniei în minte înainte să plece la război.

— Nu doar mame care plâng! Datoria noastră este să mergem la gară, a strigat Gerda, privind-o cu reproş pe Juudit.

Aceasta amestecase cu grijă două treimi peroxid de hidrogen şi o treime amoniac lichid şi începuse să-şi dea pe păr cu un tampon de vată. Gerda era de părere că ar trebui să meargă la salon ca să-şi decoloreze părul, ar arăta mult mai bine.

— Recunoaşte că te faci frumoasă pentru băieţi. Însă nu mai e nevoie să faci totul singură. Uneori mi se pare că nu înţelegi cu adevărat, a spus Gerda. Să fie pentru ultima dată! Am auzit că unii au pregătit merinde pentru legionari, în timp ce eu m-am gândit doar să-mi fac unghiile.

Juudit râse. Nu i-a rezistat Gerdei şi dimineaţa au alergat în faţa Gimnaziului Gustav Adolf chiar la timp pentru a vedea convoiul ce se îndrepta spre Piaţa Primăriei. Curtea şi drumul erau pline de flori, oamenii se luau după orchestră, mulţimea devenea tot mai mare. În faţa legionarilor roiau fete în costume tradiţionale care aduseseră flori. Steagurile estone erau fluturate cu furie, cele germane doar leneş. Cineva le dădu comenzi purtătorilor de drapele şi steagurile se înălţară. Piaţa Primăriei mişuna de oameni, cârdul de copii se holba la rândurile de voluntari care de-abia respirau, cu spinările drepte şi capetele sumeţite. Gerda o trăgea pe Juudit în urma ei, toată lumea se agita în jurul lor, astfel că au reuşit mai degrabă să audă decât să vadă sosirea *Obergruppenführer*-ului[1] Litzmann. Juudit s-a ridicat pe vârfuri, Hjalmar Mäe venea în urma lui Litzmann şi acela să fie comandantul Sandberger oare, gulerul alb i se întindea precum aripile unui pescăruş, sau să fi fost *Oberführer*-ul[2] Möller? Gerda făcea cu mâna. În jurul lui Litzmann era plin de fotografi, se roteau înainte şi înapoi, căutând un unghi mai bun, aruncând pe jos becurile arse de blitz, primiseră destule. Piaţa era înţesată de steaguri albe, albastre, negre, roşii, fâşâitul era ameţitor. Juudit se lăsă pe călcâie şi îşi trecu mâna uşor peste părul proaspăt decolorat, la tâmple buclele începuseră deja să-i revină la normal. Nu era nimeni cunoscut printre cei care plecau, nici măcar rude de-ale Gerdei, ce căutau ele aici? Gerda spusese că acest moment trebuia trăit, estonienii luptau pentru libertatea lor, aveau în final propria legiune, Juudit,

înţelegi, înţelegi tu cât au aşteptat momentul acesta, destinul Estoniei depinde de contribuţia estonilor la lupta împotriva bolşevicilor, Juudit, de ce nu înţelegi?

Juudit îşi ridică mâna, Gerda îi dăduse un mic steag albastru, negru şi alb, strigătele erau tot mai intense şi în curând Juudit şi-a dat seama de motiv: pe lângă ea trecu subofiţerul Eerik Hurme, purtând la piept, pe lângă medaliile din Războiul de Iarnă[3], Crucea de Fier. Juudit ştia deja despre ce vor scrie ziarele a doua zi. Paşii siguri ai legionarilor, părinţii mândri aflaţi la faţa locului, steagul Estoniei, amintit iar şi iar, dar mereu împreună cu cel german, şi poate va fi şi o poză cu Litzmann, cu nasul lui coroiat fremătându-i de nerăbdare, dând mâna cu subofiţerul Hurme. Juudit ştia că Hellmuth fusese informat care era opinia publică şi cât de furioşi erau oamenii că cei mobilizaţi fuseseră nevoiţi să semneze un document conform căruia înrolarea era voluntară. Din rapoarte reieşea îngrijorarea pentru răspândirea acestor vorbe şi pentru obligativitatea înrolării. Juudit se uită la voluntari, la entuziasmul Gerdei şi deodată zări în depărtare pe cineva cunoscut. Bărbatul dispăru în mulţime, iar Juudit îşi duse mâna la gură. Părul brunet reapăru undeva mai departe, bărbatul se întoarse – Juudit se înşelase, mintea îi jucase iarăşi feste, însă iarăşi apăru o figură cunoscută, doar la vreun metru de bărbatul pe care Juudit îl confundase. Juudit scrută zadarnic mulţimea cu privirea, încercă să iasă din piaţă, dar era imposibil. Poate că doar i se păruse. Poate că văzuse pe cineva mort, cei decedaţi au trei luni să-şi ia rămas-bun de la cele pământeşti. Înghesuiala era atât de mare, încât Juudit trebuia să stea lipită de Gerda, trebuia să asculte discursurile până la sfârşit, chiar dacă o luase ameţeala, şi trebuia să cânte imnul Germaniei şi s-o urmeze apoi pe Gerda pe Harju şi Toompuiestee, spre gară. Hellmuth era şi el pe-acolo, pe urmele sabotorilor bolşevici. Legionarii se aliniaseră deja pe peron. Juudit îl căută în zadar cu privirea pe Roland sau pe cel care-i adusese aminte de Roland.

— Pe vagoane scrie „Victorie sau moarte“, strigă Gerda.

Apoi începu: *Saa vabaks Eesti meri, saa vabaks Eesti pind*, iar trenul se puse în mişcare. Cântecul nu se stinse. Lacrimile care şiroiau pe obrajii lui Juudit păreau s-o sufoce.

Doar cu câteva luni mai devreme, în biroul lui Hellmuth sosiseră telegrame de la Litzmann şi de la *Reichsführer*. Servitoarea tocmai se ocupa de invitaţi când Juudit venise de la cumpărături cu o cutie de prăjituri în mână. Auzind zgomot de linguri în birou, se grăbise să le ducă domnilor delicatese la cafea. Apucase să audă vocea behăită a lui Hjalmar Mäe:

— Trebuie să ne asigurăm că instrucţia are loc aici. Şi că vor fi folosiţi doar în lupta împotriva Uniunii Sovietice, în nici un caz a Vestului.

Apoi secretara lui Hellmuth de la sediu se îmbolnăvise şi Juudit fusese chemată în locul ei. Stenografia toată ziua, îl însoţea pe Hellmuth la şedinţe şi consultaţii cu carnetul în mână şi îşi dăduse seama că estonii erau priviţi ca inferiori faţă de ceilalţi soldaţi din armata germană. Ei înşişi nu se considerau deloc soldaţi de mâna a doua. De aceea alăturarea propriei legiuni trupelor de elită Waffen-SS ar putea duce la rezultate cu totul neaşteptate, va pune capăt fugii continue în Finlanda a celor de vârsta recrutării. Juudit notase tot, creionul îi zbura pe hârtie, iar ea înţelesese că Germania trebuia să fie foarte disperată, atât de disperată încât încercau chiar să-i înşele pe estoni, pe estonii care îndeplineau doar 50-70 la sută din criteriul rasial necesar pentru a face parte din Waffen-SS. După ce

Juudit plecă să treacă notiţele pe curat, apăru un neamţ cu nişte scrisori, apoi rămăsese să discute cu Hellmuth pe un ton scăzut: Führer-ul aproape leşinase când i se propusese ca ucrainenii să primească arme. Asemenea oameni iresponsabili nu vor primi niciodată arme, nu sălbaticii ăia!

Acasă, Juudit îşi turnase imediat ceva de băut, apoi începuse să plângă. Doar 50-70 la sută din ea erau bune pentru nemţi. Aşa ar spune Roland dacă ar şti, şi-ar bate joc spunând că Juudit nu va fi niciodată la fel de bună ca o *Fräulein* sută la sută. Iar Juudit nici nu ştia ce fel de carieră îi plănuiseră prietenii lui Hellmuth de acasă şi ce fel de intenţii aveau rudele lui Hellmuth vizavi de el, sau dacă Hellmuth însuşi dorea ceva sau pe cineva. De unde să ştie, deşi Hellmuth era considerat pregătit pentru o soţie convenabilă, una de origine germană sută la sută, una care să nu fie divorţată, una care să nu fie din Estul cucerit, ale cărei plete să fie moi şi ondulate, nu nesupuse. După încă o băutură, Juudit plânse de disperare, după ce-a de-a treia, îşi apăsă linguri reci pe ochii-i umflaţi şi încercă să se calmeze înainte să ajungă Hellmuth acasă.

Juudit n-a mai fost chemată la sediu. Nici nu mai conta, deşi în trecut ea sperase să ajungă într-adevăr secretara lui Hellmuth, să aibă o poziţie la sediu. Dorise să se alăture secretarelor, interpreţilor şi dactilografelor care se grăbeau în fiecare dimineaţă spre Tõnismägi, ar fi fost fericită să fie chiar şi ultima stenografă, dacă asta ar fi adus-o mai aproape de viaţa de zi cu zi a lui Hellmuth.

Acum era mulţumită să traducă de-acasă rapoarte plictisitoare despre siguranţa fabricii de tărie, declaraţii despre activitatea fabricilor Kawe şi Brandmann şi articole de ziar în estonă. Era mulţumită, căci nu voia să ştie mai mult decât trebuia. Gerda avea noroc, ea nu ştia să stenografieze.

1. Grad al SS, asemănător cu cel de comisar general.
2. Grad al SS, echivalent cu cel de brigadier.
3. Război izbucnit în 1939 între URSS şi Finlanda, soldat cu mari pierderi militare pentru sovietici.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Edgar simţi că i se înmoaie picioarele când îi dădu pălăria şi haina fetei de la garderobă. De ce fusese aranjată aici întâlnirea? De ce nu pe o bancă în parc, într-o cafenea obişnuită sau în Tõnismägi? Au vrut să-i scoată ochii cu condiţia lui, să-l chinuie cu deliciile din bucătărie, să-l ducă într-un loc necunoscut? Mirosurile ce veneau din localurile destinate germanilor şi din prăvălii se simţeau mereu până în stradă, saliva adesea din cauza lor, iar restaurantul acesta nu făcea excepţie. Ofiţerii mişunau prin săli şi pe trepte, chelnerii grăbiţi îşi croiau drum printre bărbaţii în uniformă, iar podeaua scârţâia sub picioarele lor, mirosul de carne friptă plutea în aer. Paharele clincheteau ca nişte clopoţei, sticlele alunecau în frapiere, mâinile îţi întindeau cocteil sherry cobbler şi toată lumea se simţea bine.

Mentzel nu apăruse încă, dar se pare că Edgar fusese identificat, pentru că cineva îi făcuse cu mâna de la o masă din centru înainte ca şeful de sală să apuce să-l conducă. Un *Hauptsturmführer*, îşi dădu Edgar seama după însemnele de grad, apoi îşi îndreptă mâna în semn de salut. *Hauptsturmführer*-ul îi răspunse destul de leneş, ridicându-se întâi în picioare. *Hauptsturmführer*-ul Hertz era chipeş. Prea chipeş.

— Încântat de cunoştinţă, *Herr* Fürst.

— Asemenea, *Herr Hauptsturmführer*!

— *Untersturmführer*-ul Mentzel v-a recomandat călduros. Din nefericire, a fost nevoit să plece în grabă din Reval, m-a rugat să vă transmit salutări. Din câte am înţeles, aţi studiat la Dorpat?

Edgar aprobă din cap. Simţi cum roşeşte până în vârful degetelor.

— Mulţi au lăudat cu tărie teatrul de acolo. Îl recomandaţi?

— Îl recomand cu căldură, la fel şi opera, *Herr Hauptsturmführer*! Cei de la Vanemuine se pricep atât de bine la Puccini, încât sigur ar fi pe gustul dumneavoastră. Am înţeles că vin muzicieni chiar şi din Stuttgart pentru concerte.

Vocea lui Edgar era fermă, îşi lăudă în minte cunoştinţele de cultură, deşi găsise începutul conversaţiei puţin ciudat. Zgomotul satârului din bucătărie era deranjant. Un alt chelner trecu iarăşi pe lângă el cu braţele pline de vase acoperite cu capace argintii, buzele neamţului de la masa alăturată erau roşii de la vin, lui Edgar îi era sete. Îşi simţea limba umflată, de parcă nu mai băuse nimic de zile întregi, în stomac avea o arsură de care nu-şi dăduse seama mai devreme. Nu ştia dacă îşi dorea să

rămână sau să dispară.

— Vă mulţumesc, *Herr* Fürst, nu am apucat încă să mă familiarizez cu oferta culturală a oraşului Dorpat, voi încerca să schimb situaţia cu prima ocazie. Să trecem însă la subiect acum. Ce părere aveţi despre schimbarea numelor străzilor în germană? Directoratul de interne se opune, estonilor nu pare să le placă Adolf Hitler Strasse. Şi cum a fost primit discursul mareşalului Göring în rândul populaţiei?

Hauptsturmführer-ul schimba subiectul cu uşurinţă şi-şi termina frazele cu un zâmbet, ce-i făcea cute la coada ochilor. Bărbatul îi amintea de Ernst Udet, un as al aviaţiei: asemănarea nasului era evidentă, poate şi buzele aduceau cu ale lui Ernst, aşa cum apărea în fotografia preferată a lui Edgar, în care era foarte tânăr. Cel care şedea aici la masă văzuse mai mult din viaţă. Edgar îşi întoarse obrazul drept către *Hauptsturmführer*, era partea care-l avantaja mai mult.

— Discursul mareşalului Göring de ziua recunoştinţei a fost puţin cam problematic. Mai ales când lipsa alimentelor este deja evidentă. Vă aduceţi poate aminte că mareşalul Göring a spus în discurs…

Hauptsturmführer-ul se încruntă.

— Da, da. Că întâi trebuie hrăniţi germanii, apoi restul.

— Putem estima fără să ne hazardăm că discursul a avut ca rezultat scăderea popularităţii Germaniei. De asemenea, activităţile doctorului Veski au trezit îngrijorare.

— Cine e doctorul Veski? întrebă *Hauptsturmführer*-ul.

Iarăşi trecu un platou de crochete pe lângă ei. Chiorăitul maţelor îi încetase, arsura rămase. Edgar îşi ridică puţin sprâncenele pentru ca ochii să-i pară mai luminoşi şi le ţinu astfel. Văzu în lama cuţitului că pielea îi strălucea ca şi când se dăduse cu pomadă şi fiecare pahar de şnaps îi mai întindea un strat.

— Doctorul Veski este un filolog de la Universitatea din Dorpat. Se pare că lucrează la o hartă detaliată a regiunilor estice. Iar asta din cauză că estonii vor fi mutaţi în Rusia. Se spune că toate satele ruseşti de pe harta aceea au deja nume estone.

Edgar îşi auzi vocea şi-şi dădu seama că ce spunea avea sens, însă cuvintele sale erau doar frânturi din conversaţiile pe care le repetase înainte în minte şi nu era sigur că va reuşi să răspundă la alte întrebări decât acelea pe care le exersase. Privirea i se fixă inevitabil asupra Crucii de Fier, iar Edgar trebui să se forţeze să-şi desprindă ochii de pe ea.

— Într-adevăr? Ce surprinzător, dacă nu chiar de neînţeles. Cine dă naştere unor astfel de vorbe, cine împrăştie zvonurile acestea? Pot să vă asigur că astfel de planuri nu fac parte din interesele Reich-ului.

— Bineînţeles că nu, *Herr Hauptsturmführer*!

— Sunteţi mult mai bine informat despre întâmplările din lume, *Herr* Fürst. Mult mai bine. O imagine de ansamblu, dumneavoastră aveţi o imagine de ansamblu.

Pe chipul *Hauptsturmführer*-ului Hertz apăru iarăşi un zâmbet. Edgar se simţi confuz, îşi ridică o mâna la obraz şi îşi şterse zâmbetul.

— Şi acţiunile contra Germaniei?

— Practic vorbind, nu există.

— Am citit rapoartele dumneavoastră. Rezultate deosebite, aţi primit mulţumiri chiar de la Berlin.

Sunt foarte sigur că dumneavoastră sunteţi persoana potrivită pentru o anumită sarcină. Sper să vă continuaţi munca în cadrul grupei B, în Departamentul B4, însă într-un rol puţin diferit. Cred că nu l-aţi întâlnit în persoană pe comandantul Ain-Ervin Mere? Cu siguranţă o să-l cunoaşteţi la un moment dat, el îmi dă raportul direct mie, iar sarcina dumneavoastră va fi să-mi aduceţi la cunoştinţă părerile şi eventualele ameninţări din interiorul departamentului. Am fost informaţi că anumite organizaţii secrete au reuşit să strecoare câte-o cârtiţă chiar şi în cele mai confidenţiale grupări şi doresc să aflu care este starea Departamentului B4.

După ce Edgar ieşi din restaurant, şnapsul băut pe stomacul gol dădu să ţâşnească afară. Edgar se grăbi după un colţ, căută un gang şi aşteptă să-i treacă. Apa de colonie nu-i făcuse probleme de data aceasta – Edgar îşi amintise să ţină sticla departe de haine –, însă ar fi trebuit să fi mâncat înainte. Realiză că îşi dăduse prea mult silinţa, fiecare întâlnire era tulburată în vreun fel, ba de şnapsul dând să iasă, ba de apa de colonie. Acum nu mai era vorba de asta, ci de bărbatul care se aflase înaintea lui. În clipa în care picioarele lor se atinseseră în treacăt pe sub masă, Edgar decisese că va deveni de nepreţuit pentru *Hauptsturmführer*-ul Hertz. Hertz se baza pe el şi în curând îl va întâlni din nou.

Vaivara[1], Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Când Opelul ieşi din Tallinn, Juudit încercă să fredoneze *Das macht die Berliner Luft*[2], însă Hellmuth se uita numai pe geam, cu o mână aşezată absent pe umerii lui Juudit, iar cealaltă îngheţată pe o ţigară, deasupra scrumierei. Vocea lui Juudit se stinse. Aşadar nici de data asta nu va cânta vreun marş cadenţat, nu va îngâna melodii vesele, cum făcea adesea înainte, Hellmuth nu va scoate la iveală micul ghid de conversaţie eston-german, din care Juudit îl învăţa în călătorii expresii folositoare şi pe ale cărui coperte scrisese în ambele limbi versuri de-ale Mariei Under, iar Hellmuth nu-i va şopti în estonă la ureche „gura ta pe gura mea“. Pe drum, sârma ghimpată luase locul cablurilor electrice. Hellmuth coborî geamul, aruncă mucul ţigării şi îşi întoarse faţa către exterior ca şi când în Opel nu era destul oxigen. Juudit simţea cât de tensionat era Hellmuth, bărbatul o privea în ochi la intervale regulate, prea regulate, parcă intenţionat, doar ca Juudit să nu observe cât de încreţită îi era fruntea.

Oamenii de la Baltische Öl se plimbau în secret pe Roosikrantsi deja de mult. Cuvintele auzite de după uşă încă îi răsunau în minte: cea mai importantă sarcină economico-militară a Germaniei în fostele state baltice era exploatarea zăcămintelor petroliere. Din cauza asta gonea acum Opelul Olympia către Vaivara, iar Juudit era îngrijorată de posibilităţile producerii de petrol. Poate că totul se întâmpla doar din cauza Stalingradului. Din cauza retragerii continue spre est. Neliniştea începuse să-i cuprindă pe prietenii lui Hellmuth, iar Juudit nici nu mai îndrăznea să se gândească la ce însemna asta. Îşi închise mintea şi încercă să fie o companie veselă.

Iniţial, Juudit luase ca semn bun faptul că se construiseră locuinţe noi pentru muncitori, iar fabricile distruse de bolşevici fuseseră reconstruite. Germanii nu ar fi pregătiţi să investească în producţia locală dacă nu ar fi siguri că bolşevicii nu aveau cum să ajungă aici, nu-i aşa? Dar atunci de ce era Hellmuth îngrijorat? Ştirile erau contaminate de propagandă. Gerda spusese că nu politica le îmbrăca pe femei, nu avea rost să se amestece. Avea dreptate. Juudit îşi simţea tâmplele pulsând de extenuare, totul era prea complicat, nu înţelegea.

La destinaţie, Juudit rămase să se uite cum Hellmuth se repede să discute cu persoane importante, îi văzu salutând din cap. Plecă apoi să caute o piatră potrivită pentru poate ultima baie de soare a verii. Îşi puse ochelarii de soare la ochi, se descălţă, îşi rulă şosetele şi îşi ridică fusta, însă doar un pic, din cauza simţului decenţei şi a vremii. În adierea răcoroasă se simţea deja toamna, iar Juudit

tremura puţin, dar nu cât să caute în geantă după Pervitin[3]. Începuse să-l poarte cu ea după bombardamentele de la sfârşitul lui februarie. Se părea că armata voia să scape de rezervele de Pervitin, dar Hellmuth avea cutii întregi. Hellmuth a avut dreptate, Pervitinul chiar ajuta. Topea anxietatea precum bombele zăpada; Juudit îşi aduse aminte de pământul nefiresc de negru din februarie, de cozile de pe drumuri, înţesate de oamenii care părăseau oraşul şi cum în seara de dinaintea bombardamentelor, văzuse pentru prima dată soldaţi germani beţi pe stradă. Juudit îşi deschise poşeta. Nu mai vedea ruinele, ochii le ignorau precum praful din cameră. Totul o lăsa rece, mai puţin soţul ei. Razele strălucitoare ale soarelui care se reflectau în unghiile de la picioare îi reamintiră de reproşurile bărbatului, se pare că soacra sa era împotriva lacului de unghii. Acum puteau absorbi lumina la fel de libere şi la fel de roşii ca ale lui Leni Riefenstahl, a cărei piele bronzată era faimoasă şi care avea mereu cu ea în călătorii doi fotografi care o pozau pe ea şi hainele ei.

— Ce-ai spune… câteva găini, vaci, lucruri simple de la ţară? Cu tine.

Juudit nu era sigură că înţelesese bine cuvintele lui Hellmuth. Opelul se hurduca pe drumul denivelat. Juudit se lovi în cot şi scoase un ţipăt de uimire şi durere. La apus, au pornit înapoi, iar Hellmuth se urcase posomorât în maşină şi rămăsese mult timp tăcut pe bancheta din spate. Nici măcar nu o mai luase pe Juudit de mână, nici nu o sărutase. Spusese Hellmuth într-adevăr să rămână aici după război? Se poate? La ţară?

— Mulţi ofiţeri plănuiesc aşa ceva. Nu vrea iubita mea la ţară?

Iniţial, Juudit nu izbuti să înţeleagă decât că Hellmuth nu ar pleca în Germania fără ea, Hellmuth va rămâne, nu-şi va pierde bărbatul. Apoi, Juudit îşi închipui un sat ce semăna cu Taara, în centrul căruia avea să locuiască ea, mirosul de secară şi căruţele pline cu bidoane de lapte, cum o să locuiască împreună cu neamţul ei, deşi era deja căsătorită, la bârfe, la scuipatul care ar zbura imediat ce-şi întorcea spatele.

N-ar ajuta nici dacă Hellmuth ar cumpăra o fermă în locul moşiei, Juudit nu voia să fie concubină la moşie. Cererile în căsătorie ale ofiţerilor SS ajungeau la sediul securităţii de stat pentru a fi procesate, sigur nu i-ar fi fost aprobată, şi chiar de-ar fi primit permisiunea, căsătoria i-ar distruge cariera lui Hellmuth, Juudit nu era potrivită pentru Berlin. Poate că tocmai de aceea Hellmuth vorbea de mutatul la ţară. Însă cuvintele lui mai însemnau ceva: Germania va rezista, Germania va învinge, bolşevicii nu se vor întoarce. Altfel Hellmuth nu s-ar gândi să-şi clădească un viitor aici.

— Le-am scris mai multor prieteni şi le-am recomandat regiunile rurale din Estonia. Tu ai fost un ghid minunat pentru viaţa la ţară. Pământul pare roditor, ce-ţi mai poţi dori? De ce să nu ne clădim propriul nostru paradis la ţară?

— Dar după război tu vei avea sigur şansa să faci orice, oriunde! exclamă Juudit.

— Credeam că vrei să rămâi aici.

— N-ai mai adus vorba de viitor până acum.

Hellmuth îşi deschise tabachera şi aprinse o ţigară.

— Atunci vrei să pleci în Germania?

— Nu m-ai întrebat niciodată asta.

— Nu am îndrăznit.

Cuvintele au liniştit-o, Juudit se temuse degeaba. Hellmuth nu avea alte planuri, nu se gândise încă la o fermă sau o moşie. Poate că Juudit nici nu va ajunge să-i explice atitudinea pe care o aveau estonii faţă de concubine, nu-şi va arăta ruşinea în cuvinte. Nemţii păreau mult mai îngăduitori cu amantele, burţile umflate ale însoţitoarelor sau secretarelor nu-i nelinişteau. Femeile erau pur şi simplu trimise în vacanţă undeva în vreun oraş german, unde se zicea că era mai bine să-şi petreacă timpul, iar mâncarea era mai bună. Aşa plecase Alice, cu care Juudit mersese la aceeaşi croitoreasă, aşa se dusese şi Astrid, cu care Juudit mersese la aceeaşi coafeză, şi tot aşa îşi făcuse în cele din urmă şi Gerda bagajele, însă Gerda promisese să-i scrie. Juudit o va întreba cum e să trăieşti în Germania, poate va merge în vizită la ea înainte să ia decizia finală. În Germania nu ar mai fi cunoscuţi din vechea ei viaţă, acolo nu şi-ar mai face griji, chiar dacă şi-ar petrece restul vieţii cu iubitul ei secret. Hellmuth s-ar putea însura cu o femeie pe care rudele sale şi Reich-ul au socotit-o potrivită. Juudit ar face faţă atât timp cât ar fi împreună.

— Voi merge oriunde vrei tu să mergi, şopti ea.

1. Cel mai mare lagăr de concentrare înfiinţat în Estonia în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.
2. Imnul neoficial al Berlinului, piesă din opereta *Frau Luna* a compozitorului Paul Lincke.
3. Drog stimulent pe bază de metamfetamină.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Edgar aruncă o privire la ceasul de buzunar. Ajunsese la timp. Buzunarul i se lungise tot scoţându-şi şi băgându-şi înapoi ceasul de nerăbdare – număra orele până la următoarea întâlnire. Fiecare crâmpei de informaţie pe care reuşea să pună mâna îi aducea o bucurie îndoită, căci fiecare aspect al raportului său i se părea un cadou pentru bărbatul acela. *Hauptsturmführer*-ul Hertz era mulţumit de el, se vedea, şi poate îl va invita odată să vină cu el la teatru într-o seară. Era pregătit să comande deja un costum nou la croitor, trebuia să arate ca aterizat direct de la Berlin.

Agitaţia din restaurant era la fel ca oricând: AllgemeineSS în negru, Wehrmacht în gri, cu pantalonii lor lungi. Medaliile Frontului de Răsărit săreau în ochi, vulturi, svastici, încât Edgar trebui să-şi ferească privirea. Poveştile despre Stalingrad nu erau bune nici pentru femei, nici pentru copii, nici pentru el.

Hauptsturmführer-ul Hertz îi făcu cu mâna şi se ridică.

— Mă bucur să vă văd din nou, domnule Fürst. Chelner! Vă recomand porumbeii, sunt absolut delicioşi. Aduceţi, vă rog, şi excelentul vin Riesling.

După ce se aşeză la masă, Edgar încercă iarăşi să nu se holbeze la Crucea de Fier a bărbatului şi îşi aminti să ridice din sprâncene. Doar cât să-i pară ochii mai mari. Nu exagerat. Îşi întoarse obrazul drept către Hertz. Îşi petrecuse dimineaţa într-o atmosferă încordată, cu un prosop cald pe faţă înainte să se bărbierească. Se făcuse prea cald, mai bine nu ascuţise lama briciului. Purtarea sa amintea de tinerii de-abia ieşiţi din adolescenţă la prima întâlnire cu aleasa inimii; şi el era la fel de tensionat, repeta fraze cu voce tremurătoare. Pielea îi strălucea, iar luciul nu dispăruse în aerul de afară. Din fericire, semiîntunericul din restaurant îl avantaja întru câtva. Edgar băgă de seamă cum îl măsurau din priviri pe Hertz femeile uşuratice care treceau pe lângă ei şi observă încântat că acesta nu le dădea nici o atenţie. Bărbatul era politicos cu doamnele, însă privirea nu-i rătăcea spre pieptul sau şoldurile nici uneia. Tocmai de aceea, pata de pudră de pe gulerul său era surprinzătoare.

— Aţi făcut o treabă deosebită, nu vă pot mulţumi destul. Acum am pentru dumneavoastră o sarcină nouă, interesantă. Cum desigur vă puteţi imagina, aici e nevoie de mai multă forţă de muncă şi s-a decis ca aceasta să fie adusă în Estonia.

Mâncarea servită la masă îi îmblânzi mintea tulburată şi Edgar îşi umezi buzele cu vin, însă nu-i dădu drumul pe gât. Nu îndrăznea să mai ceară de băut, deşi carnea îi uscase de ceva vreme gâtlejul şi

nici nu mai putea să gândească. Edgar tuşi. Trebuia să se concentreze asupra afacerilor, nu putea risca să piardă încrederea lui Hertz.

— Nu sunt destui bărbaţi, spuse *Hauptsturmführer*-ul. Industria nu avansează, tactica pământului pârjolit folosită de bolşevici a provocat daune de necrezut, dar sigur nu este nevoie să vă povestesc. Avem nevoie de fabrici noi şi de locuinţe pentru noua forţă de muncă. Lagărele de muncă de dinainte se aflau sub controlul Biroului Principal de Securitate al Reichului German, dar lagărul de muncă ce va fi înfiinţat va ţine de departamentul economic şi administrativ al SS. Avem încredere că va obţine rezultate mai bune, pentru că, sincer vorbind, rezultatele obţinute de Biroul de Securitate au fost sub aşteptări. Lucrăm direct cu *Gruppenführer*-ul[1] Richard Glücks – acesta îi dă raportul direct *Reichsführer*-ului Himmler. Am fost aşadar transferat, iar acum adun muncitori responsabili pentru această sarcină importantă. Săptămâna trecută am fost să mă familiarizez cu zona unde va fi construit lagărul şi pot spune că e suficient de lucru. Drumurile sunt într-o stare deplorabilă, noroc cu talentul de mecanic ale şoferului meu. *Hauptsturmführer*-ul Hans Aumeier a fost numit comandant al lagărului Vaivara, are zece ani de experienţă în economie, astfel că va spori eficienţa lagărului. În prezent, discutăm despre aranjamentele administrative. Conlucrăm cu cei de la Baltische Öl şi cu unitatea administrativă Russland Nord a Organizaţiei Todt[2] şi am nevoie de o persoană de încredere în echipă, care să înţeleagă populaţia locală.

1. Grad al SS, echivalent cu cel de general.
2. Organizaţie de inginerie civilă şi militară din timpul celui de-al treilea Reich.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Tocmai când Juudit o apucă pe strada Roosikrantsi, Roland ieşi pe poartă în faţa casei lui Juudit, îmbrăcat într-un veston de soldat german. Îşi ridică politicos pălăria. Juudit înlemni şi se gândi dacă să o ia la fugă, ar apuca oare să deschidă uşa şi să intre? Erau doar vreo zece metri. Privirea aprigă a bărbatului o speriase pe servitoarea care căra cumpărăturile, Juudit îi observă şovăiala.

— Maria, poţi să intri, a spus Juudit.

Femeia se strecură înăuntru şi Juudit îşi luă o expresie politicoasă, salutând din cap o vecină şi pe directorul german al magazinului din apropiere care tocmai treceau. Roland o prinse de braţ şi o trase după el.

— Să facem o plimbare, spuse.

Mergeau la braţ, pasul lui Roland era calm, vocea nu.

— Am nevoie de apartamentul mamei tale.

Juudit tăcea. Dacă se punea pe strigat, putea să scape pentru totdeauna de Roland, nu mai trebuia să-şi imagineze vreodată că-i vede chipul în mulţime, să se sperie când îi apărea din senin sau să-şi facă griji c-o să afle Hellmuth. Erau în mijlocul oamenilor, poliţia se afla la doi paşi. Juudit deschise gura, însă nu putea scoate nici un sunet, ochii îi fugeau de la un trecător la altul, se gândi ce să spună dacă trecea vreun cunoscut pe care trebuia să-l salute, variantele i se învârteau toate prin cap, dar fiecare frază pregătită se lovea de ochii reci ai lui Roland. Roland o strânse de braţ când Juudit încercă să scape.

— Transportul de refugiaţi în Finlanda merge mai încet, zilele sunt tot mai scurte. Totuşi, e o lipsă cruntă de apartamente, e greu să faci rost de case pentru cei de la ţară, toţi se tem, peste tot se verifică actele.

— Vorbeşte mai încet, şopti Juudit.

— Şi ţie ţi-e teamă. Te crezi deja nemţoaică?

— Nu.

— Apartamentul de pe Valge Laeva e convenabil, e aproape de parc, parcul oferă adăpost, iar bolşevicii au distrus depozitele din apropiere. Se ajunge uşor acolo. Tu n-ai nevoie de el, alţii au, spuse Roland. Apropo, ai mai auzit ceva de frate-tău? Nu poate teutonul ăla al tău să lămurească nici

problema asta?

Juudit îşi deschise iarăşi gura şi o închise la loc. Hellmuth îi spusese că era mai bine să aştepte până se termină războiul. Atunci vor avea mai multe şanse să afle ce se întâmplase cu Johan. Bărbatul o luase în braţe, cu o compasiune care o făcuse să plângă. Juudit nu voia să vorbească cu Roland de Johan, îi vorbea pe un ton glacial şi Juudit simţi cum i se pune un nod în gât. Dar nu voia să plângă în faţa lui Roland. Am luat-o pe strada Lühike Jalg, au început să urce treptele către Toompea. S-ar putea strecura peste gard, să fugă în jos pe stradă, treptele erau aglomerate, poate că Roland nu o ajungea prea repede din urmă, ar putea să strige şi ar fi scăpat de problemă, însă doar spuse:

— Nu pot face aşa ceva.

— Nu vei fi întrebată nimic.

Roland îi luă geanta din mâna amorţită, căută în ea şi găsi cheile. Ajunseseră la capătul străzii Kohtu. Platforma panoramică era plină cu ofiţeri germani cu binocluri, cei de la Ostland Film care prezentau peisajul, fotografi şi reporteri care pozau graniţa Ostlandului. Roland se întoarse. Pe treptele platformei Patkuli, o luă de mână pe Juudit şi se sprijini de ea ca un invalid.

Ceasul nu părea să se mişte deloc, timpul părea să stea în loc. Sau să treacă prea repede, oricum era anapoda. Mâine deci. Mâine Juudit va merge la apartamentul din Valge Laeva să îndeplinească sarcina pe care i-o dăduse Roland. Juudit se învârtea prin camera de lucru şi nu putea nici să se apuce de treabă, deşi lângă maşina de scris o aştepta un teanc de texte de tradus. Frazele i se încâlceau în cap când încercase să se apuce de lucru. Din fericire, Hellmuth avea şi el de lucru, aşa că Juudit putea să se sperie în voie de zgomotul ţevilor de eşapament, de ambulanţele ce treceau în viteză, de umbrele pe care le zărea cu coada ochiului şi putea să se calmeze singură, umblând de colo-colo, deşi cu fiecare tură se simţea tot mai mult ca un animal în cuşcă. Hellmuth nu mai visa la viaţa la ţară, ci se gândea la Berlin, îi povestise despre copilăria lui acolo, despre locuri pe care Juudit trebuia neapărat să le vadă, iar în cele din urmă, fruntea îi era boţită ca o hârtie.

— Sau poate totuşi undeva unde nu se văd urmele războiului, spusese Hellmuth.

Hellmuth era serios în relaţia lui, dar Juudit risca tot: măsuţa aceea de cafea pe care Hellmuth o golise, făcând loc pentru maşina de scris a lui Juudit, camera aceasta de lucru şi ziarele acelea pe care servitoarea le pusese pe biroul lui Hellmuth. Adesea, Hellmuth doar trecea pe la sediu şi petrecea restul zilei în camera de lucru, pentru că prefera să o asculte pe Juudit în locul interpreţilor de la birou, iar Juudit îi traducea ce scria în ziarele estoniene. Juudit risca şi în zilele acelea, zilele de care se bucura cel mai mult, risca şi trimiţându-i ziare estone mamei sale, căreia nu-i mai ajungeau, tipografiile mergeau tot timpul. Ziarele germane nu aveau asemenea probleme. Germanilor le ajungea totul şi aşa îi va ajunge şi ei, va putea să-şi cureţe faţa cu zahăr, însă nu fără Hellmuth. Juudit se plimba mai departe de colo-colo. Nu va mai putea lucra azi, o mânca pielea, o strângeau ciorapii. Gambele o furnicau de parcă ar fi purtat mai multe perechi de ciorapi de lână, una peste alta, cum făcea vara de teama viperelor. Juudit îşi desfăcu jartiera şi-şi lăsă în jos ciorapul. Venele varicoase de pe piciorul drept îl aduceau mereu aminte de Adelina – rămăşiţele tatălui ei executat de bolşevici fuseseră dezgropate pe strada Pikk – şi de mirosul de transpiraţie şi pudră al mamei Adelinei, cum icnea când îşi dădea jos

ciorapii speciali pentru varice. Pielea îi era roşie. Şi venele acelea. Juudit nu-şi putea permite să aibă vene varicoase, pur şi simplu nu putea, nu-şi putea permite să piardă atenţia lui Hellmuth, degetele acestuia care se plimbau pe coapsele ei în întunericul teatrului Estonia. Neliniştea lui Hellmuth sporise din cauza transferului, din cauza departamentului economic trebuia să călătorească mai mult, voia să revină la sarcinile corespunzătoare pregătirii sale. Juudit era tot mai agitată cu fiecare zi, îi îngrijea frumuseţea cu tot mai multă frică. Viaţa ei depindea de sentimentele lui Hellmuth pentru ea, altfel nu mai era nimic.

Auzind gălăgia de afară, Juudit tresări iar, deşi zgomotele veneau de la copiii care ieşeau de la şcoală. Era de-abia amiază, şi totuşi avea nevoie de un pahar. Mâncărimea devenise insuportabilă. Curând va fi mâine. Mâine va merge după refugiaţi. Peste treizeci de ore. Şi dacă va strica tot? Dacă nu va şti să se poarte cum trebuie? Dacă va face ceva aiurea? Dacă va fi cineva cunoscut printre refugiaţi? Dacă totuşi nu s-ar duce? De ce nu a găsit Roland pe altcineva? De unde ştia Roland că orarul pazei de coastă pe care-l primise era corect? De unde ştia dacă pescarii erau demni de încredere, cât timp vor reuşi să fenteze controalele, erau fierăstraiele şi celelalte unelte o acoperire destul de bună pentru refugiaţii din camioane? Dacă pescarii începeau să-i şantajeze, de unde făceau rost de camioane, de bani, de combustibil? Juudit nici nu voia să ştie. De ce nu s-a opus mai mult, ce anume îi încleştase buzele? Stalingrad, Tunisia, Rostov sau Germania, în ce armată erau luaţi cetăţenii statelor estice cucerite? Dacă i-ar fi povestit Gerdei, ar fi găsit ea vreun mijloc, probabil i-ar fi spus să-şi folosească farmecele feminine, i-ar fi zis lui Juudit că trebuia să înveţe să-l controleze pe Roland, nu să se lase controlată de el. Însă Juudit nu era Gerda, nu avea talentul ei înnăscut de a-şi acapara oponentul flirtând. Îi era dor de Gerda, de sfaturile ei. Nici o singură scrisoare nu venise, deşi Gerda îi promisese să-i scrie.

Mâine, Hellmuth nu se va mira că Juudit se va strecura afară după ora permisă, căci tot anturajul, mai puţin Juudit, va pleca la Vilnius pentru câteva zile, dar mai apoi? Juudit nu ştia când era Hellmuth acasă şi când nu. Ceasul, care păruse să stea locului, începu să se grăbească. Juudit trebuia să se pregătească. Hellmuth venea curând acasă, curând vor bate la uşă musafirii lui, bucătarul bătea deja ouăle, Maria punea masa, trebuia să se pregătească pentru seară, să întreţină atmosfera. Nervii slabi se vedeau imediat pe pielea unei femei, aşa îi spusese Gerda, iar Juudit nu-şi putea permite una ca asta. Începu să se săpunească cu săpunul de toaletă. Gerda o convinsese că briciul o ajuta să aibă picioarele fine, nu hidrogenul sulfurat. Gerda credea că duhnea prea tare, probabil avea dreptate. Picioarele aveau o nuanţă albicioasă, trebuia să facă ceva. După ce a făcut baie şi s-a ras, Juudit s-a dat cu pudră de acid salicilic la subraţ, apoi a pus cutia la loc lângă creionul negru cu care încercase la un moment dat să-şi deseneze cusături pe gambe, pe vremea când nu avea ciorapi. Coatele îi arătau în oglindă ca norii de furtună. Juudit înşfăcă oglinjoara, încercând să vadă cât de rău arătau. Maria trebuia să-i aducă mai multe lămâi. Altfel, drumul ei de la porumbel la viperă nu se vedea pe piele sau aşa voia ea să creadă?

Edgar îşi trase puţin sufletul în faţa uşii *Hauptsturmführer*-ului Hertz. Prin sticla verde de deasupra se vedea lumina caldă din hol. Edgar îşi îndreptă umerii – croitorul făcuse treabă bună –, apoi se asigură că emblema de pe umăr stătea cum trebuie. Supraveghetor al Organizaţiei Todt. Din cauza

lipsei de echipament, trebuia să se descurce pentru început cu emblema şi cartea de muncă, dar nu conta, avea destule motive să zâmbească. Aştepta de mult această invitaţie, de cum avea să treacă de această uşă, tot Reich-ul îi va sta la dispoziţie. Vor veni persoane de la BaltÖl şi de la Goldfeld, de asemenea, şi de la Russland Nord, ale căror activităţi le cunoştea deja. După ce nemţii s-au retras din Caucaz şi au pierdut accesul la Marea Caspică, şi-au îndreptat atenţia asupra Estoniei. Edgar înţelesese imediat ce înseamnă asta. Germanii nu mai aveau petrol, nu vor renunţa niciodată la Estonia, viitorul se afla în zăcăminte, interesele companiei BaltÖl erau mai presus de orice şi, deşi el nu era încă familiarizat cu domeniul, de acum va fi.

Servitoarea îi luă lui Edgar haina şi pălăria, în sală atmosfera era deja veselă, poza Führer-ului stătea puţin câş pe perete. *Hauptsturmführer*-ul Hertz le ură bun venit invitaţilor, îi conduse în altă sală, apoi merse să o caute pe una din prietenele sale. *Sturmbannführer*-ul Aumeier veni să continue conversaţia începută cu Edgar în timpul zilei despre drumul la Vilnius şi Riga. Se pare că în Lituania se pusese la punct o maşinărie care va uşura procesul, vor putea s-o vadă în acţiune în lagărul din Paneriai[1]. Poate ar fi bine să aibă aşa ceva şi în Estonia. Edgar povesti cum avansase cu diviziunea muncii împreună cu maiorul Johannes Koort. Una din reguli era distanţa de şase picioare de prizonieri, iar în privinţa chestiunilor administrative mai era de discutat. Maiorul aprobă din cap, situaţia îi era cunoscută – oficialii departamentului economic al SS se ţineau la curent cu anumite sectoare.

Uşa era deschisă, iar Edgar, concentrat cum era asupra socializării, nu îşi dădu seama la început de ce i se părea cunoscută vocea femeii care discuta în hol cu *Hauptsturmführer*-ul Hertz. Apoi ştiu, însă se putea înşela, înconjurat cum era de larma invitaţilor. Edgar se întoarse spre geam. Nu, nici vorbă să facă una ca asta, însă în mijlocul sălii erau două ferestre mari, care sigur dădeau pe balcon.

Edgar se furişă în colţul balconului, îşi lipi spatele pe perete şi apucă balustrada. Perdeaua care rămăsese prinsă între uşi îi atingea pantofii. Auzi zgomotul tocurilor în sală, scârţâitul parchetului şi râsul uşor de recunoscut al femeii. Nici nu se gândea să sară, apartamentul se afla prea sus. Cei doi se îndreptau spre masă, Edgar îl auzi pe *Sturmbannführer*-ul Aumeier spunându-şi numele, apoi ceva despre nevoia de aer proaspăt. Când servitoarea veni s-o cheme pe doamnă la telefon, Edgar profită de şansă. După ce sunetul tocurilor se îndepărtă, se strecură înapoi în sală, schimbă rapid câteva cuvinte cu gazda, apoi traversă sala liniştit, dar în pas rapid şi intră în toaletă chiar când vocea lui Juudit se auzi din nou. Edgar se lăsă pe podea până Juudit trecu în sală. Toaleta dădea în hol, iar holul direct către intrare, acolo îşi găsi haina şi pălăria. Îi şopti bucătarului că i se făcuse brusc rău, trebuia să plece, îl rugă să transmită scuzele sale gazdei, iar mai târziu trimise vorbă să-l ia cu maşina când erau pregătiţi de drum. Se simţea destul de bine ca să călătorească.

Pe când şoferul *Sturmbannführer*-ului Aumeier gonea dis-de-dimineaţă pe strada Roosikrantsi, Edgar îşi trase preventiv pălăria pe ochi. După ce maşina se opri, ceilalţi coborâră să-şi dezmorţească picioarele, dar Edgar rămase pe loc, spunând că încă nu se simţea prea bine, o să încerce să aţipească. Văzu peste gulerul ridicat cum pe stradă apăru o servitoare, aceeaşi care îi luase haina şi pălăria cu o seară în urmă, mai să dea peste omul de serviciu care mătura treptele. Dimineaţa aceea obişnuită era liniştitoare. Draperiile erau date la o parte, din brutărie venea miros de pâine proaspăt scoasă din

cuptor, caii încărcaţi tropăiau către magazinul armatei, iar în cele din urmă, *Hauptsturmführer*-ul Hertz îşi făcu apariţia, se opri să cumpere o îngheţată şi veni să-i salute prietenos pe Edgar şi pe ceilalţi, după care se îndreptă către propria maşină. Chiar atunci, uşa de la intrare se deschise şi Juudit alergă afară într-un halat cu flori care se unduia în aerul dimineţii, iar vântul o purtă spre Opelul Olympia al lui Hertz. Se strecură pe bancheta din spate, iar bărbatul îşi puse mâinile pe umerii ei, Hertz îşi ridică palma să-i mângâie cu blândeţe părul ondulat. Edgar văzu negru în faţa ochilor, se simţi copleşit şi neputincios, căci în atingerea aceea era toată iubirea din lume, toată tandreţea din lume, toată preţuirea, şi totul se întâmpla în văzul lumii. În faţa tuturor, a băieţaşilor, vânzătorilor şi măturătorilor, *Hauptsturmführer*-ul se purta astfel, o lăsase pe femeie să alerge pe stradă în cămaşă de noapte, să vină în maşină să-şi ia rămas-bun, deşi vântul îi lipise hainele de coapse. Ea lăsase să-i alunece halatul de mătase de pe umeri şi el o răsplătise atingându-i urechea. Acea indecenţă, acele gesturi ce aparţineau patului, acea intimitate în mijlocul străzii, asemenea purtări nu erau destinate depravatelor. Edgar văzuse cum se purtau ofiţerii cu nevestele lor de război, asta era altceva. Asemenea gesturi sunt rezervate unei singure persoane în viaţă, unora nu li se întâmplă niciodată.

Gestul i se întipări lui Edgar în minte, vedea cum femeia alerga spre maşină, se urca, iar bărbatul îşi punea mâna pe umărul ei, iar palma îi mângâia părul şi urechea. Imaginea se derula iar şi iar în mintea lui Edgar – la fel şi fericirea de pe chipul bărbatului, care uitase de toate, zâmbetul lui Juudit, care strălucea de iubire, şi lumina de pe feţele lor. Edgar nu putu să-şi alunge din minte imaginea celor doi în pat, deşi nu dorea să ştie nimic, mâna lui atingând lobul urechii lui Juudit, săruturile pe nas şi pe sprâncene. Urechile lui Juudit nu aveau nimic special, Juudit era doar o fată simplă, care nici măcar nu era foarte frumoasă. Mai era şi măritată. Ce drept avea o femeie atât de neînsemnată să fie atinsă de *Hauptsturmführer* şi să intre în saloanele unde Edgar nu avea acces? Cu ce drept intrase ea în lumea germanilor aşa, fără nici un merit? Femeia urcă în maşină, lumina din interior se aprinde, luminându-le intimitatea, iar bărbatul îşi pune mâna pe umerii ei, îi mângâie părul şi urechea, iar lumina din maşina lor eclipsează ziua, ca un far în mijlocul unei mări negre, ei nici nu-şi dau seama, căci nu mai văd lumea din jur, nu mai au nevoie de ea, se luminează unul pe altul, bărbatul îi atinge lobul urechii, lumina se aprinde, lumina lor.

După ce-şi puse gândurile în ordine, Edgar înţelese că Juudit îi va fi în curând de folos. Va veni vremea. Mai întâi trebuia să se ocupe de sarcinile date de *Sturmbannführer*-ul Aumeier, să facă nişte calcule şi să meargă să o vadă pe tuşa, să o întrebe în secret ce ştia despre nora ei. Nu mai voia să locuiască în Tallinn – lagărul noroios al Vaivarei era singura opţiune, acolo nu putea da peste Juudit. Pentru prima oară în viaţă, îşi ura soţia.

1. Suburbie a oraşului Vilnius, unde au fost masacraţi o sută de mii de oameni, majoritatea evrei.

PARTEA A PATRA

„Agenţii secreţi fascişti au fost trimişi în ţară chiar înainte ca Estonia să fie ocupată de hitlerişti. Unul dintre aceşti agenţi era Mark, a cărui mireasă îi adoptase doctrina. Conform declaraţiilor martorilor, deţinuţii sovietici o văzuseră adesea spălând cămăşi de-ale lui Mark, roşii de sânge. Femeia susţinea că Mark nu făcuse decât să taie nişte păsări pentru cină. «Totuşi, mie îmi era clar că Mark lua parte la execuţiile sovieticilor», povesteşte martorul M. Afanasjev. Crima devenise un act de zi cu zi. După fiecare masacru, ucigaşii organizau beţii sau orgii, la care lua parte şi logodnica lui Mark, ferindu-şi fusta de mâinile sovieticilor care o apucau.“

Edgar Parts, *În inima ocupaţiei hitleriste*, Ed. Eesti Raamat, 1966

Tallinn, RSSE, URSS

Soţia înşirase pe masă plasele cu mâncare, de parcă aştepta laude de la tovarăşul Parts că se ocupase de cumpărături. Dantela ruptă a jupei îi atârna, fumul albăstrui umpluse încăperea. Parts îşi puse jos propriile cumpărături, deschise fereastra şi împinse înapoi afară creanga de hamei care pătrunsese înăuntru. Nu tresărise, deşi se speriase de prezenţa neaşteptată a nevestei sale în bucătărie. Despre ce era vorba? Ce mai voia femeia? Când îl bătuse la cap că dorea prosoape mai la modă, Parts nu se opusese, ci îi făcuse rost de prosoape chinezeşti flauşate în locul celor de in. Parts stătuse la coadă la frigidere şi fusese trimis de trei ori la capătul cozii înainte să reuşească să sară rândul şi să apuce ultimul frigider Snaige. Toate acestea erau responsabilitatea sa, căci slujba de la gară a soţiei nu le aducea nici un avantaj de zi cu zi. Dacă într-o zi Parts avea poftă de cârnaţi mai uscaţi, trebuia să se ocupe singur, să ia legătura cu vreun cunoscut de la fabrică, care să-i dea cârnaţi înainte ca vânzătorii să adauge apă ca să tragă la cântar. La supa de perişoare nici nu avea rost să viseze cât timp nu avea un prieten la fabrica de carne, în carnea tocată de la magazin se găseau şi şobolani. Toate acestea îi răpeau din timpul de lucru, dar tot le făcea, pentru propriul confort şi pentru a ţine sub control crizele nevestei. Câte sacrificii mai trebuia să facă?

Soţia împinse sacoşele mai aproape de Parts, însă acesta nici nu se uită. O cină rece va fi deajuns. N-o să se apuce să prăjească astăzi cotlete, nici n-o să se uite ce cumpărase nevastă-sa, voia să lucreze în linişte, înainte ca femeia să-i mai ceară ceva.

În mod surprinzător, ea deschise gura – i se simţea respiraţia acră – şi începu să povestească cum îşi petrecuse amiaza cu Kersti, care lucra şi ea la gară, şi cum merseseră prin magazine, şi cum era inventar peste tot, şi după al nu ştiu câtelea inventar ajunseseră la locul de muncă al unui cunoscut de-al lui Kersti, de la care primiseră portocale. Femeia continua să umble la plasă, pe podea căzu o cutie de prăjituri. Prăjituri proaspete, se pare, de la magazinul Kalev. Oare dorea o maşină? O Moskvici ar costa 5000 de ruble. Suma era imposibilă, la fel şi coada de la fabrică, de avans nu se auzise încă.

— Apoi ne-am dus să vedem noul apartament al lui Kersti. Bucătăria e minusculă. La noi măcar se poate mânca şi sta jos, se poate găti, la Kersti nu. Dar în rest, apartamentul e mare şi stilat.

— Aşa şi trebuie. Oamenii pot mânca foarte bine la cantină, cine are nevoie de o bucătărie mare? răspunse Parts.

Conversaţie.

Prima conversaţie de luni bune.

Femeia îi aruncă o privire lui Parts şi observă că erau acasă şi că erau doar ei doi. Parts se concentră să-şi pună pe farfurie cotletele de ieri, având grijă să nu se atingă de plasele nevestei şi lăsând cutia de prăjituri jos. Îşi înăbuşi repulsia faţă de unghiile ei groase de la picioare şi curiozitatea de a afla cum reuşise prietena ei fără copii să facă rost de un apartament, oare cu ajutorul noului amant? Nu putea risca să piardă liniştea serii de lucru. Şi dacă i-ar da plicul maro de la birou de pe-acum? Banii le linişteau mereu pe femei. Respiraţia femeii mirosea a medicamente. Nimic nou, însă când trecu pe lângă ea, Parts simţi un miros slab de şampon uscat, iar părul ei era într-adevăr neobişnuit de umflat. Ca şi când voia să-i demonstreze că era în toate minţile.

— De ce vorbeşti cu mine? spuse Parts, accentuând fiecare cuvânt.

Nevasta se mişcă, energia i se scurse, rămase tăcută. Fumul de ţigară se înălţa, ceaşca de cafea i se rotea în mână, iar Parts închise ochii şi nu mai spuse nimic. Din serviciul pentru cafea mai rămăseseră doar câteva ceşti nesparte, iar serviciul acela fusese un cadou de nuntă de la tuşa. Parts îşi aduse aminte cum fusese ultima oară. Soţia râsese, nu-i păsa, doar nu mai aveau nevoie de nici un serviciu şi de tacâmuri întregi, nu mai aveau invitaţi.

— Erau atât de încântaţi de noul lor apartament. Atâta tot. Toţi îşi văd de viaţă şi de carieră, întemeiază familii, familii fericite, însă pentru noi poate e ultima zi în Tallinn. Te porţi de parcă pe tine nici nu te priveşte.

Parts se uită în ochii soţiei lui pentru prima dată de ani buni. Ochii ei pe vremuri frumoşi erau acum afundaţi în carne. Parts simţi milă în locul mâniei şi glasul îi deveni mai blând.

— N-am de gând să mă întorc niciodată în Siberia. Niciodată, spuse.

Soţia porni radioul.

— Nu? Eşti sigur? Am auzit la radio procesul lui Ain-Ervin Mere şi emisiunile despre el. M-am dus şi la casa ofiţerilor, m-am uitat la începutul spectacolului. Sigur ai voştri ştiau cine se afla acolo, însă mi-am pus eşarfa şi ochelarii de soare. Poţi să mă cauţi prin fotografii, sigur aveţi destule.

Parts se aşeză. Radioul urla, iar femeia îşi coborâse vocea atât de mult, că Parts trebuia să-i urmărească buzele să priceapă ce spunea.

— Ce Dumnezeu ai căutat acolo? Doar Mere nici nu era acolo. E în Anglia şi nici nu va fi extrădat vreodată, spuse Parts.

— A trebuit. A trebuit să văd cum era. Cum vorbea, cum arăta.

Nevasta sa îşi aprinse o nouă ţigară, cealaltă fumega în scrumieră. Zgomotul radioului făcea praful şi scrumul să plutească în aer.

— Pentru Dumnezeu, procesul a fost un simplu spectacol! Ain-Ervin Mere nu a acceptat să-şi continue munca împreună cu noi, de-aia!

— A făcut deci o greşeală. Eşti sigur că tu nu faci?

Parts îşi reveni din confuzie şi spuse printre dinţi:

— Mere avea o poziţie importantă, eu am fost total neînsemnat. N-o să se pună la punct aşa ceva pentru un nimeni ca mine.

— Şi dacă sunt tocmai în căutarea unor astfel de exemple, ca să-i descurajeze pe ceilalţi? Ai fost

deja condamnat o dată pentru crime antirevoluţionare. Sau crezi că mărturia de la proces te-a transformat pentru totdeauna în erou?

Cotul femeii împinse iarăşi plasa. Din sacoşă căzu o portocală. Se rostogoli în hol. Parts se întrebă dacă avea rost să-i spună despre proiectul cărţii mai în detaliu. Nu. Soţia lui va putea să se bucure de roadele cărţii, însă nu era nevoie să-i explice ţelul său, nici ce rol avea cartea. Parts îşi turnă o ceaşcă din cafeaua de cereale făcută de nevasta lui, apoi se aşeză la masă. Femeia foia scrumiera de colo-colo şi scrumul zbură în cana lui Parts. Parts îşi înghiţi cuvintele mânioase.

— Nu vreau să fiu următoarea, spuse ea. Parts dădu radioul mai tare. Ne-au venit fete noi la lucru. Una din ele a trebuit să plece imediat. N-au spus de ce, dar Kersti ştia că tatăl ei fusese în armata germană. Aştept zi de zi. Aştept să vină să mă ia, aştept de când s-au întors ei. Ştiu că vor veni.

Parts mai aşteptă o clipă înainte să înceapă să bată la maşina de scris, aşteptă ca nevasta lui să-şi golească sticla, iar în timp ce aştepta, sugea oasele cotletului. Îşi curăţă degetele, deschise lacătul dulapului, scoase jurnalul la vedere. Cu ce se ocupase de fapt Roland după ruptura lor, putea soţia lui să ghicească? Tuşa şi Leonida apucaseră să treacă în lumea drepţilor în timp ce el era plecat în Siberia, dar avusese Roland, grijuliul de Roland, ceva de-a face cu ele cât lipsise Edgar? Mamele ştiau întotdeauna ceva. Pick-up-ul şi Bruckner începuseră să răsune din sufragerie. Slăbiciunea care-l cuprinsese după dialogul neobişnuit de mai devreme începea să dispară. Parts îşi puse degetele pe taste şi îşi muşcă buzele. Se putea întoarce încă la nevastă, să cureţe portocala care se rostogolise în hol, să i-o cureţe soţiei, să o ia de mână, să o roage să-i povestească tot ce-şi amintea, să-i spună că se pot salva unul pe altul, măcar de data asta, cel puţin de data asta puteau lucra împreună, trebuia să se grăbească deja, soţia îl putea ajuta să-l localizeze pe Roland, ea putea să-şi amintească lucruri pe care el nu putea, putea să ghicească ceea ce el nu putea, unde ar fi putut merge Roland, oameni cu care ar fi putut lua legătura. Ar putea să-i arate nevestei sale jurnalul, poate că ar recunoaşte scrisul, poate chiar pe cineva din jurnal. Dacă avea răspunsurile la întrebările legate de Roland? Acesta putea fi momentul potrivit, poate că soţia sa se temea îndeajuns, poate că era pregătită după atâţia ani, altfel de ce adusese vorba despre asta, de ce spusese că s-a dus la procesul lui Mere? Însemna oare că mândria ei fusese în sfârşit nimicită când ajunsese la disperare, înţelegând că nimeni altcineva în afară de Parts nu-i putea asigura viitorul? De ce nu îndrăznea Parts să facă acest mic pas, să ia mâna nevestei sale măcar de data asta, de ce nu voia să se bizuie pe ea o dată în viaţă?

Tallinn, RSSE, URSS

În 1943, Mark a găsit o cale de a pune mâna pe bani. Deoarece o parte din hitlerişti înţeleseseră deja că Germania fascistă va pierde, mulţi aveau deja un plan de rezervă – să fugă în Vest, unde să saboteze acţiunile potrivnice celui de-al treilea Reich şi să răspândească hitlerismul. Mark începuse să-i ajute pe aceşti oameni de nimic şi să-i organizeze cu şiretenie prin intermediul noilor săi cunoscuţi pescari. Cum Mark era un sportiv faimos în timpul Estoniei burghezo-fasciste, era cunoscut şi admirat. De aceea i-a fost uşor să-şi facă relaţii. Mark a cerut să fie transferat din Tartu în Tallinn. Îşi prezentase deja talentele serviciilor secrete hitleriste, astfel că fasciştii din Tallinn i-au urat bun venit. Mark şi-a găsit un apartament potrivit, de unde îi direcţiona pe fascişti către bărci. Apartamentul aparţinea mamei logodnicei lui Mark, care îşi trădase poporul cu un ofiţer fascist…

Parts îşi lăsă mâinile pe masă şi îşi şterse gâtul umed cu o batistă. Tocurile soţiei sale răsunau iarăşi ca o ploaie deasă, însă scrisul mergea bine. Totuşi alesese cuvinte prea slabe. Amantei? Scroafei fasciste? Târfă nu putea zice, cuvântul era prea puternic, dacă nu chiar de prost gust. Femeii care avea o relaţie intimă cu ofiţerul SS? Fascistei estone care avea o relaţie intimă cu ofiţerul SS? Hitleristei care avea o relaţie bolnavă cu ofiţerul SS? Logodnicei hitleriste? Logodnicei cuceritorilor? Sau suna mai elegant să spună nevestei de război care-l adora pe Hitler?

Parts se gândi la caracterul femeii, la anii ei de tinereţe, la soacra decedată, încercă să găsească expresia potrivită. Soţia sa sigur ar fi găsit-o. Parts îşi aminti că sperase copilăreşte după întoarcerea din Siberia că trecutul lor comun va fi o temelie trainică într-o ţară în schimbare, că vor avea înţelegere unul pentru celălalt, aşa cum nimeni altcineva n-ar fi avut. Începutul fusese promiţător. Ea nu divorţase, deşi mulţi o făcuseră când partenerii le fuseseră deportaţi în Siberia. Parts nu primise nici măcar o scrisoare de la nevasta lui, în schimb pachete da, nu mai multe decât era permis. Speranţele de îmbogăţire ale lui Parts fuseseră întemeiate şi la vremea procesului lui Ain-Ervin Mere, Parts se întrebase dacă să-şi ia soţia cu el la vizita la grădiniţă. Ar fi putut da declaraţii ca soţie a martorului erou, să mulţumească Armatei Roşii pentru viaţa bărbatului ei, ar fi apărut împreună în poze printre copii, ea ar fi strâns în mână un buchet de garoafe. Poate că Biroul ar fi acceptat o astfel de posibilitate, dacă ar fi avut copii sau poate că Biroul fusese atotştiutor, la curent cu trecutul femeii şi nu au considerat-o potrivită pentru grădiniţă. Toate bune, prăbuşirea deplină a soţiei sale se petrecuse

dintr-odată.

Parts căuta să înţeleagă pornirile primitive ale nevestei sale pe baza experienţelor lui, iar odată îi propusese să îşi caute un mic prieten, o relaţie printre bărbaţii mai tineri. Asta ar fi avut sigur un efect calmant, cel puţin asupra lui Parts. Soţia lui ar fi avut altceva la care să se gândească, alte supape pentru instinctele şi emoţiile ei, însă, ca răspuns, ea doar se închisese în sine. Parts era enervat. Spre deosebire de ce părea să-şi imagineze nevasta, el chiar ştia că satisfacerea eficientă a pornirilor putea face viaţa mai uşor de suportat, dacă nu chiar distractivă. Învăţase repede regulile din lagăr, iar în acea lume erau valabile legea naturii, instinctele animalice. Unii criminali aduşi în cazărmi erau băieţi frumoşi, dar Parts a trebuit să-şi etaleze talentele speciale ca să fie primit, însă după aceea, viaţa a devenit suportabilă. Nimeni de-acolo nu a îndrăznit să-l ducă la muncă în pădure sau mină, iar de la doctor primise suficientă vaselină la schimb, deoarece şi doctorul avea nevoie de un falsificator, să nu mai vorbim de criminali. Lăsase totuşi în urmă momentele acelea de nebunie, îşi înecase amintirile ca pe nişte pui nedoriţi de pisică, nodul din gât dispăruse.

Parts discutase odată cu un doctor despre starea nevestei sale, iar doctorul spusese că suspiciunile lui Parts erau probabil corecte. Infertilitatea era sigur cauzată de dezechilibrul femeii, poate era pur şi simplu infertilă, specialistul îi sugerase să meargă la un consult. Parts nu a îndrăznit să-i propună asta nevestei sale, deşi, conform doctorului, sterilitatea putea fi cauza dezechilibrului mintal. Dacă femeia ar fi avut un copil, ar fi avut ceva asupra căruia să se concentreze în timpul proceselor, iar colapsul ar fi fost poate evitat măcar parţial. Pe lângă asta, ar fi putut să-i ofere copilului o viaţă bună, faptul că era proprietar de casă l-ar fi transformat într-un adult căutat, la fel şi poziţia respectabilă a lui Parts. Pe el nu l-ar fi deranjat un băieţel şi încercase chiar să propună de câteva ori, până când ajunsese iarăşi să doarmă în patul lui extensibil şi în cele din urmă în camera de lucru. Era greu să pară o familie normală dacă nu aveau copii, iar comunicarea cu cei care lucrau la Birou ar fi fost mai uşoară dacă ar fi mers în vizită la celelalte familii cu copii, uneori ar fi fost mai uşor să-şi rezolve sarcinile dacă ar fi avut un copil. Parts va vorbi cu cei de la Birou, auzise de nişte adopţii.

Din cauza copiilor, încetase să se mai plimbe în Pirita. Era mereu plin de copii care râdeau, de sfârleze gălăgioase, de cărucioare enervante şi de paşii nesiguri ai celor care de-abia învăţaseră să meargă. Odată văzuse un tată înălţând un avion de jucărie împreună cu băiatul său. Avionul trasase un opt pe cerul albastru, Parts îşi ridicase mâinile ca să simtă vântul, numai bun ca să lanseze avioane, apoi îşi încetinise mersul. I-ar fi plăcut să-i povestească băiatului câte ceva, de exemplu cum Aleksandr Feodorovici Avdejev îl doborâse în Saarenmaa pe cunoscutul Walter Novotny. Aleksandr fusese un bărbat chipeş, cum erau mereu piloţii, iar avionul lui Aleksandr, un Polikarpov I-153, era ca un pescăruş frumos, însă aripile nu erau bune, producţia a fost întreruptă. Băiatul ar fi făcut ochii mari de uimire, ar fi vrut să ştie mai multe, iar Parts i-ar fi povestit cum avionul începuse să se învârtă sălbatic când zburase el cu un Polikarpov. Băiatul şi-ar fi ţinut respiraţia înfrigurat, Parts i-ar fi spus că fusese cât pe ce să se prăbuşească, dar trăsese calm de manşă în direcţia opusă rotaţiei, stabilizând astfel poziţia avionului, deşi încă i se mai învârtea capul. I se păruse că avionul se învârtise exact în direcţia opusă, însă aşa era normal, era una din provocările vieţii de pilot, aşa i-ar fi spus, apoi l-ar fi bătut pe umăr şi i-ar fi promis să meargă mai târziu să cumpere abţibilduri cu avioane, l-ar fi întrebat

dacă să mai înalţe avionul o dată, iar băiatul ar fi dat din cap, şi-apoi se vor uita împreună cum avionul se ridica…

Zgomotul paşilor femeii îi doborî avionul. Parts deschise ochii şi văzu în locul cerului albastru tapetul gălbui şi dulapul maro închis din camera sa de lucru, suprafaţa lăcuită de pe care Parts ştergea amprentele cu colţul batistei când le vedea. În dulap ascunsese câteva abţibilduri pe care le luase de la magazinul universal. Erau cu avioane.

Sulul se îndoise din cauza greutăţii capului, iar tastele se blocaseră. Parts îşi şterse saliva uscată de pe obraz. Ceasul cu pendul indica o oră târzie. O soţie bună ar fi venit să-şi trezească bărbatul şi nu l-ar fi lăsat să adoarmă într-o poziţie inconfortabilă. Tovarăşul Parts îşi împinse scaunul, se duse să încuie uşa camerei şi îşi făcu patul, nu mai putea lucra în noaptea aceasta. Poate că băiatul cu avionul îi va apărea în vis, mai trebuia să-i povestească despre întâlnirea cu însuşi Lenin, despre cum Parts se afla în braţele mamei sale atunci, dar îşi amintea de intensitatea cu care Lenin se uitase la el şi cum acesta îi spusese mamei sale că acest băiat va deveni pilot, băiatul are clar o privire pătrunzătoare, de pilot. După ce făcu patul, Parts înţelese că era atât de singur, că era nevoit să-şi caute companie în vise. Se aşeză peste grămada de aşternuturi, oboseala îi trecuse, luna se vedea prin fereastra rotundă ca un nasture, iar el trase draperiile la geam, se asigură că nu lăsase vreo crăpătură, scoase hârtia mototolită din maşina de scris, făcu puţină ordine pe masă şi deschise jurnalul la partea care-l făcea să zâmbească, care-l consola. După prima lectură, fusese dezamăgit, căci nu se referea deloc la el. De asta se temuse sau, cel puţin, asta îi stârnise gânduri neplăcute. Apoi a citit iarăşi jurnalul: „Însă nu avem destui falsificatori talentaţi. Maestrul lipseşte, Maestrul care ştie să sculpteze ştampile impecabile. Ştiu că există astfel de experţi, însă nu aici printre noi“. Îi luase o clipă până să îşi dea seama, zâmbind. Ar fi avut nevoie de el. De Maestru. El era Maestrul. Parts mâzgăli cuvântul pe sugativă. Stiloul se opri. Scrisese cu majusculă, pentru că aşa era scris şi în jurnal. Îşi strânse ochii şi-i deschise din nou, răsfoi puţin jurnalul, fără să găsească ceea ce căuta. Realizarea îi luminase mintea. Fusese orb.

Iniţial, frazele seci ale lui Roland îl enervaseră, Parts fusese sigur că nu va scoate nimic din ele. Nu tu nume, nu tu locuri. Doar rapoarte plictisitoare despre vreme şi zorile frumoase, despre abstinenţă, despre condamnarea consumului de tărie. Parts se lăsase amăgit de naraţiunea searbădă, Roland reuşise să-l păcălească. Jurnalul părea scris pentru omul potrivit, în taină. Acum îl va citi iarăşi, cuvânt cu cuvânt, până când îşi va nota toate cuvintele scrise cu literă mare şi pe acelea care nu se refereau la nume, va examina fiecare expresie ca şi când ar putea însemna ceva mai mult. Ca şi când putea fi un nume.

După zece pagini, Parts văzu că atenţia îi slăbise iarăşi, însemnările despre dificultatea procurării cernelii şi hârtiei şi enervarea provocată de amestecarea proastă a cernelii se întindeau pe pagini întregi. Hârtia preţioasă era distrusă de cerneala care se întindea, astfel că ziarele deveniseră de necitit pe alocuri, iar Roland era furios. Parts se gândi să culeagă nişte detalii potrivite pentru propria lui carte, cum că bărbaţii care se strecurau în secret în case să mănânce foloseau o singură farfurie, ca să fie mai uşor dacă plecau brusc, să nu trebuiască să-şi amintească ceilalţi să ia farfuriile în plus de la

masă. Un bun exemplu al vicleniei fasciştilor, un detaliu autentic, aşa că degetele lui Parts prinseseră iarăşi viteză, scriau rând după rând despre arderea adăposturilor cu lămpi de kerosen şi despre găurile din tălpile pantofilor, despre operaţiunea în care toţi bolovanii au fost întorşi în căutarea adăposturilor, despre dificultăţile de reparare a radioului şi despre euforia pricinuită de primirea şapirografului. Scrise şi cât de greu era să găseşti un scriitor bun pentru ziare, despre constituirea unui grup separat de presă şi iarăşi dădu un exemplu foarte sugestiv pentru trădarea de care erau în stare fasciştii, un exemplu pe care Martinson sigur nu-l folosise: unul din agenţii care se infiltraseră printre Fraţii Pădurii dezvăluise că-i pusese lui Roland o întrebare simplă despre ultimele rezultate sportive – dacă Roland ar fi ştiut să răspundă, se putea deduce că aveau un aparat de radio prin apropiere, nimeni nu ar fi întrebat aşa ceva. Ochii lui Parts săreau de la un rând la altul, se opreau din când în când asupra unui cuvânt scris cu literă mare, degetele sale răsfoiau cu înfrigurare rapoartele despre ştirile din străinătate, paginile despre aşteptarea războiului, a războiului care nu a mai venit niciodată, războiul care ar fi eliberat Estonia, războiul despre care se scria cu amărăciune, şi paginile despre colectivizarea de după deportările din mai.

Creanga de hamei lovi în geam şi Parts închise jurnalul, găsise ceea ce căuta: „Însă Inima mea e în siguranţă, asta îmi aduce o mare alinare. Inima mea nu a devenit un şobolan în Suedia, şi totuşi Inima mea nu a ajuns în Siberia. Pe drumul acela au ajuns mulţi alţii, inclusiv acela care a întemniţat-o pe Inima mea deja în biserică“. Roland scrisese „Inima mea“ cu majusculă, la fel ca şi Maestru. „Mi-am pierdut rudele, Inima nu şi nici familia nu m-a pierdut pe mine. Viitorul nu e pierdut.“ Parts citise frazele acestea mai devreme, dar nu înţelesese că aici era cheia, Inima, scrisă cu literă mare. Era vorba despre un nume de cod, poate chiar al miresei. Prima însemnare despre Inimă era din anul 1945. Cele despre Siberia fuseseră scrise în 1950, după deportările din mai, disperarea câştigase clar teren, nu-i de mirare, eradicarea tâlharilor devenise prioritatea noului ministru al Apărării, Moskalenko. Bărbatul făcuse treabă bună, dar în jurnal nu mai erau alte indicii despre unde fusese dus bărbatul Inimii, iar partea cu biserica trebuia să se refere chiar la logodnicul Inimii. Poate că fusese arestat la începutul stăpânirii sovietice, poate de-abia în vremea deportărilor în masă. Din uşurarea exprimată în jurnal se putea deduce şi că Roland îşi făcuse griji pentru ea: în primăvara lui 1949, trenurile spre Siberia erau ticsite de femei, copii şi bătrâni, din care mulţi aveau deja familii deportate, rude printre cei din pădure sau persoane care-i ajutau pe aceştia din urmă.

Parts se duse în bucătărie după untura rămasă de la cotlete şi-şi unse o felie de pâine. Uniunea Rezistenţei Armate fusese practic lichidată, deportările îi eliminaseră şi pe cei care o sprijineau, liniile se slăbiseră puternic, oricine putea fi cekist sub acoperire, şi totuşi Roland scria despre viitor. De ce separase rudele de familie? Pe cine considera rudă, pe cine familie, se referea la trupa din pădure prin „familie“?

Nu era important. Importantă era Inima, femeia al cărui bărbat fusese dus în Siberia. Femeia care trăia încă în interiorul graniţelor acestei ţări. Femeia care fusese localizată şi care probabil ştia mai multe despre Roland decât oricine altcineva. Ar accepta oare Biroul ca Parts să-l caute printre cei duşi în Siberia pe bărbatul al cărei soţii rămăsese în Estonia? Nici pomeneală. Pe ce s-ar baza? Ar putea oare tovarăşul Porkov să îi încredinţeze informaţiile ca un mic serviciu? Cum reuşise Inima să evite

lagărul, fusese în pădure cu Roland? „Mi-am pierdut rudele, Inima nu.“ Avea Roland relaţii intime cu femeia? Despre ce fel de femeie era vorba? Era femeia aceea amanta căpeteniei tâlharilor, bucătăreasa trupei sau era vorba despre vreo persoană care doar îi ajuta? Trăia în pădure, se alăturase Rezistenţei Armate? Rezistenţa nu era menţionată în jurnal, dar cadavrele găsite în adăposturi aparţineau membrilor Rezistenţei. Îi destăinuise Roland tot ce ştia Inimii, grijuliul de Roland? Aşa să fie, Parts să n-o poată găsi pe Inimă doar pentru că ea l-ar conduce pe urmele lui Roland, dar şi pentru că Roland îşi împărţise o clipă viaţa cu Inima, iar ea putea şti tot ce ştia şi Roland? Era Parts pregătit să-şi asume acest risc? Cei mai mulţi piloţi nu vedeau atacul până era prea târziu. El nu putea să facă aceeaşi greşeală. Parts îşi muşcă limba şi simţi în gură gustul sângelui. Oare chiar şi-ar fi deschis Roland cu totul inima în faţa Inimii? Parts îşi aminti cât o ocrotise pe acesta Rosalie. Ar fi fost la fel şi cu Inima? Sau singurătatea l-a condus la disperare? Îi împărtăşise Inimii tot? Şi mai ales: era Inima o ameninţare pentru Parts? Dacă mariajul lui Parts ar fi fost altfel, ar fi discutat problema cu soţia lui, deoarece Inima din jurnal era o ghicitoare numai bună pentru imaginaţia femeii.

Parts nu va mai fi niciodată la fel de neglijent cum fusese în legătură cu Ervin Viks. Rămăsese zguduit când intrase în biroul lagărului din Tartu: la masa de lucru şedea Ervin Viks, semnând documentele ce ţineau de sarcinile speciale. Apoi se ridică în picioare să salute. Cariera lui Parts luase o direcţie bună, se învârtise în jurul dotărilor de producţie cu nemţii şi, deodată, un fost coleg din NKVD îi apăru în faţă, în carne şi oase. Privirea lui Viks îl străfulgeră şi cei doi se simţiră mai uniţi în clipa recunoaşterii decât doi amanţi; neobservat, Viks făcuse o groază de mişcări grăitoare, îşi trecuse mâna peste mărul lui Adam, în semn de tăiere a gâtului. Căpitanul care apăruse lângă el luă câteva hârtii de pe masă, le răsfoi puţin, apoi Viks se oferi să-i prezinte misiunile speciale, însă programul era deja încărcat. Apoi plecară, lăsând o duhoare de băutură plutind în cameră. Traversând curtea, se temuse tot timpul că vreun deţinut o să-l recunoască, o să-i strige numele. Ajuns în lagăr, înjurase cu voce tare. Viks ar fi trebuit verificat mai devreme. Doar el mai rămăsese dintre colegii care ştiau că lucrase la NKVD înainte de venirea germanilor. Probabil că Viks îşi ştersese deja urmele, Viks îl uitase printr-o greşeală, o scăpare, sau poate Viks doar bănuise că fusese clarificată situaţia. Şi el greşise, era vinovat. Cum putuse să nu-şi amintească de Viks, doar îi cunoştea trecutul? Viks făcea parte din cei înzestraţi cu capacitatea de a ucide mereu necesară. Asta îl adusese în fruntea conducerii B4. Mai târziu se gândise dacă să încerce să stea în preajma lui Viks sau să se facă nevăzut. Din cauza poziţiei importante a lui Viks, nu avea cum să scape prea uşor de el, dar Viks ar fi ajuns la el. Sperase doar că Viks devenise atât de grăbit, încât să nu apuce să alerge după subordonaţi. În plus, Viks îi făcuse într-un fel un serviciu în lagărul din Tartu: ordonase eliminarea a mii de angajaţi ai NKVD şi a celor care îi sprijineau. Aghiotanţi, informatori, partizani, bolşevici. Viks curăţase terenul pentru amândoi.

Parts decise să-şi ia inima-n dinţi şi să-şi prezinte cazul tovarăşului Porkov. Trebuia să primească o listă a deportaţilor ale căror soţii rămăseseră în Estonia. Era o muncă dificilă, dar astfel va putea găsi ce căuta şi informaţia ar putea fi o mare descoperire.

Tallinn, RSSE, URSS

Parts păstra jurnalul într-o cutie cu fund dublu, în care ţinuse iniţial albumele foto. Între fundul dublu şi cutie pusese o bucată de aţă ce ar fi trecut neobservată şi, până acum, fusese mereu la locul ei când Parts deschisese cutia. Roland era la fel de grijuliu în jurnal când era vorba de Inimă: era bine păzită de intruşi. Sau nu, Roland fusese mai grijuliu, scăpase şi de fotografia cu Rosalie, Ernst încă îl privea pe Parts dintre copertele albumului. Parts îl înşfăcă şi se duse la sobă, însă un zgomot venit de deasupra capului său îi opri braţul, când dădu să arunce albumul în flăcări. Lui Ernst îi destăinuise în minte totul, iar Ernst îl înţelesese mereu, ştiuse să-l înveţe manevre evazive şi tactici, la fel de indispensabile pentru Parts precum fuseseră pentru Ernst în luptele aeriene. Fiecare avea nevoie de un asemenea om, de înţelegerea cuiva, chiar şi Roland. A umplut Inima golul lăsat de Rosalie, şi-a împărţit oare vărul amintirile cu ea, şi-a culcat capul la pieptul ei, i-a povestit tot ce-l apăsa pe suflet, chiar dacă ar fi îngrozit-o şi ar fi făcut-o să se teamă şi mai mult? Călcâiul lovea iarăşi în podea, îi spărgea timpanele lui Parts, îşi aţinti ochii asupra tavanului, tavanul scârţâia, schelălăia ca un câine lovit, picioarele patului zgâriau podeaua. Parts se ridică, încuie albumul în cutie, puse firul la loc şi începu să se învârtă prin cameră. Picioarele lui urmau traseul celor de deasupra. Observând asta, se opri. Deşi soţia încerca să-l înnebunească, n-o să-i meargă. Parts se întoarse la jurnal. Încă nu ştia cum îşi va justifica cererea de materiale la Birou, cum va explica necesitatea listei de nume. O cerinţă atât de deosebită avea nevoie de justificări foarte solide. Ce-ar face Ernst, ce-ar inventa? Ernst fusese acuzat de declinul Luftwaffe, însă nu din vina lui Ernst se întâmplase, ci a durerii de gâtlej, pe care i-o alinase doar Crucea de Cavaler[1] atârnată la gât. De vină era setea piloţilor de renume, onoare.

Parts se frecă la ochi, pocni din degete, iar după ce zgomotul de la etaj se potoli, se apucă să aştearnă povestea în care susţinea că-şi aminteşte de un agent antisovietic care servise ca ajutor al lui Karl Linnas şi care sigur va fi de interes pentru Birou, o femeie pe al cărui bărbat îl cunoscuse în lagăr, uimit că bărbatul fusese deportat, nu femeia, deşi tocmai ea avusese un rol activ, nu el. Parts nu doar că-şi va aminti poate numele ei, ci şi-l va aminti sigur odată ce se va uita pe listă. Explicaţia era slabă, recunoştea Parts. Atracţia pe care o reprezenta numele lui Linnas, însă, nu trebuia subestimată şi nici faptul că tovarăşul Porkov nu putea refuza şansa de a străluci. Vanitatea căpitanului va fi arma sa.

Şi Parts făcuse aceeaşi greşeală, recunoştea el. Privise jurnalul cu prea multă aroganţă, îl subestimase pe Roland şi de aceea îi scăpase un indiciu-cheie. Nu se va mai repeta. De aceea Parts

luă iarăşi jurnalul, deşi îl ştia aproape pe de rost deja, fiecare cuvânt din raportul de două pagini despre dotarea ruşilor privind un război biologic şi îngrijorările stârnite în America din cauza aceasta. Trebuia să mai fie ceva, sigur mai era. Ceva pe lângă Maestru şi Inimă. Cei de la Birou s-ar pricepe mai bine să descifreze codurile, nu ţineau de domeniul lui Parts. Însă nu se dădea bătut încă. Parts trecu la anul 1950, cu concluziile lui Roland cum că ambele părţi se temeau una de alta. „Nimeni nu spune nimic de Estonia. Estonia a dispărut de pe hartă ca un cadavru neidentificat în război.“ Când a descoperit că aceia implicaţi în batalioanele de exterminare fuseseră eliberaţi, scrisese cu o doză de amărăciune: „Învingătorii nu trebuie să negocieze. De aceea comuniştii nu trebuie să negocieze cu noi.“ Nici o referire la familie sau cunoştinţe. „Şobolanii au abandonat corabia şi au fugit în Suedia. Corabia noastră ia apă şi nu ştiu dacă pot s-o salvez de la scufundare.“ Alte amintiri despre cum trecuseră victorios primii ani în pădure; exista o referinţă clară la înfiinţarea departamentelor Rezistenţei Armate, cu un ton sigur şi satisfăcut. Roland trebuise să călătorească prin toată ţara, să întâlnească oamenii-cheie din fiecare departament. A avut o reţea extinsă, unde sunt acum oamenii aceia, cine erau?

Parts rămase iarăşi uimit că frazele seci ale lui Roland se potriveau atât de bine în text. Deşi în vorbire fuseseră enervante, în scris aveau o anume frumuseţe, aveau aproape un lirism stângaci. „Şapte morţi, cine ne aude. Şapte ieri, câţi mâine? Lipsa de sânge proaspăt ne termină, ne închide ochii.“ Şi apoi aducea vorba de Inimă, cuvântul era mânjit, era chiar în josul paginii. Inima reuşise să-i aline năduful când auzise un comentator austriac la radio. Austriacul era sigur că războiul de eliberare a Estoniei nu va veni niciodată. „Când libertatea ajunge în final la noi, toţi devin patrioţi şi câţi noi eroi vom avea atunci? Dar când patria este în pericol, aceiaşi oameni se târăsc în genunchi şi se lasă duşi de val, înhaţă momeala ieftină, se alătură trădătorilor, îi vânează pe Fraţii noştri din Pădure doar ca să obţină dreptul de a intra în magazinele speciale.“

Parts decise să se binedispună cu nişte pâine cu şprot şi o luă pe furiş spre bucătărie. Pe hol, dădu cu piciorul într-o capcană de şoareci de-a nevestei, pe podea se rostogoleau batiste mototolite, inclusiv a lui Parts, şterpelită de pe raft. Parts le trase un şut, apoi se răzgândi şi le aruncă în găleată cu un prosop. Sendvişurile îi luminaseră mintea: cu tot lirismul cuvintelor lui Roland, Parts nu-l credea atât de interesat de poezie. Cel puţin nu destul cât să aştearnă pagini întregi, asta dacă nu avea un motiv anume. Parts îşi aminti de poezia „Căpăţâna de varză“. Roland era de părere că poezia era prea individualistă, nu ar fi fost de nici un folos. Găsea că poezia era neloială, se întreba ce sens avea, şi totodată îi ataca pe poeţii ţării. Parts îşi amintea pe de rost partea: „Cei înzestraţi cu un mic dar care-şi spun poeţi. Preferă să trădeze şi astfel să se învârtă prin cercurile scriitorilor sovietici, unde cu cel mai mic ajutor au o şansă la o pâine mai albă, la o viaţă mai bună. Dispreţul meu e nemărginit, Inima mea îmi temperează mânia. Căpăţâna de varză nu merită.“ Asta era. Roland îl păcălise iarăşi pe Parts. Căpăţâna de varză nu era o poezie, ci un poet. Roland îi pusese la îndoială loialitatea pentru că era vorba de un om, nu era îngrijorat de vreo poezie.

Căpăţâna de varză era uşor de găsit, presupunând că intrase în legalitate, se putea să ştie ceva despre Inimă. Poate ar fi fost bine să amintească de Căpăţână când îi va prezenta dorinţa sa lui Porkov. Argumentele nu-i vor fi afectate de încă un nume de cod, însă nu trebuia să facă un obicei din asta. Înainte de a pune mâna pe borcanul cu şprot, Parts îşi pregăti un pahar de apă cu zahăr. Laptele era

iarăşi prea vechi.

1. Grad militar al Ordinului Crucea de Fier, cel mai înalt ordin al celui de-al treilea Reich.

PARTEA A CINCEA

„Ca ajutor al lui Linnas, Mark a dobândit o reputaţie pentru cruzimea sa în lagărul din Tartu, dar cine era de fapt Mark? Nici unul din martorii oculari sau din cei care au supravieţuit tratamentului său îngrozitor nu-i cunoştea numele de familie. Poate că ar trebui să-l descriem pe Mark, să povestim despre trecutul său. Mark a fost un ţăran obişnuit, până când s-a simţit atras de ideologia fascistă şi a început să ia parte la întrunirile fasciştilor. Şi-a găsit o mireasă cu aceleaşi convingeri. Aceştia simţeau o ură ieşită din comun pentru comunism.“

Edgar Parts, *În inima ocupaţiei hitleriste,* Ed. Eesti Raamat, 1966.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Mai aveau câteva ceasuri. Adulţii stăteau de veghe deasupra cearşafurilor şi feţelor de pernă strânse grămadă, copiii dormeau în paturile metalice. Sau se prefăceau că dorm. După respiraţie, nu păreau să doarmă, cineva stătea cu ochii deschişi, dar îi închise imediat ce îmi întâlni privirea. Am văzut-o pe Juudit supraveghindu-i pe refugiaţi, eu o supravegheam pe ea. Juudit se aşeză lângă o femeie mai în vârstă, iar şuşoteala lor mă deranja, de parcă ar fi uneltit în taină, deşi Juudit de-abia vorbea despre ale ei aici, în mijlocul străinilor. S-a dus apoi să ajute un bărbat afectat de sciatică; acesta îşi scosese cămaşa în faţa sobei şi s-a pus să-l ungă pe spate cu o soluţie pe bază de acid sulfuric. Am simţit în nări mirosul înţepător, în camera supraaglomerată deja era o tensiune apăsătoare, suspinele răsunau ca o sticlă goală, însă mâinile liniştitoare ale lui Juudit m-au alinat. Părea să ştie cum să-i liniştească pe toţi, căci nimeni nu era în stare să cedeze când venea momentul să se urce în camion. Nici c-aş fi putut face o alegere mai bună. Ceilalţi au fost sceptici când le-am spus că găsisem un alt loc de adunare şi pe altcineva care să se ocupe de refugiaţi – Juudit Linda. Jurasem că era demnă de încredere, nu spusesem nimic de relaţia ei cu neamţul. Cu cât era mai implicată, cu atât şi-ar fi ţinut gura mai mult, puteam să jur. Mai scăpa câte-o frântură de informaţie folositoare, iar mintea părea să-i fugă spre tot ce ţinea de nemţi.

De data aceasta, era o nelinişte considerabilă. Discursul lui Hjalmar Mäe trezise în unii un fel de speranţă, mobilizarea era, după Mäe, primul pas către suveranitate. Am citit şovăiala de pe chipul refugiaţilor, dorinţa de a crede în spusele lui Mäe. Naivitatea oamenilor nu înceta să mă uimească. Sau disperarea. Totuşi, numărul lor creştea cu fiece zi, numărul celor care nu mai credeau în victoria Germaniei, nici în promisiunile despre independenţa şi autonomia Estoniei. Nimeni nu voia să aştepte cu mâinile-n sân un nou măcel, venirea bolşevicilor era inevitabilă. Clerul vorbea de întoarcerea stăpânirii nelegiuite.

În anii următori, am transportat mulţi oameni care fugiseră de armata germană, acum erau cu noi. Erau băieţi curajoşi, cu priviri pătrunzătoare, gata să lupte imediat ce ajungea barca în apele Finlandei. Speram în secret să devină membri ai unităţii estone, grosul noii armate estone după retragerea Germaniei. Atunci ne-am putea folosi de asta în avantajul nostru, cum făcuserăm şi în 1918, când, după plecarea nemţilor, am ripostat contra roşilor şi ne-am dobândit independenţa. Căpitanul Talpak se afla deja în Finlanda, ocupându-se de organizarea unităţii, aveam mare încredere în el şi-i pomeneam

numele dacă băieţii întrebau de armata estonă. Căpitanul refuzase să coopereze cu germanii şi mulţi i-au urmat exemplul. Înainte să fugă de la B4, Richard apucase să le scrie băieţilor recomandări, să evite frontul şi să ajungă în Riga, la şcoala de operatori radio al Abwehr[1], ca apoi să se întoarcă în rândurile noastre. Primii făcuseră deja asta şi aşteptau momentul plecării nemţilor.

Încă vreo câteva ceasuri şi venea timpul. Juudit a înaintat spre mine puţin ţanţoş. I-am făcut loc. S-a aşezat mai retras, a luat ţigara pe care i-am întins-o şi a aprins-o cu un chibrit. O buclă i se lipise de obraz, umbrele genelor fremătânde îi trădau agitaţia. Am luat aminte că inelul cu albastru, negru şi alb reapăruse pe degetul mâinii stângi.

— Ce facem cu porcii? îmi şopti în ureche.

O picătură de salivă mi-a picat pe lob. Am şters-o. I-am simţit căldura trupului, căldură de neamţ, nu-mi plăcea deloc.

— Familia preotului refuză să-i lase.

— Să spunem atunci că au fost furaţi.

Dădu din cap. Organizarea transportului era tot mai scumpă, preţurile creşteau, iar speculanţii se jucau cu teama oamenilor. Cine nu avea bani era nevoit să-şi găsească singur o cale de evadare sau să rămână pe loc. Dar, pe lângă asta, mulţi din rândul refugiaţilor jucau urât. Spaţiul din barcă era limitat, şi totuşi acest popă avea loc. Mulţi s-au gândit să-şi taie animalele înainte de plecare şi să ia carnea cu ei, însă preotul ăsta se gândise că va obţine un preţ mai mare pe porcii vii în Suedia.

— Tu stai de pază acolo, i-am spus şi am dat să ies. O să duc porcii în beci, să vină mai târziu să-i ia careva dintre noi.

— Ce să păzesc aici? Vin cu tine.

Mâna lui Juudit se lăsă pe umărul meu în întunericul de pe scară. I-am dat-o jos. Vocea i s-a crispat:

— Ştiu că nu mă suporţi, dar avem treburi mai importante de făcut.

— Eşti ca toate celelalte.

— Ce vrei să zici cu asta?

— Îţi croieşti un viitor bun, i-am răspuns iritat.

— Roland, mă consider încă estonă.

Am început să cobor cu grijă scările, ţinându-mă de balustradă. Luna nu se vedea, era o noapte perfectă pentru transport.

— Germania nu va pierde, continuă Juudit.

Am pufnit batjocoritor şi Juudit m-a auzit.

— Şi nici nu fac bani din asta, spuse. Spre deosebire de Aleksander Kreek şi de cine ştie mai cine. Şi de tine.

— Nu scot nici un ban din treaba asta! m-am răstit la ea.

Juudit s-a oprit şi a început să râdă. Râsul se auzea peste tot, înghiţea tot oxigenul, nu mai puteam să respir. Îşi imagina că strângeam bani ca să pot evada peste mare? Voia doar să mă atace pentru că şi eu mă luam de neamţul ei?

Balustrada se zgâlţâia, Juudit se sprijinise de ea şi a trebuit să-mi iau mâna, râsul îi răsuna pe scări.

La parter, o uşă s-a deschis şi s-a închis la loc, cineva ieşise să arunce o privire în casa scării. Am apucat-o pe Juudit de umeri şi am scuturat-o, din gura-i căscată venea duhoarea baronilor estoni, o duhoare dulceagă, greţoasă, şi-a trebuit să-mi duc o mână la nas, iar cu cealaltă am strânso atât de tare de braţ, că i-a trosnit. Tot nu încetase, râsul ei mă cutremura, îşi bătea joc de neputinţa mea. Ar fi trebuit să-i închid pur şi simplu gura, dar nu ştiam cum, pentru că părea atât de aproape de mine, parcă era o vrăbiuţă în palma mea.

— Vrei să fim prinşi? Îţi dai seama ce-o să-ţi facă atunci? Asta vrei? Asta speri?

Încercam să trag cu urechea la sunetele de la parter şi de afară. Poate că vecina sunase la poliţie şi trebuia să evacuăm apartamentul, însă mai erau ore bune până să vină camionul. Mi-am căutat pistolul cu mâna liberă şi mi-am pierdut echilibrul. Juudit se cutremura de râs, nici nu mai încerca să scape din strânsoare. Am căzut la capătul scărilor; simţeam trupul uşor al lui Juudit deasupra mea, încă o strângeam de braţ, buzele ei întredeschise îmi blocau gura, pieptul îi ieşea din bluză, în linişte i se simţea mirosul schimbat, era sărat ca pietrele de la ţărmul mării, iar coada alunecoasă a limbii ei îmi înota în gură. Trădarea vintrelor mele m-a făcut să slăbesc strânsoarea şi să-mi pun mâna pe şoldurile ei şi astfel s-a întâmplat ceea ce nu trebuia să se întâmple.

Când am ajuns în curte, mi-am aranjat iarăşi hainele. Juudit s-a spălat pe mâini în apa de ploaie îngheţată din butoi. Nu ne uitam unul la celălalt.

— Crezi că vecina aia a ta va suna la poliţie?

— Vecină?

— Vecina ta era la uşă.

Juudit păru să se sperie.

— Nu va suna, o cunoaşte pe mama. O să merg să vorbesc cu ea după ce ne întoarcem.

— S-o plătesc?

— Roland, doamna e prietenă cu mama!

— În vremurile astea, şi prietenii se plătesc. Vin prea mulţi străini pe-aici, iar mama ta probabil nu ştie încă nimic.

— Roland!

— Plăteşte-o!

— Aş putea să-i dau tichete de masă. Îi voi spune că nu am nevoie de ele.

Am prins-o de mâna umedă şi am dus-o la buze, pe care încă mai simţeam gustul dulce al gurii ei. Pielea mâinii ei mirosea a toamnă, a picături de ploaie pe merele coapte. Mi-am înăbuşit dorinţa bruscă să o muşc de mână. Unde dispăruse mirosul neamţului de pe pielea ei? Mirosea a pământul meu, a femeie născută pe pământul meu şi care v-a putrezi în pământul meu, a mireasa pământului meu şi deodată am simţit nevoia să-i cer iertare că mă purtasem urât cu ea. Stelele licăreau după nori în ochii ei, ca nişte porumbei ce se îmbăiau în lapte. Întunericul mi-a ascuns stânjeneala, nu am mai deschis gura. Blândeţea nu-şi avea locul în vremurile astea, nici în ţara asta. Mi-am dus mâna pe gâtul ei şi mi-am trecut degetele prin părul ei. Gâtul ei avea fineţea vremurilor de pace.

1. Serviciu de informaţii şi contrainformaţii al armatei germane între 1921 şi 1944.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Edgar îi aruncă o privire *Hauptsturmführer*-ului Hertz, care stătea lângă el în Opel. Bărbatul stătea tolănit pe spate, cu coapsele-i suple, masculine larg desfăcute. Părea plictisit de călătorie, se uita tot timpul la ceas, clar dorea să ajungă mai repede, probabil, şi înapoi în Tallinn. Era semn rău, Edgar se pregătise cum trebuie pentru vizită, cifrele la zi aşteptau în mapă, aranjate în ordine. Pusese la punct toţi paşii pentru dotările de producţie din lagărul Vaivara. În acelaşi timp, trebuia să vină cu noi propuneri. Convenise deja înainte cu *Obersturmführer*-ul Bodmann asupra factorilor care trebuiau subliniaţi. Trebuia să vorbească despre prizonierii de război, fără ei ar fi fost dificil să reuşească la Vaivara. Următoarea listă era iarăşi plină de nume evreieşti, iar evreii nu aparţineau zonei Organizaţiei Todt şi Edgar nu putea face nimic în privinţa asta dacă ceilalţi nu acceptau să discute situaţia cum trebuie. Problema trebuia rezolvată, *Hauptsturmführer*-ul Hertz trebuia să-l asculte pe Bodmann, doar era medicul primar al lagărului. Cu toate acestea, mintea îi stăruia totodată asupra relaţiei dintre bărbat şi Juudit. În maşina aceasta, mâna bărbatului mângâiase urechea lui Juudit, mâna lui Juudit fusese poate aici, pe mânerul uşii, poşeta acolo pe banchetă, chiar pe locul acesta, Juudit se aplecase spre amantul ei, îşi apăsase obrazul pe emblema de pe umărul lui, genunchii poate-i erau dezgoliţi, bărbatul îşi pusese poate mâna pe ei, iar Juudit îi spusese pe numele mic.

De data aceasta nu văzu urme de pudră pe gulerul *Hauptsturmführer*-ului, nici nu simţi miros de femeie. Bărbatul urma fie să se întoarcă în Germania, fie să se plictisească în curând de iubita lui de război, aşa făceau toţi. Totuşi, mişcarea cu care mâna lui se ridicase să mângâie urechea lui Juudit încă îl deranja, fusese altfel decât sperase. Oraşul era plin de dame mult mai fine, însă Juudit reuşise să pună mâna pe un bărbat care mânca scoici în Berlin cu aceeaşi nonşalanţă cu care împărţea condamnări la moarte şi a cărui ţintă era mereu la fel de bine pusă la punct. Juudit pusese mâna pe un bărbat care merita mai mult. Situaţia era problematică.

Edgar îşi sprijini capul de geam, care-i lovea fruntea la fiecare hop. Era plăcut, îi risipea gândurile. El nu putuse niciodată să fie atât de apropiat de Hertz, de *Hauptsturmführer*-ul Hertz. Şoferul fredona şi cânta din gâtlejul lui gros. Juudit cu greu vorbea despre mariajul ei, dar oare ce părere ar avea Hertz despre soţul ei dacă ar şti că era domnul Fürst? L-ar urî, asta era clar, iar Edgar nu-şi dorea acea ură.

— Domnule Fürst, am auzit că aţi avut probleme cu sustragerea hranei, oamenii Organizaţiei Todt

au dus-o prizonierilor.

— Este adevărat, *Herr Hauptsturmführer*. Încercăm să rupem lanţul, însă pe de altă parte, revolta se va potoli dacă…

— Excepţiile nu sunt admise. De ce fac asta?

Edgar se concentră să-şi ţină privirea aţintită asupra emblemelor de pe uniformă, nu dorea să amestece cuvintele. Era neclar ce fel de răspuns se dorea: o confirmare a propriilor supoziţii, ceva contrar sau oare altceva? Gestul lui Juudit îi trecu iarăşi prin minte şi Edgar îşi dori să ştie cum decurgeau conversaţiile dintre ea şi bărbat. Oare Juudit era cinstită cu amantul ei sau îi spunea ce voia să audă? Edgar îşi drese glasul.

— Aceşti estoni au fost excepţii, o ruşine pentru rasa lor. Poate aveau de gând să ducă mâncarea doar estonilor din lagăr, nu şi evreilor.

— Conform rapoartelor, şi localnicii le-au dat mâncare celor care lucrează în afara lagărului. De unde aceste simpatii?

— Excepţii, *Herr Hauptsturmführer*. Sunt sigur că dacă aşa ceva se întâmplă, localnicii le dau de mâncare doar prizonierilor de război. Ştiu că evreii s-au aflat la conducerea batalioanelor de exterminare în '41. NKVD şi partidul bolşevic au fost conduse de evrei, doar cu toţii ştim asta. Comisarii au fost toţi evrei! Şi Troţki, Zinoviev, Radek, Litvinov! Trecutul lor bolşevic le este cunoscut tuturor! După ce Uniunea Sovietică a ocupat Estonia, evreii au început să ne invadeze şi au fost foarte activi în noua restructurare politică, *Herr Hauptsturmführer*!

Hellmuth Hertz deschise gura şi trase aer ca şi când voia să spună ceva, însă rămase tăcut, ignorând tonul defensiv al lui Edgar. Edgar decise să rişte:

— Desigur, problema este afectată de faptul că unii estoni i-au cunoscut pe cei din batalioanele de exterminare, iar aceştia nu fuseseră evrei.

— Fără îndoială că au fost şi alţii, dar cei mai importanţi, cei care luau deciziile criminale au fost…

— Evrei, ştiu.

Fusese o insolenţă să-i termine fraza, însă Hertz nu păru să bage de seamă şi scoase o butelcă argintie şi două păhărele. Brusca manifestare de frăţie îl încântă pe Edgar, iar arsura coniacului îi şterse nesiguranţa dinainte. Nu putea fi absolut sigur că Mentzel îşi ţinuse gura în privinţa trecutului sovietic al lui Edgar, deşi îşi dăduse cuvântul. Experienţa din anii cât fusese în NKVD se dovedise totuşi foarte folositoare la Vaivara, de aceea Edgar îndrăznise să-i asigure pe nemţi că transportul cu trenul al forţei de muncă va merge ca pe roate, nimeni nu va întreba nimic. Purtase multe conversaţii interesante cu Bodmann despre asta, psihologia făcea parte din interesele doctorului. Oamenii se temeau prea mult de trenuri, fiecare vagon le amintea că dacă nemţii s-ar retrage, următoarele trenuri i-ar duce pe estoni direct în Siberia. Câte unul mai îndrăzneţ mai mergea să le ducă pâine şi apă, dacă evreii reuşeau să spargă geamurile şi să-şi întindă cănile, Edgar nu raportase aceste întâmplări, nu i le menţionase nici măcar lui Bodmann. Capacitatea de muncă a prizonierilor merita să rişte puţin. Şi dacă vorbele lui Hertz despre batalioane fuseseră de fapt un indiciu pentru Edgar? El ştia mai bine ca oricine că poveştile despre evreii din batalioane erau o mare exagerare, însă devenea astfel brusc problematic?

Sau îşi făcea griji degeaba, îl afectase neliniştea nemţilor? Peste tot se vedeau oameni mai traşi la faţă pe zi ce trecea.

Hauptsturmführer-ul Hertz păşi cu grijă cu cizmele sale lustruite în noroiul lagărului şi nasul i se încreţi aproape nevăzut. Edgar se uită la paznici, o parte necunoscuţi din Organizaţie, mulţi ruşi, toate bune. *Obersturmführer*-ul Bodmann intră în baracă imediat ce sosiră Hertz şi Edgar. Urări de bun venit. Bodmann şi Edgar schimbară o privire, vor trece la subiect imediat ce vor termina cu formalităţile. Bodmann îi propusese lui Edgar să facă o excepţie, după ce remarcase că îşi făceau aceleaşi griji legat de reuşita lagărului. Uneori parcă nimeni în afară de ei nu era interesat de problemă. Forţa de lucru era slabă, iar epidemia de tifos făcuse ravagii. Un sabotor adunase chiar păduchi de la bolnavi, apoi îi împrăştiase prin lagăr. Bodmann solicitase medicamente şi haine în repetate rânduri, însă în van. Dacă Edgar îi vedea pe localnici dându-le mâncare prizonierilor, îşi întorcea privirea, dacă nu exista riscul să fie acuzat de neglijenţă. În schimb, familiile inginerilor germani care fuseseră aduse aici erau incredibil de stricte. Soţia inginerului îşi bătea slujnica evreică până o lăsa inconştientă, doar din cauză că şterpelise cheia de la cutia cu pâine. Edgar putea discuta cu Bodmann despre problema hranei, însă cu inginerii şi soţiile lor clar nu.

— Fiecare deţinut produce zilnic doi metri pătraţi de rocă, din care se obţin o sută de litri de petrol în două ore! Bodmann accentuă cuvântul sută. Înţelegeţi, aşadar, ce pagubă ar însemna pentru Reich dacă un singur deţinut nu şi-ar putea face treaba prea des. Prizonierii de război sunt mai puternici fizic, evreii din ghetoul din Vilnius sunt într-o stare atât de proastă, încât, ca să-i fac apţi de muncă, am nevoie de… Domnule Fürst, explicaţi situaţia.

— Antreprenorilor şi oamenilor de afaceri nu le plac evreii. Deşi e vorba doar de un grup de vreo mie de persoane în comparaţie cu zece mii de prizonieri de război, plasarea lor e dificilă. Prizonierii de război sunt mult mai căutaţi, rezultatele vor fi mult mai bune dacă am putea folosi o mână de lucru aptă fizic.

— Întocmai. *Hauptsturmführer* Hertz, am întrebat în repetate rânduri ce să facem cu bătrânii, citeşte cineva rapoartele noastre? De ce a trebuit să ne trimită familii întregi din Vilnius? În unele familii nu există nici un bărbat bun de muncă, spuse Bodmann.

— Trimiteţi-i altundeva, mârâi Hertz.

Lui Edgar tonul i se păru uşor nerespectuos. Bodmann era totuşi *Obersturmführer* şi directorul lagărului.

— Afară din Estonia, nu-i aşa? întrebă Edgar.

— Să piară din ochii noştri, oriunde!

— Mulţumesc, exact asta doream să aflu. N-am primit confirmări pentru aceste măsuri, în ciuda cererilor noastre, iar compania petrolieră ne-a promis mai multă forţă de muncă. Avem nevoie de oameni folositori.

Edgar se decise să schimbe subiectul, pomenind ce progrese făcuse.

— Am construit o pompă de apă, să nu mai fie nevoie să cărăm apă din afara lagărului. Evreii luau legătura cu cei din afară când se duceau după apă şi deşi hotărâserăm să-i supraveghem dimineaţa

devreme ca să împiedicăm întâlnirile, a fost în zadar. Acum nu mai e.

O linişte apăsătoare domnea în baracă. Bodmann dădu încet din cap.

— Poate vorbim mai târziu despre metodele de lucru. Domnilor, am aranjat o mică masă, să ne aşezăm deci, propuse Edgar şi cei doi încuviinţară.

Afară se auzi o împuşcătură. Apoi linişte. Se pare că *Unterscharführer*-ul[1] de la lagărul Ereda, Karl Theiner, îşi reluase turele obişnuite, după ce fusese absent pe motiv de boală.

Lui Hertz îi zvâcni o venă şi se ridică să plece, lăsând paharul neatins pe masă.

Deţinuţii goi dârdâiau de frig când au păşit afară. Încercau să-şi acopere cu mâinile organele genitale. Judecând după spasme, deţinutul împuşcat nu murise încă, dar dinţii îi dispăruseră deja, iar artistul adus la faţa locului apucase să înregistreze întâmplarea.

Edgar putu să distingă din chipul *Unterscharführer*-ului Theiner doar gura căscată. Era destul de sigur că avea erecţie şi că după acest act foarte incitant, bărbatul avea în faţă o noapte foarte fierbinte. Petrolul nu era interesul principal al *Unterscharführer*-ului. Asta era deja o problemă.

Hauptsturmführer-ul Hertz se dădu mai în spate, bricheta îi scăpără şi ţigara aurie se aprinse. Creionul artistului şi foşnetul carnetului răsunau acoperind respiraţiile întretăiate. Edgar îl auzi pe Hertz mormăind ceva pentru sine. Parcă spusese că puterea nu i se potrivea oricui.

1. Grad al SS, echivalent cu cel de sergent.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Chiar când Juudit intrase în casa copilăriei ei şi îşi dăduse jos blana de vulpe, se auziră bătăi în uşă. N-ar fi trebuit să se întâmple asta; cu inima bătându-i nebuneşte în piept, Juudit deschise uşiţa sobei şi scoase la iveală din spatele lemnelor un pistol Mauser învelit în pânză. Îşi aruncă haina pe un scăunel şi puse arma sub ea, apoi aşeză blana pe deasupra. Bătăile deveneau nerăbdătoare. Juudit aruncă repede o privire în oglindă, rujul arăta bine, la fel şi buclele. Poate ar trebui să fugă. Nu prea avea pe unde: fereastra era prea sus. Poate că îi sunase ceasul. Sau poate doar uitase cineva codul, se mai întâmpla. Oamenii uitau lucruri importante când cedau nervos. Nici nu-şi simţea mâna cu care apucase clanţa uşii. În faţa ei se afla un bărbat necunoscut. Haina îi era din material de calitate, croiala, la modă. Bărbatul îşi ridică pălăria.

— Bună ziua, doamnă.

— Da?

— Nu e prea plăcut afară. Putem discuta înăuntru?

— Sunt puţin ocupată.

Bărbatul se apropie. Juudit nu se clinti. Mâna strângea clanţa. Bărbatul se aplecă spre Juudit.

— Vreau să plec în Finlanda, şopti. Plătesc oricât.

— Nu înţeleg despre ce vorbiţi.

— Trei mii de mărci germane? Patru mii? Şase? Aur?

— Trebuie să vă rog să plecaţi. Nu vă pot ajuta, răspunse Juudit.

Cuvintele îi veniră cu uşurinţă în minte, se îndreptă de spate. O să se descurce.

— Prietenul nostru m-a îndemnat să vin aici.

— Prietenul meu? Nu cred că avem prieteni comuni.

Bărbatul zâmbi.

— Zece mii?

— Sun la poliţie.

Juudit închise uşa. Tremurul îi reveni imediat. Paşii bărbatului coborând scările se auzeau prin uşă. Ceasul de pe perete arăta aproape ora opt, curând va sosi prima familie şi se vor da de gol. Trebuia să se calmeze, să ia câteva tablete de Pervitin, să se gândească. Poate că trebuia totuşi să fugă, putea să scape. Fiecare zgomot de pe stradă sau de pe scară o făcea să tresară, şi totuşi rămase locului. Ce-

avea, ce-i păsa ei ce mutră o să facă Roland dacă nu i-ar deschide uşa? Ce-i păsa ei dacă toţi cei care veneau aici vor fi prinşi? Mai avea timp să se salveze, să-l avertizeze şi pe Roland, însă refugiaţii se îndreptau deja spre apartament, iar ea nici nu ştia unde să-i trimită. Roland ar şti, dar Roland nu era aici. Juudit îşi înşfăcă haina şi poşeta, ascunse pistolul sub haină şi deschise uşa. Pe casa scării era linişte, se simţea doar mirosul grăsimii prăjite de un vecin. Se strecură pe furiş, având grijă la scândurile care scârţâiau, şi ieşi în curte, în spatele şopronului, unde ştia că va veni Roland. Era drumul pe care o luau şi refugiaţii, printre ruinele casei distruse de bombe. Va aştepta, se va lipi de peretele de lemn şi va aştepta. Poate că bărbatul o urmărea deja de ceva timp. Poate că scăpaseră de razie până acum pentru că apartamentul părea abandonat sau poate pentru că nu-i făcuse jocul bărbatului. Vizitatorul neaşteptat putea fi doar în recunoaştere, să investigheze ruta de transport, probabil va pune la cale o ambuscadă după ce va afla cum merg lucrurile. Dacă bărbatul care apăruse la uşă era poliţist şi dacă o cunoştea, atunci informaţia putea ajunge în mâinile lui Hellmuth în orice clipă, însă nu era momentul să se gândească la Hellmuth. La demascare. Trebuia să se gândească la altceva. Ce va face, cum va scăpa din încurcătura asta? Ştia deja. Nu va mai lăsa pe nimeni să folosească apartamentul, va spăla toată casa cu leşie, şi tapetul, va pune apă la încălzit, va arunca sodă în apă şi va fierbe aşternuturile şi perdelele, va freca urmele negre din vasul de toaletă cu borax, va şterge de pe vasele de cupru toate propunerile josnice pe care i le făcuseră refugiaţii, încercaseră să cumpere cu ceasuri de aur locuri în bărci pentru bunurile lor, locuri destinate oamenilor. După ce va termina, nu-şi va mai aminti de cei care erau gata să-şi lase mamele, soacrele sau bunicile pentru a putea lua cu ei mai multe fleacuri sau un cal. În vara următoare va face ce făcea împreună cu Rosalie, va culege creţuşte din pădure şi va acoperi podeaua cu ele. Aerul se va împrospăta, podelele se vor curăţa, parfumul de creţuşcă va şterge duhoarea străinilor. Aşa va face după ce va scăpa de aici.

Juudit găsi o bancă lângă şopron şi se aşeză. Genunchii i se loviră unul de celălalt, i se făcu teamă. Trebuia să apară Roland, însă din ruine nu se ivi el, ci un bărbat cu doi copii. Juudit îşi dădu seama de la o poştă că erau refugiaţi, mergeau neatent, se credeau ocrotiţi de întuneric. Juudit îi opri. Parola era corectă. Le indică apartamentul şi le dădu cheia. Mai mult nu putea face. Peste o oră, următoarea familie: încă un om al bisericii care se temea de Uniunea Sovietică, soţia, fără copii, doar cu nişte valize mici de lemn. În întuneric se vedea că femeia plângea, iar bărbatul tresărea la cel mai mic zgomot, se speria şi de umbre. Urmă un grup de băieţi. Doi fuseseră deja recrutaţi, dar fugiseră. Juudit nu îndrăznea să-şi aprindă o ţigară, se temea să nu fie expusă şi îşi trase pălăria mai bine pe cap. Cu o zi înainte aranjase pe masa din bucătărie crengi de ienupăr. Boabele de ienupăr te ocroteau, la fel scoruşul şi mălinul alb. Lângă acestea pusese o Biblie şi o icoană cu Iisus pe cruce, orice mergea în vremurile astea, şi pentru ea, şi pentru refugiaţi. De ce acceptase să facă asta? De ce lăsa viaţa pierdută a lui Roland să o distrugă pe a ei? De ce se lăsase condusă, de ce nu dăduse din coate ca Gerda, de ce risca totul acum, gustul mierii de sub limbă, Hellmuth, Berlinul, bucătarul, servitoarea şi şoferul, Opelul şi rochiile de mătase, pantofii de piele, pâinea fără rumeguş? Roland nu i-ar putea oferi niciodată o astfel de viaţă, nici măcar pe jumătate, Roland oferea doar pericole. Şi dacă totuşi Roland avea dreptate, dacă Juudit juca pe două fronturi? Asta făcea? Nu mai credea în victoria Germaniei, oare crezuse cu adevărat vreodată? Crezuseră vreunii din cei care scăpaseră cu ajutorul apartamentului

mamei ei? Crezuse ea în promisiunile Germaniei că Estonia va fi independentă, deşi îi auzise cum vorbeau după un pahar de coniac? 900000 de oameni nu pot rezista ca stat independent, probabil şi-au dat şi ei seama de asta, spuneau ei.

Juudit mai scoase un Pervitin din poşetă, îi gonea şoarecii care-i chiţăiau în urechi. Roland se lăsa aşteptat. Juudit nu îndrăznea să se gândească ce-ar face dacă Roland nu ar mai apărea. Nici nu putea exista posibilitatea asta, Roland trebuia să vină şi Roland va şti ce să facă, cu toate că şi el părea să se îndoiască de oamenii săi. Se pare că mulţi din grup erau în căutarea aventurii, ca şi când nu pricepeau nimic din situaţia în care se afla lumea. Roland vorbise plin de dispreţ. Nu, Juudit nu voia să se gândească la aşa ceva acum. Doar mai târziu.

Juudit îl simţi pe Roland apropiindu-se înainte să-l vadă. Bărbatul era obişnuit cu potecile întunecate, ochii lui vedeau bine în beznă, Juudit începea şi ea să se deprindă. Când Roland îşi puse mâna pe umărul ei, Juudit nici nu tresări.

— De ce nu eşti înăuntru?

— Te aşteptam. S-a întâmplat ceva, şopti Juudit şi-i povesti.

Părul i se zburlise precum penele unei păsări în ger, Roland era atât de aproape. Bărbatul îşi dădu jos căciula şi îşi trecu mâna prin păr. Juudit aproape că-i simţi asprimea, preţ de o clipă îşi aduse aminte cum părul lui o înţepase pe gât acolo, în capul scărilor, dar acum nu era momentul să se gândească la asta. Dacă Roland i-ar fi spus că totul era în regulă, l-ar fi crezut. Îşi puse căciula la loc şi spuse: — Trebuie să renunţăm la apartament. Eşti eliberată de sarcini după noaptea asta. Dă-mi mie pistolul ăla pe care-l ascunzi sub haină.

Roland era calm, mult mai calm decât crezuse Juudit. De parcă s-ar fi aşteptat la acest incident. Poate că aşa era viaţa zilnică a lui Roland.

— Şi dacă… îngâimă Juudit.

Cuvintele de consolare la care sperase nu veniseră.

— N-aud ce spui. Dă-mi arma aia.

Juudit dădu din cap, Roland zâmbi, se întoarse cu spatele şi o luă spre uşa din dos. Juudit alergă după el, îl prinse de umăr. Roland îi dădu mâna în lături.

— Nu te mai duce înăuntru, Roland. Haide să plecăm.

— Trebuie să aranjez transportul.

Cuvintele se loviră de pieptul lui Juudit. Cu fiecare pas, Roland ar fi vrut să se întoarcă, să-i spună lui Juudit să fugă, să alerge cât de repede putea, însă nu o făcu. Se purta ca şi când Juudit i-ar fi indiferentă şi situaţia ar fi fost normală. Poate că era ultima ocazie să-i povestească lui Juudit tot ce-l apăsa, despre neliniştea a cărei cauză nu îndrăznea să o afle şi care îşi făcuse apariţia în capul scărilor, când Juudit fusese prea aproape, neliniştea asta nu-i şedea bine unui soldat. Scările fuseseră vopsite în alb, pentru ca mersul pe întuneric să fie mai simplu, însă Roland se împiedică, trebui să-şi şteargă genunchii, la fel şi ochii, în secret. Încă mai avea timp să se întoarcă, să-şi înfăşoare braţele în jurul porumbiţei sale, ea nu s-ar opune, Roland putea să jure, ar putea fugi împreună, dar mâna lui nu se îndreptă către Juudit, ci către uşă.

Edgar rămase uimit când apăru numele lui Juudit. Se uită la vechiul său coleg din B4, şedeau pe scaunele comode ale clubului sportiv Kalev, Kreek avea în faţă o bere. Încercă să nu-şi trădeze nici o reacţie, ca şi când informaţia nu era relevantă. Alexander Kreek era mereu lacom, i-ar fi cerut mai mult dacă l-ar fi văzut interesat. Cooperarea cu Kreek mersese bine deja din birourile B4 din Tallinn şi deşi Edgar era foarte ocupat cu munca din lagăr, reuşea să meargă uneori în capitală să-şi întâlnească vechile contacte, printre care şi Kreek. Banii investiţi în el îşi avuseseră rostul în trecut şi-l vor avea şi acum. Edgar schimba din când în când subiectul conversaţiei, ca să-l păcălească pe bărbat, îl întreba despre clubul sportiv. După venirea nemţilor, clubul îşi recăpătase spaţiile confiscate de bolşevici de pe strada Gonsiori. Kreek sări imediat să-i prezinte locurile, puseseră totul în ordine, Edgar chiar n-a mai fost pe-aici? În timp ce-l urmărea pe Kreek şi se arăta interesat, Edgar se gândea intens cum putea să facă rost cât mai ieftin de toate informaţiile şi îşi aduse aminte să laude cariera sportivă a lui Kreek, evocă imagini măgulitoare cu Kreek la proba de aruncat greutatea. Asta nu l-a împiedicat pe Kreek să-i ceară aur, cu mărcile nu avea ce face. Kreek se duse să-l conducă pe Edgar la intrare.

— Apartamentul ăla de care vorbeam, noul loc de adunare al grupului. Am trimis ieri un om să-l verifice şi i-a deschis o femeie, pe care a recunoscut-o, o văzuse în compania unui ofiţer german în Estonia. Sigur, toate stricatele astea arată la fel, dar logodnica omului meu mersese la aceeaşi şcoală de fete cu femeia, îi admirase hainele şi insistase să meargă să se prezinte. Când logodnica lui s-a apropiat de femeie, aceasta i-a întors spatele. Foarte urât. Interesant, nu-i aşa?

— Cât face?

— Ei, acum ajungem la subiect, râse Kreek.

Edgar crezu că se pregătea de plecare.

— Nu plătesc aiurea. Dă-mi adresa. Numele.

— Omul meu şi-a amintit doar prenumele femeii – Juudit.

Edgar îi strecură ceva în buzunarul hainei, iar Kreek ieşi din încăpere şi reveni repede.

— Adresa e Valge Laeva 5-2.

Apartamentul soacrei lui Edgar. Acolo unde locuise Juudit înainte să apară neamţul. Acolo unde îi spusese tuşa că se mutase Juudit înainte să fie luat Johan. Edgar se controlă, Kreek putea să vină cu mai multe cereri dacă înţelegea ce preţioasă era informaţia pe care tocmai i-o vânduse. Era timpul să acţioneze. Juudit va fi prinsă, iar gruparea dată de gol, Edgar era sigur. Dacă el aflase acum, sigur ştia şi altcineva. Situaţia se schimbase: nu mai avea timp să aştepte momentul potrivit pentru a profita de relaţia lui Juudit cu Hertz, însă putea profita de celelalte acţiuni ale lui Juudit: dacă el ar demasca gruparea, ar putea culege roadele. Şi ca să se întâmple astfel, Edgar avea nevoie de cineva căruia Juudit să-i spună ce ştie sau de cineva prin intermediul căruia să afle. Cineva în care Juudit avea încredere, cel puţin în parte. Cineva în care şi Edgar să aibă încredere. Tuşa şi Leonida.

Reval & satul Taar, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Când Juudit se duse în sfârşit să ridice corespondenţa din apartamentul golit de refugiaţi, o aşteptau un munte de scrisori de la soacra ei şi de la Leonida. Aveau un ton grăbit. Leonida nu înţelegea de ce n-o mai văzuse pe Juudit, iar soacra se întreba dacă nora avea de gând să le lase baltă cu totul. Trebuia să vină în vizită: Aksel va tăia un porc de Crăciun, vor face tobă. Aveau nevoie de noră, neapărat. Din moment ce tinerii de la oraş erau obligaţi să ajute la strâns fânul şi recolta de cartofi, Juudit încetase să mai meargă la ţară, spunând că avea prea mult de lucru. Scuzele sale fuseseră absolut credibile, cele ale soacrei şi Leonidei nu erau. După ce se asigură că în apartament nu mai rămăsese nici o urmă care să indice că proprietarul avusese de-a face cu operaţiunile secrete, Juudit luă o decizie. Voia să ştie despre ce era vorba. Poate că nu era rău să aibă ocazia să mediteze altundeva decât sub ochii lui Hellmuth, să se gândească la cu totul altceva, deşi problemele femeieşti începuseră la vremea potrivită, iar Roland păstrase tăcerea şi dispăruse; totul se terminase, viaţa lui Juudit reintrase în normal, pe cât se putea, ţinând cont de tensiunile din Germania. Şi totuşi. Măcar să petreacă un moment în altă parte. Juudit nu ştia cum mersese ultimul transport de refugiaţi, nici nu dorea să ştie. Ea scăpase, asta era cel mai important, iar a doua oară nu va mai avea ea aşa un noroc. Teama pe care o simţise în timpul ultimului transport era ceva ce nu mai simţise niciodată, o orbea ca reflectoarele unei închisori, nu avea de gând să mai treacă prin aşa ceva. Cu toate acestea, păstra încă pistolul, îl ascunsese pe acelaşi raft unde fuseseră mai demult cizmele pentru Roland.

Juudit se hotărî să dezinfecteze cum trebuie apartamentul mamei ei. Chimicale nu se prea găseau, însă va reuşi să facă rost prin intermediul lui Hellmuth.

Juudit era pregătită să audă aluzii la viaţa ei indecentă, se aştepta ca vorbele să fi ajuns până la ţară. Nu era însă nicidecum pregătită să fie primită în casa Armilor precum nora de mult pierdută şi regăsită, să fie aşezată direct la masă, unde o aşteptau cotletele. Kerosenul adus de Juudit fu primit cu numeroase mulţumiri. Leonida şi soacra trebăluiau neobosite, refuzându-i ajutorul, Juudit trebuia să se odihnească după drumul lung. Piatra de granit se încălzea în sobă, iar Leonida despică stomacul porcului. Soacra se învârtea şi ea în spatele ei. Cât se pregătea porcul se puteau afla bârfele din sat:

şobolanii omorâseră cea mai bună pisică, un ofiţer de rang înalt o luase pe Lydia Bartels la Berlin, doamna Vaik locuia acum singură în casa ei. Nici una din ele nu părea să se mai îngrijească de copii, însă calul lui Roland nu avea probleme; Aksel spunea că se ducea mereu la el în grajd când din cer se lăsa huruitul acela.

Femeile se roteau în cerc, se roteau ca nişte corbi lacomi. Aerul din bucătărie era încărcat de oamenii care lipseau, de flecăreala continuă despre ultimele evenimente neaşteptate din războiul psihologic: la Teheran va fi poate prezentat un ultimatum către Germania şi aliaţii săi.

— Doar ştim că agitaţia încearcă doar să acopere slăbiciunile şi dificultăţile. Să nu uităm niciodată. Trebuie să ne pregătim pentru bombele psihologice. Nu-i aşa, Juudit?

Juudit tresări, apoi dădu din cap. Nu spuseseră încă nimic de soţul ei. Nu făcuseră nici o aluzie la reputaţia ei proastă. Leonida întoarse burta de porc, care sfârâi şi fâsâi, scoţând fum, iar în bucătărie se răspândi miros de carne gătită. Juudit îşi aminti de prima vizită în casa Armi după ce auzise de soarta lui Rosalie. Se dusese imediat şi găsise bucătăria goală precum patul unui bolnav, complet lipsită de activitate, în afara focului din sobă. Leonida îşi foise batista din mânecă fără să o scoată o singură dată, arăta ca o tumoare. Acum spiritul lui Rosalie părăsise casa, tot ce fusese asociat cu ea dispăruse, iar Leonida putea să spele singură maţele de porc, să le cureţe şi să le săreze, să facă singură cârnaţi, fără Rosalie. Juudit nu înţelegea: de parcă Leonida nu avusese niciodată o fiică sau Juudit o verişoară, de parcă Rosalie nici nu făcuse parte din familie, iar Roland nu fusese niciodată logodit cu fata Leonidei. Casa nu i se mai păruse niciodată atât de străină, Juudit nu se mai simţise niciodată atât de nelalocul ei aici.

La fel de imposibil îi era să se înţeleagă pe sine şi faptul că nu o întrebase nimic pe Rosalie; şi ea tăcuse. Poate că nu avusese ce s-o întrebe. Poate că viaţa era atât de insignifiantă şi fragilă, încât nu merita efortul, când avea de făcut tobă, de topit grăsime, de pregătit maţele pentru cârnaţii de anul următor, multe treburi cu care întreţinea viaţa la fel de fragilă a altora. Aşteptând distrugerea Tallinnului şi sperând totodată la propria-i distrugere, nu înţelesese încă, dar acum pricepea, acum după întâmplarea cu transportul refugiaţilor. Avea prea multe de pierdut. Poate că şi soacra şi Leonida aveau. Gândul acesta o făcu să le privească pe cele două femei cu alţi ochi. Oare beneficiile economice ale comerţului cu grăsime erau de-ajuns ca să păstreze tăcerea? Piatra din stomac nu-i mai sfârâia. Leonida şi Anna o pândiseră pe Juudit toată seara, le observase.

— Juudit, ar fi ceva.

De-abia când Juudit ajunse acasă o trădă temperamentul. Băutura pe care şi-o amestecase cu mâna tremurândă se agita în pahar, iar podeaua salonului se legăna ca puntea unui vas. Înnebunise soacra ei, ce păţise Leonida cea cumpănită? Cererile lor nu erau deloc rezonabile, le depăşeau chiar şi pe ale lui Roland.

După al treilea pahar, capul începu să i se mai limpezească, însă nu putea să stea locului, deschise dulapurile din bucătărie, bucurându-se că se gândise să-i dea liber bucătarului. Pe masă găsise un bilet de la Hellmuth: din cauza unor probleme urgente fusese nevoit să plece, se va întoarce abia peste o săptămână. Avea timp să se calmeze, să se gândească ce să facă. În cele din urmă, Juudit găsi ouăle, le

sparse într-un castron, puse nişte zahăr şi începu să le bată. Le bătu mergând în dormitor, luă un disc de pe raftul de jos al dulapului cu haine, cu stânga puse discul cu Boswell Sisters şi bătu în continuare. Paul Whitman îşi aştepta rândul, ea bătea în continuare, până când începu să se întunece şi era timpul să tragă draperiile. Spuma devenise albă, tare. Desenând iniţiala logodnicului ei acolo, ca de obicei, observă că pe suprafaţa gălbuie nu se vedea litera h de la Hellmuth, ci un g, de la german. Juudit luă o lingură, se aşeză lângă gramofon şi goli tot castronul. Accesul ei la un dulăpior plin cu ouă putea dispărea în orice moment. După ultimul transport de refugiaţi, se gândise că nu va mai trebui să îşi pună viaţa în pericol, de unde putea să ştie că o nouă ameninţare o aştepta chiar după colţ? Juudit îşi deschise poşeta şi luă cutia de Pervitin. Două tablete. Ajuta puţin, nu destul, mintea i se învârtea ca roata de tors a soacrei. Cum de se gândiseră soacra şi Leonida să înceapă să pună la cale rute de evadare pentru refugiaţi? Nu se mai temeau pentru vieţile lor şi pentru casă? Era clar că Leonida nu înţelesese munca şi poziţia lui Juudit, fusese chiar uimită de reacţia şi spusele lui Juudit:

— Cum vă puteţi gândi la aşa ceva, nemţii au făcut atâtea pentru binele ţării!

— Trebuie scoşi din ţară!

— Cum să iau parte la aşa ceva? Şi-n plus, e iarnă acum! strigă Juudit.

— Se poate traversa pe gheaţă! Trebuie să salvăm pe cine putem!

Pielea subţiată a soacrei strălucea de agitaţie, iar vocea ei ascuţită era însoţită de a Leonidei, mai joasă:

— Nora ar putea să fie bună de ceva măcar o dată. L-ai uitat pe unchiul meu? Ai uitat povestea despre revoluţia din Rusia? Îşi aduci aminte de ce s-a omorât, ai uitat? S-a sinucis imediat cum a văzut avioanele ruşilor pe cer, pentru că fusese martor la revoluţie! Ai uitat prin ce-am trecut toţi în vremea bolşevicilor? Comuniştii o să ne omoare pe toţi!

Juudit ieşise din casă imediat după schimbul de cuvinte, fără să-şi ia la revedere, fără cutia cu grăsime de porc. Chiar îşi imaginau că Juudit, care lucra pentru un neamţ, s-ar fi descurcat uşor ca persoană de contact? Era o coincidenţă mult prea mare că femeile i-au propus tocmai lui Juudit să se ocupe de refugiaţi, tocmai acum. Dacă Leonida ştia, toată lumea ştia. Era o ţară prea mică, nu puteai să ţii nici un secret, doar al lui Rosalie rămânea ascuns.

Aksel o prinse din urmă pe Juudit călare şi îi zise să se urce în sanie. Juudit îşi strânse mâinile în manşon preţ de-o clipă, apoi se învoi. Aksel era calm, nu îi ceru să se întoarcă, ci o conduse la gară, bătând-o stângaci pe umăr şi spunându-i că ar trebui s-o ierte pe Leonida.

— Nu mai e aceeaşi. Tristeţea are rareori cuvinte.

Juudit văzuse doar că-i împietrise inima, însă nu voia să-l contrazică pe Aksel.

— Anna se teme iar de venirea ruşilor. De-abia poate dormi, stă de veghe noapte de noapte şi ascultă cerul. Aşa e.

Aksel îi întoarse spatele, se pregătea să plece.

— O fată aveam şi noi, până la urmă, spuse Aksel urcându-se în sanie şi dispărând.

Juudit rupse un ţurţure şi-l mestecă, pornind să caute biroul gării. Acolo găsi un telefon şi-l sună pe şofer, care o lăsase la gară să-l aştepte pe Aksel şi mersese la un hotel. Ar fi fost prea complicat să le

explice de ce călătorea o secretară cu Opelul.

După noaptea petrecută la hotel, Juudit îi ceru şoferului să oprească la cimitir. Mormântul nu se vedea. Ca şi când Rosalie nici n-ar fi existat. Juudit nu ştia ce va face, dar de un lucru era sigură: nu va mai avea nimic de împărţit cu soacra şi cu Leonida, brusc îi înţelegea pe oamenii care voiau să-şi ia bunurile cu ei în barcă, nu rudele.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Era a doua oară la rând când Juudit îi dădea drumul în casă lui Roland înainte de întoarcerea lui Hellmuth. Nici nu ştia de ce o făcuse, nici nu mai ştia de cine se temea mai tare şi de ce. Pe Roosikrantsi umblau prea mulţi nemţi, magazinul armatei şi curtea marţială erau chiar în apropiere, totuşi îi dădea voie lui Roland să vină. Ieri, Roland se îmbrăcase în măturător, astăzi într-un curier de la magazinul Weizenberg. Măsurile acestea de precauţie nu o linişteau pe Juudit, care stătea de pază în hol. Asculta pe rând sunetele venite de pe scară şi din camera în care lucra Roland, ce altceva ar fi putut face decât să-l caute pe Roland după ce venise de la ţară, nu avea cui să-i povestească de intenţiile soacrei sale şi ale Leonidei, nu avea cine s-o ajute sau măcar s-o sfătuiască, n-avea pe cine să se bizuie măcar puţin. Reacţia lui Roland o surprinse iarăşi. Susţinuse că era o coincidenţă şi profitase de momentul de slăbiciune al lui Juudit ca să-i ceară să-l lase să intre în apartamentul de pe Roosikrantsi. Planurile lui Roland erau puerile. Spre deosebire de ce-şi imagina Roland, Estonia nu va avea nevoie de dovezi ale distrugerii provocate de nemţi, nici nu va cere despăgubiri de război, pentru că Germania nu va fi înfrântă. Sau oare îl lăsase pe Roland să intre pentru că nici ea nu mai credea în victoria Germaniei? Sau poate din cauza a ce-i spusese Hellmuth înainte să plece la Riga, că poate viaţa la ţară undeva în sudul Estoniei nu era totuşi de ei? Poate că de fapt întreaga Estonie nu era de ei. Hellmuth îşi imaginase mereu că Berlinul o să-i priască, însă cine s-ar simţi bine-venit undeva unde se vedeau urmele războiului? Juudit era întru totul de acord. Voia să plece. Cu Hellmuth şi repede.

Se gândise la asta nenumărate nopţi şi zile, se gândise la Berlin sau la alt oraş, unde nimeni n-ar şti că era divorţată sau îşi părăsise soţul. Rudele, cunoştinţele şi Roland puteau să stea aici să se gândească, ea nu trebuia nici să se sinchisească. Până la Berlin, totuşi, era drum lung. Până oriunde. Hellmuth chiar era pregătit să plece altundeva decât în Germania, undeva unde nimeni nu ar privi cu ochi răi uniunea dintre un german pur şi o estonă? Ca în cazul comandantului SS Drosihn şi al evreicei aceleia, Inge Syltenová. Juudit văzuse raportul în camera de lucru a lui Hellmuth. Aceştia se îndrăgostiseră, comandantul fugise, iar prizonierii îi săpaseră un tunel Ingei. Încercând să ajungă în Scandinavia, au fost prinşi şi s-au sinucis amândoi; însă situaţia ei şi a lui Hellmuth nu era la fel. Merse să-şi stingă ţigara, întrebându-se dacă ar îndrăzni să-l întrebe pe Hellmuth dacă aveau şi altceva decât mărci est-germane. Aveau destule mărci nemţeşti? Şi mai bine ar fi dacă aveau aur. Sau măcar

argint. Ceva. Ar fi trebuit să primească ceasurile de aur ale refugiaţilor, de ce fusese atât de cinstită, de ce tocmai în privinţa asta? Dacă Hellmuth nu era gata să plece altundeva decât în Germania, nu s-ar fi gândit unde putea găsi un loc fără urme de război. Aşadar, de ce şi-ar periclita viitorul alături de Hellmuth lăsându-l pe Roland să cotrobăie prin birou? Bucătarul şi Maria se puteau întoarce de la piaţă în orice clipă.

Uşa biroului se trânti şi paşii lui Roland se auziră pe parchet.

— Ai lăsat totul la locul lui? întrebă Juudit.

Roland nu îi răspunse, ci se îndreptă spre uşa servitorilor, îndesându-şi notiţele în buzunar. Se opri în prag şi se întoarse către Juudit, care rămăsese la uşa salonului.

— Vino încoace.

Genele lui Juudit îi trăgeau privirea în jos, spre parchet. Se dăduse cu prea mult rimel, atâta tot. Era atât de mult până la uşă, Roland era aşa departe. Juudit trebui să se sprijine, îşi puse piciorul drept pe prag, apoi stângul, se sprijini de masă, apoi de chiuvetă, iar în cele din urmă ajunse legănându-se în faţa lui Roland, tremurând ca piftia.

— Am mai avut nişte treburi de rezolvat, spuse Roland.

Haina de lână îi mirosea a locuinţe dubioase, a fum, a haină pe care nu o dădea jos nici la culcare.

— Jandarmeria militară a prins trei camioane. Toate erau pline de refugiaţi. Toate camioanele făceau parte din transporturile organizate de Kreek, continuă el.

— Kreek?

— Sigur ţi-l aminteşti, e aruncătorul ăla de greutăţi. Caută tot timpul pescari, iar doi dintre ai lui fac parte din grupul nostru. Şoferul ia douăzeci la sută din cele trei mii de mărci cerute de Kreek, banii îi strâng de la oameni înainte să-i urce în camioane. Pescarii nu-i nevoie să fie plătiţi, cum încărcătura nu ajunge niciodată în port. Kreek trebuie oprit, trebuia oprit deja de mai demult. Te-ai putea ocupa tu… Juudit, nu te uita aşa speriată la mine.

— Cum?

— Povesteşte-i neamţului.

Juudit se dădu înapoi.

— Nu-mi poţi cere aşa ceva. Cum să-i explic că am aflat?

— Spune-i doar că ai auzit nişte zvonuri despre cineva care transportă refugiaţi peste mare. Neamţul tău va face restul.

— Dar vor fi ucişi.

Roland veni foarte aproape. Ochii nu i se vedeau sub cozoroc, îşi lăsase pălăria pe cap când intrase.

— Ce crezi că se întâmplă cu cei prinşi în plasa Jandarmeriei?

Juudit îşi cuprinse talia cu braţele. Batista îi flutură sub mânecă.

— Nu te mai gândi la propunerea Leonidei şi a Annei. Doar ţi-am spus s-o dai uitării.

— Cum?

— Crede-mă, e doar o coincidenţă că ţi-au propus tocmai ţie. Sunt două babe care trăncănesc prostii.

Juudit nu-l credea pe Roland. Nu fusese doar o coincidenţă. Roland voia doar să o liniştească. Juudit îşi strânse braţele pe piept. Poate că întreaga situaţie era atât de disperată, încât şi Roland se gândea în secret să fugă. Poate că înăuntru toţi ştiau cum se va întâmpla. De aceea era zadarnic să-i povestească lui Roland de conversaţiile pe care le avea Hellmuth cu alţi ofiţeri seara, în biroul său: „Şi-ar schimba Führer-ul părerea dacă ar trebui să plecăm din Finlanda… nu vom renunţa la Ostland, nu vom renunţa la Ostland, asta auzim mereu de la Berlin… Din cauza Suediei, bineînţeles, să-şi păstreze Suedia politicile, şi probabil că Führer-ul trăieşte cu iluzia că avem prieteni finlandezi care nu tolerează noua conducere, ci au nevoie de sprijinul nostru… Nebunie! Şi din cauza companiei BaltÖl, nu vom rezista unui nou atac, nu ne vom putea apăra…!“. Odată, Hellmuth venise lângă ea după ce băuse prea mult coniac şi-i spusese că se îndoia că vor mai rezista mult în faţa bolşevicilor. „Dar înţelegi, nu poţi vorbi despre asta, nu poţi spune nimănui, gândeşte-te ce isterie s-ar isca dacă estonii şi-ar imagina că nu le putem ţine piept bolşevicilor…“ Juudit dăduse din cap, bineînţeles că nu va spune.

În loc de asta, îi ceru lui Roland ceva înainte să se gândească mai bine:

— Îl voi da în vileag pe Kreek, însă doar cu condiţia ca Hellmuth şi cu mine să primim locuri pe un vapor potrivit atunci când vine clipa. Voi plăti chiar şi toate costurile celorlalţi.

Juudit se îngrozi pe loc de propriile cuvinte. Ce spusese? Nu vorbise niciodată de aşa ceva cu Hellmuth. Spera oare ca Roland să refuze, să-i ceară să vină cu el, să plece împreună cu Roland? De ce nu-i oferise nici o explicaţie, de ce nu-i spusese că se temea de intenţiile stupide ale soacrei sale?

Obrajii lui Roland tremurau. Nu întrebă totuşi de ce Hellmuth era dornic să plece, nu întrebă de ce Juudit era gata să lase şi Berlinul pe lângă Tallinn, nu întrebă dacă plănuise totul împreună cu Hellmuth. Nu întrebă nimic. Spuse doar:

— În regulă.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

În apartament era linişte. Juudit simţi mirosul lui Hellmuth de la uşă, însă în salon era linişte, în bucătărie era linişte, aerul nemişcat – servitorii fuseseră trimişi de-acolo. Juudit ştiu imediat că venise clipa. Podeaua holului suspina, parcă a părere de rău, draperiile din salon erau trase, faldurile le erau împietrite, iar frunzele ficusului aveau nuanţe de gri. Juudit îşi lăsă boa de vulpe pe oglinda din hol. Acesta căzu la podea şi se răsuci. Îşi dădu jos haina. I se opuse, mânecile o trăgeau spre scară, pantofii nu voiau să-i iasă din picioare şi, când reuşi să-i dea jos, zburară către uşa de la intrare, cu vârfurile către scară. Juudit mai putea încă să o şteargă afară, pe stradă, dar poate că acolo aştepta deja o maşină. Poate că acolo se afla un rând de bărbaţi care o aşteptau. Poate că toată casa era înconjurată. Juudit respira greu, gâfâitul răsuna în salon, gura i se uscase, colţurile gurii îi crăpaseră. Mai putea încă să încerce, mai putea să fugă. Încă mai avea timp. Şi totuşi păşi pe pragul dormitorului. Deja îşi dăduse seama că Hellmuth stătea în fotoliu, pe măsuţa de lângă el era un milieu, iar pe milieu pistolul. Avea haina pe el, cascheta era aruncată pe pat, lângă ea se afla pistolul Mauser al lui Juudit. Aerul cald îi ardea obrajii lui Juudit, Hellmuth era palid, fruntea-i era uscată. Juudit îşi dădu pălăria jos cu mâna tremurândă, îşi lăsă acul de pălărie în palmă. Era atât de cald, transpiraţia îi pătase deja jupa, în curând va ajunge şi pe rochie.

— Poţi să pleci dacă vrei.

Vocea lui Hellmuth era solemnă. Vocea cu care vorbea probabil la sediu, vocea cu care vorbea sigur în Tõnismägi, dar niciodată cu Juudit, niciodată până acum.

— Te las să pleci.

Juudit păşi în cameră.

— Nu va veni nimeni după tine.

Juudit făcu un al doilea pas.

— Trebuie să pleci imediat.

Mâna lui Hellmuth se odihnea pe milieu. Pistolul strălucea în apropiere, era bine întreţinut, pregătit.

— Nu vreau să plec aşa, îşi auzi Juudit propria voce de departe.

— Chiar în acest moment, tot grupul a fost prins. Cu siguranţă n-o să mă insulţi cerându-mi să-ţi dau explicaţii.

Juudit mai făcu un pas. Întinse mâna spre masa de toaletă, după pachetul de ţigări şi brichetă. Focul ardea, Roland! Fusese şi Roland prins?

— Pot să iau loc?

Hellmuth nu-i răspunse şi Juudit se aşeză. Roland dispăruse deja. Aşa trebuia să fie. Un arc stricat îi apăsa coapsa. Nu va repara niciodată acest scaun. Nu se va mai îmbrăca niciodată în faţa acestei măsuţe de toaletă pentru a merge la teatrul Estonia. Ţinea acul de pălărie într-o mână asudată, în cealaltă îi tremura ţigara.

— Primisem o sarcină şi trebuia să fac cunoştinţă cu altcineva, nu cu tine, spuse Juudit. În cafeneaua Kultas, trebuia să creez o relaţie cu un anumit bărbat. A fost ideea logodnicului prietenei mele, nu a mea. Însă apoi ai apărut tu.

Scrumul căzu pe covor. Juudit îşi puse talpa pantofului din piele de vacă peste urmă, apoi se descălţă, îşi dădu jos brăţara primită de la Hellmuth şi o puse pe masa de toaletă. Strălucea ca douăzeci de monede de argint.

— N-am îndrăznit să-ţi povestesc. N-am vrut să te pierd.

— Trebuie să fi fost foarte mândri de tine. Excelent lucrat, felicitări!

Juudit se ridică şi începu să-şi dea jos rochia.

— Ce faci? întrebă Hellmuth.

— E de la tine.

Juudit împături cu grijă rochia şi o puse lângă brăţară. Petele de transpiraţie se întinseseră pe spate şi la şolduri.

— Înţeleg ce poate însemna asta pentru tine, spuse.

— M-ai auzit? Pot să vină să te caute în orice clipă. Trebuie să pleci.

— Dar dacă doar pe mine nu m-au prins, vor crede că i-am trădat.

— Asta nu mai e grija mea. Prizonierii nu ştiu cine a fost prins, sunt ţinuţi separat.

— Te vor crede că nu ai avut nimic de-a face cu toate astea? Că nu ai ştiut nimic? Hellmuth?

— Nu-mi spune pe nume.

Hellmuth se uita pe lângă Juudit, ridicându-şi mâna. Juudit încercă în zadar să-i întâlnească privirea. Hellmuth se ridică, făcu repede câţiva paşi, o apucă pe Juudit de braţ şi o împinse către uşă. Juudit se împotrivi, îşi propti piciorul după cel al scaunului, se agăţă de tocul uşii, acul de pălărie căzu pe podea. Hellmuth o trase din cadrul uşii spre hol şi nu se uită la ea nici măcar o singură dată.

— Pleacă împreună cu mine, şopti Juudit. Să plecăm departe de-aici, departe de toate.

Hellmuth nu-i răspunse, o trase mai departe, Juudit se zbătea, picioarele i se agăţau de scaunele şi de mesele din salon, scaunele se răsturnau, covorul se cută, faldurile draperiilor pietrificate se frânseră, vaza căzu la podea, ficusul se prăbuşi, totul se prăbuşi – Juudit şi Hellmuth după ea; trupurile li se prăbuşiră grămadă şi lacrimile începură să curgă.

Vaivara, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Întâi a fost evacuat lagărul de la Narva, vreo două zile mai târziu cele de la Auvere şi Putki, urmate de Viivikonna. Cu toţii în Vaivara. Din cauza lipsei de spaţiu, copiii şi bolnavii de la Vaivara au fost duşi în lagărele de la Ereda, Viivikonna şi Saka. Edgar alerga dintr-un loc în altul, blestemând lipsa alimentelor şi vremea proastă. Primea prizonierii care se clătinau din cauza drumului lung pe jos, direcţiona maşinile Wehrmacht-ului, care aduceau prizonieri extenuaţi. Puse mai mulţi oameni ai Organizaţiei Todt să se ocupe de caii care-i purtau pe bolnavi, iar o parte dintre cei mai slăbiţi au fost trimişi la spitalul civil. Refuza să se oprească, pentru a nu se întoarce la momentul acela de disperare prin care trecuse când primiseră ordin să se pregătească să-i ia în primire pe cei evacuaţi din Narva. Germanii insistaseră cu încăpăţânare că era doar o soluţie temporară, dar cine să-i creadă, probabil deja se pregăteau să distrugă dotările de producţie. Era doar o chestiune de timp până când linia frontului era ruptă.

Când Edgar îşi primi tutunul Manon direct de la fabrica Laferm, Bodmann veni să-şi ia partea şi dădu din cap: planurile de evacuare nu erau realiste, prizonierii nu vor reuşi niciodată să meargă pe jos până la Riga. Lui Bodmann i se cerea părerea, pe Edgar nu-l ascultau. Stătea treaz noaptea, gândindu-se ce opţiuni avea. În curând nu va mai putea face afaceri cu tutun, iar în Tallinn nu mai mersese de luni de zile. Operaţiunea de eliminare a grupului care transporta refugiaţi reuşise, dar Edgar nu ştia cine fusese arestat. Iniţial, planul său foarte simplu se dovedise complicat, deşi tuşa pricepuse imediat că sabotorii infiltraţi printre refugiaţi şi dezertorii trebuiau prinşi, căci subminau forţa Germaniei. Tuşa şi Leonida făcuseră tot ce le stătea în putinţă şi nu dezvăluiseră adevăratul scop al planului secret. În schimb, Juudit s-a purtat contrar aşteptărilor; s-a enervat şi a luat-o la fugă, rupând complet relaţiile. Edgar făcuse greşeala de a-şi imagina că ştia cum gândea şi cum acţiona soţia lui. Nu va repeta această greşeală. În cele din urmă, găsise o soluţie. A trimis doi refugiaţi să se dea drept mama şi copilul la casa de pe strada Roosikrantsi, să sune la uşă când Juudit era acasă. Nu a avut de ales, i-a lăsat să intre şi apoi i-a dus repede la apartament şi i-a lăsat acolo. Edgar a trimis apoi un om să-i dea adresa *Hauptsturmführer*-ului Hertz. Nu a menţionat numele lui Juudit. Hertz i-a promis să se ocupe, iar apoi n-a mai luat legătura cu el, nici n-a mai venit la Vaivara, fusese transferat. Prinderea grupului nu a primit atenţia dorită de Edgar, iar gândurile rele îi puseseră iarăşi stăpânire pe minte: pe lângă

faptul că lucra degeaba la Vaivara, se pare că munca sa devenise fără valoare pentru alte misiuni, iar acum avea mâinile legate la spate, nu putea să facă nimic folositor.

În mai, Führer-ul ordonă suspendarea tuturor planurilor de evacuare, linia frontului era stabilă, iar în acelaşi timp, dădu ordinul de începere a construcţiei de noi dotări de producţie. Vestea ar fi trebuit să-l bucure, dacă Edgar nu ar fi aflat altceva de la cel care-i livra tutunul: cei din Tartu, care se chinuiau în mijlocul haosului de-acolo, erau siguri că nemţii evacuau forţat femeile şi copiii, iar bărbaţii erau duşi în lagăre. Tallinnul era în mijlocul furtunii. Străzile erau pline de oameni care fugeau din oraş la ţară sau încercau să ajungă în port. În schimb, nemţii încercau să le prezinte o modalitate de a pleca – puteau merge în Germania, însă nimeni nu părea interesat de perspectiva asta. *Reichsführer*-ul îi graţiase pe toţi estonii care evitaseră serviciul militar sau luptaseră în trupele Finlandei, cu condiţia de a se întoarce în ţară pentru războiul împotriva bolşevicilor trădători. În tot acest timp, Edgar se afunda în noroiul din Vaivara, dar primi o nouă şansă când cei din Departamentul B4 au venit pentru investigaţii şi i-au povestit despre problemele lagărului de la Klooga. Forţa de lucru fusese deja evacuată, iar cum trenurile erau pline, prizonierii nu aveau voie să-şi ia nimic cu ei, pe jos se adunaseră munţi de bagaje, din care oamenii Organizaţie ciuguleau precum corbii. Localnicii văzuseră mormanele de haine şi paznicii lacomi, iar acum umblau zvonuri cum că evacuaţii fuseseră înecaţi, astfel că cei de la B4 fuseseră trimişi să examineze starea celorlalte lagăre. I-au ordonat lui Edgar să le prezinte Vaivara, să arate că nu aveau asemenea probleme. Chiar atunci, în mintea lui Edgar încolţi o idee. Bodmann spusese că în Klooga erau cele mai bune condiţii din toate lagărele estone, iar rezultatele erau pe măsură: muncitorii erau cazaţi în case de piatră, iar porţiile de mâncare erau normale, pentru că raţiile veneau din depozitele armatei. Şi munca era mai curată: mine pentru submarine şi cherestea. Însă cel mai mare avantaj al lagărului Klooga era că se afla mai aproape de punctele de evacuare Tallinn şi Saarenmaa şi mai departe de Narva. Edgar se hotărâse să ajungă acolo şi de aceea le oferi tutun Manon, povestindu-le despre cariera sa în cadrul B4, dându-le de înţeles că muncea cu plăcere în Organizaţia Todt, însă… Edgar arătă în jurul lui şi primi priviri înţelegătoare. I se promise că se va reveni asupra chestiunii. Comanda de evacuare întrerupse cercul şi fu anulată după două ore. Următoarele săptămâni au continuat la fel de haotic: comandantul dădea telefoane cât era noaptea de lungă, instrucţiunile primite în ziua anterioară erau revocate dimineaţa, uneori muncitorii erau trimişi spre port, alteori aveau zile de lucru normale la instalaţia petrolieră, alteori erau evacuaţi. În cele din urmă, Edgar a fost mutat la Klooga. De uşurat ce era, îi lăsă lui Bodmann toată rezerva de tutun.

Klooga, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Mitraliera apăruse lângă baracă.

Apel nominal.

Untersturmführer-ul Werle îşi ocupă poziţia.

Prizonierii vor fi evacuaţi în Germania.

Hauptscharführer-ul Daiman începu să-i aleagă pe bărbaţii apţi fizic pentru evacuare.

Un nou apel nominal.

Eram deja obişnuit cu controalele repetate şi cu apelurile, însă acum era altfel. Se pregătea ceva. Am recunoscut mai mulţi estoni printre prizonieri. Majoritatea erau evrei din Lituania şi Letonia. Mi-am aşteptat numele. Nu îl spuseseră încă. Urma în curând, eram sigur. La fel de sigur ştiusem că mă vor executa, când urcasem în camion la închisoarea Patarei. Nu m-au executat, m-au adus aici. Am încercat să caut cu privirea alţi estoni care fuseseră în camion cu mine, nu îndrăzneam să-mi întorc capul, însă am zărit cel puţin trei, iar lângă mine mai era şi Alfons, care venise şi el de la Patarei. Fugise din armata germană şi fusese prins. Îmi vor striga numele în curând. Eram sigur.

Ieri au fost aduşi mai mulţi paznici în lagăr.

Munca a fost suspendată, nu ne-au trimis la lucru, nimeni n-a venit la muncă, nici finlandezul acela, Antti, care uneori îmi dădea ceva pâine. Comunicarea între prizonieri funcţiona bine, se ascundeau mesaje în bunurile care mergeau de la un lagăr la altul. Eu însumi găsisem o listă pe care oamenii notaseră de unde veneau şi unde urma să fie duşi. Întrebasem de Juudit. Întrebasem şi în Patarei. Nimeni nu auzise nimic, nici măcar paznicul nostru eston. Poate că Juudit ajunsese pe vreun vapor cu aurul neamţului ei, speram. Sau poate a fost împuşcată pe loc.

La prânz am primit supă. Era bună, puţin mai bună decât de obicei, iar asta i-a alinat pe ceilalţi deţinuţi, dar pe mine nu. Werle trecu pe lângă mine vorbind cu voce tare, aproape răcnind. Le ordonă bucătarilor să lase supa pentru cei trei sute care fuseseră duşi în pădure, vor avea nevoie de mâncare după munca grea.

Prizonierii au primit ordin să se alinieze. Au ameţit când s-au ridicat, deşi abia mâncaseră. Porţile lagărului erau blocate de camioane. N-aveam cum să scap cu viaţă.

Amiaza trecea. Din oameni fură aleşi şase bărbaţi, două butoaie cu petrol fură rostogolite în

camion. Doi oameni din Organizaţie primiră ordinul să stea în faţa barăcii; erau neliniştiţi, palizi. Unul era atât de agitat, încât nu reuşi să-şi aprindă ţigara şi o aruncă pe jos, unde se făcu imediat nevăzută. Privirile paznicilor erau mai temătoare decât ale noastre.

Au fost aleşi următorii cincizeci. Evacuările se făceau în grupuri de cincizeci, maxim o sută de persoane. Până acum se strigaseră numai nume de evrei. Alfons îmi şopti că estonii vor fi puşi în curând la treabă: evreii vor fi ucişi întâi, estonii abia după. Când nemţii plecară să însoţească grupul, Alfons făcu o mişcare bruscă. Bucătarul care trecea pe lângă el se împiedică. Paznicii intrară în alertă. Bucătarul gemea şi se ţinea de gleznă. Îi ordonară lui Alfons să-l care pe bucătar şi să ducă la loc oala cu supă. Îmi ordonară să merg cu el. Bucătăria era goală, însă deodată bucătarul zăcea pe jos cu gâtul rupt. Paznicul rămas la uşă cerceta curtea. Alfons îmi făcu semn. Am ieşit repede pe geamul bucătăriei, apoi am intrat pe o altă fereastră şi am urcat scările spre pod, de unde ne-am urcat pe acoperiş.

Era agitaţie la porţi. Am încercat să ne facem nevăzuţi, n-a fost greu, eram foarte slabi. Paznicul din faţa uşii bucătăriei se agita de colo-colo, striga la alţii, verificară bucătăria, trântiră toate dulapurile.

Alfons şopti:

— Curând o să plece, căutarea prizonierilor dispăruţi ar stârni agitaţie şi Werle le-a ordonat să acţioneze cu calm.

Alfons avea dreptate, paznicii lăsară baltă bucătăria şi trupul bucătarului şi plecară. I-am privit cum traversau curtea. Am văzut un profil cunoscut trecând pe lângă şi era cât pe ce să cad de pe acoperiş, dar mi-am revenit.

— L-ai mai văzut pe omul ăla pe aici? Ca paznic sau făcând altceva?

— Pe ăla? Nu sunt sigur.

Grupurile de prizonieri erau duse către coliba femeilor: i-am văzut pe bărbierul şi pantofarul lagărului. Printre paznici se învârtea o figură pe care nu aveam cum s-o confund. Nu, mersul acela se deosebea de al celorlalţi prin vigoarea sa. Eram prea departe, nu-i vedeam bine chipul, însă simţeam că vărul meu nu era la fel de îngrozit ca paznicii, ca să nu mai vorbim de prizonieri, iar pulsul i se accelerase nu de frică, ci de încordare.

Îşi ţinea capul sus.

Lupta nu i se potrivise niciodată.

O astfel de situaţie se pare că da.

Reval, Comisariatul Estoniei, Comisariatul Teritoriului de Est (Ostland)

Edgar bătu iarăşi la uşa *Haupsturmführer*-ului Hertz, de data aceasta cu pumnii, încât zgomotul răsună în casa scării. Ascultă. Era linişte, doar la parter lătra un câine, nimic altceva. Pe Roosikrantsi nu se mai vedea nici un neamţ, uşile magazinului armatei se bălăngăneau deschise, prăvălia fusese golită, pacienţii dispăruseră din spital. Edgar îşi scoase cheia universală din buzunar, şi-o făcuse singur şi se dovedise adesea folositoare. Deschise uşa. Apartamentul era pustiu, servitorii nu mai erau. Sufrageria era vraişte, ficusul uscat zăcea în ghiveciul făcut ţăndări, pământul era împrăştiat pe jos, covorul era adunat grămadă, draperiile atârnau pe jumătate desprinse. Edgar se uită repede prin toate camerele. Uşile dulapurilor din birou erau deschise, cutiile erau goale. În dormitor se simţea parfumul lui Juudit, în dulap atârnau încă nişte rochii. Cutiuţele de pe masa de toaletă erau întinse peste tot. Goale. Dulăpioarele din bucătărie, goale. Edgar verifică ferestrele, cu excepţia unor crăpături, erau intacte, pe pervaz era doar praf, nu şi cenuşă de la bombardament. Pământul ficusului se uscase de tot, pe tăviţă erau pahare din care se evaporase băutura, pe măsuţa de cafea se vedea un număr din aprilie al ziarului *Revaler Zeitung*. Găsi o sticlă de suc în cămară, Edgar o deschise cu lăcomie şi se aşeză puţin să se gândească. Haosul din apartament nu avea legătură cu plecarea nemţilor, era dinainte. Dacă Juudit fusese prinsă, sigur n-ar fi avut timp să împacheteze. Oare apartamentul fusese golit de servitori? De unde dezordine asta, graba asta? Scaunele de la masă zăceau răsturnate pe jos. Parcă se zoriseră mai mult decât la alţi nemţi. Se certaseră, dezastrul ăsta începuse după ce fusese prins grupul sau altceva? Tăinuise Hertz amestecul lui Juudit în afacere pentru ca ţinta să nu se îndrepte asupra lui, ajunsese el însuşi să aibă probleme? Poate că Juudit şi amantul ei erau deja în drum spre Germania.

Când Edgar ajunsese în cele din urmă din Klooga în Tallinn, oraşul era deja golit de nemţi. Stomacul începuse să-l roadă, însă încă nu se lăsă pradă disperării, nu-şi dădu voie să cedeze încă, deşi ştia că vapoarele plecaseră deja. Dimineaţa trecută, Opelul Blitz dispăruse din lagărul Klooga imediat după ce fusese lichidat. Ar fi trebuit să plece după aceea sau în timpul nopţii, împreună cu paznicii care fugeau, nu să aştepte permisiunea de a se urca în camionul care să-i ducă pe ultimii dintre ei în port. Era prea târziu pentru regrete. Totul se dusese. Depozitele de medicamente şi clinicile nemţilor erau golite, pantofarii şi bărbierii dispăruseră, din Casa Militarilor mai rămăsese doar un

indicator, din spălătoria de pe strada Vene mai era doar un lighean. Steagul Estoniei flutura în vârful turnului lui Hermann cel Lung. Edgar se opri să se uite. Aflase de la un copil care alerga pe stradă că oamenii amiralului Pitka se adunau să apere noul guvern al Estoniei. „Şi căpitanul Talpak e aici! Toţi bărbaţii vrednici ai Estoniei au trecut la arme! Ruşii nu vor mai fi lăsaţi să treacă niciodată!“

Întârziase, nu mai putea ajunge în Gdansk. În port se convinse de asta.

N-avea timp să stea pe gânduri. Se ridică brusc de la masă şi ameţi, însă doar din cauza foamei şi vomei pe care o adusese cu sine din lagăr, lipită de tălpile pantofilor. Edgar observă abia acum duhoarea, îşi curăţă repede cizmele cu un prosop umed şi se duse să se împrospăteze, fără să se uite în oglindă. Se cunoştea destul de bine ca să ştie că nu avea aceeaşi privire ca ceilalţi care se îndreptau în camioane spre Tallinn. După ce motorul se stricase, ceilalţi s-au întors cu spatele către port, către armata germană, către comenzile germanilor. Porniseră pe jos către case, iar Edgar către port.

La robinetul din baie încă curgea apă, iar Edgar se curăţă puţin, îşi scutură capul sperând să risipească aburul nesomnului, apoi se duse în birou, gata de atac. Nu găsi nimic de valoare, aur, argintărie. Pe masa de lucru mai erau doar nişte pete de cerneală. Ar fi trebuit să acţioneze mai demult, să o oblige pe Juudit să-i spună ce şi unde era ascuns, unde erau documentele importante, unde erau aurul şi obiectele de valoare, ar fi trebuit să golească apartamentul chiar când grupul fusese prins. Edgar fusese mult prea optimist, ca un copil. Ajunsese iarăşi prea târziu. Nu avea timp să stea pe loc. Aduse nişte feţe de pernă din dormitor şi începu să le umple cu hârtiile rămase. Preţ de o clipă, se întrebă dacă nemţii lăsaseră dosarele intenţionat acolo şi, dacă da, erau false oare sau apartamentul *Hauptsturmführer*-ului într-adevăr nu fusese verificat şi curăţat? Sau poate luase chiar el documentele confidenţiale, presupunând că numai Juudit fusese prinsă. Edgar nu credea în neglijenţa nemţilor când venea vorba de acte, însă nu conta, vreo hârtie tot putea să-i facă rost de marfă, fie că fusese lăsată aici intenţionat sau nu, iar în cazul în care prada se va dovedi prea slabă, va meşteri el ceva informaţii mai solide. Ca precauţie, Edgar răsturnă în feţele de pernă şi formulare goale, plicuri şi hârtie, găsi şi nişte ştampile. Gândindu-se mai bine, luă cu el absolut toate dotările de birou, chiar şi maşina de scris, rolele cu bandă de scris şi o cutie plină de călimări. Găsi deja nişte cunoscuţi printre rapoarte, erau formulate chiar de el; le arse, aruncă şi actele lui Eggert Fürst, emblema de pe mânecă şi permisul de evacuare, de care cu puţin timp în urmă se bucurase atât de mult, apoi închise uşa sobei cu dreapta. Mai întâi, îşi va ascunde comoara, deşi feţele de pernă erau grele, apoi trebuia să ajungă înapoi la Klooga. Acolo îşi va căuta nişte haine potrivite din grămezile de pe drum şi-i va lăsa pe bolşevici să-l găsească pe Edgar Parts, prizonierul care fusese martor la ororile de acolo, salvat de sosirea Armatei Roşii.

Klooga, RSSE, URSS

Lagărul era părăsit, nu erau nici nemţi.

Ne-am dus înapoi în pod de pe acoperiş. Creaturile care se transformaseră în schelete aveau o privire îngrozită pe chip. Am încercat să trag pe cineva afară, bărbatul începu să ţipe, nu înţelegea ce spun şi nici eu nu înţelegeam ce limbă vorbea. I-am repetat că nemţii plecaseră. Am folosit cuvinte în germană, nu germani, nu germani, nu mai sunt, nu ştiam germană şi nici nu voiam să grăiesc în limba aceea, am încercat doar să explic că nemţii plecaseră. Cuvintele nu mi-au fost înţelese. Parcă urlau nişte animale îngrozite, golite de orice umanitate, de orice rest de umanitate. Aveau ceva ameninţător. Nu îndrăzneam să mă întorc cu spatele. Alfons începuse să se retragă către uşă. I-am urmat exemplul, iar când am ajuns la scări, am şters-o afară.

Poarta lagărului era deschisă. Nu se vedea nimeni. Am luat-o la fugă. Eram slăbit, de-abia mă târam. Mi-am încordat muşchii să-mi limpezesc gândurile, foamea încă nu-mi luase minţile. Nemţii se puteau întoarce. Nu ne urmărea nimeni din pod.

După ce am ieşit pe poartă, ne-am îndreptat spre pădure. Mi-am pus mâna la gură şi mi-am astupat nările. Cei care încercaseră să evadeze fuseseră împuşcaţi în spate, era plin de hoituri printre copaci. Eu şi Alfons nu puteam să ne uităm unul la altul, nu mă uitam în jos, nici într-o parte, nici de unde venea căldura. Nu m-am uitat la butucii carbonizaţi, nici la lemnul proaspăt tăiat, nici la ce se afla între, nici la mâinile ce ieşeau de ici, de colo, nici la picioare, la tălpile goale în papuci. M-am uitat drept înainte, în depărtare. Voi căuta prima fermă, mă voi schimba de haine, voi cere de mâncare. Cineva sigur mă va ajuta. Le voi spune că nemţii au plecat. Înainte. Nu mă voi mai gândi niciodată la ce am lăsat în urmă. Acum era momentul pe care îl aşteptaserăm şi pentru care ne pregătiserăm. Nemţii nu mai erau, iar ruşii veneau să ne cucerească ţara. Nu vor mai pune piciorul aici.

PARTEA A ŞASEA

„Vocea arogantă a revanşiştilor naţionalişti din Occidentul imperialist latră mereu tot mai tare, cuiburile pe care şi le-au clădit la New York, Toronto, Londra, Stockholm şi Göteborg freamătă ca un stup de albine. Trebuie să ne aducem aminte, comitetele şi consiliile care se nasc în aceste cuiburi sunt mereu pline de distrugere şi de spioni. Trădătorii de ţară nu se odihnesc! Duşmanul nu doarme, nu uită! Îşi continuă munca parazitară şi de aceea noua generaţie trebuie să fie vigilentă. După falimentul Germaniei hitleriste a apărut o nouă generaţie, care învaţă despre aceste vremuri neobişnuite numai din manuale şi din vorbele celor mai în vârstă. În curând, nu vor mai fi martori oculari, nici cărţile care fac dovada acelui sadism. Noua generaţie trebuie totuşi să-şi aducă aminte că în aşa-zisa «lume liberă» ucigaşii fascişti se plimbă nestingheriţi, iar trompetele lor răsună liber la New York!“

Edgar Parts, *În inima ocupaţiei hitleriste*, Ed. Eesti Raamat, 1966.

Tallinn, RSSE, URSS

Terminase salata rusească, băuse şi un ibric de cafea. Tovarăşul Parts va comanda în curând altul, deşi asta nu-l scăpa de frustrare. Stătea deja de două ore în cafeneaua Moscova şi Ţinta încă nu se vedea, tânărul întârzia, iar tovarăşul Parts nici nu ştia când va ajunge acasă. Poate abia după ce se închidea cafeneaua. Parts clipi de câteva ori ca să nu adoarmă. Noua însărcinare era cu siguranţă respectabilă, însă iniţial fusese un şoc.

Parts studiase bine poza Ţintei stând la masa de la sediu, perciunii, coşurile, satisfacţia de pe chipul tânărului şi pielea sa, pe care viaţa de-abia lăsase vreo urmă, şi nu înţelese ce se întâmplase, nici acum nu înţelegea. Primise o sarcină în operaţiune, al cărei scop se pare că era să cerceteze activităţile antisovietice ale studenţilor. Noua prioritate a lui Parts era tânărul de douăzeci şi unu de ani care aparţinea grupului: cu cine se întâlnea, unde şi când. Primise permisiunea să continue să scrie, dar astfel încât să nu se suprapună cu noua sa îndatorire.

Când păşise în stradă după primirea sarcinii, pietrele de pe jos i se păruseră alunecoase, în ciuda vremii uscate, iar greaţa anunţa o migrenă. Relaţia cu Porkov devenise deja confidenţială, manuscrisul mergea bine, nu apăruseră nemulţumiri în legătură cu acesta, perioada de trei ani nu se terminase încă. Parts totuşi nu mai răspundea în faţa tovarăşului Porkov, fusese numit alt ofiţer. Ultima întâlnire cu tovarăşul Porkov fusese absolut normală, nu se petrecuse nimic neobişnuit. Observase cineva până la urmă că şterpelise jurnalul? Dar atunci de ce nu venise nimeni după el? Făcuse şi alte erori, oare operaţiunea era menită să-l disciplineze? Sau cine ştie, primise Porkov însuşi alte sarcini pentru că săvârşise vreo infracţiune? Noua îndatorire a lui Parts nu avea deloc sens: Biroul avea propriii oameni pentru asemenea urmăriri, el nu era expert în domeniu, nici măcar după mica instrucţie oferită de Birou. Parts era cunoscut ca specialist în caligrafie. Totuşi, Biroul îl găsise potrivit pentru această sarcină, dar din principiile de funcţionare ale Biroului nu făcea parte transferul angajaţilor eficienţi din domeniul lor de expertiză în altul.

Lângă documentele referitoare la Ţintă se afla o listă cu materiale de returnat la Birou, printre care şi cea mai recentă ediţie a cărţii *Informaţii interzise în publicaţii, programe radio şi televiziune*, primită de la Porkov. Parts se îndoia că va primi o nouă ediţie când se va întoarce, nu va mai fi considerată necesară. Deşi citise indicaţiile iar şi iar, nu-i plăcuse tonul umilitor al ordinului de returnare. Era un fel de a-i aminti cine era şeful. Totuşi, maşina de scris avea voie să o ţină acasă.

Colegul din colţul sălii comandă un pahar de ceai. Parts îşi întoarse capul, îi era ruşine pentru bărbatul acela. Prin oraş circula o glumă cunoscută: când beau cafea, doar spionii închideau un ochi, pentru că ruşii oricum erau obişnuiţi să facă aşa din cauza linguriţelor din paharele de ceai. Anecdota îl amuzase şi pe Parts, însă acum nu mai râdea, îl recunoscuse pe coleg, făcea parte din oamenii Biroului, doar stătea la masă şi se uita în jur, masa din faţa lui era goală. Poate că era o nouă metodă de-a Biroului, un mijloc de a-i face pe toţi cei din jur conştienţi de privirea lor atotvăzătoare. Parts nu credea în astfel de metode. Credea în sânge rece şi în invizibilitate şi de aceea luase în considerare posibilitatea de a flirta cu vreo secretară de la fabrica Norma sau vreo funcţionară, femeile ofereau mereu o acoperire credibilă dacă pierdeai timpul în cafenea. Asta totuşi presupunea timp şi bani, iar în cele din urmă Parts alesese o variantă mai simplă: se va da drept profesor care corectează lucrări sau chiar scriitor. Astfel era mai simplu să-şi transcrie seara notiţele şi să treacă totul pe curat. Parts se lepădă hotărât de umilinţa noii îndatoriri, la fel cum îşi lăsase haina la garderobă. Urcând treptele către sala de la etaj, îşi găsise deja postura dreaptă, însoţită de legănarea energică a mapei. Oamenii veneau la cafenea să se simtă bine, de aceea trebuia să pară relaxat, să aibă un aer plin de prospeţime.

Odată cu noua sarcină, i se desemnase în final o editură, Eesti Raamat, şi un editor. Tovarăşul Porkov nu se mai ocupa de această treabă, în ciuda faptului că jumătate din avans ar fi fost al lui. Noul supervizor nici măcar nu părea interesat de bani. Cu ajutorul lor, Parts a putut în sfârşit să-şi lase slujba de paznic de fabrică, însă în timpul liber câştigat era ocupat să urmărească studenţii, nu să lucreze la manuscris.

Vizita la editură fusese neobişnuită: directorul îl privise cu nelinişte, tot trăgând cu ochiul la uşa biroului. Paşii inspectorilor de la Glavlit aproape că se auzeau de pe coridor, chiar Parts îl recunoscuse pe unul dintre ei după aerul care nu părea să exprime nimic. Editorul se tot trăgea neliniştit de guler din spatele mesei, îşi simţea teama între guler şi gât. Expresiile faciale ale bărbatului îl distraseră atât de mult pe Parts, încât supărarea pricinuită de noua sarcină i se mai risipi. Nimeni nu-l întrebase nimic de manuscris, plicul cu bani îi fusese întins fără vreun cuvânt. Pe holul editurii i se aruncaseră nişte priviri de parcă tocmai câştigase favoruri şi simţi pe obraji mângâierea dulce a puterii, suspinele îndrăgostite ale celor care lucrau la Glavlit. Poate că nu avea de ce să fie confuz, poate că Parts înţelesese totul greşit, poate că Biroul pur şi simplu îl credea atât de versatil, încât i se dăduse şansa să-şi etaleze talentele şi în alte domenii. Plecarea de la fabrica Norma era un pas înainte, la fel şi contractul de publicare.

În timpul serii, Parts îşi pierdu totuşi entuziasmul. Ţinta nu se vedea, nimic nu părea să se întâmple. Parts îşi puse manuscrisul pe masă, între farfurioara cu trufe de ciocolată şi cana de cafea. La masa Ţintei, două fetişcane se gândeau dacă vor reuşi să primească permisiunea de a merge în Saarenmaa înainte ca tatăl lor, care locuia acolo, să îşi serbeze ziua de naştere. Pe uşă intră o turmă de politehnişti care se alătură fetelor. Comandară pentru toată lumea câte 40 de grame de coniac şi cafea. Colegul le urmărea cu atenţie pe fete. Chipurile erau necunoscute, nu apăreau în fotografiile de la sediul

conspiraţiei. Grupul se foia neliniştit, aşteptarea şi nerăbdarea pluteau în aer: nimeni nu părea să se adâncească în conversaţie, unul dintre studenţi îşi tot foia carnetul, altul îşi tot aşeza basca – toţi erau interesaţi de coniac şi de biscuiţii Valeri. De-abia acum Parts observă că una dintre puicuţele de la politehnică purta pantaloni lungi. Parts se strâmbă şi îşi răsfoi hârtiile, răsucind un creion pe degete, dar în acelaşi timp se uita atent către grup, studiind colegul nemişcat şi ce se mai întâmpla în jur. Cei doi bărbaţi care se aşezaseră la masa din apropiere şi-au umplut paharele, iar lichiorul Lõunamaine îl făcu pe cel mai tânăr glumeţ: ronţăia nişte biscuiţi cu chimen, pe care voia să-i împartă cu cel mai în vârstă, făcând din asta o operaţiune complexă, întâi rupse un biscuit în jumătate, apoi îl duse la gură, după care îşi apropie buzele de celălalt, în aşteptare. Cel mai în vârstă îşi aprinse la un moment dat o ţigară, focul chibritului îi strălucea în ochi. Parts îşi dădu seama de mişcările picioarelor pe sub masă după unduirea feţei de masă. Ghici că tânărul îşi apropiase gamba de a celuilalt după felul în care le fremătau nările în ritm cu mişcarea feţei de masă, cei doi se sorbeau din priviri. Parts îşi miji ochii. Întâmplarea aceea îi cucerise toată atenţia, nici nu observă că Ţinta intrase în sală. Venise singur, şedea oare de mult timp în cafenea? Parts se uită la cei de la masă, căută chipurile noi şi încercă să-şi dea seama cine plecase. Colegul din colţul sălii privea drept spre Parts, iar în colţul gurii îi apăruse un vag zâmbet, în ochi i se vedea batjocura. Parts îşi întoarse privirea către masa Ţintei, apoi iarăşi către sală. Nu se poate. Ţinta dispăruse.

Tallinn, RSSE, URSS

Vocea lui Rein răsuna până în sufragerie, la urechea lui Evelin. Încercă să asculte, dar radioul zgomotos şi pick-up-ul care mergea când veniseră ei îi acopereau cuvintele. Asta era deci casa unde Rein venea fără să spună de ce şi cu cine se întâlnea aici. Aceasta era casa unde Rein nu o mai adusese niciodată. Evelin împietrise locului de încordare, deşi era singură şi nimeni nu ştia ce făcea în sufragerie şi cum stătea, dacă stătea frumos sau nu. Vasul de cristal de pe măsuţa de cafea era plin cu fursecuri limbă de pisică, ceasul cu pendul ticăia, sunând la fiecare sfert de oră, pendulul se legăna, perdelele se unduiau în vânt, frişca acrită plutea la suprafaţa cafelei, iar ea nici nu ştia unde s-o toarne. Poate că Rein voia doar s-o ocrotească, de aceea nu-i povestise tot. Sau poate că voia doar să facă pe misteriosul, pe importantul sau, cine ştie, poate nu avea destulă încredere în ea încă. Sau poate că Rein o luase cu el să o consoleze, să nu se simtă singură. Ceilalţi din anul lui Evelin plecaseră în Tartu. Când tot grupul care studia domeniul bancar s-a mutat acolo, Evelin n-a vrut să plece, pentru că Rein era aici. Evelin solicitase un transfer la nimereală. Nu va deveni directoare de bancă, aşa cum ar fi trebuit, ci ingineră. Uniunea Sovietică avea nevoie de ingineri, ei sprijineau întreaga societate. Evelin regreta că nu se gândise la eventualitatea că nu va avea nimic de făcut. Ar fi putut să-şi ea cu ea notiţele de la cursuri sau cartea aceea incredibil de plictisitoare a lui Saarepera, *Metodologia programelor întreprinderilor industriale anuale şi trimestriale şi a analizei rezultatelor*. Acum nu-i rămânea decât să molfăie stafide şi să fărâme biscuiţi de cerul gurii.

În primul an, Evelin mersese de mai multe ori la cafeneaua Moscova şi-i remarcase imediat pe Rein şi pe cei din compania sa. Rein nu putea trece neobservat. Nici fetele de lângă el. Evelin nu ar fi crezut niciodată că putea fi interesat de ea, de fata de la ţară care avea două bluze, o fustă şi o rochie şi care nu cunoştea toate lucrurile pe care le ştiau Rein şi fetele din jurul lui, care-şi schimbau zilnic fustele, bluzele şi pantalonii, mereu cu altele noi. Pantaloni! Mama îi promisese lui Evelin o fustă nouă, însă mai era până atunci. Când era mai mică, nu-şi imaginase cât de grea va fi viaţa de studentă dacă în dulap avea o singură fustă. În liceu totul fusese uşor, trebuia doar să apreteze gulerul şi să aibă grijă de fustă, atâta tot. Nimănui în afară de ea nu-i era dor de uniformele şcolare.

Lui Evelin îi era sete, însă nu îndrăznea să plece din sufragerie. Cafeaua deja rece o aştepta pe masă când veniseră. În aşezarea mesei se vedea mâna unei femei, însă în casă nu mai era nimeni în afară de ei şi de bărbatul cu ochelari care le deschisese uşa. Cine ştie, poate că Rein venea pe aici

doar când bărbatul era singur acasă. Interiorul aranjat cu gust sugera relaţiile bune ale proprietarului, raftul de cărţi era plin numai cu cărţi luate pe sub mână sau direct de la editură. Evelin admiră dulapurile până în tavan, visând să aibă şi ea odată aşa ceva la casa ei, a ei şi a lui Rein. Barul va fi plin de coniac pentru servit, lenjeria va fi aranjată frumos pe raft, va şterge uşile dulapurilor în fiecare zi, nu vor avea nici o singură pată, iar suprafaţa lăcuită va străluci. Va bea cafea cu Rein în fiecare dimineaţă, după ce va face patul şi va împătura cearşafurile, iar invitaţii vor fi serviţi cu cafea, cafea fără altceva amestecat în ea. Pe pervazul ferestrei vor fi cactuşi. Rein va pune la magnetofon muzica înregistrată de prietenii lui care cântau la chitară electrică, iar mai târziu, o va trage lângă el pe divan. Va avea în sfârşit cearşafurile ei.

Înainte să se învoiască Rein să o aducă în această casă misterioasă, Evelin îi dăduse de înţeles că avea bănuieli cu privire la altă fată. Acuzaţia îi scăpase fără să se gândească. O deranjau toate fetele acelea bine îmbrăcate din cafeneaua Moscova şi mai ales studenta de la arte cu care împărţea camera, pe lângă alte două fete. De fiecare dată când Evelin îl aducea pe Rein pe furiş în camera ei, fata se afla deja în pat, iar de sub pătură îi ieşeau la vedere coapsa, pieptul sau piciorul; părul îi atârna peste marginea patului. Ochii lui Rein erau atraşi de picioarele ei şi de pieptul care-i ieşea de sub pătură, strălucind în întuneric precum luna plină, iar fata îşi mişca braţul de parcă ar fi dormit, iar mâna îi ridica pieptul şi mai tare; aştepta cu gura întredeschisă. De aceea Evelin nu voia să-l aducă pe Rein în cămin, pentru că era plin de fete care alergau în jupă, chicoteau în bucătărie numai în cămaşă de noapte, şi pentru că fata din camera ei se ducea mereu la culcare mai devreme când venea Rein, aşteptând să se strecoare ei în cameră. Evelin îl aducea în cămin numai după ce Rein insista destul. Atunci se ducea în bucătărie şi făcea o porţie mare de cartofi prăjiţi, iar Rein râdea de administratorul care uita cu uşurinţă de regula orei zece când venea vorba de Rein. Evelin nu voia să meargă la el în cămin; băieţii din ultimul an înfipseseră ploşniţe străpunse cu acul în pereţi. Şi, în plus, era atât de jenant – toţi băieţii aceia. Iar Rein nici măcar nu o invitase.

Ajunseseră în casa bărbatului cu ochelari pe uşa din dos. O luaseră pe lângă blocuri, pe cărări întortochiate, apoi pe un drum mai mare, de pe care Rein o trăsese prin nişte tufe care dădeau în curtea din spate. Rein îi scutură câteva crenguţe din păr, îi aranjă buclele ciufulite. Ciorapii îi rămăseseră întregi, iar Evelin se simţi uşurată. Rein bătuse ritmic la uşa gri, iar Evelin o urmări pe vecină cât aşteptau să li se deschidă. Femeia căra găleţi grele de apă pe umeri, iar scutecele întinse la uscat din urma ei fluturau în bătaia vântului ca nişte giulgiuri. După ce goli apa în lighean, femeia se duse să umple iarăşi găleţile. Cineva ascuţea o coasă undeva mai departe. Evelin îşi aduse aminte de fata dată afară din cămin şi cum râsese colega ei de cameră, spunând că numai proastele păţeau de-astea. Evelin nu voia să fie proastă, nu voia s-o ia la vale, să fie întinată, deşi Rein îi spusese că nu putea fi întinată din cauza asta. Sigur că putea, Evelin ştia asta şi o neliniştea la fiecare întâlnire, nu le-ar putea explica părinţilor de ce-şi întrerupsese studiile. Permisiunea de a creşte vite îi asigura, în plus faţă de bursă, banii necesari studiilor, însă asta însemna şi că mama trebuia să aibă grijă de viţei, pe lângă munca în colhoz. Îşi rupea spatele ca Evelin să poată merge la facultate, iar Rein o punea mereu într-o situaţie care-i primejduia studiile, punându-şi mâinile acolo unde ea nu voia. De fiecare dată când Rein reuşea

să intre în căminul fetelor, o înghesuia pe Evelin şi-i strângea sânii, mâna îi aluneca în jos, iar Evelin îşi închidea strâns ochii şi încerca să-şi scoată din minte pieptul colegei de cameră, îi dădea mâna lui Rein în lături, strângându-l de braţ. Se gândea la examenele din vară, încercând să nu se gândească la Rein care s-ar fi supărat poate, se gândea şi la situaţia lui, o să-i fie greu să treacă. Însă lui Rein nu părea să-i pese, avea altele mai bune de făcut, mult mai importante.

Vocea lui Rein se auzea de mai aproape acum, râdea cum fac bărbaţii când ajung la o concluzie satisfăcătoare după ce se gândesc mult la ceva. I se simţea uşurarea, era prea aspru ca să fie lipsit de griji, prea aspru, aşa era mereu râsul lui Rein. Râsul continuă când Evelin fu condusă iarăşi spre uşa din spate şi apoi plecară pe acelaşi drum pe care veniseră. Rein îşi dădu jos haina, o înnodă în jurul mijlocului ei şi o ridică în braţe din cauza ciorapilor, apoi o duse pe sus până ajunseră la drum. De-abia în staţia de autobuz Evelin observă plasa din mâna lui.

— Ţi-a dat ceva bărbatul acela?

— Cărţi, răspunse Rein.

— Ce cărţi?

— N-ai putea să le citeşti.

Evelin nu puse mai multe întrebări, pentru că lui Rein nu-i plăceau fetele insistente. Acum Rein era binedispus, îi mângâia clavicula, îi şoptea în ureche că, vezi deci, nu e nimic ciudat în asta. Buzele lui Rein erau atât de aproape de buzele ei, încât simţi deja sărutul şi se dădu înapoi.

— O să vadă toţi.

— Şi ce?

Îşi întoarse capul, iar buzele lui Rein îi atinseră urechea, respiraţia îi pătrunse în canalul auditiv, iar urechea îi deveni o scoică, precum aceea pe care o păstrase ca amintire dintr-o călătorie cu autostopul în Caucaz. Se cuprinse singură cu braţele astfel încât Rein fu nevoit să se dea mai departe.

În ciuda nonşalanţei sale, Rein era tensionat, palmele îi erau mai încinse decât autobuzul în care urcaseră, dar nu avea de-a face cu fusta lui Evelin, deşi şi-o scurtase mai mult decât era firesc. Evelin se aşeză cu spatele la Rein, evitându-i pe cei care se împingeau în autobuz. Înghesuiala aceea era greu de suportat.

În aglomeraţia din autobuz, reuşi să strecoare o mână în plasa lui Rein fără ca acesta să observe şi simţi hârtie de fotografii. Era un teanc gros de fotografii. Îşi scoase mâna, Rein îi răsufla în ceafă.

Seara, înainte să se întoarcă la cămin, Evelin îşi duse mâna la buzunarul hainei, uimită de îndrăzneala ei. Şterpelise o poză din plasa lui Rein. Era doar text – o fotocopie a unei pagini de carte. Cuvintele erau într-o limbă pe care nu o cunoştea.

Tallinn, RSSE, URSS

Fata cu pantaloni lungi dădea din picior. La masă mai stătea o fetişcană, s-au apucat să scrie împreună ceva pe o foaie de hârtie. Tâmplele tovarăşului Parts zvâcneau de încordare. El, un om plin de talente, era pus să pândească nişte fetiţe care făceau fiţuici. Parts îşi văzuse colegul ieşind pe uşa hotelului Palace când venise la cafenea. Acum, probabil că bărbatul bea şampanie în compania străinilor, iar în gură i se topeau feliuţe de pâine cu caviar. De ce nu-l trimiseseră pe Parts acolo? Îi remarcase cineva munca? Era Biroul nemulţumit de el? Considerau că era mai potrivit pentru astfel de activităţi, să-i pândească pe huligani şi pe stricatele alea? Lui Parts nu-i venea să creadă una ca asta. Ar şti să se poarte destul de occidental ca să se integreze între cei de la Palace, nu asta era vorba. Stârnise comportamentul soţiei sale comentarii? O credeau atât de problematică, încât să nu-i ofere un rol mai important lui Parts? Nu era imposibil. Nu mai era invitat la Pagari, în compania celor din înalta societate, nu mai primea nici invitaţii la serate. Parts căscă, împrăştiind hârtiile. Semiîntunericul din cafenea îi obosea ochii. Parts nu putu să nu roşească amintindu-şi cum, împreună cu soţia lui, dăduse prin oraş peste Albert Keis, directorul Biroului de Informaţii Eston, iar soţia lui începuse, printre altele, să vorbească despre colecţiile de artă ale şcolilor. Parts nu înţelesese atunci răul, ci lăsase conversaţia să continue, până când pricepuse că nevasta lăuda lucrările tânărului Alfred Rosenberg de pe peretele şcolii Peetri. Parts începu să tuşească, parcă îi rămăsese brusc ceva în gât.

Albert Keis ridicase din sprâncene, cu albul ochilor înconjurându-i irisul.

— Despre ce vorbiţi, de fapt?

— Despre opera tânărului Rosenberg. Foarte talentat, are tuşe minunate.

Din fericire, Parts îşi reveni şi salvă situaţia arătându-şi dezaprobarea – într-adevăr, şi el auzise că pe pereţii şcolii încă atârna una din lucrările lui Rosenberg, de ce nu luase cineva măsuri? Noul fier de călcat pe care-l cumpăraseră în locul celui stricat atârna greu în plasă, iar Parts ar fi avut chef să-l lase în stradă, chiar acolo. Oamenii se agitau în jurul lor, vitrinele magazinului Kaubamaja le luaseră ochii. Keis continua să se holbeze ca un peşte, Parts îşi ridicase vocea, trecătorii le aruncau priviri pe furiş, iar mâna cu care ţinea plasa îi amorţise. Soţia sa se dusese să se uite la vitrine, ca şi când nu ar fi avut nimic de-a face cu întâmplarea aceea.

Mai târziu, Parts auzise că la Şcoala nr. 2 din Tallinn, fostă Peetri, se găsiseră într-adevăr lucrări de-ale lui Rosenberg, care fuseseră date jos fără tămbălău. Nevasta încercă să-i explice lui Parts că îi

făcuse o favoare, doar ea indicase faptul acela şocant, iar dezvăluirea nu-i putea aduce lui Parts decât beneficii. Însă Parts îşi aminti ce adjective folosise soţia sa: talentat şi impresionant, un adevărat artist. Ce se întâmpla dacă Keis raporta asta Biroului?

Parts comandă o salată rusească, o ceaşcă de cafea şi trei trufe de ciocolată. Când chelneriţa s-a întors cu tava, colegul său a sosit şi el la cafenea şi s-a aşezat în colţul în care stătuse şi cu o seară în urmă. Bărbatul clipi batjocoritor, iar destinatarul privirii nu putea fi altcineva decât el. Parts încercă să-şi ascundă ruşinea după teancul de hârtii de pe masă, iar când primi comanda, îşi puse mâncarea dinainte, apoi îşi duse mâna la buzunarul interior. Paşaportul era la locul său, ca întotdeauna. Îşi dădu seama de mişcarea compulsivă şi încercă să-şi ţină mâinile sub control, aranjându-şi gulerul alb. Curăţătorii de la Kiire îşi făceau treaba destul de bine, însă după ce fusese avansat, Parts începuse să viseze la un ajutor în casă, hainele curăţate la spălătorie nu erau niciodată cu adevărat curate. Martinson avea sigur un servitor, probabil şi maşină de spălat. Cu aşa ceva era uşor să-ţi evidenţiezi poziţia, menţionând în trecere o maşină de spălat şi ce mult îţi uşura viaţa, la fel făceau şi Maria, Anna sau Juuli, care veneau să spele rufele şi să facă curăţenie pentru trei ruble pe zi. În curând vor veni şi la el acasă şi vor călca şi maldărele de batiste, care se măreau văzând cu ochii din cauza soţiei sale. Mai întâi trebuia să afle de ce se schimbase situaţia, nu se putea da bătut.

Lui Parts nu-i plăceau fiarele de călcat, cât stătuse pe Valge Laeva avusese un fier cu cărbuni, care-i plăcuse mai puţin chiar decât soţiei, însă din alt motiv. Fierul înroşit îi aducea aminte de bucătăria din Patarei, unde fusese dus după retragerea nemţilor. Din camera vecină se auziseră urlete. Acolo era Alfons, evreul care le supravieţuise nemţilor şi care era deci spion în ochii sovieticilor. Din cauza acelor ţipete se hotărâse Parts să supravieţuiască. Faptul că organele de conducere îşi dăduseră seama de instrucţia lui de spion pe insula Staffan încă îl durea, reuşiseră iarăşi să-şi demonstreze superioritatea, iar el eşuase. Fierul înroşit îi readuse ani mai târziu mirosul de carne arsă la nări, mirosul umilinţei. Comoara de documente ale nemţilor îl salvase de la arderea cu fierul de călcat, însă oricum le-ar fi destăinuit cu plăcere informaţiile ruşilor. Era un bărbat inteligent, nu ar fi trebuit să-l ameninţe, cu fierul de călcat erau chinuiţi doar oamenii de nimic.

Calmându-se cu nişte trufe, începu să-şi pună hârtiile în ordine şi să ia notiţe, lăsându-şi mintea să umble la fel ca data trecută. Trebuia să se gândească altundeva la problemele legate de nevastă, Parts nu dorea să i se vadă îngrijorarea, trebuia să păstreze aparenţele, deşi îndoielile nu-i dădeau pace de când pusese în sfârşit mâna pe informaţiile legate de soţiile rămase în Estonia ale deportaţilor în Siberia. Explicaţiile sale slab întemeiate şi neclare fuseseră primite, îl văzuse pe Porkov cu ochii îndreptaţi spre Moscova, cu mâna ridicată către stelele Kremlinului. Bărbatul îi promisese informaţii şi despre Căpăţâna de varză, însă înainte să se întâmple asta, cooperarea lor luase sfârşit. Iniţial, nu găsise nimic folositor pe liste, pe nimeni care să fi putut fi logodnica lui Roland. Le eliminase din start pe femeile care locuiau prea departe de casa lui Roland, nu credea că acesta s-ar fi găsit în compania unor femei necunoscute, care stăteau departe, iar descrierile geografice din jurnal arătau că Roland nu se aventurase prea departe de locul natal. Roland s-ar încrede doar într-o femeie cu care ar avea deja o anumită legătură. Exista un singur nume cunoscut pe listă, al soţiei sale, însă era foarte improbabil.

În ultimii doi ani, Parts parcursese lista în repetate rânduri, întorcându-se mereu la numele soţiei sale. O privea cu alţi ochi, încercând să găsească indicii în comportamentul ei, ceva care s-o facă să i se deschidă şi să vorbească, ceva ce l-ar convinge sau cu care ar putea afla adevărul. Se îndoia şi pentru că nu ştia exact ce făcuse soţia lui cât el fusese plecat. Nevasta lui nu se dusese la înmormântarea tuşii, însă mersese la ţară când aceasta trăia, iar tuşa îi scrisese că nora ei a fost bună de ceva măcar o dată. Venise să ajute la îndeplinirea normelor, făcuse tot ce putea, culesese fructe de pădure şi ciuperci, pusese murături când Leonida şi Akseli erau epuizaţi şi adusese un soi de acid miraculos pentru pomi şi tufele de fructe şi îl împrăştiase conform sfaturilor lui Roland, astfel că au avut o recoltă bună. Tăiase şi copaci din pădure şi îşi petrecuse cele mai multe nopţi în grajd sau şopron, odată rămăsese la vechea colibă din pădure a Leonidei, pentru care colhozul nu găsise nici un rost. Fusese totuşi o mişcare bună, existau mulţi martori ai relaţiilor ei cu nemţii, vremurile erau înşelătoare, iar soţul ei era în Siberia. Şi totuşi. Dacă dorul brusc de viaţa la ţară al nevestei sale şi vizitele repetate la tuşa aveau legătură cu Roland? Dacă soţia sa se grăbise să ajungă în braţele lui Roland, dacă Roland îşi golise sufletul de secrete pe aceeaşi pernă cu nevasta lui?

Cu coada ochiului, o urmărea tot timpul pe fata în pantaloni. Parts îşi duse încet salata la gură, căută mazărea din conserve şi mestecă fiecare bob în parte, ştergându-şi din când în când gura de maioneză. Poate îşi pierdea din îndemânare. Mereu ştiuse încotro s-o apuce, avea instincte înnăscute. Acum însă era confuz, cercetările legate de manuscris ajungeau mereu într-un punct mort, se loveau de întârzieri sau de ochii de piatră ai nevestei sale, iar Parts nu înţelegea nici situaţia în care îl pusese Biroul. Se simţea şi cam ruginit în ceea ce privea sarcinile pe teren, în ciuda instrucţiei sale. Seara trecută, se panicase şi-şi adunase hârtiile asigurându-se că Ţinta dispăruse într-adevăr şi că nu se dusese doar la baie, ieşise repede în stradă, oprindu-se să asculte o clipă, apoi se dusese direct la căminul Ţintei. La fereastră era întuneric. Parts se simţise ca un câine care-şi pierduse simţul mirosului şi renunţase, luna se oglindea parcă batjocoritor în fereastra neagră. La amiază, îşi aşteptase optimist Ţinta într-un loc discret al sălii de lectură, însă degeaba. Tânărul cu perciuni nu se afla nici printre cei care părăseau sala, care făceau clar parte din altă lume decât tinerii care-l însoţiseră la cafeneaua Moscova: erau studenţi obişnuiţi, le lipsea tensiunea din cafenea, care-i făcea să devină agitaţi atunci când Ţinta trecea la subiect. Întruniri secrete, despre asta era vorba. Nu era de mirare că tânărului nu-i păsa de studii. Era interesat de pactul MolotovRibbentrop şi de cum era viaţa în Finlanda sau în Occident. Printre cei care vorbeau la întruniri erau probabil câţiva care fuseseră în Vest, jurnalişti sau sportivi care trecuseră de filtrul Biroului, care primiseră permisiunea de a călători şi care răsplăteau drepturile speciale primite cu astfel de activităţi. Oare invidia îl împungea pe Parts precum un tăun sau îl mânca pielea doar din cauza aerului stătut al cafenelei?

Parts trebuia să obţină rezultate, să-şi pună iar cariera pe drumul cel bun. Trebuia să scape de nesiguranţă, să-şi aducă aminte de capacităţile sale; cum lucrurile la care visa se adevereau ca prin farmec dacă le spunea cu voce tare şi le scria pe hârtie. Prima dată încercase asta în gimnaziu. Din buzunarul hainei profesorului dispăruseră nişte bani, iar el a fost pus la colţ până când mărturisea. După terminarea orelor, profesorul adunase cărţile şi-i spusese că va rămâne în clasă peste noapte dacă nu deschidea gura, era clar cine era vinovat: când ceilalţi ieşiseră în pauză, el rămăsese să şteargă

tabla, era rândul lui. El negase că era vinovat, iar când deschisese gura să vorbească, îşi simţise inima bătându-i tare şi urechile ţiuindu-i, însă pielea nu-i era scăldată în transpiraţie acră, subraţul îi rămăsese uscat, iar respiraţia îi era uşoară ca la slujba de la biserică. Însă nu se simţea deloc sigur pe sine, nu avea nici o şansă s-o scoată la capăt, profesorul ar trebui să fie nebun să-l creadă, însă l-a crezut, chiar l-a crezut, şi se simţise tot mai încrezător pe măsură ce continuase cu voce sigură, voce de bărbat, nu de adolescent, o voce de bărbat care spunea adevărul, că sigur fusese Ants, Ants avea nevoie de bani pentru că n-avea timp să-şi facă temele şi-i plătea pe alţii, Ants intrase în clasă cât el şterse tabla. A închis uşa încercând să-şi ascundă zâmbetul. După ce a dat colţul, a zâmbit larg, la fel când a trecut pe lângă băieţii care se amuzau cu un joc de război, a zâmbit când a traversat micul parc şi a trecut pe lângă pantofar, a zâmbit când a ajuns în cameră şi obrajii îi ardeau încă atunci când şi-a pus seara capul pe pernă, sub care ascunsese coroanele primite de la Ants pentru că-i făcuse temele.

Ţinta sosi însoţită de prieteni la ora 17:40 şi comandă iarăşi cafea şi o chiflă. Parts era vigilent.

— Am pregătit întrebările pentru al douăzecilea, al douăzeci şi unulea şi al douăzeci şi doilea congres al PCUS.

— Fă-mi nişte fiţuici.

— Fă-ţi singur, râse fata şi îl lovi în glumă.

Stiloul lui Parts ardea, notase totul. Pianistul nu începuse încă să cânte, iar cafeneaua era aproape goală, vorbele se auzeau foarte bine.

Tipa în pantaloni se ridică şi se duse la baie, trecând pe lângă Parts. Parts se şterse iritat la gură şi văzu că Ţinta îi făcea cu mâna bărbatului care tocmai cobora scările. Era bine înfofolit într-o eşarfă, însă Parts îl recunoscu. Prezentatorul de radio Mägi. Se aşeză la masă şi se aplecă spre ceilalţi, şuşoteala începu. Fata cu pantaloni se întoarse de la baie şi se grăbi când îl văzu pe cel care sosise. Parts reuşi să citească pe buze câteva fraze, înţelese ceva despre răscoala din Jyrinyö şi îşi notă. La masa studenţilor fuseseră cu siguranţă puse deja microfoane, însă Parts nu lăsă atenţia să-i slăbească, ar fi fost nevoie de notiţele sale în caz că partea tehnică nu funcţiona. Afară ploua, cei care intrau îşi scuturau şepcile de student. Parts îşi aranjă gulerul, desfăcu o trufă, muşcă jumătate şi puse restul pe hârtie. Colegul stătea nemişcat. Poate că nu urmărea Ţinta lui Parts, ci pe altcineva. Doar când se gândea la serile nesfârşite petrecute în cafeneaua Moscova îl apucau durerile de cap. Deşi studenţii erau destul de tineri şi de aroganţi încât misiunea să nu dureze mult, Parts se decise să-i grăbească şi mai tare sfârşitul. Huliganii vor face o greşeală, vor căpăta curaj şi vor uita să fie prudenţi, Parts era tot mai sigur. Vor fi culeşi cu uşurinţă de sub nasul lui Parts, iar el, specialistul, se va întoarce la treburile normale şi în curând îşi va putea cumpăra cea mai albă hârtie pentru manuscrisul său, nu avea timp de pierdut când venea vorba de carte.

Sigur îşi putea găsi o persoană de contact în căminul Ţintei, cineva care să-i spună despre telegramele şi scrisorile primite de Ţintă, despre conţinutul acestora. Comitetul nu-i dăduse încă permisiunea de a-şi găsi o persoană de contact, însă Parts va găsi argumente de nerefuzat, Biroul nu s-a opus niciodată informatorilor. Trebuia să mai justifice de ce trebuia tocmai el să se ocupe de *verbovka*[1] acestuia, nu altcineva. Pe de altă parte, chiar dacă Biroul ar însărcina pe altcineva, Parts ar

putea să-şi asume un risc, să se apropie singur de informator, să-i spună clar că nu avea voie să povestească altora de întâlnirile lor. Informatorul nici că l-ar întreba ceva. Cu excepţia faptului că eşuase să-l recruteze pe Müller de partea lui, astfel de treburi erau în general uşoare şi ieftine. În cel mai bun caz, reuşea cu numai câteva ruble sau cu vreun serviciu neînsemnat. Unii voiau totuşi o recompensă pe măsură, călătorii sau locuri la facultate pentru copii, slujbe mai bune, era de înţeles. Parts simţea chiar ceva respect faţă de ei. Cine nu-şi dorea să fie ghid la Intourist? Cine nu-şi dorea ca odraslele sale să treacă examenele, chiar dacă nu-i prea împovăra intelectul? Cine nu-şi dorea să scape de coada de aşteptare pentru apartamente sau maşini, un loc sigur pentru băiatul care pleca în armată şi întoarcerea sa acasă sau măcar cărţi care nu se mai găseau nici la negru? Însă aceia care lucrau gratis, aceia care-şi pândeau vecinii sau colegii de muncă fără nici o plată? Pe cine-şi imaginau că mulţumesc? Şi de ce? Pe de altă parte, mişcarea pentru pace din Vest părea să-şi găsească mereu noi informatori, iar ei nu aveau aceleaşi probleme ca aici. Entuziasmul lor era incredibil şi nici măcar nu erau plătiţi. De ce? *Verbovka na ideino-politiceskoi osnove*[2] era ieftină, însă lui Parts îi era greu să înţeleagă psihologia acestor persoane, el se baza mai mult pe agenţii recrutaţi în baza materialelor compromiţătoare. În plus, mai erau, bineînţeles, oamenii care dezgropau cu plăcere lucruri şi aceia care erau motiv de invidie. Parts nu-i credea demni de încredere. Nu-i înţelegea pe recruţii care nu vedeau beneficiile aduse de sarcinile încredinţate. Atinseseră oamenii aceştia comunismul spiritual, nu mai tânjeau după bani şi recompense? Degenerare. Asta era. N-o putea spune cu voce tare, însă teoria comunismului ar trebui să recunoască degenerarea biologică a anumitor naţionalităţi, iar asta nu avea nimic de-a face cu clasele sociale degenerative şi cu conflictele rezultate de aici.

Ţinta însăşi făcea parte, din nefericire, din acei oameni a căror recrutare ar fi un eşec. Tinerelul atrăgea deja atenţia, fustele se uitau după el şi nimeni nu părea să-l întrerupă când deschidea gura. Nu era nevoie să fie recrutat ca să se simtă important, avea un loc bun de studii, haine la modă şi era atât de tânăr, încât grijile vieţii, cozile la apartamente şi perspectivele copiilor săi în viaţă nu îl apăsau încă, iar părinţii lui se pare că aveau bani sau mijloace de a-i procura. Pe lângă asta, Ţinta dorea clar să facă pe eroul, iar astfel de persoane creau mereu probleme. Omul cel mai uşor de recrutat era mereu cel mai şters din grup: fata care nu era niciodată invitată la dans sau băiatul al cărui nume nu şi-l amintea nimeni niciodată, femeia care comanda tot timpul la fel ca ceilalţi şi bărbatul căruia i se spunea nu ştiu cum, pentru că nimeni nu-şi amintea cum îl cheamă. Fata a cărei teamă avea doar nevoie să fie activată. Parts apucase să identifice deja mulţi potenţiali informatori în jurul Ţintei.

1. Recrutare (în lb. rusă, în orig.).

2. Recrutare pe bază ideologică şi politică (în lb. rusă, în orig.).

Tallinn, RSSE, URSS

Evelin puse biscuiţii pe tavă unul câte unul, apoi adăugă frişcă şi dulceaţă, încercând să nu plângă. Rein o întrebase iarăşi de ce nu îl prezenta părinţilor ei, iar Evelin nu-i putuse spune adevăratul motiv. Ar fi plâns dacă era singură, însă bucătăria era plină de mormăieli morocănoase: politehniştii beţi dăduseră iarăşi iama în cămările fetelor, deschiseseră lacătele, iar preţioşii cârnaţi şi mai puţin preţioasele borcane cu salată dispăruseră în gurile lor lacome. Pe rafturile lui Evelin mai rămaseră doar borcane de dulceaţă, trebuia să se descurce cu astea şi cu nişte biscuiţi până lua bursa. Totuşi, nu foamea o îngrijora acum, ci Rein. Lora trecu pe lângă ea, cu marginea rochiei fluturând, şi îşi turnă un pic de lapte în pahar, ca să se spele pe faţă. Fetele astea nu aveau aceleaşi probleme ca Evelin, ele uitau de griji în colţul camerei de odihnă şi în rândurile din spate de la cinema, căscând şi chicotind cu iubiţii lor. Evelin era probabil singura care încerca să se concentreze asupra marelui ecran, deşi Rein îşi vâra mereu mâna sub fusta ei şi-i trăgea jartiera în jos. Rein se plictisea repede şi pleca în mijlocul filmului, obligându-i pe cei din public să se ridice, iar ei se holbau la Evelin, cunoscuţii se uitau cu ochi lacomi la Rein, iar când ieşea pe uşa cinematografului, ieşea şi din viaţa lui Evelin. Batista mototolită în mânecă îi ardea încheietura, fetele făceau gălăgie, iar papucii de casă răsunau pe linoleum, fiecare jupă care flutura pe sub vreo fustă îi amintea lui Evelin că ar trebui să-l lase pe Rein să o dezbrace, ar trebui să-l lase. Cu puţin timp în urmă, totul fusese bine, fusese încântată de noul cămin, ca şi ceilalţi, ploşniţele fuseseră stârpite, iar Rein era minunat. După câteva întâlniri, lui Rein nu-i mai ajungea doar să o ţină de mână şi apoi au apărut şi alte cerinţe, iubitul ei voia să-şi cunoască viitorii socri. Evelin nu voia ca acesta să vadă lopeţile pentru bălegar care aşteptau acasă, nici muncile grajdului, peisajul de colhoz şi sărăcia. Tatăl ei l-ar obliga pe Rein să bea cu el, s-ar îmbăta şi cine ştie ce s-ar întâmpla apoi. Rein era de la oraş, dintr-o familie bună, cu educaţie, iar mama lui nu ieşea niciodată din casă fără pălărie. Evelin puse tortul de biscuiţi în frigider, apoi se retrase în cameră să-şi cârpească ciorapii şi să se gândească la o soluţie, însă lacrimile îi înceţoşau vederea, iar când colega aceea de cameră intră, Evelin ţâşni pe uşă afară. Numai pe ea n-avea chef s-o vadă acum, nicăieri nu-şi găsea liniştea. Îşi suflă nasul, plimbarea nu mai părea o idee bună: cartierul Mustamäe era mohorât şi lipsit de lumini, iar pe stradă nu voia să meargă. Gardurile înalte ale clădirilor alăturate închideau în spatele lor întunericul care se căsca, iar în timpul zilei, îi ţineau pe deţinuţii care munceau acolo ascunşi de privirile lumii.

Pe coridor, Evelin fu întâmpinată de băieţi care cărau magnetofonul Lorei. Lora striga după ei să

pună muzică la chitară pentru fete. Fără griji, striga atât de lipsită de griji: Muzică de dans pentru noi! Îşi ridicase piciorul astfel încât i se zărea coapsa goală de sub fustă. Una din bobine căzu din mâna cuiva şi se rostogoli de-a lungul coridorului, iar Alan fugi după ea, către coapsa Lorei, în acelaşi timp aruncându-i o privire lui Evelin. Alan o invitase la un moment dat pe Evelin să-şi petreacă seara cu el, mâna lui Alan lăsase o urmă de transpiraţie pe spatele fustei ei din mătase de Bemberg, însă muzica fusese bună, chitară electrică, Alan îi povestise că intenţiona să-şi facă şi el una. Oare Alan ar fi fost o variantă mai bună decât Rein, i-ar fi cerut aceleaşi lucruri? Nu puteau fi toţi ca Rein. Evelin îşi întoarse brusc capul şi se întoarse în cameră, unde studenta la arte îşi tapa părul cu nişte lac de mobilă şi un pieptăn.

Rein era sigur deja la cafeneaua Moscova. Spusese că merge acolo după conversaţia pe care o avuseseră. Sau cearta. Dacă fusese ceartă. Poate că fusese. Dacă Evelin l-ar duce la ea acasă, poate că Rein ar duce-o şi el pe ea la Moscova. Nu, poate-şi va da jos chiloţii. Sau nu, poate că îl va aduce totuşi pe Rein la ea acasă. Atunci Rein va şti sigur că e serioasă şi nu se joacă cu bărbaţii, aşa cum susţinea el. Sau nu, totuşi. Evelin îşi aduse iarăşi aminte de fata care plecase plângând din cămin, toţi dăduseră din cap. Îşi întrerupsese studiile. Se ştia de ce îşi întrerupeau fetele studiile. Nu, n-o să-şi dea jos jupa. Rein râsese când Evelin îi spusese că nu crede că toate fetele făceau aşa. Nu, în nici un caz. Fata care dormea în patul de deasupra ei poate că da. Studenta la arte sigur da. Şi Lora, care-şi dezvelea trupul. Lora studia pedagogia, bineînţeles. Aşa erau fetele care studiau pedagogia. Şi dacă şi ea ar fi o interlocutoare la fel de strălucită ca fetele de la Moscova? S-ar concentra Rein şi pe altceva decât pe chiloţii ei atunci? Posibil. Vara care venea o îngrijora: Rein şi-o va petrece la oraş, întâi la practică, apoi pe plajă, va sta la soare cu grupul din cafenea, va mânca ţipar afumat. După practică, Evelin trebuia să meargă pe câmp la muncă, la fel şi la sfârşitul săptămânilor de practică. Ea o să dea cu DDT pe frunzele de varză şi o să aranjeze fânul în căpiţe cu furca, în timp ce Rein o să se distreze. Rein o să aibă două luni întregi la dispoziţie să-şi găsească altă fustă, una pe care putea s-o dezbrace.

Dacă Evelin nu găsea o soluţie, urma să-l piardă pe Rein, iar fără el nu rezista. Ştia ce se va întâmpla. Ea se va întoarce la viaţa pe care o dusese înainte să apară Rein. Rein schimbase totul. După ce începuse să iasă cu el, celelalte fete începuseră să se poarte altfel cu ea, o includeau în conversaţiile lor, o chemau să stea cu ele la masă, veneau să stea lângă ea la cursuri. La dansuri, nimeni nu se mai uita cu subînţeles la fusta ei, mereu aceeaşi.

Tallinn, RSSE, URSS

Soţia lui se dădea cu cremă Orto pe coatele crăpate, cu mişcări circulare lente, evident îşi aştepta bărbatul. Tovarăşul Parts lăsă în bucătărie sacoşele şi începu să-şi facă un sendviş cu şprot, ignorându-şi nevasta până când aceasta îl întrebă de ce nu mai era seara acasă. Întrebarea nu anunţa nimic bun. Parts reuşise să-şi calmeze nevasta câteva luni cu contractul de publicare, tort şi şampanie, trei sticle de Belîi Aist şi cu gazul tras în casă. Ea le interpretase ca semne ale aprecierii Biroului. Apoi începuse iarăşi să facă scene. Dacă voia linişte să lucreze, Parts nu putea să nu-i răspundă, aşa că îi zise că i se dăduse o nouă sarcină, care-i cerea să lucreze şi noaptea.

— N-are legătură cu cartea?

— Nu chiar. Într-o oarecare măsură, răspunse Parts.

— Măsură?

Femeia păru să priceapă imediat că noua sarcină însemna o scădere a valorii sale şi ridică din sprâncene a batjocură. Parts se gândi să adauge că scrisul cerea tot felul de activităţi pentru ca rezultatul să fie cât mai bun, după ce petrecea ore îndelungate stând jos, simţea nevoia de aer proaspăt, de plimbare. Soţia pufni. Îşi dezgoli dinţii pătaţi cu ruj. Dispreţul ei îl cutremura. Se porni radioul, perdelele şi părul nevestei fluturară, când se aplecă înainte şi şopti:

— Ţi-a citit cineva manuscrisul? Poate că nimeni nu i-a înţeles importanţa? Poate că au priceput că nu eşti capabil să scrii cartea? Cum va afecta asta ce ai promis? Că te vei îngriji să nu avem nici o problemă.

Femeia îşi îndreptă spatele, cercetă tubul de metal, îl strânse, lăsă crema să cadă pe podea prin spărturi. Parts se uită la petele strălucitoare, sperând ca industria militară să ia amploare, ca glicerina să nu mai ajungă pentru fabricile de cosmetice şi nici pentru îndeletnicirea răutăcioasă a soţiei lui. Nevasta lui îşi atinse pielea crăpată a coatelor, crema continua să curgă. Parts luă tubul şi îl aruncă la gunoi. Femeia îşi lăsă mâna jos, cu respiraţia încremenită. Parts plecă din bucătărie. Auzi în spate cum soţia începuse să spargă porţelanurile. Curând şi ultimele piese din serviciul de la tuşa ajunseră cioburi, pierderea calmului îl costase ultima amintire de la tuşa. Greşeală, mare greşeală. Situaţia l-ar fi enervat şi mai tare pe Parts dacă nu s-ar fi ascuns un grăunte de adevăr în spusele femeii. Ajunsese să recunoască asta în faţa ei reacţionând prea puternic, se dăduse de gol în mod ruşinos. Nu se va mai întâmpla aşa ceva. Atenţia femeii ar fi trebuit îndreptată către altceva, ar fi trebuit să-i spună cum

neglija ea casa şi cum afecta asta munca lui Parts, cum îi pierea cheful de lucru când venea acasă. Simţise miros de lapte ars, probabil că vecina îi făcuse macaroane copilului. Aşa mirosea o casă de oameni, l-a durut foarte tare când a deschis uşa şi a dat peste aerul stătut şi răcoarea apartamentului. Parts încercase să-şi tempereze mânia, să-şi regleze pulsul, dar în bucătărie autocontrolul îl trădase. Cuvintele soţiei îl usturau încă:

— Şi dacă e aşa? Biroul nu mai e interesat de cartea ta. Dacă suntem următorii? Dacă îţi coc ceva?

Trenul care trecu pe lângă casă zgâlţâi ferestrele, iar Parts aşteptă să termine ca să reia scrisul. Parts ar fi ales mai degrabă altă vecinătate, însă nu avea de ales, iar casa era totuşi doar a lor. Era altfel decât spaţiul de nouă metri pătraţi rezervat fiecăruia prin lege, propria casă era motiv de laudă, atrăgea priviri invidioase. Chestiunea fusese aranjată de Birou, cu ajutorul coniacului şi al trufelor, o cunoştinţă de-a soţiei sale scrisese o mărturie cum că soţia lui aştepta gemeni, iar Parts îşi aduse aminte de cuplul care dorea să se mute la ei de departe, erau vârstnici, deja respirau greu. De gemeni nu întrebase nimeni, nici de bătrâni. Credea că se obişnuise cu trenurile, dar se înşela.

Spre deosebire de ce credea nevasta lui, Biroul era familiarizat cu manuscrisul, iar direcţia sa era justă. Totuşi, din câte ştia Parts, colegilor care se ocupau de teme hitleriste nu li se puseseră pe cap sarcini de genul operaţiunii cafeneaua. Stăteau prin departamentele Biroului, prin bibliotecile speciale sau prin redacţiile ziarelor sau erau scriitori cu normă întreagă, unii se bucurau de aplauzele publicului, alţii erau invitaţi la Moscova – şi toţi publicau opere pe tema lor când aveau timp. Nu făceau altfel decât el, şi totuşi aveau alte condiţii de lucru. Tovarăşul Barkov era deja şeful Departamentului de Investigaţii al Comitetului pentru Securitatea de Stat RSSE şi se pare că-şi pregătea lucrarea de doctorat pe tema tranziţiei de la naţionaliştii burghezi la sistemul fascist în Estonia. Era sigur asistat de soţia lui, care îi arhiva documentele, scria frumos pe ele şi avea grijă ca Barkov să se poată concentra asupra esenţialului. Sau avea o secretară. Poate mai multe. Ervin Martinson la fel, Martinson era atât de productiv. Pe masa lui Parts aştepta un teanc de hârtii cu urme de corecturi, semnele de exclamare îi săreau enervant în ochi, îi cereau să rezolve repede problemele. Biroul era plin de dactilografi, însă nu erau destui şi pentru manuscrisul lui Parts. Vechile temeri îi reveniră în minte: poate că trecutul său reprezenta în ochii Biroului o barieră în calea recunoaşterii publice, poate că nici nu mai era bun să primească flori, ci doar să se învârte pe la ţară, să marcheze rutele pe care străinii nu aveau voie să le vadă sau să alerge după cei care murdăreau closetele sau, şi mai rău, să stea într-un loc şi mai neînsemnat drept câine de pază în spaţiile sanitare, să asculte ce vorbeau oamenii în budă. Trebuia să-şi pună Optima la treabă.

Şi trecutul soţiei sale sau starea actuală? Trebuia să se ocupe deja de nevoile de medicamente. Fusese obligat să preia el sarcina umplerii dulăpiorului de medicamente, deoarece soţia lui de-abia reuşea să-şi facă rost de pastile schimbând farmaciile. Atrăgeai atenţia dacă-ţi luai medicamentele dintr-un singur loc, iar lui Parts numai asta i-ar mai fi lipsit. Lumea ar începe să vorbească, iar vorbele ar ajunge la urechile Biroului. Exact acest soi de materiale era adunat de Birou: se înregistrau medicamentele cu şi fără prescripţie ale cuiva, vizitele la doctor şi alcoolul cumpărat, iar pe baza acestora erau întemeiate poveştile conform cărora persoana în cauză nu era demnă de încredere sau

avea o slăbiciune, se creau unelte cu care se garanta loialitatea muncitorului sau care-l făceau să lucreze aşa cum dorea Biroul.

Nu se gândise niciodată serios să-şi interneze nevasta la clinica de psihiatrie de pe strada Paldilski numărul 52, însă poate că acum era o variantă demnă de luat în seamă. Trecutul problematic al soţiei sale era un motiv credibil pentru situaţia tovarăşului Parts, dacă nu chiar cel mai credibil. Divorţul nu intra în discuţie, părăsirea unei neveste bolnave nu era indicată, era un act imoral, însă dacă ar trimite-o la spital să se însănătoşească, Parts şi-ar putea vedea de viaţă, s-ar bucura poate chiar şi de simpatia celorlalţi. Biroul i-ar sprijini uşor decizia. Parts ştia cum trebuia să pună problema. Îşi amintea de o rusoaică de la fabrica Norma care-şi adusese soacra din Rusia în Tallinn. Soacra încetase complet să mai vorbească ruseşte şi conversa doar în franceză. Familia intrase în panică şi o închisese în dormitor. Nimeni n-ar fi aflat de întâmplare dacă soacra n-ar fi reuşit să deschidă uşa din greşeală. Pe Parts îl amuzase povestea, pentru că soţul femeii era cunoscut în partid. Preda teoria comunismului la universitate, amintind mereu cum în curând rublele vor dispărea complet, căci banii erau o invenţie de-a capitaliştilor. Brusc, la el acasă locuia o mamă care trăncănea în franceză, căreia îi era dor de prietena ei, contesa Maria Serafina, şi care-şi lăuda nora spunând că-i aducea aminte de o ţarină; în orice caz, s-a ajuns la concluzia că nimeni din familie nu ştia franceză. Soacra a fost dusă în Paldilski. Povestea nu-l mai amuza, Parts vedea urmele fragilităţii mintale şi dezamăgirile cauzate de ea zilnic chiar în casa lui. Fiecare avea un punct limită şi timpul distrugea mintea, dacă nu altceva, îi amintea ceva ce dorise să uite, de contese şi de ţari, de Lili Brik conducând primele maşini în Moscova sau de maşinile din Siberia care mergeau cu lemne, cum aruncau lemn de mesteacăn în rezervor, cum suna generatorul, amintiri în care lemnul trosnea şi grăsimea ardea, mirosul acela. Fragilitatea minţii te ducea înapoi la amintirile în care focul scotea la iveală craniile şi oasele, amintirile care trebuiau uitate şi care fuseseră deja uitate, până când sufletul deteriorat le scotea la lumină şi le făcea adevărate, focul, fumul, huruitul, copacii căzuţi unul peste altul şi duhoarea aceea şi împuşcăturile, şi ţipetele de durere, şi tot trecutul era adus în prezent şi putea să urle în mijlocul cozii de la alimentară, să păşească în aceeaşi beznă în care se cufundaseră deja de mult toţi aceia pe care şi-i imaginase că-i deschiseseră drumul, la fel, exact la fel. Nu se putea întâmpla aşa ceva, nu lui şi nici soţiei sale.

Cândva Parts fusese foarte sigur că momentul descoperirii era aproape, fusese absolut sigur că soţia lui era Inima din jurnalul lui Roland. În acele momente, visase la ziua în care îi va prezenta nevestei sale dovezile activităţilor ei antisovietice din vremea în care el fusese în Siberia. Îşi imaginase situaţia dinainte, îi plăcea imaginea. Ar fi calm şi politicos, poate că ar sta în sufragerie, lângă veioza portocalie, cu spatele drept, vocea i-ar fi fermă şi joasă, şi-ar prezenta descoperirile cu meticulozitate. Privirea soţiei s-ar frânge precum cojile de ouă deja după prima dovadă de necontestat, iar la sfârşit, când el ar pronunţa ultimele cuvinte, nevasta lui ar zăcea pe covor ca un viţel nou-născut, pe care Parts îl scosese cu propriile mâini, ţinând strâns frânghia.

În astfel de momente, se dusese chiar până la fosta casă a familiei Armi, în satul Taara. Peisajul îi era cunoscut şi străin în acelaşi timp. Duhoarea fermei de porci a colhozului se simţea deja din autobuz, frasinii care străjuiau drumul ce ducea la moşie se aflau la locul lor. Aerul mirosea a fum –

lângă meri se arsese iarbă, mai departe frunzele din anul trecut, iar între copaci se vedea un uliu. Găinile fuseseră deja scoase la aer şi se scuturau energic, o parte stăteau în soarele de primăvară. Parts observase că şi din curtea familiei Armi lipsea cocoşul. Nu-şi mai puteau permite guri inutile. Probabil că noua anecdotă ajunsese deja la urechile Biroului: noul sistem lua cocoşii de lângă găini. În casă se mutaseră nişte rude îndepărtate de-ale Leonidei, care îl primiră în casă. Atmosfera din jurul supei cu găluşte era destul de relaxată, iar Parts fu întrebat în treacăt despre vremurile trecute, pomeniseră şi de soţia lui, care venise să ajute la treabă. Vorbise sigur pe sine, ca şi când ştia despre ce vorbea. Familia nu cunoştea numele soţiei, iar Parts se gândi să întrebe de pozele de la înmormântarea tuşii, care rămăseseră sigur acasă la Leonida. Aşa cum îşi imaginase, Roland nu apărea în fotografii. Înmormântările, nunţile şi zilele de naştere erau mereu cercetate şi duseseră la prinderea multora din pădure, nu toţi reuşeau să stea departe de familiile lor în zilele de sărbătoare sau la evenimentele importante. Roland era o excepţie. Gândul că de la înmormântarea tuşii lipsea propriul ei copil îi umezise ochii. Nu va putea repara această nedreptate. Nu-i lăsă pe ceilalţi să-i vadă emoţiile şi se ridică să plece. Pe drum, se abătu pe la distilerie. Şi acolo locuiau alţi oameni, care i-au indicat drumul spre grajdurile moşiei, biroul colhozului. Parts îşi prezentă iarăşi povestea conform căreia se afla în trecere şi căuta pe cineva care avusese de-a face cu tuşa înainte să moară, ar fi vrut să vorbească despre ultimele momente din viaţa tuşii cu cineva. Agronomul îşi aminti de foştii locuitori de la distilerie şi că una din femei locuia acum în centru la fiica ei, lucra ca secretară a colhozului. Când Parts bătu la uşă, femeia păru suspicioasă. Numai după ce Parts pomeni de anii în Siberia, femeia îşi aminti de Rosalie; spuse că se întrebase ce păţise logodnicul ei, care fugise în Suedia, dar care nu-şi amintise de mama lui bătrână, să-i trimită vreun pachet măcar, adăugând că, totuşi, aşa erau vremurile. Altceva nu se înţelegea, numai că tuşa şi Leonida fabricaseră toată povestea cu Roland, fie ca să nu bănuiască nimeni unde era de fapt, fie pentru că părea povestea potrivită.

Parts mersese şi în Valga, căutase vechi vecini şi se făcuse că dă peste unul dintre ei în piaţă. La o halbă de bere, îndreptase discuţia către trecut, spunând că-i părea rău că nu mai apucase să-şi vadă vărul acum decedat, care trecuse adesea pe la soţia lui înainte ca el să se întoarcă în Estonia. Vecinul încercă să-şi aducă aminte de vizitatorii femeii. După ce încercă o vreme, îşi ceru scuze, dar nu-şi amintea de văr, de nici un vizitator, dacă într-adevăr venise vreunul. Se pare că soţiei lui îi plăcea să stea izolată de lume. Parts îl crezu şi îşi înăbuşi sentimentul de frustrare; pierduse deja destul timp fără nici un rezultat, trebuia să lase drumurile lăturalnice şi să revină pe cel principal.

Continuă totuşi să-şi urmărească soţia şi îi analiza mereu reacţiile imediat ce ajungea acasă. I se învârteau în cap anii din Valga, arcurile divanului, capcanele de şoareci din fiecare colţ al camerei, plânsetele copilului vecinilor, viaţa intimă ce răzbătea din spatele peretelui şi-i deranja nopţile, gesturile calme cu care soţia lui aprindea soba şi spăla sticlele de lapte înainte să le ducă la magazin. Îşi amintea de proprietarul anterior al casei, soţia antreprenorului de autobuze, de expresia ei resemnată, de rochia ei demodată, cum soţia lui îşi cerea mereu scuze pentru deranj când intra în bucătărie şi era şi femeia aceea acolo, arăta că înţelege că era o străină în casa femeii, adică ei erau singurii estoni. Însă nu-şi amintea nimic care să dea de bănuit. Soţia sa nu se deranjase să ridice corespondenţa, nu fusese niciodată căutată la telefon, nu ţinuse legătura cu nimeni şi nu mersese în

vizită, rămăsese acasă.

Anii sub stăpânire erau tăcuţi, cu excepţia unui episod mărunt, în care Parts aflase de soarta lui Hellmuth Hertz. La câteva luni de la întoarcerea în Estonia, îşi găsise soţia acasă seara, cu o sticlă de tărie şi o lumânare aprinsă. Când Parts o întrebase ce sărbătorea, femeia îi spusese că era ziua de naştere a amantului ei neamţ. Parts întrebase ce i se întâmplase, iar femeia îi răspunsese că fusese împuşcat pe plajă ca un câine. Vorbise ca şi când era evident. De parcă presupunea că Parts ştia deja de toate aventurile ei, iar Parts se purtase de parcă ştia tot, inclusiv că, atunci când au fost prinşi, încercând să scape, soţia trăsese în nemţii care-i urmăreau, însă trăsese prost, trăgea foarte prost şi de aceea nu a reuşit să-şi salveze neamţul. Femeia râsese, dăduse paharul de tărie pe gât, dăduse din cap, ar fi vrut să-i omoare pe toţi oamenii ăia pe care încercase să-i nimerească. Parts îşi aminti gestul cu care neamţul îi atinsese urechea soţiei. Gestul nu mai părea deloc însemnat acum, iar Parts se ridicase şi ieşise. Se plimbase toată noaptea şi se întorsese dimineaţa. După ce se trezise, femeia nu păru să-şi amintească nimic din ce spusese în seara trecută. Nu a mai vorbit niciodată despre neamţ. Parts nu putea să nu se întrebe dacă nevasta lui nu fusese prea calmă, ţinând cont că-şi pierduse iubitul şi vechea viaţă? Decise însă că timpul îşi îndeplinise rolul, doar nici Parts nu mai plângea după Gdansk. Putea să meargă înainte. Şi Roland? Se răciseră amintirile şi în mintea lui? Parts îşi amintea bine cum în 22 septembrie 1944, când secera şi ciocanul se înălţaseră în vârful turnului Hermann cel Lung, steagul care flutura dedesubt nu fusese cel hitlerist, ci al Estoniei. O independenţă de cinci zile. Parts văzuse steagul cu ochii lui, deşi nu putea să scrie despre asta, bineînţeles, căci Uniunea Sovietică îi eliberase pe estoni de hitlerişti. Şi Roland, văzuse Roland acelaşi lucru? Şi dacă da, ar fi putut să se rupă de asta?

Bocănelile de la etaj întrerupseră gândurile lui Parts. Poate că Biroul nici măcar nu avea idee cât de pregătit era Parts să-şi trimită soţia undeva, undeva de unde nu ar mai fi un pericol pentru nimeni, însă nu. Biroul trebuia să cunoască situaţia. Casa lor sigur fusese monitorizată, poate încă era. Fiecare înjurătură era înregistrată, la fel şi scena în care nevasta îi aruncase brusc cutia de smântână în faţă. Parts făcuse curat. Închise ochii. Dacă tocmai soţia lui fusese recrutată să-l monitorizeze?

Parts deschise ochii şi se duse la baie, mai înghiţi o gură de Hematogen[1], îşi clăti faţa şi se şterse, luând apoi firele de prosop care i se lipiseră de obraji. Privirea îi era obosită, linia părului i se retrăgea tot mai mult. Parts luă rimelul soţiei, scuipă pe periuţă, aşa cum o văzuse pe ea făcând, şi se dădu pe la tâmple. Clăti chiuveta de mătreaţa care căzuse, apoi examină rezultatul în oglindă. Rimelul îi îmbunătăţise mult aspectul. Cicatricea pe care i-o lăsase soţia în obraz se ştergea cum trebuie. Nu avea de ce să fie indispus, deşi progresul la care se aşteptase în ce-o privea pe soţia sa nu venise. Trebuia să accepte că uneori ajungea într-un punct mort, uneori temerile erau în zadar, poate că îşi încuia uşa de la camera de lucru chiar degeaba. Mergând iarăşi la birou, se uită la cursa de şoareci aşezată într-un colţ pe hol. Nevasta lui nu avea pe nimeni de care să-şi facă griji, aşa că de ce se ducea tot timpul să le verifice, când era prea leneşă să se ocupe de treburile zilnice?

1. Medicament pentru anemie.

Tallinn, RSSE, URSS

Fumul de deasupra mesei era atât de dens, încât Evelin nu distingea feţele oamenilor care îi erau prezentaţi. Unul avea barba prea mare, trei fete aveau pantaloni, una avea bretonul prea lung, numele cuiva îl uitase pe loc şi nici nu apucase să se aşeze bine şi conversaţia era deja în toi: lituanienii aveau omul lor la Kremlin, pentru ca lucrurile să meargă bine, chiar cum trebuie, ar trebui să urmăm şi noi exemplul şi, mai ales, lituanienii nu aveau probleme cu ruşii, cel puţin nu ca noi, cum au reuşit, ce au făcut?

— N-am omorât destui ruşi, de-aia. Nici un rus nu mai îndrăzneşte să pună piciorul în Lituania.

— Şi toate fabricile alea noi angajează numai lituanieni, nu ruşi, la noi de ce nu e aşa?

— Dacă acţionăm ca în Lituania, situaţia se poate schimba. Toţi tinerii în partid, ca în Lituania.

— Întocmai ca în Lituania.

— Numai aşa vom avea beneficii pentru ţara noastră, numai aşa.

— Numai aşa, murmurară toţi cei de la masă. Numai aşa.

Evelin tăcea, nu avea nimic de spus. Rein îşi împletise degetele cu ale ei, se mişcau pe sub masă în ritmul discursurilor înflăcărate. Cu câteva ore mai devreme, Rein sărutase mâinile lor împreunate în Piaţa Victoriei şi suflase aer în palmele lor, spusese că acolo bătea inima lor, va fi mereu caldă şi iubitoare. Buna dispoziţie a lui Rein era pentru Evelin ca vântul de solstiţiu din Pirita; îi aranjase lui Evelin şuviţele cu mâna, râseseră, iar Relin o invitase pe Evelin la cafeneaua Moscova, să-i cunoască prietenii. Evelin se uitase spre uşa de sticlă a cafenelei din apropiere. În curând urma să-şi petreacă seara acolo. Totul numai din cauză că Evelin îi spusese lui Rein că-i scrisese mamei ei, povestindu-i că Rein va veni în vizită după examenele din vară. Rein se oprise, iar atunci Evelin a fost sigură că făcuse ce trebuia. Acum nimic nu mai putea merge prost. După asta, nu va mai trebui să-l convingă pe Rein de iubirea ei, să-i arate că nu se juca, că va fi mereu a lui Rein. Rein va începe să-i povestească şi ei ce le povestea prietenilor săi, îi va povesti despre fotocopiile cărţilor pe care i le dăduse bărbatul cu ochelari în întunericul subsolului casei cenuşii. Va pune în ordine lucrurile acasă înainte de sosirea lui Rein, neapărat, va găsi ea un mijloc. Poate că tatăl ei nu se va îmbăta în timpul muncilor de la câmp, pe bunica o va trimite în vizită la rude, mama o va ajuta să aranjeze tot, sigur va înţelege că nu era bine ca un cuplu tânăr să stea despărţit toată vara. Acum Evelin stătea în cafeneaua Moscova în bluza ei cea mai bună, însă nu ştia ce să spună, deşi încerca din răsputeri să adauge ceva, un singur lucru. Nu înţelegea despre ce se vorbea, nu-i plăcea cum şopteau ceilalţi pe furiş, coborându-şi vocea. I se puse

un nod în gât şi îl trase de mânecă pe Rein. Voia să meargă acasă.

— Dar de ce, seara de-abia a început?

— Nu mă simt bine.

— Oare de la coniac?

— Pur şi simplu, îmi pare rău.

Plecă însoţită de Rein şi aruncă o privire spre omul despre care se vorbise la masă. KGB. Bineînţeles. Dumnezeule mare, oamenii ăştia erau nebuni, nu era normal să vorbească aşa. Rein al ei era nebun. Nebun de legat. Ar fi trebuit să ştie, să-şi dea seama după toate precauţiile pe care şi le lua Rein, toate acoperirile. Când Evelin trecu pe lângă masa bărbatului de la KGB, acesta se uita prin teancul de hârtii, nici nu-şi ridică privirea când mâna lui Evelin atinse faţa de masă, iar ambalajul trufei căzu pe jos. Evelin îi văzu mătreaţa de pe umeri, cărarea dreaptă din păr, luciul nasului, porii, mica cicatrice. Se simţi slăbită şi strânse mâna lui Rein, era uscată, Rein era liniştit, se obişnuise cu faptul că era urmărit seara de KGB. Nebuni. Nebuni de legat. Evelin îşi imagină chipul îngrozit al mamei sale, dacă ar fi aflat în ce companie îşi petrecea Evelin timpul.

Tovarăşul Parts simţi iarăşi cum îl fură somnul şi decise să se ducă la baie să se spele pe faţă doar când Ţinta se ridică să-şi însoţească iubita acasă. Va avea timp, Ţintei îi va lua ceva. N-o mai văzuse pe fată în cafenea, însă comportamentul Ţintei îi dezvălui imediat că era vorba de o fată pe care o putea prezenta părinţilor şi pe care s-o ia în căsătorie, celelalte fetişcane din cafenea erau din altă lume. Fata se aranjase pentru seară, avea grijă de hainele ei ca o fată săracă, ştia că va primi o fustă nouă de-abia la anul şi în priviri i se citea timiditatea, sigur avusese aşteptări mari. Parts era sigur că Ţinta nu va avea răbdare să o însoţească până acasă, deşi aşa ar trebui, fiecare iubită într-o astfel de situaţie s-ar simţi jignită, dar fata părea genul ăla mereu gata să ierte, iar Ţinta era genul de tânăr conştient de capacitatea ei nesfârşită de a ierta. Astfel de cupluri rareori ofereau surprize, erau mereu la fel. Mai rămânea o singură întrebare, şi anume când va începe fata să ia parte la tâmpeniile Ţintei.

Chiar când Parts deschise uşa de la baie şi inspiră adânc, încercând să-şi ţină cât mai mult respiraţia din cauza duhorii, auzi un cuvânt. Două fete din anturajul Ţintei se certau într-un colţ al toaletei pentru bărbaţi. Tăcură când Parts intră. Cuvântul şi propoziţia care urmase avuseseră timp să ajungă la urechile lui Parts şi, deşi în sinea lui gândea intens, veni la chiuvetă ca oricare bărbat, deschise robinetul, aşteptă să se adune apa, îşi udă mâinile şi îşi tamponă faţa, apoi intră la toaletă. Închise uşa şi se sprijini în ea. Încuietoarea era stricată. Fetele plecară. Căpăţâna de varză. Nu se înşelase. Una dintre studente spusese clar că noua colecţie a Căpăţânii apăruse deja în Vest, iar poeziile stârniseră mare interes.

Parts se uită la scrisul de pe pereţi, la buclele literelor, la înjurături şi la vorbele de duh contrarevoluţionare, recunoscu scrisul unora şi simţi compasiune pentru colegii săi care alergau după cei care mânjeau pereţii toaletelor. El nu era ca ei şi nici nu va fi vreodată, temerile pentru viitorul său i se spulberaseră într-o clipită – Parts simţi că luase iarăşi urma. Ieşi din toaletă, roşi din nou şi-i aruncă o rublă femeii care stătea de pază acolo, se uită la faţa ei, însă nu putea încă să-şi dea seama dacă o putea recruta. Poate că da. Putea Căpăţâna să se folosească de acelaşi nume, era atât de prost?

Sau era vorba de succesorul său? Dacă aşa era, atunci sigur succesorul ştia ceva despre predecesor. Parts va investiga situaţia. Intrând înapoi în sală, aproape că-i venea să zâmbească, fiecare pas îi dădea mai multă energie, cu care îşi va continua misiunea în cafeneaua Moscova. Trebuia doar să se bazeze pe faptul că tot jegul se aduna mereu de la sine în acelaşi loc.

Tallinn, RSSE, URSS

Paznica de la toaletă s-a dovedit a fi un eşec, bătrâna era credincioasă, dacă nu ar fi fost aşa, n-ar fi putut păzi spaţiile sanitare. Paznica de la cămin însă a muşcat momeala. Parts s-a întâlnit cu noua sa informatoare în parcul Glehn, în apropierea căminului. Femeia a sosit şchiopătând, se plângea de picior. Parts de-abia o asculta, a şi încercat să treacă la subiect. Nu mai trebuia să se prefacă prietenos, după ce şi-a dat seama că paznica demonstra o surprinzătoare vulnerabilitate pentru acţiune şi patriotism – pe lângă strângerea scrisorilor, copiase cu meticulozitate şi telegramele primite de Ţintă. Parts îi mulţumi, promiţând să returneze teancul într-o săptămână, apoi îl puse în servietă şi plecă, lăsând informatoarea să-şi odihnească piciorul, ruşii să-şi petreacă ziua la umbra tufelor, să scoată la iveală ouăle fierte învelite în ziar şi să molfăie frunze de ceapă, studenţii să înveţe pentru examene, cuplurile să se giugiulească printre ruinele castelului Glehn. Biroul nu i-ar arăta în nici un caz copii după scrisorile Ţintei, cel mult nişte fragmente bătute la maşină, ca nu cumva să se apuce să schimbe scrisori în numele Ţintei, nu primise o astfel de sarcină de data asta. În teanc erau doar câteva scrisori, iar Parts nici nu îndrăznea să creadă că se amintea în vreuna de Căpăţâna de varză, nu credea că iubita Ţintei ştia atât de multe, însă chiar şi câteva pagini i-ar fi ajuns ca mostre de caligrafie şi poate va găsi şi ceva folositor. Cu ajutorul mostrelor, putea falsifica scrisori drept dovezi sau să-l momească pe Căpăţână.

La uşa de la intrare, se împiedică de grămada de încălţăminte a soţiei sale. Pantofii i se deformau din cauza degetelor de la picioare, iar cizmele de iarnă erau imposibil de găsit, vara se chinuia în şlapi. De fiecare dată când îşi masa picioarele în hol întreba când mergeau la magazinele speciale din Toompea, în viaţa următoare? Apoi rânjea, spunând că, dincolo de vorbele mari ale bărbatului, ea vedea doar semnele declinului carierei sale, nu va reuşi niciodată să facă rost de carne tocată fără şobolani. Parts îşi desprinse sandala care i se agăţase de pantof şi o aruncă într-un colţ. Femeia avea dreptate. Trebuia să rezolve situaţia înainte să fie prea târziu. Dacă nimic nu ajuta, Parts urma să facă rost de bismut şi să-l pună în scrisori. Laboratorul Biroului îl va găsi şi, dacă-şi amintea bine, spionajul american se folosea de unelte asemănătoare.

În bucătărie, Parts aprinse aragazul şi aşteptă să fiarbă apa. Încercă să ignore bătăile venite de la etaj. Telegramele nu aveau nimic deosebit, iubita Ţintei doar îl anunţa de sosiri şi plecări. Informatoarea îi făcuse şi o listă a vizitatorilor, iar în dreptul unora erau notate lucrurile pe care ea le considerase suspicioase, precum îmbrăcămintea dubioasă. Nimic interesant nici acolo. Nimic despre

Căpăţână. Parts îşi trecu mâna peste adresa expeditorului de pe plic: Evelin Kask, satul Tooru. Scrisul era rotund, curat, presiunea peniţei era potrivită, cerneala nu se întinsese în nici un loc, iar literele erau înguste. Scris de fată cuminte. Ţinu plicul la abur, iar din el ieşiră poveşti şi comentarii copilăreşti: „Învăţ cu zel pentru examene şi toţi te aşteaptă cu nerăbdare, chiar şi vecina Liisa. Mama a vrut să-ţi trimită o felicitare de ziua ta, însă trebuie să te previn că bunica e o mare figură. Acum stă de partea cealaltă a mesei şi mă descoase în legătură cu tine“. Pe felicitare erau trandafiri, Parts o aruncă pe masă. Scrisoarea era plină de baliverne plictisitoare, lui Parts nu-i venea să creadă că iubita prostuţă a Ţintei voia să-l adoarmă cu descrieri ale peisajului de la ţară sau cu bârfele din sat. Limbaj secret, fără îndoială, iar pentru descifrarea sa va avea nevoie de mult mai multe scrisori. Se întâmpla ceva, însă ce, şi care era amestecul Căpăţânii? Dacă reuşea să-l găsească înaintea Biroului şi dacă era acelaşi cu poetul din jurnal, ar fi reuşit să scoată de la el identitatea Inimii?

Apa din ibric se evaporase. Parts stinse luminile şi se duse la fereastră. Hameiul şi copacul uscat din faţa geamului se contopeau cu întunericul neclintit. Păşise pe teren minat. Deschiderea scrisorilor nu ţinea de sarcina lui, nici imaginea de ansamblu a situaţiei, el trebuia doar să-şi facă treaba, nu să depăşească limitele. Poate că i se scria un raport chiar acum, i se lipeau poze noi, se adăugau informaţii personale, dosarul său se îngroşa tot mai tare, poate că se gândeau ce instrumente să folosească, sigur era deja monitorizat. Îşi aminti de firele de păr care căzuseră între hârtiile lui cât fusese plecat. Poate că îşi bănuise în zadar soţia. Sau poate că doar îşi imagina. După ce aprinse luminile, Parts întinse mâna după o felie de pâine cu şprot, însă o lăsă jos. Şprotul era din borcanul desfăcut ieri. În frigider se afla un borcan nedesfăcut, iar în cutia de pâine era o pâine de grâu cumpărată azi, încă neatinsă. Gata cu greşelile.

Parts se întoarse la materialele primite de la informatoare şi încercă iarăşi să găsească repetiţiile, indiciile limbajului secret. Nu putea evita frustrarea, cuvintele idioate ale idioatei puteau fi doar cuvinte idioate şi atât. Parts muşcă gânditor capul unui şprot şi îl supse o clipă. Chiar când începea să se enerveze, privirea îi căzu asupra unei sugative pătate cu cerneală roşie, pusă în plic ca să acopere nişte flori uscate. Se vedea un nume acolo, Dolores Vaik. Preţ de o clipă, crezu că visează, dar era treaz. Înşfăcă felicitarea. Expeditorul era Marta Kask. Parts îşi auzi gâfâitul, saliva i se aduna în gură, pe fiica lui Dolores Vaik o chema Marta. Parts aşeză uşor sugativa, plicul şi felicitarea în faţă şi formulă frazele în minte: iubita Ţintei era la ţară la părinţii ei – de la ţară trimisese scrisoarea şi folosise sugativa –, dar şi altcineva o folosise, fie Dolores Vaik, fie cineva care scrisese Dolores Vaik, probabil chiar ea – conform scrisorii lui Evelin Kask, doamna Vaik locuia la Marta Kask, pe fata doamnei Vaik o chema Marta, iar fiica Martei Kask se întâmpla să fie iubita Ţintei lui. De fapt, Biroul i-o pusese în faţă pe iubita Ţintei? Se putea să fie vorba chiar de asta? Făcuse Biroul asta pentru că le cunoscuse pe Marta şi pe doamna Vaik? Prea complicat, nu se putea, era mult prea improbabil – de ce ar şti Biroul că le cunoştea, şi dacă ştia, de ce i-ar păsa –, şi totuşi avea sens. Doamna Vaik rămăsese în Estonia când Lydia Bartels plecase cu nemţii, se dusese să lucreze la cabinetul unui veterinar şi îl ajutase în activităţile ilegale, Parts ştia asta. Era probabil să fi fost urmărită la un moment dat, fie pentru că avea o persoană de legătură în Germania, fie din cauza emigranţilor, cunoştea prea multe

persoane compromiţătoare, cu activităţi antisovietice, însă de ce i-ar pune Biroul dinainte lui Parts vreo rudă a acestei persoane? Sau oare era vorba de Parts însuşi, experimentau pe el un nou mod de a folosi metode preventive? Interesant. Foarte interesant.

Parts şi-o amintea bine pe Marta Kask. După ce rămăsese văduvă, doamna Vaik şi Marta supravieţuiau ajutând-o pe Lydia Bartels. Parts fusese adesea nevoit să-i aştepte pe nemţi în bucătăria lui Bartels, când voiau neapărat să participe la şedinţele ei. Marta le dăduse de mâncare lui şi şoferului, nemţii flirtaseră cu Marta înainte de plecare, iar Marta îşi fluturase părul lung şi blond şi le respinsese avansurile. Mereu se perindase lume pe-acolo, Bartels devenise destinaţia ofiţerilor interesaţi de spiritism. Parts de-abia observă zgomotele care reîncepuseră la etaj. Încerca să găsească contraargumente, motive pentru care legătura ar fi o simplă coincidenţă. Parts trebuia să afle mai multe despre ce se întâmplase cu doamna Vaik şi cu Marta, putea găsi astfel răspunsul. Încercă să-şi ţină imaginaţia în frâu, nu avea timp de fantezii, făcu un efort. Karl Andrusson. Anunţurile trimise la ziarul *Kodumaa* dăduseră roade, prin intermediul lor primise o scrisoare de la Karl, avea timbru canadian pe plic. Îi mulţumea pentru că doamna Vaik îi îngrijise atât de bine piciorul. Pe mâini mai nepricepute, ar fi trebuit să renunţe la cariera de pilot.

Parts deschise cutia cu scrisori şi căută teancul din Canada. Karl lipea mereu multe timbre pe plic, pentru că ştia ce valută grea reprezentau aici timbrele occidentale pentru filatelişti.

Tovarăşul Parts îşi muie peniţa în cerneală.

Satul Tooru, RSSE, URSS

Tata stătea întins pe iarba de toamnă, cu o dâră de scuipat la gură. În buzunarul pantalonilor se afla un pistol, Evelin o ştia. Îl lăsă în pace şi trecu peste prag pe verandă. Tata nu ar folosi arma, nu se putea. Evelin se strecură în bucătărie, mama se grăbea, bunica era în spatele ei, din bucătărie ieşea abur, înăuntru, înăuntru repede, pe masă apărură cafea de cereale şi chifle proaspete, vătraiul zăngănea, iar mirosul prăjiturii le acoperi pe toate celelalte când mama o scoase din cuptor, cerându-i veşti lui Evelin. Evelin începu să povestească despre întâmplările din sat. Nu voia ca mama să o întrebe ceva de Rein, iar mama îi ceruse să-i spună mai multe despre vecina Liisa, care primise o scrisoare din Australia, deşi fusese sigură că băiatul murise, nu auzise nimic de el timp de douăzeci de ani şi-apoi venise o scrisoare! Băiatul îi trimisese şi un şal de şifon şi urma să-i trimită mai multe, ştia că valorau o groază aici, îi era uşor să le trimită, iar Liisa era atât de mândră şi de fericită, repetase săptămâni la rând că băiatul ei trăieşte, ca şi când n-ar fi fost adevărat, ci doar o iluzie. Evelin se făcea că ascultă, o lăsa pe mama ei să turuie, acompaniată de torsul bunicii, iar Evelin scotea din când în când câte-un sunet, gândindu-se la Rein şi îndreptându-şi cârlionţii de pe gât. Părul mamei, al bunicilor şi al tatălui era drept, al tatălui era ca părul de cal, de ce era ea aşa o ciudăţenie a naturii? Părul colegei sale de cameră era blond şi moale, lui Rein cu siguranţă îi plăcea mai mult.

După seara aceea la cafenea s-au văzut mai rar, Rein o făcuse laşă, îşi bătuse iniţial joc de frica ei, dar apoi o asigurase că nu avea de ce să se teamă, totul era în regulă, deşi nu era. Rein n-o mai chemase pe Evelin cu el, nici la cafenea, nici în casa bărbatului cu ochelari. Amânarea vizitei la părinţii lui Evelin fusese normală, căci Rein era tot timpul atât de ocupat. Fusese o uşurare. Când Evelin s-a întors la oraş la început de septembrie, tensiunea din seara aceea la cafenea se risipise, parcă nici nu se întâmplase, iar Rein nu o uitase în timpul verii, ci o scosese imediat la cinema şi la dans. Rein mirosea a băutură şi a ţiparul afumat din seara anterioară. Evelin ştia în ce companie fusese şi nu putu să-l refuze când Rein începu iarăşi să o întrebe când putea să vină pe la părinţii ei. Se gândiseră să vină de Crăciun, Evelin trebuia să înceapă iarăşi pregătirile. Vechea groază îi reveni. Cum putea să-l aducă pe Rein aici?

— Mâine trebuie să batem inul, spuse mama. Liisa a promis să vină să dea o mână de ajutor. Ajută-mă cu tata, trebuie să-l ducem înăuntru.

— Lasă-l să stea întins acolo. I s-a plătit iarăşi cu tărie? E în regulă acoperişul?

— Evelin, nu-ţi bate capul.

În curând urma tăierea porcilor de Crăciun, iar înainte de asta, destule treburi de toamnă. În sat nu erau destui bărbaţi care să muncească, tata se va ocupa de tot, îşi va primi plata în alcool, va dispărea nopţi lungi acasă la soţia ştabului din partid, să repare tot felul de lucruri, mereu când soţul ei nu era acasă, şi se întorcea beat de fiecare dată. Tata o să-l îmbete pe Rein, ce-o să se întâmple atunci? Evelin îşi imagina deja cina chinuitoare, beţia tatălui, subiectele banale de conversaţie ale mamei despre vite şi despre in, despre copilăria lui Evelin şi despre mielul ei favorit, cum Evelin voise întotdeauna să vadă cum începe să fiarbă apa în jurul inului. Evelin îi aruncă o privire bunicii aflate în colţul camerei. La cine ar putea să o trimită în timpul vizitei lui Rein? Nu puteau s-o trimită la altcineva de Crăciun. Evelin îi auzise vorbind pe tata şi mama, căzuseră de acord că bunica nu mai putea călători, iar Evelin îi dădea o dată în viaţă dreptate tatăl ei. Nu mai voia ca bunica s-o viziteze în Tallinn, acum că-l cunoscuse pe Rein. Pe de altă parte, dacă veneau părinţii la oraş să-l cunoască pe Rein, poate că nu ar mai ţine morţiş să vină aici, însă părinţii trebuiau să se ocupe de animale, de casă, nu puteau să le lase nesupravegheate, satul era plin de hoţi. Oare nu i-ar ajunge lui Rein dacă ar veni doar mama? Aşa, tata ar putea rămâne să aibă grijă de vite şi de găini. Va aduce vorba de asta când se va ivi ocazia, nu acum, nu voia ca mama să se apuce să întrebe cum le merge, cum merge cu Rein, cu ce se ocupă băiatul. Ce i-ar putea spune fără să mintă? Şi de ce era Rein implicat în toate alea, dacă afla cineva? Dacă ar fi dat afară din facultate, ar ajunge în armată şi ar lipsi cu anii. Înţelegea Rein vreun pic situaţia? Cum putea să fie atât de indiferent? Sau de egoist? Ce se va întâmpla cu cearşafurile lor, cu cactuşii de pe pervaz, cu dulapul lăcuit dacă Rein era implicat în ceva ce-l putea trimite la închisoare? Evelin nu se putea închipui aşteptându-l pe Rein în spatele zidurilor închisorii Patarei sau alergând după vaporul Vana Tallinna, să-i trimită lui Rein ceva în locul unde fusese încartiruit. Îşi aduse aminte de Jaani, care se întorsese acasă în sicriu, după ce îşi picase examenele de două ori şi ajunsese în armată. Rein era nebun, se juca cu focul.

Evelin nu alesese bine, ar fi trebuit să-l accepte pe politehnistul acela polonez care-şi dorea o soţie din Estonia, o spunea pe şleau. Polonezul era silitor, nu era deloc ca Rein, care refuza să numească Piaţa Libertăţii astfel, pentru că nu voia să folosească numele comuniştilor. Sau ar fi trebuit să meargă la balul bobocilor cu Meelis, care o invitase, însă Evelin nu mersese, se uitase după băieţii din anii mai mari, cum făceau şi celelalte boboace, băieţii mai mari păreau mai inteligenţi, iar Meelis, aşa simplu cum era, spunea mereu că voia numai să doarmă în cearşafuri curate, albe, nimic mai mult. Meelis crescuse în Siberia. Îi ajungeau cearşafurile albe, lui Evelin însă nu şi iată unde a ajuns din cauza lăcomiei.

Mama tuşi, ţinându-se de mijloc. Se simţea mai bine, înţepenea doar când tuşea şi inspira prea adânc. Evelin spusese că se va ocupa ea de toată munca din grajd la sfârşit de săptămână, însă mamei nu-i convenise. Mama spunea că învăţatul era mai important, cel mai important, şi tata spunea că nimic nu era mai important decât să scape Evelin din colhoz, iar dacă vor putea dărăci inul, mama îi va face lui Evelin o bluză nouă, pe care s-o poată purta şi iarna, să nu-i fie frig. Va face mânecile cât de lungi şi de largi voia Evelin, deşi Evelin nu-şi exprimase nici o dorinţă, ca să poată ascunde uşor fiţuici în ele. Examenele din vară merseseră bine, la fel şi cele orale, chiar şi istoria partidului şi utilizarea

optimă a instrumentelor şi posibilităţile de creştere a eficienţei. Evelin avusese timp să parcurgă toate cele optzeci de întrebări date de profesor şi făcuse fiţuici pe baza lor pentru ea şi Rein. Uneori se ducea la ţară să înveţe, apoi se întorcea la oraş şi mergea să tocească în parcul Glehn zi de zi. Exhibiţioniştii din parc îi dădeau bătăi de cap, la fel şi puştii de la oraş şi cuplurile care se giugiuleau. Nu doar ea era deranjată de ei, pe băncile de lângă lac se strânseseră şi alte femei singure care citeau şi stăteau la soare. Făcuse cunoştinţă cu una dintre ele, îşi adusese prea mult de mâncare şi îi dăduse lui Evelin portocalele rămase. O şi ajutase cu învăţatul, ascultând-o din Marx. Fusese mai plăcut aşa, iar Evelin reuşise să rămână trează. Femeia îi spuse şi că ştia o coafeză care se pricepea de minune să aranjeze cârlionţi cu foehnul, şi ea avea probleme cu părul neascultător, începuse să râdă, însă în cele din urmă, femeia devenise obositoare, era prea curioasă, aşa că Evelin renunţase să mai înveţe în parcul Glehn şi nici nu trecuse pe la coafeza recomandată de femeie, deşi văzuse cum se uita Rein la părul moale al colegei ei de cameră.

După examenele din vară, Evelin tocise la chimie şi fizică pentru toamnă, ca să-i fie mai uşor să-şi schimbe profilul. Tehnologia şi stenografia mergeau bine, însă pentru astea nu primea note în carnet. O aşteptau examene din istoria partidului, probleme de analiză economică, probleme de metodologia analizei, iar pentru sesiunea din ianuarie trebuia să-şi găsească un loc potrivit de studiu, îşi făcea griji deja. La bibliotecă adormea mereu, în sălile de lectură era prea gălăgie, iarna nu putea ieşi. Sau şi-ar putea găsi subiecte mai interesante. Putea să studieze altceva? Drumuri, măsurători? Ştiinţele sociale nici nu intrau în discuţie, n-ar fi suportat mai mult Marx. Va găsi ea ceva, însă se temea pentru Rein, pe el nu-l îngrijora de lipsa unui loc bun de studiu. Rein putea trece de tehnica de calcul şi de programare, se pricepea la Malgol şi examenul era doar o problemă de calculatoare, însă nu-şi va lua examenele orale. Pe de altă parte, părinţii lui Rein aveau bani, altfel nu şi-ar fi putut trece examenele dinainte. Îşi petrecea timpul cu planificările pentru marşul studenţilor din noiembrie, despre care începuse să-i spună cu prudenţă şi lui Evelin.

Tallinn, RSSE, URSS

Parts îi transmisese în scrisoare salutări de la doamna Vaik, cu care soţia lui „ţinea legătura“. Menţionase şi că doamna Vaik se bucurase că devenise pilot datorită îngrijirilor ei. Răspunsul sosi incredibil de repede, ţinând cont de controlul poştal, durase doar câteva săptămâni. Parts rupse timbrele canadiene când deschise plicul şi nici nu se supără din cauza asta. Karl era încântat să audă de doamna Vaik şi îl ruga să-i dea adresa lui, după ce doamna se mutase la fiica ei, mama Andrussonilor pierduse legătura cu ea, însă auzise zvonuri cum că fata doamnei Vaik învăţa la Tallinn ca să devină directoare de bancă.

Parts primise confirmarea: în tot timpul acela, o urmărise pe nepoata doamnei Vaik. În scrisoare nu mai era nimic semnificativ, Karl se întreba doar dacă doamnei Vaik îi era la fel de dor de casă cum îi era lui, deşi el era peste mare, iar doamna Vaik în ţară. Parts înjură. Dacă ar mai fi păstrat relaţiile cu soţia lui, ar fi aflat deja veştile acestea şi nu ar fi trebuit să le pescuiască tocmai din Canada. Karl Andrusson putea să ştie ceva şi despre Roland, însă Parts nu îndrăznea să-l întrebe, nu voia încă să atragă atenţia Biroului asupra lui Roland. În schimb, folosirea numelor false ar putea trezi suspiciunile lui Karl, ar începe să pună întrebări greşite. Parts luă o prăjitură, apoi îşi şterse degetele cu batista, aşteptă să nu se mai zgâlţâie ferestrele din cauza trenului şi îşi închise ochii pentru a vedea totul mai bine. Nu se enervă că nu se gândise să-l întrebe mai repede pe Karl despre chestiune. Clar fusese orbit de cercetarea sa, defect profesional. Cu cât cântărea mai mult situaţia, cu atât i se părea mai improbabil ca Biroul să-l fi instruit şi transferat la întâmplare. Ţinta lui adevărată trebuia să fie Kask sau familia lui Kask, poate că scopul final era ca Parts să aplice metode preventive asupra lui Evelin Kask sau a părinţilor ei sau poate chiar să-i câştige încrederea. Era fata într-adevăr o ţintă atât de importantă? Toată agitaţia asta doar din cauza unei copile, oare ce altceva mai important era în joc? De ce era fata atât de importantă? Deja exista suficient material compromiţător. Probabil ar fi de-ajuns o mică aluzie la cât de uşor ar fi să o dea afară din universitate şi cât de uşor ar putea ajunge bunica ei într-un tren spre ţara gheţurilor. Parts ascultă ce spunea. Deruta făcea parte din metodele Biroului şi chiar reuşiseră să-l deruteze, trebuia să recunoască. Dacă intenţiona să vâneze Căpăţâna de varză prin intermediul fetei, trebuia să aibă grijă să nu observe Biroul. Poate că totuşi îşi va asuma riscul şi-şi va îndrepta privirea asupra fetei în loc de Ţintă. Măcar pentru moment. Ar observa oare?

Sfârşitul operaţiunii Moscova începuse să se întrezărească, iar moralul tovarăşului Parts crescu

atunci când reuşi s-o urmărească pe Evelin Kask prin Toompea, după cursuri. Se uita la ea cu alţi ochi, cu lăcomie, şi simţi mirosul. Mirosul de altădată, deşi fata se purta ca de obicei. Parts păşea drept pe pietrele macadamului, haina i se contopea cu pereţii, se simţea nevăzut. Fata avea fusta mai lungă decât celelalte şi purta mănuşi albe de primăvară, cu care îşi netezea şi aranja părul la fiecare al treilea pas. Tocurile de metal îi alunecau pe pietre. Se urcară în autobuz, apoi coborâră clătinându-se în staţia din apropierea căminelor. Parts păstră distanţa necesară, o lăsă să ajungă până la etajul al doilea înainte să pornească după ea, căută în portofel după grămada de rezerve de pix goale, lăsă coada să se mărească destul înainte să se aşeze şi el la rând. Femeia din spatele tejghelei luă bilele de la capătul pixurilor, aruncă rezervele în maşină, întoarse manivela, îi înapoie rezervele pline, luă copeicile. Coada şuşotea, şoptea, se foia, nu se vedea nici un student din cei de la cafenea. Deodată, fata se crispă. Îşi ţinea mâna cu plasa puţin mai departe de corp, dreaptă. Un politehnist necunoscut venise s-o salute, apoi plecară în aceeaşi direcţie. Parts privi împrejur, îl văzu pe băiat ieşind pe uşă cu plasa fetei în mână şi se strecură de la coadă, o luă pe urmele plasei, îl lăsă pe băiat să meargă înainte, să treacă de la un etaj la altul, pe lângă peretele cu porumbelul păcii, îl lăsă să aştepte autobuzul înainte să se alăture celor care stăteau în staţie, urcă ultimul şi coborî ultimul din autobuz. Când băiatul părăsi drumul şi o luă prin tufe, Parts era să se împiedice şi atunci îşi dădu seama că se înşelase – îşi pierduse deja de câteva ori Ţinta pe acelaşi drum, însă dăduse vina pe oboseală sau pe prudenţa sa exagerată. Abia acum îşi dădu seama că nu era o coincidenţă. Dispariţiile bruşte ale Ţintei arătau că acesta ştia că era urmărit. Doar că Ţinta era mai deşteaptă decât acest băiat. Nu era grijuliu, mersul său era zgomotos, înjura când se împiedica sau când se agăţa în scaieţi. Parts îl văzu cum se strecoară pe uşa din spate a casei cenuşii şi îşi notă ora. Ghicise deja că activităţile ilegale erau dirijate din casa bărbatului cu ochelari care-i deschisese.

Lângă lădiţa împuţită cu nisip pentru pisici de lângă casa vecină se afla un băiat care învârtea un titirez. Băiatul luă bucuros rubla şi îi spuse numele poetului care locuia alături.

Parts plecă la bibliotecă să se familiarizeze cu poeziile lui. În mod convenabil, poetul publicase ode despre venirea la putere a proletariatului, chiar în anii în care Roland blestema Căpăţâna de varză. Sigur, putea fi o coincidenţă, însă câţi poeţi amestecaţi în treburi ilegale şi care foloseau acelaşi nume de cod puteau exista?

Tallinn, RSSE, URSS

Seara următoare, tovarăşul Parts adormi în cafeneaua Moscova, cu capul în trufele şi salata sa rusească. Munca până târziu şi studiul poeziei îl costaseră vigilenţa. Când bărbia îl împunse în piept, Parts se ridică şi se uită în jur. În anturajul Ţintei apăruseră nişte studenţi la arte cu şepci mov, alţii cu capul gol, una din fete avea o fustă prea scurtă şi părea să ştie, căci îşi ţinea o mână pe picior când mergea, de parcă nu era sigură dacă să încerce să tragă mai jos de materialul albastru sau doar să aibă grijă să nu i se ridice. Deasupra fustei de culoarea albăstrelelor strălucea o cămaşă albă, Parts trebuia să-şi aducă aminte să menţioneze în raport preferinţa pentru culori naţionaliste.

Şepcile mov erau urmate de un bărbat mic, întunecat la chip, al cărui păr atârna ca al unei femei neîngrijite, iar barba îi acoperea trăsăturile feţei. Parts îl recunoscu, făcea pancarte antisovietice, Biroul îi remarcase sigur activităţile cu ani în urmă. Imperialismul i se distingea deja în înfăţişare, care încerca să imite moda statelor capitaliste. Pianistul îşi dădea toată silinţa, bărbatul cu păr lung glumea cu două fete. Smiorcăitul străpunse fumul cu un sunet ascuţit şi-l trezi pe Parts din letargie. Ochii i se deschiseră. Melodia aceea? Venise din capul lui? Din gura lui? Visase? Acordurile de jazz continuau, însă fetele încetaseră să mai plângă, iar fumătorul de la masa vecină uitase să scuture ţigara, scrumul căzuse singur pe podea. Ţinta se ridicase în picioare. Parts îşi întoarse capul pe furiş. Studenţii îşi îndreptaseră privirile spre pianist, femeia de la masa alăturată zâmbea, zâmbetul ei strălucea, îşi puse mâna pe umărul însoţitorului ei, gura i se mişca fără sunet, *saa vabaks Eesti meri, saa vabaks Eesti pind…* Parts clipi de câteva ori. Ritmul de marş se revărsa din improvizaţia pianistului, se ascundea şi revenea iarăşi, se ascundea şi revenea, se ascundea şi revenea, iar buzele femeii continuau să mimeze, şi bărbosul se ridicase, la fel şi fetele agăţate de braţul lui, în curând toţi cei de la masă erau în picioare. Parts îşi auzi propria respiraţie, aruncă o privire către colegul de la masa din colţ. Şi acesta se ridicase, era încordat, gata parcă să sară, privirea-i alertă mătura toată sala şi o întâlni pe a lui Parts o clipă şi chiar atunci ritmul de marş încetini, iar bărbosul şi Ţinta îşi deschiseră gura, *jään sull' truuiks surmani, mul kõige armsam oled sa*[1], iar colegul lui Parts fugi ca vântul prin sală, trânti capacul pianului şi se opri în faţa gurii deschise a bărbosului, colegul dădea din mâini şi, după ce spuse ceva, plecă din cafenea la fel de furtunos precum se dusese. Marginea hainei îl izbise pe Parts în faţă, pe chipul bărbatului apăruseră pete, îşi ţinea ochii mijiţi. După ce colegul lui dispăru pe scări, pianistul ridică capacul de pe clape şi a început să cânte ceva din repertoriul său obişnuit. Prietenii

bărbosului plecară să-l împingă pe bărbat către scări, îşi ţineau capetele la un loc, frunţile le luceau de sudoare, şoaptele lor stârneau un ecou frenetic. Nu priveau în jur şi nimeni nu se uita la ei, de parcă deveniseră invizibili, şi totuşi întreaga sală murmura ca marea înaintea furtunii. Parts auzise cuvintele şi nu-i venea să-şi creadă urechilor. Chiar se dusese colegul său la masa bărbosului şi-i spusese: Pentru Dumnezeu, tăceţi din gură, sunt de la KGB!?

Pianistul era acelaşi în seara următoare, la fel şi după, iar Parts începu să se îndoiască că colegul său raportase întâmplarea. Totuşi, nu-l mai vedea în cafenea, fusese înlocuit. Bărbosul se ţinea departe. Materialul compromiţător era deja mai mult decât suficient. Grupul punea clar la cale vreo procesiune cu torţe a studenţilor şi dacă era într-adevăr aşa, atunci misiunea lui Parts va lua sfârşit fie înainte, fie după paradă. Parts realiză că trebuia să se grăbească. Trebuia să obţină o confirmare, cât timp grupul era încă în libertate şi deci uşor accesibil.

Poetul deschise chiar el uşa. Casa era la fel de cenuşie ca înainte, hainele bărbatului se confundau cu pereţii, acesta îşi îndreptă ochelarii, ochii de-abia i se vedeau din spatele lentilelor groase. Parts zâmbi politicos şi spuse:

— Căpăţână de varză.

Momentul era cu siguranţă intens. Parts ştia că bărbatul care stătea în prag nu înţelesese că în acel moment amândoi aveau aceleaşi cunoştinţe. Bărbatul avea o şansă, talentele de actor l-ar fi putut scăpa. Parts văzuse la viaţa lui mulţi mincinoşi capabili să lupte extraordinar, însă cel din faţa lui nu era unul dintre aceştia. Expresia poetului se prăbuşise ca un perete din lemn putred în care fusese înfipt un topor.

— Cred că ar trebui să discutăm puţin. Nu aveţi nici un motiv să lăsaţi vechile chestiuni să vă saboteze cariera de scriitor. Parts făcu o mică pauză înainte să continue: Merită să vă gândiţi o clipă la tinerii dumneavoastră cititori. În acest moment, scrierile dumneavoastră nu ridică destul moralul tineretului.

— Soţia mea va sosi în curând.

— O voi întâlni şi pe ea cu plăcere. Ne continuăm conversaţia înăuntru?

Poetul se dădu înapoi.

— Bineînţeles, vom încerca să vă dăm o interdicţie de publicare cât mai scurtă, nu-i aşa?

Poetul fu un caz uşor. Mult mai uşor decât şi-ar fi imaginat tovarăşul Parts. La plecare, Parts se întrebă cum de reuşise să acţioneze ilegal atâta timp sub nasul partidului. Bărbatul fusese un poet distins al Uniunii decenii la rând, departamentul de propagandă, Glavlit şi celelalte departamente fuseseră probabil foarte mulţumite de el, şi totuşi continua să lucreze ilegal. Şi în acelaşi timp, scria ode partidului! Parts merse repede până în staţia de autobuz. Abia acolo îl copleşi oboseala şi trebui să se aşeze. Fusese uşor cu poetul, pentru că Parts avusese materialul potrivit ca să-l şantajeze. Nu avea cu ce s-o şantajeze pe nevasta lui. Deşi poetul îi dezvăluise identitatea Inimii, Parts nu putea fi sigur

încă dacă Roland îi destănuise soţiei lui totul, chiar totul. Să fie zidul dintre el şi nevastă atât de insurmontabil tocmai din cauza asta? Cunoscuse ea în tot acest timp motivul pentru care trebuia să scape de Roland? Mai avea vreun rost? În acelaşi timp, Parts se mira cât de puţin îl mişcase confirmarea. Era uimit, chiar îşi admira calmul. Poate că în interior anticipase deja totul, însă nu conta. În acelaşi timp, se simţea mai bine ca niciodată. Se simţea stăpân pe situaţie, aproape că uitase sentimentul acesta. De parcă prinsese în palmă un stol întreg de păsări, chiar din zbor, iar stolul înlemnise la atingerea lui. Acasă îl aşteptau tastatura nerăbdătoare a maşinii de scris şi soţia. Biroul se va ocupa de măsurile finale.

1. Îţi voi rămâne credincios până la moarte, tu îmi eşti cea mai dragă (în lb. estonă, în orig.).

Tallinn, RSSE, URSS

Totul a mers prost. Rein şi alţi trei care se ocupau de organizarea paradei au fost arestaţi. Evelin tremura sub pătură, în liniştea căminului tavanul părea şi mai jos, strigătele încă îi răsunau în cap: Miliţia, miliţia! Evelin nu voia să plece din cameră, ştia că în bucătărie se şuşotea. Nu avea nici o veste, nu ştia unde fusese dus Rein şi nu ştia nici ce se întâmplase. Sau poate că ştia. Rein nu se va întoarce la studii, dar oricum toţi ceilalţi îşi dăduseră seama, n-aveau de ce să vorbească în şoaptă. Trebuia să se ducă acasă, putea oare, ar veni miliţia după ea până acolo, o vor da afară din cămin, de la universitate? Mama ei nu ar îndura asta, peste putinţă, nu putea merge acasă, nu le putea povesti. Cum ar putea să le spună, nu ar fi în stare. Va ajunge Rein la închisoare sau în armată sau la nebuni, Evelin tresări, la nebuni, Dumnezeule mare, aşa păţise scriitorul acela de manifeste, care răvăşise tot căminul de băieţi căutându-şi maşina de scris, fiecare cameră, toate cele o mie de paturi, toate cele o mie de dulapuri. Maşina de scris nu era nicăieri, însă băiatul da, iar băiatul a fost dus la Paldilski numărul 52, nimeni n-a mai auzit de el după aceea. Rein era nebun, Evelin avusese dreptate, se îndrăgostise de un ţicnit şi se lăsase trasă în jos de nebunia lui. Îşi pusese în pericol roba de absolventă şi şansa de a fi una dintre studenţii din ultimul au cu şepci golite de culoare şi creioane tocite, îşi periclitase şansa de a deveni ingineră. Nu se va mai vedea niciodată cu Rein, nu vor mai avea cearşafuri, nici cactuşi pe pervaz, nici dulapuri lăcuite, nu mai trebuia să se întrebe dacă să-l lase pe Rein să-i dea jos chiloţii sau nu. Ar fi trebuit să-l lase. Ar fi trebuit să ia pe cineva din partid. Ar fi trebuit s-o asculte pe fata aceea care-i spusese că Rein era o alegere proastă, ar fi trebuit să se gândească la ea: vreau să termin facultatea, vreau familie, vreau casă, vreau să mă mărit, vreau o slujbă bună. Evelin alergă la dulap. Nu era nimic compromiţător acolo, ştia asta, însă în curând vor veni şi-i vor cerceta dulapul, patul şi pernele. Evelin îşi aruncă lucrurile în valiza de lemn, se încălţă şi alergă în hol, din hol o luă pe scări, cei din camere o pândeau, le simţea privirile aţintite asupra ei, o împungeau cu ochii, paşii îi răsunau în ureche, alergă spre staţie pe lângă gard, gardul în spatele căruia munceau deţinuţii, va fi oare şi Rein acolo în curând sau ea? Fugi mai repede, bagajul era greu, însă nu se lăsă, groaza o mână spre autobuzul treizeci şi trei, atât de plin de muncitori de la fabrică, încât nu ar fi încăput şi ea, groaza o împinse în autobuz. Autobuzul porni, iar Evelin se sprijini de bagajul unei babe, învelit într-un cearşaf alb, se îndrepta către Siberia, ca toţi ceilalţi saci mari şi albi plini de lucruri cumpărate din Estonia pe care ruşii le cărau cu spatele cocoşat la gară şi apoi către Siberia, acolo se va duce şi ea în curând, acolo o vor trimite, scrâşnetul

dinţilor ei era scrâşnetul şinelor de cale ferată, iar scrâşnetul îi îngheţă spinarea de frică, gata să o înece în cenuşă, dar nu încă, nu încă, mai întâi acasă, voia să-şi vadă casa înainte să vină după ea, pentru că vor veni, întotdeauna veneau. Poate o aşteptau deja acasă la mama. Ochii lui Evelin erau uscaţi chiar dacă părea gata să-i dea lacrimile, ca ai lui Rein când priviseră procesiunea cu torţe coborând către turnul Kiek in de Kök. Se ţinuseră strâns de mână, totul mersese lin, iar Rein îşi amintise de răscoala din Jyrinyö. Şi în cazul acela, torţele sclavilor apăruseră din întuneric, însă se terminase cu vărsare de sânge, Evelin ar fi trebuit să-şi amintească. Ar fi trebuit să-şi amintească deja de când Rein vorbise de asta, ar fi trebuit să-şi amintească, nu să zâmbească atunci când porniseră pe strada Narva către palatul Kadriorg cântând *saa vabaks Eesti meri, saa vabaks Eesti pind,* însă zâmbise şi aplaudase împreună cu ceilalţi ca o idioată, până când auzi pe cineva strigând că venea miliţia şi fata din faţa ei îşi luă repede pantofii cu toc în mână şi o rupse la fugă în ciorapi pe drumurile lăturalnice, iar oamenii începură să se împingă, torţele căzură pe jos, miliţia, ţipă cineva, iar mâna ei se despărţi de a lui Rein şi nu-l mai văzu nicăieri pe Rein şi o luă şi ea la fugă, miliţia, alerga fără să ştie unde se duce şi ajunse în faţa porţilor închise ale platformei Patkuli, o sări şi se ghemui pe trepte, aşteptând să se facă linişte. Ajunsă în staţia de acasă, Evelin pricepu. Nu putea să le facă una ca asta părinţilor ei, să fie luată de acasă. Toţi ar vedea, tot satul ar vedea. Se întoarse în Tallinn.

Satul Tooru, RSSE, URSS

Tovarăşul Parts se aşează la capătul rândului, femeile cu batic îşi întoarseră capetele către el. Parts nu cunoştea pe nimeni din sat, nu mai fusese niciodată pe aici şi nici nu apucase să se pregătească sufleteşte pentru sarcina asta. Totul se întâmplase atât de repede, brusc observase doar că se afla în maşina departamentului, în drum spre ţară. Biroul nu-i dăduse de înţeles că ştia de doamna Vaik sau de Marta sau de legătura lui Parts cu ele, însă Parts nu putea găsi alt motiv pentru care tocmai el trebuia să se ocupe de profilaxie, nu ţinea de domeniul lui. Marta Kask trebuia să vină la magazin în sat, ca toţi ceilalţi. Agitaţie. Bărbaţi cărând pe spinările aplecate saci de pâine pentru vite. Biciclete încărcate cu sticle goale de lapte.

O recunoscu uşor pe Marta.

— Marta, chiar tu eşti!

Marta tresări şi făcu ochii mari, ca şi când Parts aruncase cu o piatră în apă, iar în acel moment, îndoiala lui Parts se risipi. Marta nu va şti să facă uz de cunoştinţele ei. Nu înţelegea că reprezentau un material cu care putea încheia târguri, cu care îşi putea salva fiica, îl putea şantaja pe Parts cu învârtelile lui cu nemţii. Ea nu înţelegea valoarea informaţiilor, Parts era sigur. Marta îi stârni mila o clipă, apoi trecu la lucru şi se strecură printre oameni până ajunse la ea, se minună de coincidenţă, apoi îi povesti că rămânea aici până mâine, din cauza chestiunilor legate de reforma colegiului profesorilor RSSE.

— Se doreşte ca instrucţia profesorilor de istorie să fie mutată la Moscova cu totul, mă îndoiesc că vor reuşi, râse Parts şi-i făcu cu ochiul. Nu voi permite. Trebuie să bem o cafea împreună, cum am dat aşa unul peste altul, ce spui?

Parts observă că Marta se uita în jur, căuta pe cineva, dar pe cine? Parts ghici că Marta voia să trimită vorbă. Când un copil cunoscut alergă spre Marta, Parts scoase repede din buzunar trei ruble şi i le puse în mână.

— Trebuie să mănânce şi copiii ceva dulce azi, nu-i aşa? Vin mâine în inspecţie la şcoala ta. Fugi şi spune-i profesorului că totul trebuie să meargă foarte bine.

Copilul dispăru.

— Ce-i cu expresia asta mohorâtă, Marta?

Parts se uită drept în ochii ei, îi înregistră mişcările pupilelor, văzu cum îşi lăsa greutatea de pe un picior pe altul, cum îşi aşeza baticul la tâmple.

— Ce coincidenţă să dăm aşa unul peste altul. Şi ce noroc. Ca prieten vechi al familiei voastre, trebuie să-ţi spun că ne facem griji pentru fiica voastră. Evelin, aşa o cheamă parcă?

— Îngrijoraţi? Pentru Evelin?

Vocea Martei tremura, îi aminti de suprafaţa de-abia îngheţată a unui lac.

— Ministerul Învăţământului e un loc deosebit de muncă. Putem să vedem viitorul întregii patrii, avem mare grijă de viitorul tineretului nostru. Este atât de trist când o viaţă tânără o apucă pe un drum greşit. Poate aţi auzit deja despre marşul studenţilor?

Marta se sperie de întrebare, nu ştia dacă să recunoască sau să nege, rămase tăcută puţin cam mult timp.

— Evelin e bineînţeles nevinovată, însă anturajul ei… Iubitul ei a fost prins.

Marta păru să se clatine.

— Haide să vorbim mai în detaliu la o cafea.

Parts arătă spre mulţime cu subînţeles. Marta privi în jur ca şi când avea nevoie de ajutor.

— Haide întâi să faci cumpărăturile, să mergem.

Marta nu părea să îndrăznească să se mişte din loc, Parts o direcţionă către coadă şi Marta se supuse ca o oaie. Abacul de pe tejghea zornăia de zor, mai erau patru colete de porc, hârtia de împachetat foşnăi, Marta trase de batic, îl aşeză mai bine pe tâmple, îşi vârî şuviţele sub el, erau umede, transpiraţia îi picura pe tâmple ca lacrimile. Parts nu se mişca de lângă ea, le zâmbea politicos tuturor celor care se împingeau în faţă. Cineva veni să-i spună Martei că soţul ei fusese primul la coadă dimineaţa. Marta dădu din cap. Parts se uită întrebător către ea.

— Cumpărarea mâncării revine mereu femeilor, spuse Marta.

Parts ghici ce însemna asta. Bărbatul venise dimineaţa să cumpere băutură şi uitase de restul. Aceeaşi problemă peste tot, în fiecare colhoz. În zilele de cumpărături şi de salariu, nimeni nu era interesat de muncă, până şi vacile rămâneau nemulse. Tovarăşul Parts era vesel, treaba părea să meargă bine.

Parts o ajută pe Marta să bage cutiile cu smântână în plasă, apoi o conduse afară, Marta se clătina, roţile bicicletei se învârteau, plasa zornăia, zidurile de beton din centru suspinau rece. Mirosea a zăpadă şi a ger. Atmosfera era apăsătoare, Parts era în toane bune. Marta îşi întoarse bicicleta în curte. Coşul scotea fum, din grajd se auzeau mugete. Trunchiurile văruite ale merilor înconjurau grădina.

— E mare dezordine înăuntru la noi, zise Marta. Ce-ar fi dacă…

— Nu are nici o importanţă, dragă Marta.

Marta aruncă o privire către saună. Parts se opri din mers. Se întoarse şi o luă la fugă spre saună. Marta alergă după el, îl prinse de mâini, de haină, Parts o dădu la o parte, o lăsă în urmă ţipând şi trase de uşa saunei. Roland dormea pe bancă, cu bretelele coborâte şi gura deschisă. Sforăia.

Tallinn, RSSE, URSS

Roland Simson, cunoscut sub numele de Mark, devenise Roland Kask şi trăia nestingherit în satul Tooru, fără să atragă atenţia. Fiica lui, Evelin Kask, studia în Tallinn. Cine ar fi crezut că bărbatul care se prefăcea a fi un tată minunat împuşcase nemilos nu cu mult timp în urmă prunci chiar sub ochii mamelor lor? Cine-ar fi crezut că astfel de oameni îşi transmiteau boala şi copiilor lor? Evelin Kask a păşit pe urmele tatălui ei, a devenit o anticomunistă înrăită şi o simpatizantă a imperialismului naţionalist.

Tovarăşul Parts îşi lăsă mâinile pe genunchi. Ultimele capitole începeau să prindă formă, munca avansase ca pe roate când putuse să lucreze şi ziua. Alesese deja şi pozele. Într-una din ele, Parts găsise şi chipul autorului din vremurile fascismului. Armata Roşie fotografiase lagărul Klooga imediat ce ajunsese, iar Parts îşi găsise poza printre cei împuşcaţi în spate. Din fericire pentru el, slăbănogii şi muribunzii sau cei care muriseră deja semănau între ei. *Tovarăşul Parts supravieţuise prefăcându-se mort. Făcea parte dintre acei bravi prizonieri sovietici care au fost aduşi în Klooga din Patarei ca să fie executaţi. A fost martor la tot felul de orori, au încercat să-l silească să-i ardă cu fierul încins pe ceilalţi cetăţeni sovietici, a încercat să evadeze. L-au împuşcat în spate şi l-au rănit foarte grav. Dacă Armata Roşie ar fi eliberat lagărul Klooga chiar şi cu o zi mai târziu, ar fi fost pierdut. Datorită inventivităţii sale, a supravieţuit ca să depună azi mărturie contra cancerului fascist şi să povestească adevărul.* Era potrivit să scrie asta sub poză sau era prea exagerată partea cu împuşcatul? Şi dacă cineva ar fi vrut dovezi? Putea să se mai gândească, nu erau şanse să vină comentarii editoriale de la Birou, însă detaliile trebuiau cizelate, trebuia să aducă un dram de intensitate, apoi opera va fi gata să plece în lume. Nuanţa finală a poveştii o dăduse mergând încă o dată în satul Tooru, familiarizându-se cu viaţa satului, căutând culoarea locală, măsurând distanţele, cercetând punctele de reper şi traversând pietrişul din mijlocul câmpului, dincolo de care avea o privelişte a casei familiei Kask. Se înarmase cu galoşi şi două perechi de ciorapi de lână împotriva viperelor. Şi cu un binoclu. Examinase toate detaliile vieţii din casă, le urmărise pe cele două femei cu batic care lucrau acolo.

Parts nu era deloc obosit, deşi avusese o seară activă. Întâlnirea cu Biroul se prelungise cu un prânz lung, iar apoi merseseră prin baruri. Parts nu era obişnuit cu astfel de lucruri, însă făcu o excepţie. Încercase să aducă vorba de noul său subiect de cercetare şi amintise indirect de experienţa sa din Finlanda, s-ar integra uşor în Finlanda, ca autor respectat şi expert în istorie era deja pregătit, credibil, lumea academică nu ar fi o problemă. Era timpul să înceapă să-şi planifice viitorul. Dar în

ambasada Uniunii Sovietice la Helsinki? Munca de ataşat cultural putea fi plăcută. Traficul maritim redeschis între Finlanda şi Estonia însemna că resursele financiare ale Biroului erau întinse la maximum, se grăbeau să facă rost de alţi lucrători operaţionali, de oameni demni de încredere, şi exista pericolul ca Biroul să-l găsească potrivit să-i urmărească pe turiştii occidentali din Tallinn, să-l pună să extindă reţeaua de corespondenţă cu Finlanda. Parts credea totuşi că posibilitatea aceasta va dispărea după publicarea cărţii. Nu intenţiona să rămână să se uite la vapoare de pe malul ăsta. Va fi el însuşi pe vapor, în călătorie.

Sau cum ar fi Comitetul pentru Relaţii Culturale al Cetăţenilor Uniunii Sovietice din străinătate din Republica Democrată Germană? Vorbea excelent germana. Cine ştie, poate ar ajunge să cerceteze arhivele Germaniei, poate ar găsi ceva dovezi despre bărbatul pe nume Fürst. Până acum, numele nu ieşise la iveală, în curând ar putea, aici sau în străinătate. Ar putea fi chiar amuzant. Parts decise să caute pe cineva din primul departament al Biroului, de care ţinea comitetul. Cineva căruia să-i facă o aluzie. Ar fi mai bine să se gândească altcineva cât de potrivit era pentru un transfer în Finlanda sau la Berlin. Prea multă iniţiativă nu era niciodată sănătoasă. L-ar suspecta că vrea să fugă. Mai erau numai câteva pagini, marele final. Tastele nerăbdătoare ale maşinii de scris Optima păcăneau fără efort.

Ofiţerul fascist se grăbea, căci Armata Roşie se apropia vertiginos în anul 1944. Dimineaţa, toţi prizonierii lagărului Klooga s-au aliniat pentru apel. Pentru a ţine situaţia sub control, Untersturmführer-*ul Werle a minţit, spunând că prizonierii vor fi evacuaţi în Germania. După două ceasuri, asistentul comandantului lagărului, Unterscharführer-ul Schwarze, conducea selecţia: 300 de prizonieri apţi fizic au fost separaţi de ceilalţi. Au anunţat că vor ajuta la evacuare. Nici asta nu era adevărat. De fapt, bărbaţii cărau buşteni în piaţa din afara lagărului, la un kilometru distanţă. La amiază, au fost aleşi iarăşi şase cetăţeni sovietici solizi. Trebuiau să încarce două butoaie de petrol sau de motorină în camion. Butoaiele erau pentru ruguri. Mark supraveghea construirea rugurilor.*

Mark se purta fără milă în lagărul de concentrare, conform firii sale. Chiar înainte să elibereze sovieticii Estonia de jugul fascist, Mark fusese aghiotantul germanilor în lagărul de la Klooga. Fasciştii nu ştiau ce să facă cu oamenii din lagăr. Nu mai aveau timp să-i mute, căci armata sovietică învingătoare era deja pe drum şi majoritatea celor din lagăr fuseseră torturaţi atât de cumplit, încât nici nu se ţineau pe picioare. Vapoarele îi aşteptau pe soldaţi şi pe ofiţeri, dar cum să scape de cei din lagăr?

Soluţia veni de la Mark. Propuse să facă ruguri.

Buştenii au fost aşezaţi pe pământ. Deasupra lor au pus scânduri. Buştenii erau din pin şi brad, iar scândurile aveau 75 de centimetri lungime. În mijlocul rugului au pus patru scânduri încrucişate. Acestea erau susţinute de mai multe bucăţi de lemn. Evident, scopul lor era să acţioneze precum un horn. Rugul avea aproximativ 6 x 6,5 metri. 18 cadavre au fost găsite împrăştiate pe o rază de 5-200 metri de rug. Cadavrele aveau găuri de gloanţe. Mai târziu, au fost identificate cu ajutorul seriei de pe braţ.

La cinci după-masă a început uciderea sadică a bravilor cetăţeni sovietici. Victimelor li s-a

poruncit să se întindă pe butuci cu faţa în jos. Apoi au fost executaţi cu câte-un glonţ în cap. Cadavrele erau aşezate într-un şir lung, strâns. Când şirul de trupuri neînsufleţite a fost complet, un nou şir de butuci a fost pus deasupra lor. Un rug avea chiar trei sau patru straturi. Rugurile se aflau la trei-patru metri unul de altul.

Când o comisie specială a Uniunii Sovietice a venit să cerceteze aceste atrocităţi, a găsit în apropiere şi o casă arsă, din care mai rămăsese doar hornul. Pe locul casei se aflau 133 de trupuri carbonizate, o parte din ele deveniseră cenuşă. Identificarea era aşadar imposibilă. Toţi cei care s-au aflat la Klooga în 19.09.1944 trebuie acuzaţi de uciderea în masă a cetăţenilor sovietici şi condamnaţi la cea mai grea pedeapsă.

EPILOG

Tallinn, RSSE, URSS

Tovarăşul Parts îşi studia nevasta de pe fereastra de la etajul al doilea. Soţia, care şedea pe bancă, părea liniştită. Nu mai stătea picior peste picior, şi le ţinea drepte, mâinile se odihneau în lături. Femeia de lângă ea părea să fumeze, scotea fum pe gură, însă capul soţiei nu se întoarse către vecina de bancă. Parts îi vedea doar profilul, nu-şi văzuse niciodată soţia atât de nemişcată, ca o stană de piatră.

— O schimbare semnificativă, remarcă tovarăşul Parts. Înainte fuma întruna.

— Întocmai. Şocurile insulinice au ajutat. Încă nu suntem siguri cu privire la diagnosticul soţiei dumneavoastră. Nevroză astenică sau poate chiar psihoză combinată cu alcoolism cronic. Sau poate psihoză astenică, spuse medicul primar. Sau poate schizofrenie paranoidă.

Parts dădu din cap. Medicul îi povestise în cadrul ultimei vizite despre coşmarurile soţiei sale. Atunci nu-l lăsase să o vadă, efectele secundare ale medicamentelor erau serioase, halucinaţiile i se înrăutăţiseră. Pe de altă parte, tratamentul era abia la început. Medicul o considera un caz interesant; nu mai avusese nici un pacient cu halucinaţii atât de puternic concentrate pe ororile hitleriştilor. Unul dintre simptomele mai normale ale femeii era instinctul grijii materne, deşi de obicei apărea la femeile care îşi pierduseră tragic un copil. Medicul o spusese ca şi când ar fi vrut să-i explice starea ei mai în detaliu. Îi oferi un scaun lui Parts, dar Parts voia deja să plece; lăsă fereastra şi se aşeză politicos. Poate că doctorul îşi imagina că ea avea nevoie de soţul ei şi de atenţia sa specială. Părea să-i pară rău că tocmai soţia lui Parts urma să fie transferată. La Paldiski numărul 52 erau mulţi pacienţi pe care nu îi vizita nimeni.

— Au apărut halucinaţii noi? întrebă Parts.

— Pe moment, nu. Sper ca prietenii imaginari născociţi de mintea ei să dispară pe măsură ce tratamentul progresează. Îşi imaginează în continuare că are o fiică, în zilele în care e mai trează poartă conversaţii cu fiica ei imaginară, o întreabă de studii, îi dă sfaturi de frumuseţe şi îi recomandă coafuri potrivite pentru părul ei cârlionţat şi altele, treburi inofensive. Spre deosebire de alte halucinaţii, fiica nu îi stârneşte agresivitatea, sublinie doctorul. E mai degrabă mândră, are senzaţia că fata ei studiază la universitate.

— Poate că tocmai infertilitatea i-a cauzat boala, spuse tovarăşul Parts. Nu a acceptat niciodată să meargă la un specialist, deşi am insistat de nenumărate ori. S-ar fi putut preveni toate acestea dacă ar fi făcut un tratament la timp?

Parts îşi făcu vocea să tremure de emoţie, deşi era mai degrabă uşurat. Judecând după vorbele doctorului, soţia lui devenise în sfârşit nebună de legat. Medicul se grăbi să declare că Parts nu avea ce să-şi reproşeze, lucrurile erau mereu complicate.

— Ministerul de Interne a recomandat Minskul. Nici nu e aşa lung drumul până acolo, spuse Parts.

— Nu trebuie să vă faceţi griji, noile spitale de psihiatrie sunt bine dotate. Soţia dumneavoastră va primi cea mai bună îngrijire posibilă.

Parts lăsă pe masa doctorului o cutie de ciocolată Kalev şi o plasă de portocale. Nu va propune niciodată ca soţia lui să fie externată. Gândurile i se limpeziseră în liniştea din casă, acum avea mintea limpede ca cleştarul. Fusese mult prea sentimental, prea precaut, trebuia să fi făcut asta cu mult timp în urmă.

Dimineaţa era deosebit de senină, lumina îl bucurase ca niciodată, iar veveriţele din parc îl însoţiseră pe Parts când plecă de pe strada Paldiski numărul 52, savurând ideea că de acum nu mai trebuia să-şi vadă nevasta niciodată. Era sfârşitul şi începutul. Parts păşea deja mai uşor, tot mai uşor, se decise să facă o plimbare lungă, avea chef să umble, înainta ca un balon care se înălţa în aer. Primul tiraj al cărţii fusese de 80000 de exemplare, pe când cărţulia lui Martinson se publicase doar în 20000, iar editura deja scotea noi exemplare din cartea lui. Mâine se va duce la magazin şi îşi va cumpăra carne tocată, iar peste o lună va pleca în RDG, unde îi apăreau câteva sute de exemplare, apoi în Finlanda, cartea va fi publicată şi acolo. Va întâlni oameni noi, îşi va face noi relaţii, însă azi, azi era liber. Doar avea motiv să sărbătorească şi, cu gândul la asta, se decise să se familiarizeze cu dezvoltarea oraşului şi luă noul tramvai către Teatrul Estonia, îşi cumpără îngheţată Plombir şi începu să se plimbe cu cornetul în mână, fără să se simtă obosit. Îşi dădu seama că umblase până în Mustamäe, studenţii veneau şi plecau şi asta nu-l mai deranja câtuşi de puţin, dimpotrivă, se simţea în largul său printre ei, la urma urmei, şi el începea o viaţă nouă. Soarele se ivi dintre nori, vântul bătea cu putere pe cerul senin, Parts trebui să-şi ridice mâna la ochi, un stol de porumbei îşi luă zborul de lângă o tufă, îşi întoarse capul în direcţia lor, însă nu văzu nimic, cerul era prea strălucitor. Aerul era curat, albit ca un perete proaspăt văruit, ca pielea albă a lui Rosalie pe fondul peretelui văruit al grajdului, atunci când se întorsese cu faţa la Edgar, furioasă, atât de furioasă şi de albă.

— Ce tot învârţi cu nemţii ăia? Te-am văzut, şoptise ea.

— Nimic. Afaceri.

— Le serveşti comunişti!

— Cum poţi să vorbeşti! Tu ce făceai acolo? Roland ştie că logodnica lui se distrează cu nemţii până noaptea târziu?

— N-a fost nimic. Am vizitat-o numai pe Marta la distilerie.

— Şi atunci de ce nu i-ai povestit lui Roland?

— De unde ştii că nu i-am spus? Leonida nu reuşeşte să ducă mereu mâncare până la distilerie. Eu am picioarele mai tinere.

— Să-ntreb? Să-i spun că te-ai săturat să-l aştepţi pe Roland să vină acasă?

— Să-i povestesc nevestei tale că te-ai întors acasă?

— N-ai decât.

— Nu vreau s-o insult. Asta e datoria ta, spuse Rosalie. Îi e mai bine fără un bărbat neisprăvit şi bolnav ca tine.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Am văzut cum te uitai la neamţul ăla cu care făceai afaceri. Am văzut când a plecat.

— În capul tău nebun e interzis şi să priveşti? Ce făceai tu acolo, cum te uitai, am văzut, da, cu ce ochi te uitai.

— Am văzut când a plecat de aici, s-a dus prin spatele gardului şi l-am văzut. Eu ştiu, pricepi? Însă Juudit nu înţelege, nu vrea să înţeleagă, nu poate, n-a auzit niciodată de boala de care suferi tu. Dar eu ştiu că există bărbaţi de-ăştia, de-ăştia ca tine. M-am gândit la asta, m-am gândit mult, m-am gândit în sinea mea. Juudit merită mai mult, pe cineva mai bun! Am să-i propun lui Juudit să desfaceţi căsnicia. Există argumente, un bărbat anormal e un argument bun, boala care te face incapabil să funcţionezi, să faci copii, cum trebuie să facă un soţ. Mi-am dat seama cum stau lucrurile. Eşti bolnav!

Chipul lui Rosalie se schimonosise, începuse să se înroşească, sila îi ieşea la iveală, deşi asemenea sentimente nu-i stăteau în fire lui Rosalie, ea era o fată veselă, dar nu, sila era prea mare, era invincibilă.

Gâtul lui Rosalie era subţire ca nuielele de anin. Cu asemenea nuiele ar fi legat mătura peste câteva luni ca să cureţe pereţii grajdului, gata de văruit. Apoi ar fi amestecat apa de var, ar fi zgâlţâit vasul, ar fi luat peria cea nouă pe care Roland o pregătise din părul de cal şi s-ar fi apucat să întindă varul pe pereţi, mai alb, mereu tot mai alb, cu degetele-i subţiri pe care Roland le iubise atât de mult.

Glosar

Estonia din timpul ocupării sovietice (1940-1941, 1944-1991)

Comitetul securităţii de stat al RSSE
Ramura KGB din Estonia.

Departamentul de Luptă împotriva Banditismului
Banditismivastase võitluse osakond (BVVO) a fost o unitate a NKVD a cărei sarcină a fost lupta împotriva banditismului politic şi criminal între 1944-1947.

Erna
Unitate compusă din estoni care îşi făcuseră instructajul militar în Finlanda şi care serveau în Estonia ocupată de URSS, având sarcini de informare şi de gherilă în 1941. Instrucţia avea loc pe insula Staffan, lângă Espoo.

ETA
Eesti Telegraafiagentuur, agenţia de presă a RSSE.

Glavlit
Aparatul de cenzură al Uniunii Sovietice.

KGB
Comitetul securităţii statului în Uniunea Sovietică între 1954 şi 1991. KGB se ocupa cu servicii de securitate şi inteligenţă, cu excepţia spionajului militar, de care se ocupa GRU. Organul securităţii de stat a trecut prin multe schimbări de nume: CEKA (1917-1922), GPU (1922-1923), OGPU (1923-1934), GUGB (1934-1941), parte din NKVD (1941-1943), NKGB şi MGB (1941, 1943-1945, 1945-1953), MVD (1953-1954).

NKVD
Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne (1922-1923, 1934-1954). NKVD-ul Rusiei a devenit NKVD-ul Uniunii Sovietice în 1934. MVD (Ministerul de Interne) a fost înfiinţat în 1946, ca o continuare. După război, nu au mai existat comisariate ale poporului, rolul lor fiind preluat de

ministere. MVD şi-a continuat activitatea sub formă de minister, deşi unele sarcini au fost preluate de KGB, înfiinţat în 1954.

PCUS

Partidul Comunist al Uniunii Sovietice. PCUS era singurul partid autorizat în Uniunea Sovietică, deţinând puterea.

RSSE

Republica Sovietică Socialistă Estonă.

URA

Uniunea Rezistenţei Armate, Relvastatud Võitluse Liit (RVL) în estonă, a fost o organizaţie secretă înfiinţată de Fraţii Pădurii în Läänemaa în Estonia, care s-a opus ocupării sovietice în a doua jumătate a deceniului ’40.

Estonia din timpul ocupării naţional-socialiste germane (1941-1944)

Abwehr

Agenţia de inteligenţă militară şi contraspionaj a Wehrmacht-ului.

AEL

Arbeitserziehungslager, lagăr de muncă forţată.

Aufsegelung

Convertirea la creştinism a finlandezilor baltici. Pentru Germania naţional-socialistă, Aufsegelung însemna introducerea balticilor în circuitul cultural german.

BaltÖl

Baltische Öl G.m.b.H (Gesellschaft mit beschränkter Haftung), societate cu răspundere limitată.

Feldgendarmerie

Poliţia militară a Wehrmacht-ului.

Kommandeur der Sicherheitspolizei und des SD Estland

Departamentul estonian al poliţiei germane de securitate. Agenţiile de securitate se împărţeau în sectorul german (Gruppe A) şi sectorul eston (Gruppe B). Abteilung (departament, Abt.) B IV era poliţia politică estonă.

În roman, departamentul B4.

Legiunea Estonă

Legiunea Estonă a fost parte din Waffen-SS în 1942-1943. Nu participa în întregime la luptă. În 1943, a fost înlocuită de Estnische SS-Freiwilligen-Brigade, pentru care au fost mobilizaţi bărbaţii estonieni născuţi între 1919 şi 1924. Cei mobilizaţi puteau alege între muncă şi brigadă.

Omakaitse

Trupe de apărare formate din estoni. Omakaitse a fost înfiinţată în 1917 pentru a-i apăra pe cetăţeni şi proprietatea privată când societatea nu le putea asigura securitatea. Prima ocupaţie sovietică a pus capăt organizaţiei. A fost reînfiinţată de către Fraţii Pădurii din cauza deportărilor sovietice din 22.06.1941 şi a măsurilor opresive asupra populaţiei. Omakaitse a avut un rol activ în războiul de vară (22.07.1941-21.10.1941). După sosirea Germaniei victorioase, Omakaitse a fos dezarmată, iar organizaţia s-a împrăştiat. A fost reorganizată în acelaşi an în august, de data aceasta sub auspiciile puterii de ocupaţie. În anl 1943, apartenenţa la Omakaitse a devenit obligatorie pentru bărbaţii cu vârste între 17-45 de ani, în 1944 pentru bărbaţii cu vârste între 17-60 de ani care nu erau afectaţi de mobilizarea generală.

Ostland

Comisariatul Ostland a fost un regim de ocupare germană, compus din Estonia, Letonia, Lituania, Belarus şi nordul Poloniei.

OT

Organizaţia Todt era o organizaţie de inginerie civilă, alcătuită din civili şi soldaţi. A fost responsabilă pentru numeroase proiecte de construcţie în Germania şi în teritoriile cucerite. Folosea munca forţată.

RSHA

Reichssicherheitshauptamt. Biroul Principal de Securitate al Reich-ului, subordonat SS-ului, activ între 1939-1945. Era compus din Gestapo, agenţia de securitate Sicherheitsdienst şi Kriminalpolizei.

SD

Sicherheitsdienst, agenţia de securitate a SS-ului.

SS

Schutzstaffeln, organizaţie militară a partidului nazist.

SS-WVHA

SS Wirtschafts und Verwaltungshauptamt, directoratul general economic şi administrativ al SS.

Todt

vezi **OT**

Waffen-SS

Aripa militară a SS.

Wehrmacht

Armata Germaniei naziste între 1935 şi 1945.